

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1935.

Andra kammaren.

Nr 33.

Tisdagen den 14 maj.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 7 och den 8 innevarande maj.

§ 2.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde den 17 dennes ämnade besvara herr Magnussons i Skövde till honom framställda spörsmål angående revision av vissa vid statens järnvägar gällande taxebestämmelser.

§ 3.

Föredrogos var för sig samt hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 238, med förslag till förordning angående skattefrihet för viss förmån av hyresavdrag; och

nr 239, med förslag till viss ändring i förordningen den 31 januari 1932 (nr 15) med tillägg till gällande tulltaxa.

§ 4.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 105—115, bevillningsutskottets memorial nr 41, andra lagutskottets utlåtanden nr 25—27 och jordbruksutskottets utlåtande nr 78.

§ 5.

Herr *Osbergs* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa spörsmål angående utfraktandet av staten tillhörig gatsten, som nu föredrogs, bifölls av kammaren.

§ 6.

På förslag av herr talmannen, som förmälde sig hava om tiden för valen samrått med första kammarens talman, beslöt kammaren att lördagen den 18 innevarande månad företaga val av ej mindre tjugufyra valmän för utseende av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret samt suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor än även sex suppleanter för dessa valmän.

§ 7.

Slutligen föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 405, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion angående obligatorisk undervisning i folk- och småskolor i hälsovård och regler för ett hygieniskt levnadssätt.

Enär andra kammaren den 11 innevarande maj vid behandling av sitt första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i anledning av en i samma ämne väckt motion, nr 245, fattat enahanda beslut som det, vilket nu blivit kammaren delgivet, beslöt kammaren, att delgivningen icke skulle föranleda någon kammarens åtgärd.

§ 8.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för Vaxholms kustartilleriregementes manskapskassa från betalningsskyldighet för vissa skulder m. m.;

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av vissa medel, som anvisats för säkerhetsanordningar å undervattensbåtar;

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för tillsättande av beställningen såsom marinöverdirektör;

nr 212, angående anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor;

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd till svensk luftfart m. m. jämte två i ämnet väckta motioner;

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa ombyggnadsarbeten vid centralfängelset i Norrköping samt till nya arbetslokaler m. m. vid centralfängelset i Växjö;

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till ny ladugård m. m. vid statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar; och

nr 216, i anledning av väckta motioner angående ordnande av hantverkets högre undervisning; samt

från bankoutskottet, nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa m. m.

§ 9.

Till bordläggning anmälades:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 225 med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m. ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 43, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning rörande hemberedning av vin och maltdrycker;

nr 44, i anledning av väckta motioner om inskränkning i rätten att använda rabarber vid vintillverkning;

nr 45, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i arvsbeskattningen; och

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med tillägg till gällande bestämmelser rörande införsel av spritdrycker och vin till svenskt territorialvatten;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av väckt motion om upphävande av 14 kap. 26 och 27 §§ strafflagen;

nr 46, i anledning av väckt motion om upphävande av lagen om vissa tvångsmedel i brottmål;

nr 47, i anledning av väckt motion om upphävande av gällande vapenkunskörelse;

nr 48, i anledning av väckt motion om upphävande av lagen om förbud mot vissa sammanslutningar; och

nr 49, i anledning av väckt motion om förbud mot vissa exekutiva auktioner och utmätningar; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående den allmänna försäkringsrörelsens organisation och driftsmetoder.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr <i>Lindberg</i> i Umeå	under 6 dagar fr. o. m. den 15 maj,	
» <i>Petersson</i> i Lerbäcksbym	» 4 » » » 14 »	
» <i>Johansson</i> i Sollefteå	» 4 » » » 14 »	
» <i>Holmgren</i>	» 3 » » » 18 »	
» <i>Johansson</i> i Tväråselet	» 6 » » » 15 »	
» <i>Ahl</i>	» 8 » » » 17 »	
» <i>Jonsson</i> i Mörbylånga	» 6 » » » 15 »	och
» <i>Eriksson</i> i Toftered	» 3 » » » 15 »	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.12 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 15 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkanden nr 42—46, första lagutskottets utlåtanden 45—49 och andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 5.

§ 2.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 240, angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld; och

nr 241, med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 13 § andra stycket lagen för Sveriges riksbank den 30 juni 1934 och av §§ 9 och 17 lagen om rikets mynt den 30 maj 1873.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Härefter föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 38, i anledning av väckta motioner om höjning av tullsatserna å vissa för lacker avsedda lösningsmedel m. m.; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Till avgörande förelåg nu bevillningsutskottets betänkande, nr 39, i anledning av väckta motioner om ökat tullskydd för vissa trädgårdsprodukter samt om reglering av införseln utav matlök.

I en inom andra kammaren av herr *Wallén m. fl.* väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 421, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta om följande tilläggstullar att utgå utöver de nu gällande under nedan angivna tider (säsongtullar):

	per 100 kg.	tiden
lök (mat)	20 kr.	$\frac{1}{6}$ — $\frac{31}{12}$
rädisor, spenat.....	75 »	$\frac{1}{3}$ — $\frac{30}{6}$
sallad, dill	75 »	$\frac{1}{3}$ — $\frac{30}{6}$
andra grönsaker	30 »	$\frac{1}{3}$ — $\frac{30}{6}$
plommon, persikor.....	35 »	$\frac{1}{8}$ — $\frac{31}{10}$
körbsbär	35 »	$\frac{15}{6}$ — $\frac{31}{7}$.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 245 i första kammaren av herrar *John A. Gustavson* och *P. Werner Andersson* samt nr 112 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*, hade yrkats, att tullen å matlök åter måtte höjas eller sådan reglering av införseln vidtagas, att ett partipris av minst 35 öre per kilogram uppnåddes vid försäljning från producent.

Ang. ökat tullskydd för vissa trädgårdsprodukter m. m.

Ang. ökat tullskydd för vissa trädgårdsprodukter m. m. (Forts.)

Utskottets hemställan innefattade, att ovanberörda motioner, som av utskottet upptagits till behandling i ett sammanhang, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid betänkandet var fogad reservation av herrar *Löfvander* och *Heiding*, vilka ansett, att utskottets hemställan bort innefatta, att riksdagen, i anledning av de i ämnet väckta motionerna, måtte såsom tillägg till gällande tulltaxa besluta, att vid införsel från utlandet av vara av nedannämnda slag skulle från och med dag Kungl. Maj:t bestämde utöver tull, som stadgades i tulltaxan, utgå tilläggstill på sätt nedan sägs:

Tulltaxe- nr	Statistiskt nr	V a r u s l a g	Tilläggstill för 100 kg kronor
53	109	Köksväxter, ej särskilt nämnda: färska eller enbart kokade: lök, inkommande under tiden 1 juni— 31 december T	10: —

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! På grund av att jag väckt en motion skall jag be att i all korthet få anföra några synpunkter.

Utskottet säger här med stöd av ett utlåtande från kommerskollegium, att det på grund av handelspolitiska olägenheter icke kan bifalla detta förslag om skydd åt lökodlingen. Jag tror, att det vore skäl i att i detta fall något litet beröra principerna i fråga om lämnande av stöd.

Vi veta mycket väl, att statsmakterna ha mycket att göra, när det gäller att vidtaga sådana åtgärder, att jordbruket kan få ett berättigat skydd. Vidare veta vi, att på många områden inom lantushållningen råder en viss överproduktion. I vissa delar av lantushållningen råder däremot ingen överproduktion, utan där importeras rätt så stora kvantiteter, och det som importerades, kunde lika bra odlas inom landet. Det gäller alltså att undersöka, huruvida den odling, som därvidlag förekommer, skulle kunna förbehållas åt svenska arbetare därigenom, att odlingen erhöles ett stöd, så att man inom landet kunde odla de produkter, som nu importeras från andra länder.

Den, som haft litet med lökodling att göra, vet mycket väl, att det är ingen stor konst att odla lök. Huvudsaken är, att det blir sådant pris på produkten, att det täcker produktionskostnaderna. Utskottet har också gjort en utredning och framlagt kalkyler angående priset på den importerade löken, och utskottet har då kommit till det resultatet, att för den år 1934 importerade löken gällde ett medelpris av 15 öre per kilogram och att priset med gällande tullsats blev 20 öre. Vidare har utskottet kommit till den slutsatsen, att detta pris ligger 6 öre under det pris, som tidigare varit rådande. Den motion, som jag tillåtit mig väcka, går ut på att det skulle vara berättigat att åsätta ett pris på svensk lök av 35 öre per kilogram. Vid utskottsbetänkandet är fogad en reservation, vari yrkas på att tullen skulle höjas, så att den bleve lika hög, som den var, innan den sänktes, d. v. s. 10 öre per kilogram. Då skulle lökodlarna enligt det pris, som förra året betalades för importerad vara, kunna betinga sig ett pris av 25 öre. Man kan tycka, att detta icke skulle vara orimligt utan att riksdagen skulle kunna bifalla en sådan billig begäran.

Jag kan för min del icke finna det skäl vara bärande, som utskottet ansett sig böra anföra, när det avstyrkt denna motion, eller att vissa handelspolitiska

Ang. ökat tullskydd för vissa trädgårdsprodukter m. m. (Forts.)
 olägenheter därigenom skulle kunna uppstå. Det förefaller, som om utskottet vore tämligen osäkert på huruvida det skulle uppstå olägenheter eller icke. Kommerskollegium säger, att det måste anses vara av största intresse, att denna begäran icke bifalles, men kommerskollegium är också tämligen osäkert, anser jag, i sina påståenden. Därför tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till den reservation, som fogats till detta utskottsbetänkande.

Herr Lövgren: Herr talman! Om det hade funnits någon möjlighet att tillmötesgå motionärernas önskan, tror jag, att bevillningsutskottet skulle sökt göra det. Kommerskollegium säger emellertid: »Vad först beträffar artikeln lök härrör importen till stor del från länder, gentemot vilka Sverige har en positiv handelsbalans och där det måste anses vara av största intresse att de ömsesidiga handelsförbindelserna vidmakthållas. Med hänsyn härtill avstyrker kollegium bestämt den föreslagna tilläggstullen, vars vidtagande under nuvarande förhållanden kunde befaras allvarligt äventyra svenska exportintressen.» Den föregående talaren trodde icke, att det var så farligt med detta, men var och en, som vet, med vilken kraft de länder, som det här gäller, tillvarataga sin handelspolitiska intressen gentemot vårt land, förstår, att mot kollegiets bestämda avstyrkan kan man icke vara med om att bifalla motionen. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5.

Härpå föredrogos vart efter annat

bevillningsutskottets betänkande, nr 40, i anledning av väckt motion angående tullen å balk-, vinkel- och annat varmvalsat profiljärn; samt

bankoutskottets memorial:

nr 52, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens huvudkontor samt avdelningskontor i Luleå; och

nr 53, angående befrielse för E. Johannesson från viss betalningsskyldighet till riksbanken.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och memorial hemställt.

§ 6.

Ang. understöd åt kontrollföreningsverksamhet.

Vid härefter skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt kontrollföreningsverksamhet jämte i ämnet väckta motioner erhöles på begäran ordet av

Herr Westerdahl, som yttrade: Herr talman, mina damer och herrar! Den kontrollform inom kontrollföreningsverksamheten, som Kungl. Maj:t här vill införa och för vilken Kungl. Maj:t i propositionen nr 203 begärt anslag, innebär enligt mitt och många sätt att se ingen ny kontroll. Den inrymmer eller borde inrymmas, såsom bland annat också Kopparbergs läns hushållningssällskap i sitt yttrande anför, under den s. k. B-kontrollen.

Skillnaden mellan B-kontrollen och den föreslagna s. k. C-kontrollen ligger egentligen endast i anslagsformen. Under B-kontrollen utgår anslag till be-

Ang. understöd åt kontrollföreningsverksamhet. (Forts.)

sättningar om 6 till 10 kor med 7 kronor per besättning och till en besättning om mindre än 6 kor med 10 kronor, varförutom kommer ett organisationsanslag till kontrollförening, som nybildas, på 400 kronor. I C-kontrollen återigen utgår anslaget enligt föreliggande förslag med 25 öre per ko jämte organisationsanslag med 3 kronor per medlem. Förutom det anslag, som utgår i statsbidrag enligt B-kontrollen, skall i enlighet med bestämmelserna ett ortsbidrag utgå med samma belopp. För min del har jag ingenting att anmärka mot att den s. k. C-kontrollen anordnas, men den kan som sagt anordnas inom den nuvarande ramen.

Det enda län, som möjligen skulle kunna få någon nytta av denna C-kontroll, jag menar vad anslaget beträffar, är Malmöhus län. I Malmöhus län utgår nämligen intet som helst ortsbidrag till kontrollföreningarna, och därför kunna icke heller inbyggarna i Malmöhus län få något statsbidrag. Jag anser däremot att bestämmelserna borde avfattas så, att det bleve bättre för Norrland. Det är nämligen så, att enligt sista årets räkenskaper för kontrollföreningarna utvinnes för närvarande i Norrland en produktion på 80 à 90 kilogram smörfett per ko, medan i Malmöhus län utvinnes 156 kg per ko. När vi alltså ha överproduktion i södra Sverige men däremot för låg produktion i Norrland, borde vi söka med all makt åvägbringa ett annat sakernas tillstånd. Riksmedeltalet är 131 kg.

Redan nu offerar staten cirka 100,000 kronor på kontroll, och det allmänna offerar minst lika mycket. Därtill kommer, vad vi enskilda djurägare själva offera. Det är 300,000 kor inregistrerade i kontrollföreningarna, och då medeltalet för de enskilda medlemmarnas utgifter uppgå till ungefär kronor 2:50 per ko, komma vi upp till en summa av 750,000 kronor. Med de 200,000 kronor, som utgå i bidrag från staten och det allmänna, jämte naturaprestationer komma vi sålunda upp till 1 miljon kronor. I författningen angående statsbidrag till främjande av kontrollföreningsverksamheten finns det stadgat, att det hushållningssällskap, som erhåller statsbidrag, skall ha skyldighet att övervaka kontrollverksamheten. Men vi alla, som bygga och bo ute på landsbygden, vi veta, att denna övervakning är mycket svag — och då har jag ändå använt ett milt ord om dess utförande. Skälet härtill behöver jag icke här närmare angiva. Men det kan jag säga, att staten icke hjälpt till med att göra förhållandena i detta avseende bättre. Staten har under de senaste åren fräntagit hushållningssällskapen en del av deras allmänna anslag, och hushållningssällskapen ha därigenom berövats möjligheterna att genomföra en effektiv kontroll. Alltnog är övervakningen icke sådan, som den borde vara, och detta får aveln i första hand lida av. Kontrollböcker, förda i enlighet med författningen och under på sätt och vis statens kontroll, äro ibland missvisande.

På detta ha vi motionärer sökt genom denna motion råda bot. De flesta av herrarna ha sig bekant, att det existerar en kontroll över kontrollföreningarna. Det är den s. k. överkontrollen eller skärpta kontrollen, som den även kallas. Men denna kontroll är frivillig. Den avser en övervakning av assistenten, och den har slagit synnerligen väl ut. Många missförhållanden ha genom denna kontroll kunnat påvisas och bättras. Vi skulle vilja se denna kontrollform obligatoriskt genomförd. Herr statsrådet ställer sig icke heller avvisande härtill, men säger sig ej nu vara beredd att föreslå åtgärder samt skyller på budgetära skäl. Jag vill hoppas, herr statsråd, att ni till ett annat år välvilligt sätter eder in i vad vi motionärer här önska. Det sammanfaller också med vad lantbruksstyrelsen och 1933 års mjölk- och mejeriberedning föreslagit ävensom med vad avelsföreningarna och de flesta hushållningssällskapen i ytt-
rande över 1933 års mjölk- och mejeritrednings förslag förordat.

Ang. understöd åt kontrollföreningsverksamhet. (Forts.)

Herr statsråd! Jag är förvissad, att om ni vill tillmötesgå våra önsknigar, kommer ni att till nästa års riksdag framlägga en kungl. proposition, som går ut på att tillfredsställa dessa önsknigar.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

*Ang. reglering
av jordbrukets
skuldförhållanden.*

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget jordbruksutskottets utlåtande, nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till reglering av jordbrukets skuldförhållanden jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 8 mars 1935 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 187, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet för jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

1:o dels besluta inrättandet av en statlig utlåningsfond, benämnd statens sekundärlånefond för jordbrukare,

dels medgiva, att lån ur statens sekundärlånefond för jordbrukare finge utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de bestämmelser, vilka funnes intagna i ett vid statsrådsprotokollet fogat förslag till kungörelse i ämnet,

dels ock såsom kapital för statens sekundärlånefond för jordbrukare anvisa för budgetåret 1935/1936 under Utgifter för kapitalökning, Statens utlåningsfonder, ett reservationsanslag av 20,000,000 kronor;

2:o till Förvaltningsbidrag till förmedlare av lån från statens sekundärlånefond för jordbrukare m. m. anvisa för budgetåret 1935/1936 under nionde huvudtiteln ett förslagsanslag av 50,000 kronor;

3:o till Lån till jordbrukare för genomförande av ackord m. m.: Ackordslån åt jordbrukare m. m. anvisa för budgetåret 1935/1936 under nionde huvudtiteln ett reservationsanslag av 1,900,000 kronor; samt

4:o till Lån till jordbrukare för genomförande av ackord m. m.: Centralnämnden och länenämnderna för ackordslåneärenden m. m. anvisa för budgetåret 1935/1936 under nionde huvudtiteln ett förslagsanslag av 100,000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet jämväl till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen:

1) motionen II: 139 av herr *Herou m. fl.*, vilken motion väckts före avlåtande av propositionen och vari hemställdts,

att riksdagen måtte besluta att för utlämnande av ackords- och stödlån åt jordbrukare samt för bestridande av med låneverksamheten förenade kostnader för budgetåret 1935/1936 anvisa ett extra reservationsanslag av 20,000,000 kronor; samt att för låneverksamheten skulle gälla de bestämmelser, som antagits av riksdagen 1934, dock med den ändring:

att maximibeloppet för stödlån höjdes till 1,000 kronor,

att stödlån finge tilldelas utan hinder av att dylikt lån tidigare erhållits,

att stödlån tilldelades räntefritt,

att stödlån finge utgå för förbättringsarbete, oavsett om lån användes för betalning av gäld, och

att låntagaren så långt möjligt bereddes möjlighet att erhålla stödlån utan återbetalningsskyldighet i samband med åtagande av förbättringsarbete;

2) de likalydande motionerna I: 294 av herr andre vice talmannen *Nilsson m. fl.* och II: 522 av herr *Pehrsson* i Bramstorp *m. fl.*, varit hemställdts, att

Ang. reglering av jordbrukets skuldförhållanden. (Forts.)

riksdagen måtte besluta sådan ändring av Kungl. Maj:ts förslag till kungörelse angående statens sekundärlån för jordbrukare, att i belåningsvärdet å jordegendom även finge inräknas värdet å växande skog;

3) motionen I: 308 av herrar *John T. Björck* och *Löfvander*, vari hemställdt, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts förslag till kungörelse angående statens sekundärlån för jordbrukare, att fastighet, å vilken enbart trädgårdsodling bedreves, i förevarande hänseende betraktades som jordegendom; samt

4) motionen II: 534 av herrar *Andersson* i *Tungelsta* och *Wallén*, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta sådana ändringar i Kungl. Maj:ts förslag till kungörelse angående statens sekundärlånefond för jordbrukare, att fastighet, varå enbart trädgårdsodling bedreves, i förevarande avseende betraktades såsom jordegendom.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning ävensom motionerna I: 308 och II: 534 samt med avslag å motionerna II: 139, I: 294 och II: 522

1:o) dels besluta inrättandet av en statlig utlåningsfond, benämnd statens sekundärlånefond för jordbrukare,

dels medgiva, att lån ur statens sekundärlånefond för jordbrukare finge — med beaktande av vad utskottet i utlåtandet anfört — utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de bestämmelser, vilka funnes intagna i det vid statsrådsprotokollet fogade förslaget till kungörelse i ämnet,

dels ock såsom kapital för statens sekundärlånefond för jordbrukare anvisa för budgetåret 1935/1936 under Utgifter för kapitalökning, Statens utlåningsfonder, ett reservationsanslag av 20,000,000 kronor;

2:o) till Förvaltningsbidrag till förmedlare av lån från statens sekundärlånefond för jordbrukare m. m. anvisa för budgetåret 1935/1936 under nionde huvudtiteln ett förslagsanslag av 50,000 kronor;

3:o) till Lån till jordbrukare för genomförande av ackord m. m.: Ackordslån åt jordbrukare m. m. anvisa för budgetåret 1935/1936 under nionde huvudtiteln ett reservationsanslag av 1,900,000 kronor; samt

4:o) till Lån till jordbrukare för genomförande av ackord m. m.: Centralnämnden och lånenämnderna för ackordslåneärenden m. m. anvisa för budgetåret 1935/1936 under nionde huvudtiteln ett förslagsanslag av 100,000 kronor.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Tjällgren* och *Pettersson* i *Rosta* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa,

I) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning ävensom motionerna I: 308 och I: 534 samt med avslag å motionen II: 139

1:o) dels — — — 100,000 kronor;

II) att riksdagen i anledning av motionerna I: 294 och II: 522 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville till nästkommande års riksdag framlägga förslag om sådana ändrade bestämmelser, som möjliggjorde utlämnande av lån från statens sekundärlånefond för jordbrukare mot inteckningssäkerhet i växande skog.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Pettersson** i *Rosta*: Herr talman! Vid detta utlåtande har jag jämte en kamrat avgivit en reservation som avser skogsbelåning.

Enligt utskottets förslag får man icke inräkna värdet å växande skog i egendomens belåningsvärde. Nu är det ju så, att i stora delar av vårt land

Ang. reglering av jordbrukets skuldförhållanden. (Forts.)

är skogen förhärskande. Det är en stor mängd hemmansdelar, som bestå av stora skogsmarker men kanske blott ha några få tunnland åker. Dessas ägare, som även ha behov av lån, komma naturligtvis på så sätt att helt och hållet bli utestängda från möjligheten att erhålla dessa lån. För vår del anse vi, att med nuvarande lagar skulle det mycket väl ha kunnat gå för sig att även få in den växande skogen under denna belåningsform och därigenom bereda en större del av landets jordbrukare hjälp från denna fond.

Nu har jordbruksministern i propositionen framhållit, att han med stor tvekan släppt denna fråga. Det gäller här egentligen en ändring av lagstiftningen. Den ändringen kanske icke kan hinnas med vid årets riksdag, och därför ha vi föreslagit, att utskottet skulle förorda, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära framläggande av förslag i ämnet till nästa riksdag, så att på så sätt även dessa skogsägare skulle bli hjälpta. Nu har som sagt utskottet icke velat vara med om det.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Tjällgren i första kammaren och av mig i denna kammare.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Vid behandlingen inom utskottet av den kungl. propositionen har det icke rätt delade meningar annat än i fråga om belåningen av skog. Motionen går ut på att i belåningsvärdet å jordegendom även må inräknas värdet å växande skog. Det visade sig, att detta icke var möjligt, därför att det behövdes en komplettering av den lag, som antogs 1930 och som gäller inskränkning i rätten att avverka intecknad skog. Det var då man utsträckte rätten för hypoteksföreningarna att upp till 60 procent av värdet även belåna intecknad skog. Det har visat sig, att det icke fört med sig något större resultat. Enligt de uppgifter, som lämnats till utskottet, fanns det inom Mälardalens hypoteksförening summa en enda jordbrukare, som hade belånat sin skog. I det län jag representerar finnes det ingen. Det vet jag därför att jag själv tillhör vederbörande institution. Skogsbelåningen är någonting mycket tveeggat eller mycket svårbedömligt. Jag är övertygad, att det kommer att medföra för jordbrukare, som använda sig av denna form, att de få en dylik kontroll från skogsvårdsstyrelsens sida, vilken den måste utöva. Man säger t. ex. i herr Svenssons i Grönvik reservation, att vi hava ju skogsvårdsstyrelser, som kunna kontrollera detta. Ja, men det fordrar en särskild lagstiftning. Ty skogsvårdsstyrelsens uppgift är icke att förhindra, att skogsvärdet sjunker. Är det grov, avverkningsbar skog, kan ingen skogsvårdsstyrelse hindra den. Den kan föreskriva vissa åtgärder, ifall vid avverkning skogens återväxt äventyras. Den kan föreskriva, att den får disponera ett visst belopp till säkerhet för att man fullgör de åtgärder, som skogsvårdsstyrelsen ålägger, men den kan icke förhindra avverkningen.

Nu hava även reservanterna ansett, att man icke kan komma längre än de gjort i sin reservation, nämligen att begära skrivelse till Kungl. Maj:t. Utskottet har ansett, att Kungl. Maj:t, ifall Kungl. Maj:t så vill, har möjlighet att taga upp denna fråga. För min personliga del är jag, som sagt, mycket tveksam om nyttan av att man går in på skogsbelåningen, dels på grund av rotvärdets hastiga växlingar och dels på grund av det förmynderskap och den kontroll, som vilken skogsägare, som belånar sin skog, blir utsatt för. Skogsvärdet får icke minskas. Man måste först och främst hava reda på, hur stor den årliga tillväxten är i kubikmeter. Detta blir det, som han får avverka. Om det blir konjunkturen till bättre förhållanden för avsättningen, ja då är han bunden. Jag tror, att om man har skog, som är sådan att den kan av-

Ang. reglering av jordbrukets skuldförhållanden. (Forts.)

verkas utan att träda skogsvårdslagarna för nära, är det bättre att sälja skogen än att belåna den. Det är min syn på saken. Jag var mycket tveksam, när man gick in för hypoteksbankerna. Men det är att märka, att där gällde det 60 procent. Här skall man först få belåna på jordbruksvärdet och markvärdet och därefter upp till 75 procent på skogen. Jag tror, att man får vara försiktig på denna punkt.

Utskottet har icke kunnat biträda motionen och har icke heller ansett, att man skulle gå till skrivelse till Kungl. Maj:t. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Herou: Herr talman! Vi hava i samband med denna fråga fastän före propositionens avlämnande väckt en motion, i vilken vi kräva stödlåneverksamhetens ytterligare utbyggande och större anslag till densamma. Vårt förslag innebär, att behövande jordbrukare skola få möjligheter att erhålla statsbidrag upp till 1,000 kronor per år för utförande av förbättringsarbete vid deras jordbruk. D. v. s. de skola erhålla lånen men behöva icke betala dessa lån, om de utföra arbeten på sina gårdar, vilka arbeten äro av den karaktär, att deras jordbruk sedermera lämna större möjligheter till utkomst.

Sådana arbeten äro enligt vårt förslag dränering eller annan dikning, nyodling, röjning, betesförbättring, byggnadsarbete, anläggning för gödselvård eller för ensilering, stenbrytning, åtgärder för skogskultur, vägarbete eller liknande.

Vi hava yrkat, att för ändamålet skulle anslås för budgetåret 1935/1936 ett extra reservationsanslag av 20 miljoner kronor. Jag föreställer sig, att det finnes de, som anse det beloppet något högt tilltaget. Men om anslagsbehovet hava vi kanske ingen anledning att diskutera. Det är måhända svårt att yttra sig om det belopp, som skulle kunna behövas, därest man vidtog de förändringar i stödlåneverksamheten, som vi här föreslagit. Men även om hela detta belopp skulle åtgå för detta ändamål, måste jag säga, att det är väl använda pengar. Otaliga jordbrukare hava ju kommit i alltjämt stegrade svårigheter genom de krisförhållanden, som råda. Statsmakternas jordbruks-hjälp giver ingen som helst lättnad för massor av fattiga jordbrukare. För många av dem medföra också de åtgärder, som genomförts, ökade bördor. Vissa grupper av småbönder, torpare och arrendatorer komma i ett alltjämt stegrat förhållande av elände. Möjligheterna för dem att klara skatter och skuldräntor bliva mindre. Den enda form av hjälpåtgärder för hundra tusen jordbrukare här i landet, som varit i behov av den största hjälp, är just dessa stödlån. För dem har från riksdagens sida icke gjorts annat än att man givit de stödlån, som hittills hava kunnat utgå. Dessa stödlån givas med sikte på förbättringsarbeten, och de behöva icke återbetalas. Där blir det icke bara en provisorisk lättnad. Det blir en varaktig hjälp för de mest behövande jordbrukarna.

Jag måste verkligen för en gångs skull instämma med dem, som på sin tid framhöllo, att denna grupp av jordbrukare kan icke hjälpas på annat sätt än genom en eller annan form av direkt anslag, ur krisens svårigheter.

Man kan ju därvidlag gå olika vägar. Man skulle hava kunnat gå den vägen, som socialdemokraterna anvisat i 1932 års krismotion, ett förslag, som de den gången skröto så omåttligt över. De förklarade, att de borgerliga borde betänka sig flera gånger, innan de avslope ett så pass klokt förslag.

Det är klart, att man kunde gå den vägen. Men då behövde man vidtaga den åtgärden att inrätta en helt ny organisation. Nu hava vi redan en organisation, där denna hjälpmetod kan komma småbrukarna till del, om man bara vill giva däremot svarande anslag. Det är därför vi hava samman-

Ang. reglering av jordbrukets skuldförhållanden. (Forts.)
kopplat vårt krav om hjälp åt småbönderna med den nuvarande stödlåneformen.

När jag ser på utvecklingen här i riksdagen i denna fråga, är det så att man från håll, där man ändock tidigare varit på det klara med, att endast genom ett dylikt anslag kan man hjälpa denna grupp av jordbrukare, nu går in nästan uteslutande endast för prisregleringar. Då må jag säga, att det ser ut som om socialdemokraterna vore angelägna om att avlägsna sig från allt riktigt, som de förut med värme kämpat för, och närma sig allt dåligt, som de förut med kraft hava bekämpat.

Nåja, det är de, som tycka, att 20 miljoner kronor är en stor summa för ändamålet. Det göra väl de, som nöja sig med utskottets förslag om 1,900.000 kronor till ackordslån. De böra väl i alla fall erinra sig, att den summa, som vi i år föreslå, har ansetts som ett minimum av ett stort flertal av ledamöter i riksdagen. 1932 beviljade riksdagen, vill jag minnas, 15 miljoner kronor. Samtliga representanter för vårt parti och jag tror samtliga socialdemokratiska ledamöter röstade då för 21 miljoner kronor. De senare ledamöterna voro mycket angelägna om ute i landet att anklaga de borgerliga för alltför rundliga anslag till militarism och dylikt, som gjorde, att stödlåneverksamheten icke kunde få de anslag, som man ansåg nödvändiga. Jag undrar, om det icke är samma situation nu, även om det är flera, som slutit upp på den där linjen att slösa på andra punkter och spara på detta viktiga anslagskrav.

1933 beviljades 10 miljoner kronor och 1934 8 miljoner kronor, vilken senare summa man ju dock ansåg otillräcklig för ändamålet. Men man undskyldde sig med statsfinansiella svårigheter.

Jag vill i det sammanhanget också säga ut klart och tydligt, att de politiker, som äro ansvariga här i landet för rikligt flödande hjälp åt spannmålsodlarna eller — skola vi säga — spannmålspekulanterna, böra icke bråka så mycket om detta anslagsbeloppets storlek. De kunna hålla sig tysta på den punkten. Denna godsägarehjälp har ju medfört en situation, där vi bara för lagringskostnaden för den spannmål, som man knappast vet, var man skall göra av, betala visst 19 miljoner kronor om året, ungefär 52,000 kronor om dagen. Det är bra nära samma belopp, som vi vilja skola »slösas bort», om jag så får säga, på stödlån. Jag måste säga, att har man råd till en politik, som medför sådana resultat, borde man hava plikt och skyldighet också att offra några miljoner kronor för en hjälpform, som — det har erkänts från olika håll tidigare — är den enda, som kan bringa vissa grupper av småbrukare hjälp, nämligen dem, som icke hjälpas genom prisregleringarna.

Jämfört med den ensidiga prisregleringspolitiken och med tanke på att 19 miljoner kronor utbetalas bara i lagringskostnad för överbliven spannmål, tycker jag, att vårt anslagskrav vittnar om förebildlig, god, jordbruksfrämjande och samhällelig sparsamhet.

Utskottet har refererat ett yttrande om vår motion på sidan 16. Vid omnämmandet av motionen meddelas det ett referat, där det uttalas: »De svårigheter på grund av brist på kontanta medel, som utgjort ett skäl för anordnandet av ifrågavarande utlåning, hade genom de senaste årens förbättring i jordbrukskonjunkturen otvivelaktigt minskats. Där en jordbrukares ekonomiska ställning varit så undergrävd, att den inträdda konjunkturuppgången icke kunnat för honom medföra någon nämnvärd lättnad, torde förhållandena ofta vara sådana, att icke heller en hjälp av den begränsade natur, som stödlånen utgjorde, kunde antagas vara tillräcklig för att mera varaktigt bringa honom i ett gynnsammare läge.» Jo, det kan det visst. Men jag måste därvidlag be-

Ang. reglering av jordbrukets skuldförhållanden. (Forts.)

tona, att denna invändning är fullständigt felaktig. Den går vid sidan av detta problem, enär det ju oemotsägligt är på det viset, som vi framhållit, att det är stora massor av jordbrukare här, som icke få hjälp eller icke tillräcklig hjälp enbart genom prisregleringar. Tag t. ex. mjölkregleringen. En småbrukare, som säljer 3,000 kilo mjölk med en förbättring i prisläget på 2 öre, förtjänar 6,000 kronor. Storagraren, som säljer 300,000 kilo mjölk, förtjänar 6,000 kronor. Det är precis på pricken vad man sade från ett stort parti i riksdagen för några år sedan, att det är en hjälpform, som icke hjälper efter behovet och som gynnar dem, som kanske äro i sådan förmögenhetsställning, att samhällets hittillsvarande principer för hjälp och understöd borde förbjuda, att de överhuvud taget finge någon hjälp. Det är ett resonemang, där man fullt riktigt kommer till den slutsatsen, att nya principer måste komma till användning, och där man i detta sammanhang framhållit just den linje, som jag åsyftade, när jag i början omnämnde det förslag, som förelåg i den socialdemokratiska krismotionen vid 1932 års riksdag.

Om jag närmare granskar jordbruksutskottets yttrande, kan jag där finna ett referat av ett uttalande av statsrådet Sköld, i vilket han gav löften om att man skulle gå längre, än vad man kunnat göra med vad som nu föreslås. Detta skulle ske genom ytterligare utredning angående ett fullföljande av en mera allmän hjälp till högt skuldsatta jordbrukare. Och det utsåges, att på statsrådets hemställan »beslöt Kungl. Maj:t uppdraga åt jordbrukskreditutredningen att utföra en dylik undersökning samt att till Kungl. Maj:t inkomna med de förslag, som därav föranleddes». »Frågan om reglering av jordbrukets skuldsättning kan sålunda icke anses slutbehandlad med de förslag, som jag på grund av nu föreliggande betänkanden anser mig böra underställa Kungl. Maj:ts prövning», säger statsrådet. — Jag måste uppriktigt erkänna, att det är med stor tillfredsställelse, som jag dels i regeringens frontal och dels i statsrådet Skölds här åberopade yttrande, liksom i ett yttrande av honom vid fjolårets riksdag, återfinner detta tal om att regeringen igångsatt förarbeten till åtgärder i syfte att på ett mera radikalt sätt komma till rätta med jordbrukets skuldbörda. Det har varit med synnerligen stor tillfredsställelse, som vi mottagit dessa meddelanden, och vi ha i viss utsträckning avhållit oss från att motionera i avvaktan på vad som skulle kunna bli resultatet av detta. Skulle det nu stanna endast vid sekundärlån och denna fond, som det här är fråga om, då må jag säga, att berget födde en rätta. Men jag finner också, att de utan tvivel kloka män, som regeringen kallat för att utreda denna fråga om jordbrukets skuldbörda, hava anmält, att de icke tro sig vara i stånd att fullgöra det särskilda uppdraget att utreda frågan om åtgärder till framtida förhindrande av överdriven skuldsättning vid jordbruket. De hesitera, som de säga, inför att en lösning av vissa av dessa problem icke kan undgå att medföra djupt ingripande förändringar av social art och en vittgående ändring i nu bestående rättsregler. Trots allt framhålla de dock, att detta icke utesluter, att man vid en undersökning skulle kunna finna framkomliga vägar till lösning av ifrågavarande problem, varigenom, som de säga, utan förminskning av jordbrukets initiativkraft åtgärder likväl kunde vidtagas i syfte att för vårt land säkerställa ett på sunda ekonomiska grundvalar uppbyggt livskraftigt jordbruk.

Det skulle ju vara ledsamt, om utredningsarbetet nu skulle stoppas genom att denna kommitté har sagt, att den ingenting kan göra åt frågan. Jag vill hoppas, att statsrådet Sköld kommer att tillkalla de särskilda sakkunniga, som denna kommitté ansett nödvändigt att kalla för att ytterligare utreda denna fråga, och att vi från statsrådsbänken i dag få ett löfte om att det varma intresse, för vidare utredning av denna fråga, som statsrådet ändå en eller annan

Ang. reglering av jordbrukets skuldförhållanden. (Forts.)

gång har givit uttryck åt, verkligen skall komma till uttryck däruti, att denna utredning skall komma att påskyndas.

Vi ha ju tidigare väckt motioner, i vilka vi framställt konkreta förslag till åtgärder. Vi ha exempelvis såsom en väg anvisat, att man skulle genomföra en lagstiftning, som möjliggjorde för sådana bönder, som genom sin skuldsättning komme i ett hopplöst läge, att gå till statsmakterna och säga: Nu får staten taga hand om detta; vi nöja oss med besittningsrätt eller åborätt. Jag tror, att det vore många av dem, som komme i ett hopplöst läge, som skulle använda sig av en sådan metod. Vi hava anvisat andra praktiska möjligheter till genomgripande förändringar, i vad det gäller denna fråga. Det är att hoppas, att också utredningen skall kunna framlägga sådana förslag, som vi ju ändå här äro ense om vara nödvändiga.

Vad slutligen beträffar det material, som utredningen här har lämnat oss för bedömande av jordbrukets skuldfråga, må det sägas, att bearbetningen av detta material av uppgifter angående skulderna, inlämnade av jordbrukare i samband med 1934 års taxering, borde kunna gå något fortare. Det synes, som om bearbetningen av det statistiska materialet ginge skandalöst långsamt i Sverige i jämförelse med vad som är förhållandet i andra länder. Det är svårt att draga någon bestämd slutsats av det material, som tills vidare föreligger. Man har ju emellertid lovat, att vi skola få mera material under 1935. En slutsats har i alla fall formulerats av jordbrukskreditsakkunniga, då de säga, att en jämförelse mellan de olika storleksgrupperna av jordbruk givit vid handen, att det högsta såväl absoluta som relativa antalet skuldsatta jordbrukare återfinnes bland dem, som äga eller bruka egendomar med ett taxeringsvärde ej överstigande 10,000 kronor. Det är nära nog så, att vad som nu av utskottet föreslås i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om sekundärlänefonden och den statliga verksamhet, som är förknippad därmed, det kommer med ganska stor säkerhet icke särskilt dem till godo, som hava egendomar med ett taxeringsvärde under 10,000 kronor, och vilka äro de, som vi i främsta rummet åsyfta. De fattiga jordbrukarna kunna möjligtvis genom denna åtgärd komma i den situationen, att de få begrunda salig Dumboms sats, att »ju mer man lånar, ju mer man sätter sig i skuld». Denna grupp, som icke har arbetstillfällen, dessa jordbrukare, som icke kunna hänvisas till samhällets beredskapsarbeten, så länge de över huvud sitta kvar på jordlappen, denna grupp, som behöver kontant tillskott till sina ofullständiga jordbruk, framför allt i tider som dessa, de behöva i första hand de åtgärder, som vi här föreslagit. Låt vara, att man kan kalla dessa åtgärder provisoriska, men intill dess man genomfört de mera radikala åtgärder för sanering av jordbrukets skuldbörda, som utlovats, är det väl bara i sin ordning, att man fortsätter med dessa provisoriska åtgärder.

Utredningsmaterialet ger också några exempel på konkurser, som gjorts av jordbrukare, och som under åren 1929—1933 uppgått till respektive 435, 402, 656, 846 och 574. Antalet exekutiva auktioner på jordbruksfastigheter hava under samma tid varit respektive 617, 604, 723, 1,018 och 1,002 med taxeringsvärden i absoluta tal för de exekutivt försålda fastigheterna på respektive 8.7, 10.6, 14.1, 23.4 och 20.3 miljoner kronor. Jag känner mig manad att här göra en jämförelse. Vi hava under de sista 20 åren exempelvis genom egna-hemsverksamheten åstadkommit, jag tror i det närmaste omkring 2,000 jordbrukssegnahem per år, och vi ha till denna verksamhet vissa år anslagit ungefär 14 miljoner kronor. Här se vi, att situationen är sådan, att omkring 1,000 jordbruksfastigheter årligen försäljas exekutivt, och vi äro medvetna om att vid sidan om dessa jordbruk, som försäljas exekutivt, lämna i stor utsträckning jordbrukare i svår ställning efter hand jordbruket även utan exekutivt

Ang. reglering av jordbrukets skuldförhållanden. (Forts.)

förfarande. Det är ingen överdrift att säga, att de jordbrukare, som på grund av skuldförhållanden kastas från sina jordbruk, i antal närma sig dem, som vi varje år nyanskaffa genom egnahemsverksamhet. Är det då orimligare att offra 14 eller 20 miljoner kronor om året för att hjälpa dem, som sitta på jordbruksfastigheter och behöva denna hjälp, än att årligen offra sådana belopp på anskaffande av nya jordbruk åt egnahemslånetagare?

Herr talman! Jag anser mig med det anförda hava förebragt goda skäl för att nu yrka bifall till vår motion.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Det är ju med en viss tillfredsställelse jag nu fått uppleva, att min gamle antagonist herr Herou på nytt fått mål i munnen. Han har ju, som kammararens ledamöter känna till, på senare tiden varit ganska tystlåten i jordbrukspolitiska frågor. Jag kan därför icke neka mig nöjet att här ha ett litet meningsutbyte med honom.

Jag skulle då först vilja anföra, att oavsett vilken synpunkt man har på viktiga samhällsprinciper, så är man väl ändå ganska enig därom, att försörjning från statens sida av medborgare genom kontanta understöd är någonting, som måste betraktas såsom tillfällighetsåtgärder under exceptionella förhållanden. Det kan icke få bli en normal företeelse, att stat och kommun försörja människor, som gå i sin dagliga gärning. Det måste ordnas så, att människor kunna få uppehållet genom inkomster av sitt arbete. Det är också självklart, att man icke kan tillgripa ett system med kontantbidrag utan motprestation annat än i sådana fall, då det är absolut nödvändigt.

När vi från det socialdemokratiska partiet förde fram frågan om bidrag åt jordbrukare på den kontanta understödsvägen, befunno vi oss här i landet i en mycket allvarlig och tillspetsad kris. För det första låg vår trävaruindustri lamslagen, det rådde en oerhörd arbetslöshet i skogarna, avverkningen var av mycket liten omfattning, och skogsbönderna voro därför i mycket stor utsträckning arbetslösa och saknade det tillskott till sin försörjning, som är nödvändigt för att de skola kunna livnära sig. För det andra började ju vid samma tid det stora priset på de animaliska produkterna, vilket hårt drabbade den andra delen, så att säga, av landets mindre jordbrukare. Det var ganska naturligt, att man i det läget såsom en övergående åtgärd i sin strävan att hålla dessa stora och betydelsefulla folkgrupper ovan vattnet framkom med förslag om en sådan där hjälpverksamhet, som vi hittills tillämpat i form av utlämnande av stödlån. Men vi kunna väl å andra sidan icke förneka, att läget ter sig på helt annat sätt i dag än vid 1932 års riksdag och de närmaste åren därefter. Jag skall icke här ingå i någon debatt om jordbrukspolitikens läggning och dess konsekvenser. Herr Herou och jag få kanske tillfälle att ingående syssla därmed om ett par veckor, och då skall det bli mig ett kärt nöje att få gå in på dessa problem.

I dag skulle jag endast vilja säga det, att det väl ändå är obestridligt, att i landets södra och mellersta delar lever även den mindre jordbrukaren på jordbruket, vilket innebär, att den kontanta inkomst, han skall få, måste han skaffa sig genom försäljning av sina produkter. Hans arbetslön bestämmes av det pris, som han får för dessa produkter. Det lär väl ändå icke vara möjligt påstå, att det icke under de sista åren har inträtt en ganska avsevärd förbättring för dessa jordbrukare. Naturligtvis är denna förbättring visst icke sådan, att jordbrukarna återföras till sin gamla levnadsstandard. Men det har inträtt en förbättring och en viss stabilisering, som kan utgöra ett skäl för att man nu avvecklar någonting så exceptionellt som kontantunderstöden. Det kan väl heller icke förnekas, att skogsavverkningen under de

Ang. reglering av jordbrukets skuldförhållanden. (Forts.)

senaste vintrarna haft en ganska betydande omfattning, och att arbetstillfällena i skogarna i mycket hög grad hava ökats, även om jag också därvidlag erkänner, att de ersättningar, som skogsarbetarna få för sitt arbete, långt ifrån äro tillfredsställande. Jag vill bara här hava klargjort att det akuta och tillspetsade, farliga krisläge, som existerade 1932—1933, har för dessa befolkningsgruppers del i ganska stor utsträckning övervunnits. Det bör därför vara ganska naturligt, att vi nu övergå till en mera normal ordning, d. v. s. att vi avstå från att på samma sätt som förut utlämna dessa kontantbidrag, som stödlånen faktiskt utgjorde.

Jag vill ingalunda påstå, att vi befinna oss i det läget, att vi icke skulle behöva vidtaga åtgärder för att klara jordbrukets skuldförhållanden, men det är väl ändå ingen, som påstår, att man klarade jordbrukets skuldförhållanden med stödlånen. Dessa hade närmast till syfte att ersätta bristen på löpande inkomster. Ty det är sannerligen icke många jordbrukare, som vunnit någon förbättring i sina skuldförhållanden genom stödlånen. För realisandet av detta önskemål måste man säkert tillgripa andra och längre gående åtgärder.

Nu säger herr Herou, att i avvaktan på dessa längre gående åtgärder borde man ha stödlånen kvar. Men stödlånen ha, som jag nysst anført, icke varit något led i regleringen av skuldfrågan. Såsom övergångsform hava vi ackordslåneverksamheten, som gör det möjligt för den jordbrukare, som har mera skulder än tillgångar, att få sin ställning sanerad. Vi skapa en sekundärlånefond, som gör det möjligt för jordbrukarna att på fördelaktigt sätt omplacera vissa skulder, som de förut haft ogynnsamt placerade. Jag vill visst icke påstå, att man härigenom nått det mest tillfredsställande, men jag skulle vilja säga, att det vidtages dock här ett par åtgärder, som göra det möjligt för jordbrukarna att få en viss hjälp att reda sig, till dess man kommer litet längre fram.

På den fråga, herr Herou framställde, vill jag för min del svara, att det ligger i sakens natur, att den omständigheten, att kommittén förklarar sig icke kunna fortsätta med en viss utredning, icke kommer att ha något inflytande på utredningens fortgång. Denna utredning kommer inom den allra närmaste tiden att sättas i gång på nytt i andra och kanske i viss mån mera effektiva former.

Detta är vad jag skulle vilja anföra i sakfrågan. Men jag kan icke uraktlåta att här, såsom jag gjort en gång tidigare, påpeka det märkvärdiga i att det revolutionära socialistiska partiet aldrig på allvar för fram några egna förslag till lösning av samhällsspörsmålen. Partiet har en benägenhet att göra liksom vissa djurarter: det sätter sig i besittning av andra arters övergivna boplatser. Och sedan stannar det kvar i dessa boplatser en tid framåt, tills det blir några andra boplatser lediga, som äro mera moderna, och som det kan flytta över till. Vi hörde aldrig det dåvarande kommunistiska partiet tala om detta kontantunderstöd förrän det socialdemokratiska partiet hade fört fram saken. Men sedan har partiet med stor envishet hållit fast vid denna linje. Jag förutsätter, att nu kommer det socialistiska partiet att bo kvar i stödlånehålet ett par år framåt. Det är ganska betecknande, att herr Herou förklarar, att hans parti hade, på grund av den utredning av mera vidsträckt natur som regeringen satt i gång, avstått från att motionera i denna riktning. Vidare sade han, att partiet har fört fram vissa praktiska förslag, vilka andra ansett för opraktiska och som därför råkat i glömska, men att partiet som sagt avstått från att komma med några förslag till vårt begrundande, utan avvaktar utredningen. Och det är ju icke alls omöjligt, att om man nu genom utredningen får fram några bra förslag, kommer det socialistiska partiet att

Ang. reglering av jordbrukets skuldförhållanden. (Forts.)

flytta över sina penater från stödlånens lilla byggnad till en annan byggnad, där man kommer att hålla sig kvar några år efter det andra människor, som försöka följa med utvecklingen, kommit till insikt om att andra åtgärder böra tillgripas. Det torde vara ganska otacksamt för herr Herou att här framställa sig som representant för det parti, som försöker leda utvecklingen. Jag tycker, att det socialistiska partiet faktiskt håller sig i trossen, gläfsar och säger fula ord och nafsar andra i hasorna, men något som kan beteckna, att partiet är en fanbärare för den nya tiden, har jag icke kunnat upptäcka.

Herr Spångberg: Herr talman! Jag skall icke alls gå in på den senare delen av statsrådet Skölds anförande, däri han yttrade sig om övergivna boplatser och om andras försök att nafsa honom i hasorna. Jag har tänkt att helt sakligt med några korta ord belysa den fråga det här gäller, som är så pass allvarlig, att man bör kunna diskutera den med allvar.

Vår motion om stödlån rör främst de många småbrukare, som sitta trångt, på grund av att skulderna börjat tendera att gå över gränsen av de tillgångar, som de hava i egendom och i övriga värden. Jag har också flera gånger varit i tillfälle att överklaga vissa fall, då ansökningar om dylika lån avslagits av nämnderna, och jag har lyckats att tillsammans med de sökande bringa det dithän, att de erhållit lån. Jag har därvid blivit i tillfälle att konstatera den glädje och den tillfredsställelse, dessa känt, då de med ett tillskott av kanske bara några hundra kronor ha kunnat få möjlighet att sitta kvar i sina hem och landsfiskalen icke behövt hålla den exekutiva auktion, till vars verkställe lande han förut vidtagit utmätning. Så ligger det till alltjämt.

När herr statsrådet Sköld säger, att det endast är under särskilt exceptionella förhållanden som man kan gå in för att ge jordbrukarna kontantunderstöd, så kan jag ansluta mig till den åsikten. Men många av dessa jordbrukare befinna sig alltjämt i dessa exceptionella förhållanden. Statsrådet Sköld har naturligtvis rätt, då han säger, att åt många jordbrukare givits möjlighet till arbete genom att det blivit bättre omsättning, bättre fart i skogsavverkningen o. d. Å andra sidan finns det de som icke hava möjlighet att i tillräcklig utsträckning deltaga i en skogsavverkning, eller kanske vissa år icke hava någon skog att avverka och icke få något arbete hos andra närboende jordbrukare. De befinna sig då i precis samma svårigheter som de gjorde förut, när flera jordbrukare befunno sig i denna belägenhet. Många jordbrukare, som sitta på sina egendomar, hava ju bara en del av sin utkomst på denna egendom, även om det till egendomen hör en del skog, som de under vissa år kunna avverka. Under senare årens kris hava de råkat i stora skulder och därigenom i ett svårare läge än förut. Innan biltransporterna börjat användas i den utsträckning, som nu sker, och rationaliseringen på många områden genomförts i den utsträckning, som nu är fallet, hade de möjlighet till flera arbetstillfällen, vilket gav dem ett kraftigt stöd. Det hava de icke för närvarande, och därigenom hava de kommit i ett kroniskt exceptionellt läge, som gör, att man måste, om man vill bevara deras egendom och deras utkomstmöjligheter, även i fortsättningen vidtaga åtgärder av annat slag än vad regeringen och riksdagen har gått in för beträffande prisregleringar och vad därtill hör.

Herr Sköld säger, att vi icke förut hava kommit med några förslag till lösning av jordbrukskrisen för dem, som befinna sig i svårigheter. Vi hava ändock under den tid, vi varit i riksdagen, ända från början under dessa, jag tror fjorton år, vid åtskilliga tillfällen väckt motioner i jordfrågan om skuldavskrivning och andra åtgärder för att bringa ned skulderna, om åtgärder för att möjliggöra en bättre utkomst genom jordtilldelning, skogstilldelning och dyl. Genom att hänvisa till dessa motioner kan jag tillbakavisa statsrådets på-

Ang. reglering av jordbrukets skuldförhållanden. (Forts.)
stående att vi ingenting gjort. Om sedan statsrådet Sköld eller någon annan framlägger ett förslag, som vi anse vara riktigt, så ha vi ingenting emot, oavsett vilket parti det än kommer ifrån, att understödja detsamma. Det bästa som i detta avseende förekommit, och jag skulle tro det enda, som egentligen kunde bringa hjälp åt de *fattigaste* jordbrukarna, är just dessa stödlån. Statsrådet Sköld säger, att här gäller det att gå in för en liten kort övergångsperiod med ackordslån. Ja, ackordslånen komma icke att hjälpa de fattiga jordbrukare, som vi här åsyfta skola hjälpas, herr Sköld! Dessa ackordslån givas under sådana villkor, att många av dessa jordbrukare överhuvud icke kunna reflektera på dem. Jag har haft besök av många småbrukare, som hava befunnit sig i den svåra belägenhet, att de behövt få ett lån på ett eller annat sätt, men sedan jag tagit del av deras ekonomiska ställning, har jag aldrig kunnat rekommendera dem att söka ett ackordslån, därför att det skulle bara lett till att tiden gått men att de intet lån fått. Sådan har deras ekonomi varit, och någon förändring har icke inträtt med det förslag, som här föreligger. Jag kan därför i de jordbrukares namn, det här gäller, icke annat än på det allvarligaste beklaga, att regeringen, som tydligen får riksdagen med sig, har frånträtt den väg, som 1932 års riksdag gick in för. Från Värmland föreligger det på många platser behov hos jordbrukarna av lån just i form av stödlån, som de kunna få betala med förbättringsarbeten på sin egen jord. Dessa jordbrukare hava icke fått någon hjälp av prisregleringen eller den jordbrukshjälp i övrigt, som givits. Kraftfodret har fördyrats. Många av dessa jordbrukare äro, trots denna fördyring av kraftfodret, beroende av att allttjämt köpa sådant eller också måste de avyttra något av sina kreatur. Denna kraftfoderfördyring har blivit en särskild börda just för de små jordbrukarna. Mjölkskatten har blivit precis samma extra pålaga, som ökat skuldkontot för många. En del av dessa skuldsatta hava hittills kunnat erhålla stödlån och härigenom blivit hjälpta. De ha räddats till sina egendomar, kanske för många år framåt, kanske för alltid. Men vad skola dessa jordbrukare hava för nytta av de sekundärlån, som man här i stället gått in för? De få inga sådana sekundärlån. Deras egendomar ligga förut intecknade under villkor att det blir svårt att frigöra dem. Och kammarens ledamöter, som hava utskottets utlåntande framför sig, veta ju att för att erhålla sekundärlån finns bestämmelsen i par. 18 på sid. 25, att »lån må meddelas till högst 75 % av det av vederbörande låneförmedlare fastställda belåningsvärdet å den jordegendom, varom fråga är». Och sedan i fortsättningen föreskrives det, att ett belåningsvärde »ej må bestämmas högre än som motsvarar egendomens vid senaste taxering åsatta jordbruksvärde». Och häri får icke värdet av växande skog inräknas. Jag undrar, huru dessa jordbrukare skola kunna få någon hjälp på det sätt som här föreslagits; det skall bli intressant att se. Jag kan ej lova att icke besvara herr statsrådet Sköld rent praktiskt, när jordbrukarna i detta avseende komma med sina bekymmer. De skulle kunna hava räddats, i händelse den gamla formen av stödlån funnits kvar. Det är möjligt, att jag icke fattat innebörden av den nya hjälpen, och det må då vara förlåtligt, men tiden får väl utvisa huruvida jag har fattat den riktigt eller icke. Jag vågar mycket bestämt framhålla, att det är en synnerligen billig form för hjälp att lämna en skuldsatt jordbrukare, som är färdig att gå ifrån alltsammans, ett lån på 700 eller 750 eller 1,000 kronor, då detta lån räddar åt honom hans egendom och hans hem. Om en exekutiv auktion skall företagas, känna väl alla kammarens ledamöter till, att man icke erhåller de riktiga värdena vid en sådan auktion. Man erhåller för korna ofta icke mer än slaktvärdet, och för egendomen erhålles faktiskt kanske icke mer än, ja knappast byggnadsvärdet. En jordbrukare blir ruinerad på detta sätt, man tar ifrån honom vad han realiter förut hade,

Ang. reglering av jordbrukets skuldförhållanden. (Forts.)

därför att detta låg bundet i fast kapital, som han vid en exekutiv auktion icke får kontanta pengar för i den utsträckning, som motsvarar det verkliga värdet. Har man på nära håll bevittnat dessa saker, då kanske man kan förstå, att vi äro varma anhängare av den stödlåneform, som man hittills har kunnat använda. Det har varit det enda sätt, varpå dessa fattiga blivit hjälpta, och jag ber därför, herr talman, att på det allra varmaste få yrka bifall till den av oss väckta motionen.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman, mina herrar! När denna stödlåneverksamhet kom till, skedde det som en tillfällighetsåtgärd för att försöka kvarhålla de jordbrukare, som på grund av löpande skulder voro i fara att få lämna sina egendomar. En motion väcktes först 1932, och man begärde då ett anslag på 24 miljoner kronor. Det var då en förutsättning, att det skulle vara en effektiv hjälp, som man skulle ge. Sedan tog Kungl. Maj:t upp frågan genom jordbruksutredningen och framlade ett förslag om anslag på 15 miljoner kronor. Sedermera befanns det, att dessa 15 miljoner kronor icke voro tillräckliga, dels på grund av de många ansökningarna första året och dels på grund av att de svåra tiderna fortsatte, varför anslag härför utgått ytterligare under åren 1933 och 1934. Men riksdagen har särskilt 1934 understrukit, att detta system borde upphöra så fort som det allmänna konjunkturläget något förbättrades. Och vi måste väl säga oss, att en förbättring har inträffat både med avseende på försäljning av jordbruksprodukter och för dem, som hava mycket små jordbruk, vilka vid sidan av detta måste hava annat arbete. Att även för dem en förbättring inträffat, kunna vi väl icke förneka.

Nu äro motionärerna icke nöjda enbart med att bibehålla detta anslag och begränsa det till vad som utgick 1934, utan man kräver här ett anslag på 20 miljoner kronor, och i stället för att man det sista året har satt det högsta beloppet, varmed hjälp skulle kunna lämnas, till 750 kronor, kräver man att detta belopp skall höjas till 1,000 kronor. Vidare yrkar man, att stödlån skola kunna tilldelas utan hinder av att man förut fått stödlån, d. v. s. den som redan fått 1,500 kronor, vilket var det högsta man kunde få 1933, skulle nu kunna få ytterligare 1,000 kronor, och herr Herou tycker, att detta skulle få fortgå, varför jag antar, att även om man finge ge honom 1,000 kronor om året, han kanske icke klarade sig ändå. Jag har ju haft litet att göra med dessa stödlån, då jag tillhört utlåningsnämnden hemma, och jag vill säga, att de hava varit till stor nytta och välsignelse för många, men jag måste å andra sidan säga, att nog ha vi betalt ut stödlån i onödan. De sökandes läge har varit sådant, att de varit i stort behov därav, men efteråt har man sett, att det varit felaktigt att ge dessa personer stödlån, då deras ställning icke förbättrats utan snarare försämrats därigenom. Olika människor kunna hushålla och klara sina affärer olika, men på det stora hela taget måste man säga, att dessa lån hava varit till en stor nytta under den svåra tid, som vi haft. Men vi kunna icke fortsätta i framtiden med att dela ut dessa stödlån. Alla kunna icke få sådana. Även om vi bevilja dessa 20 miljoner, som herr Herou motionerat om, kunna icke alla få del av dem. Det blir en del som icke får det, och de bli missnöjda, och ifall man tilldelar sådana lån i stor utsträckning, kommer det att bli nödvändigt att fortsätta ytterligare ett år, ty det har varit så många, man icke kunnat hjälpa.

Herr Herou pekade på vad utskottet sagt på sid. 16. Det var väl ett misstag. Där anföres icke något yttrande av utskottet, utan ett yttrande av jordbrukskreditutredningen, och den säger, att man hjälper icke i längden genom stödlån upp dessa personers ekonomiska förhållanden, utan här måste

Ang. reglering av jordbrukets skuldförhållanden. (Forts.)
vidtagas andra åtgärder. Departementschefen har understrukit, vad jordbruksutskottet yttrade vid fjolårets riksdag, vilket godkändes av riksdagen, därvid utskottet sade, att denna hjälperksamhet bör fortast möjligt avvecklas och upphöra, och departementschefen har därför icke gjort något förslag. Han har tills vidare bibehållit ackordslåneverksamheten.

Jag erkänner, att det är mycket svårt att kunna genomföra denna anordning, detta till mycket stor del beroende på, om fordringsägarna äro villiga att gå med på ackordsverksamheten. Men även denna verksamhet har varit till nytta för mången, som kanske fått sina skulder avskrivna med 20, ja, kanske 25 procent och däröver.

Herr talman! Jag skall inte vidare förlänga debatten. Jag ber att med dessa ord få yrka avslag på motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr Strindlund: Herr talman! Jag skall till en början be att få yttra några ord angående en detalj i detta förslag, nämligen bestämmelsen om, att i belåningsvärdet ej må inräknas värdet av växande skog, en bestämmelse som jordbruksutskottet finner motiverad med hänsyn till att belåningen av växande skog är ägnad att ingiva allvarliga betänkligheter framför allt med tanke på de starka växlingarna i rotpriset å skog. Jag vill här inom parentes säga, att för mig synes största risken med avseende å belåningen av den växande skogen närmast ligga i brandfaran, ty en skogsbrand kan ju, åtminstone i viss utsträckning, skövla den säkerhet varom fråga är. Den saken torde emellertid kunna ordnas försäkringsvägen.

Jag ber nu att få ta upp denna detaljfråga till närmare skärskådande. Det är märkligt att man på senare tid fått en, jag vill nästan säga panisk förskräckelse för varje som helst belåning av växande skog. Om vi gå något tillbaka i tiden eller till tiden före införandet av det nuvarande taxeringsförfarandet, så skilde man ej jordbruksvärde och skogsvärde åt i taxeringshänseende. Gå vi ännu längre tillbaka eller till den tid då bankerna hade en egen sedelutgivningsrätt, så kunde bankerna i sina grundfonder inräkna värdet av intecknade jordbruksfastigheter, och man avräknade därvid icke värdet av den växande skogen. Jag ber också att få påpeka, att även våra sparbanker få ha sina grundfonder och till och med sina kassafonder till viss del placerade i fastighetsinteckningar intill en viss procent av taxeringsvärdet, utan att man därvid frånräknar värdet av den växande skogen. Vid nya sparbankslagets antagande år 1923 föreslogs, att värdet av växande skog skulle vara frånräknat de inteckningar, som inlades i fonderna. Detta förslag blev emellertid av riksdagen ändrat därhän, att man fick medräkna värdet av den växande skogen i samma utsträckning som värdet å egendomen i övrigt, nämligen upp till 50 procent därest egendomen var bebyggd för jordbruksändamål. I fråga om våra fastigheters kreditvärde måste väl medgivas, att en fastighet, som har skog, har större kreditvärde än en fastighet som saknar sådan, en uppfattning som emellertid icke delas av alla. Jag ber också att i detta sammanhang få påpeka, att taxeringsvärdet å skog är lägre än saluvärdet. Medan man vid taxering av skog räknar med en viss avkastning, lägger man till grund för taxeringen av jordbruksfastighet i övrigt dennas saluvärde.

Jag har fäst mig vid, att utskottet på ett ställe i sitt utlåtande säger, att »därest fördelarna med sekundärbelåning av växande skog skulle befinnas överväga de ovan antydda olägenheterna, står ju möjligheten öppen för Kungl. Maj:t att en kommande riksdag framlägga förslag i ämnet». Ja, detta kan ju vara riktigt, men bör inte både utskott och riksdag kunna ha en egen mening uti dessa frågor? Jag kan för min del icke vara med om att på detta sätt

Ang. reglering av jordbrukets skuldförhållanden. (Forts.)

skära bort en betydelsefull del av fastigheternas kreditvärde. Om man anser vissa garantier ur kredit säkerhetens synpunkt erforderliga, borde det ha funnits möjligheter att ordna den saken därest viljan funnits.

I fråga om de ojämnade rotvärdena vill jag påpeka, att jag för min del knappast tror på möjligheten att åstadkomma en ändring i de kastningar, som härvidlag förekomma, annat än genom beredande av möjligheter till belåning av växande skog. Utredningar visa, att utbuden av bondvirke, som vi bruka uttrycka oss, tilltager då priserna börja dala, medan förhållandet är nästan det motsatta, när konjunkturerna förbättras. Bolagen finna då förmånligare att göra uttag ur de egna skogarna och minska därför inköpen. Härigenom komma olägenheterna av svängningarna i trävaruprisen att hårdast drabba bondeskogsbruken. Eftersom växlingen i skogspriset i viss utsträckning är beroende på världsmarknadsläget, och vidare, såsom vi alla veta, de jordbrukare, som ha egen skog, i stor utsträckning äro beroende av kontinuerliga inkomster från denna, måste bönderna vara utsatta för dessa prisväxlingar, så framt ej jordbrukarna genom möjlighet till belåning av skogen i någon mån kunna välja tillfället för att med bästa fördel sälja sitt virke. Jag kan inte förstå annat än att det även nationalekonomiskt skulle vara lämpligt att i detta fall, när det ändå gäller en fråga om export, ordna så, att vi utnyttja de goda konjunkturerna för att då låta försäljningarna svälla ut. Även ur den synpunkten anser jag fördelaktigt att ordna det så, att i belåningsvärdet inräknas värdet av den växande skogen.

Då det i frågans nuvarande läge ej finns möjlighet att få ett förslag i här antydd riktning omedelbart genomfört, men jag anser, att riksdagen bör ge till känna en uppfattning i enlighet med den av mig nu uttalade åsikten, finner jag, herr talman, att jag endast har att yrka bifall till reservationen.

Herr Herou: Herr talman! Jag är ganska tillfredsställd med statsrådets inlägg i de delar, där hans oration i sak hade något sammanhang med min kritik. Det finns ännu så länge så pass mycket kvar av den gamla människan hos statsrådet Sköld, att vi fortfarande kunna ha en del gemensamma synpunkter i en eller annan fråga, och jag kan väl inte behöva få bannor av honom, om jag tilläventyrs skulle vara i den belägenheten, att jag ännu på någon punkt skulle stödja herr statsrådet Sköld. Jag lade märke till uttrycket antagonist — det brukar ju heta trätobroder på ett hyggligare språk — men av sista delen av statsrådets anförande, däri han talade om boplatserna, fick jag förklaringen till, att denna lilla skärpning i uttryckssättet var ett uttryck för hans sinnesstämning, då han sökte bortförklara mina anmärkningar. Jag vågar nästan tolka herr statsrådets uttalande i denna del med tanke på vad herr statsrådet sade därom, att han med tillfredsställelse skulle diskutera jordbrukspolitik i fortsättningen och till och med att han haft vänligheten observera, att jag i år varit tyst i dylika frågor, som ett tecken på nervositet. I detta sammanhang får jag kanske säga, att min tystlåtenhet i jordbrukspolitiska frågor kanske berott därpå, att dylika frågor icke förts fram i riksdagen i år. Jag tror också, att jag får tolka herr statsrådets inlägg såsom tecken på onda aningar om, att ju flera segrar statsrådet Sköld hemför här i riksdagen, ju mera kommer vårt parti att segra ute i landet.

Om jag så skulle säga något litet om det lilla sakliga sammanhang, som fanns mellan å ena sidan vad herr statsrådet yttrade i sin polemik emot mig och å andra sidan vad jag själv sagt, så tar jag först upp hans påstående, att den hjälpverksamhet, som vi här krävt, måste vara tillfällig. Ja, detta är ju ingenting nytt. Detsamma sade jag också. Jag sade nämligen, att låt vara, att detta är en provisorisk åtgärd, men den måste finnas så länge bevisligen

Ang. reglering av jordbrukets skuldförhållanden. (Forts.)
andra hjälpåtgärder, som vidtagits utav riksdagen, icke ha lett till annat resultat än att tiotusentals fattiga småbrukare icke fått någon som helst hjälp. Så länge det är ett faktum, vilket herr statsrådet själv för några år sedan kraftigt bevisat, nämligen att det finns en grupp småbrukare, vars enda möjlighet till hjälp äro de anslag, som man givit dem, måste detta provisorium enligt vår åsikt finnas, intill dess andra åtgärder blivit vidtagna. Det är klart, att jag inte vill försöka påtvinga statsrådet min uppfattning, men jag begär att få ha min uppfattning för mig och att få propagera den. Det finns, så vitt jag vet, intet förbud i grundlagen för den saken. Människorna måste få försörjning genom arbete, säger statsrådet vidare. Ja, visst är det så. Detta är också vår linje, men det finns i det avseendet ingenting bättre att tillgå än dessa stödlån, vilka utdelas till förbättringsarbeten och varigenom småbrukare, som sakna arbetstillfällen, genom statens åtgöranden kunna företaga diknings- och dräneringsarbeten, nyodling, stenbrytning o. dyl. förbättringsarbeten å sina ofullständiga jordbruk i den mån dylika anslag utgå, och därigenom komma allt närmare den tidpunkt, då de kunna få försörjning genom dagligt arbete, då det verkligen kan bli tal om en sådan situation för dem att det går an att dra in detta anslag.

Arbetstillfällena i skogarna ha ökats, och det mest krisartade i situationen har övervunnits säger man vidare. Ja, jag går också med på, att det råder bättre förhållanden på denna arbetsmarknad just nu. Detta skulle ju möjligtvis kunna anföras som motiv för att ett belopp på 20 miljoner kronor vore högt tilltaget, men det räcker absolut inte såsom skäl för att hädanefter intet som helst anslag för här ifrågavarande ändamål skall utgå. Enligt vårt betraktelsesätt är nämligen stödlåneverksamheten den enda form tack vare vilken samhället hittills kunnat komma dessa fattiga jordbrukare till hjälp. Denna hjälpform är ju enligt herrarnas egen krismotion den enda utväg, som står i överensstämmelse med samhällets hjälpåtgärder på andra områden.

Om jag sedan skulle lägga någon som helst betydelse i herr statsrådets tal om, att vi bara övertaga socialdemokraternas övergivna boplatser, så vill jag i det avseendet säga, att detta hans tal kan vara en oratorisk triumf för det ögonblick det säges, men sannerligen att jag tror, att några segrar för framtiden kunna byggas på den argumentationen. Skola vi tala om övergivna boplatser och exploaterandet av andras boplatser, lär väl en jämförelse i det avseendet inte bli smickrande för det parti, som statsrådet tillhör. Socialdemokraterna ha ju ändå övertagit andra boplatser — t. o. m. innan dessa voro övergivna och tomma — om vilka ni sagt, att de voro av den art, att ni aldrig skulle inhysa er i dem. Ni ha använt det allra starkaste språk för att övertyga allmänheten om att ni aldrig skulle kunna företaga en sådan omflyttning till reaktionens boplatser, men ni ha dock intagit bondeförbundets och herrarnas von Stockenströms och Ekmans boplatser och till och med i någon mån utvidgat dem.

Jag tycker, att, när så är förhållandet, man inte skall anmärka på oss, som i detta sammanhang ingenting annat gjort eller göra än att vi allt fortfarande slåss för sådana delar av ett socialdemokratiskt program, emot vilka vi för vår del aldrig vid något tillfälle haft någonting att invända. Ni som tillhöra det socialistiska partiet komma bara och släpa på våra gamla programpunkter, ni ha aldrig några egna förslag att framföra, säger man på socialdemokratiskt håll. Jo, det ha vi sannerligen, och den som följer med här i kammaren och ser, hur det här går till, skall bli på det klara med, att det är socialdemokraterna, som ibland bli de som traska efter. Det var vi som först framförde förslaget om exportkredit till sovjetregeringen. Förslaget avslogs av riksdagen, men så kommo ni i regeringsställning och lade fram det förslag, som ni förut

Ang. reglering av jordbrukets skuldförhållanden. (Forts.)

bekämpat. Vi voro de första som begärde utdelning av överflödigt mjöl till de fattiga. Ni avslog förslaget här i riksdagen, men sedan utdelade en socialdemokratisk regering vissa mjölkkvantiteter. Vi voro de första som föreslog, att margarinaccismedel skulle användas för att de fattiga här i Sverige i stället för utlåningar skulle få billigare mjölk. Jag tror, att ni om något år komma att traska efter på den punkten också, bara vi hinna agitera upp stämningen tillräckligt ute i landet, så att herrarna förstå, att det inte går att kämpa emot längre. Vi voro de första som här i riksdagen förde fram frågan om en utredning av jordbrukets skuldförhållanden. Ni sade, att vårt förslag var bara fantasier, och avslog det, men så blev situationen ändå den, att ni själva komma fram med samma förslag. Vi voro inte så småsinta, att vi påminde er om den saken, utan vi voro de första att berömma er för att ni togo detta steg. Det enda som intresserade oss på den punkten var att se, vad ni i fortsättningen skulle göra. Vi ha nu fått besked av herr statsrådet, och han säger, att utredningsarbetet skall fortsättas, och han har i dag givit ett löfte, att arbetet skall bedrivas med kraft. Detta är alltså en väsentlig behållning av denna överläggning.

Jag har på grund av förhållandena sådana de äro och från de synpunkter, som vi anlägga på denna fråga, ingen anledning att ta tillbaka mitt förslag, som jag yrkat bifall till. Tycka herrarna, att beloppet är för stort för att gå åt, inträffar ju ingenting värre än att det uppstår en besparing. När jag hörde herr Johansson i Uppmälby, vilken enligt vad han själv påstod mycket sysslat med frågan om stödlånen, till mig rikta frågan, om man skall ge tusen kronor om året till var och en, och om detta var innebörden av vår motion, måste jag verkligen ställa mig tvivlande inför uppgiften, att han är insatt i motionens syfte och vet, vad den innebär. Den som sysslat med frågan borde väl veta, att när riksdagen fastställde ett maximibelopp av 750 kronor, var genomsnittliga storleken å de lån, som utgingo, efter vad jag vill minnas 340 kronor. Det kan tänkas, att om man sätter maximibeloppet till 1,000 kronor genomsnittliga värdet på lånen blir 500 kronor. Det är ju för övrigt inte vi som pröva lånebehoven. Vi ha nu emellertid av herr Johansson, en man, som är väl insatt i jordbruksfrågor och som därför får anses vederhäftig, fått bekräftelse på, att det behövs anslag för detta ändamål, ty han har ju förklarat, att 1,000 kronor inte alls är för mycket, och att 20 miljoner kronor inte alls skulle räcka till för här ifrågasvarande ändamål.

Herr Brädefors: Herr talman! När på folkmöten ute i landet påpekats, att den av regering och riksdag förda jordbrukspolitiken med spannmålsreglering, mjölkreglering o. dyl. huvudsakligen tjänat att hjälpa storbönder och storgodsägare, har man på socialdemokratiskt håll alltid varit angelägen att framhålla stödlåneverksamheten såsom något, vilket vore speciellt ägnat att gagna de fattiga skuldsatta småbönderna.

Nu är man emellertid på socialdemokratiskt håll färdig att slopa just denna hjälp, som man skrutit så mycket av. Man äskar inga som helst medel till stödlåneverksamheten men väl ett par miljoner kronor till ackordslåneverksamheten, som emellertid icke alls har samma karaktär som den förstnämnda. Man skall nu ersätta stödlåneverksamheten med något annat, som socialdemokratiska talare på möten med småbönder under en lång följd av år framåt komma att framhålla såsom någonting extra prima och såsom något betydligt bättre än dessa stödlån.

Om vi emellertid syna, vad man här vill sätta i stället för stödlånefonden, nämligen sekundärlånefonden, närmare i sömmarna, finna vi, att denna i ännu mindre grad än den förra är ägnad att tjäna just småböndernas speciella hjälp-

Ang. reglering av jordbrukets skuldförhållanden. (Forts.)
behov. Visserligen var stödlåneverksamheten, såsom vi mycket riktigt tidigare karakteriserat den här i riksdagen, med hänsyn till de villkor, som gällde för lån från fonden i fråga, ingenting annat än en galgenfrist till morgondagen för den dödsdömde, men den var dock avsedd som hjälp för de fattiga småbönderna. Kunde dessa bara fullgöra de med lånen förenade mycket svåra villkoren, hade de dock fått en liten hjälp tack vare de pengar, som de sålunda erhållit. Nu är faktiskt förhållandet det, att det i landet finns sådana, som erhållit stödlån på dessa svåra villkor och som icke kunnat fullgöra sina förpliktelser och som på grund därutav äro ställda inför stora svårigheter. Varken den nu föreslagna sekundära låneverksamheten för jordbrukare eller några andra liknande låneformer, exempelvis direkt låneverksamhet överflyttad ifrån privatbanker till en statlig institution, utgöra emellertid någon verklig hjälpåtgärd för de fattigaste småbönderna, något som ju redan påpekats av herr Herou. Verkliga hjälpåtgärder måste vidtagas på ett sätt som gör, att låntagaren icke blott för den dag han får lånet känner sig en smula hjälpt. Ty man måste ju säga, att med ett lån följer också vissa förpliktelser, som efteråt bli kännbara för låntagaren.

Angående denna stödlåneverksamhet ha vi tidigare föreslagit förbättrade villkor, som alltså skulle bli lättare för dessa fattiga jordbrukare att fullgöra och varigenom de således skulle kunna bli hjälpta. Vi föreslogo förbättrade villkor för erhållande av dessa lån, och samtidigt föreslogo vi också en större och mera tillräcklig anslagssumma för ändamålet, nämligen 50 miljoner kronor. Detta anslag byggde vi på. Enligt de uppgifter som lämnades angående det belopp, till vilket låneansökningarna uppgått, utgjorde de för det första halvåret av föregående år, året före avlämnandet av vår motion sålunda, 25 miljoner kronor. Vi beräknade då, att om det blir bättre villkor beträffande denna låneverksamhet, räcker inte ens denna summa som hjälp åt alla sökande, men den skulle åtminstone i ganska stor utsträckning förslå till hjälp åt de allra fattigaste.

Vi ha även föreslagit andra dylika åtgärder avsedda att hjälpa de fattigaste och mest skuldsatta jordbrukarna, vilket också här påpekats av föregående talare. Vi ha föreslagit direkta anslag för att därmed hjälpa dem ifrån de värsta svårigheterna, liksom även en del andra åtgärder. Men den socialdemokratiska riksdagsgruppen har aldrig lyssnat till dessa framställningar. Socialdemokraterna ha vid folkmöten börjat tala om denna låneverksamhet, och främst framhållit just denna stödlåneverksamhet. Jag undrar, vad herrarna nu skola komma med till småbönderna, när ni slopa denna verksamhet, som varit käpphästen i er agitation ute i landet.

Till herr statsrådet Sköld vill jag säga några ord med anledning av att han polemiserade med en viss ironi mot herr Herou och därvid sade, att det socialistiska partiet tillgodogör sig socialdemokraternas tidigare innehavda men numera övergivna positioner — om detta icke är precis ordagrant återgivet, täcker det i varje fall innehållet i hans yttrande. Vad är det för positioner, som socialdemokraterna nu enligt herr statsrådets självdeklaration övergivit såsom varande oanvändbara i den socialistiska kampen? Ni kallade er ju för socialister och förde alltså en kamp för socialismen. Ha ni nu lämnat denna position åt sitt öde? Och varför? Är det emedan ni nu ha åstadkommit det socialistiska samhället i Sverige, är det därför som ni lämnat dessa positioner? Nej, man kan ge en annan förklaring till detta. Man kan ge den förklaringen, att ni icke endast ha övergivit de sista resterna ni hade av socialismen för några år sedan, utan ni ha också övergivit allt intresse för den fattigare befolkningen i landet, såväl arbetare som jordbrukare. Detta bevisar också er politik i fråga om dessa båda kategorier, den visar att ni utföra de borgerliga,

Ang. reglering av jordbrukets skuldförhållanden. (Forts.)

kapitalistiska intressena förmedelst bondeförbundet här i riksdagen, ni genomföra den politik, som bondeförbundet verkligen åsyftat.

Detta är att övergiva sina positioner och att sedan klandra andra, som komma och påminna om, vad ni sagt tidigare. Man behöver inte gå längre tillbaka än till den senaste valrörelsen, till ert eget valprogram och dess löften. Och då måste man säga, att statsrådet Sköld avgivit en ypperlig självdeklaration i detta fall.

Herr Hilding: Herr talman! Jag ber endast att få uttala min sympati för den reservation, som åtföljer detta utlåtande.

Jag representerar ett län, där drygt hälften av taxeringsvärdet på jordbruksfastigheter påvilar den växande skogen. Under sådana omständigheter kan jag icke finna annat än att ifrågavarande jordbrukare bli betydligt handikappade, när det gäller att utnyttja dessa lånemöjligheter. Jag tycker därför att den utredning, som reservanterna påyrkat och det förslag de i övrigt framlagt, äro väl befogade. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Med herr Hilding förenade sig herr *Brännström* i Burträsk.

Herr Kilbom: Herr talman! Efter de anföranden, som hållits av mina partivänner Herou och Spångberg, finnes ingen anledning för mig att gå in på frågan om stödlån eller låneverksamheten överhuvud taget.

Det förekom dock i herr statsrådets anförande ett yttrande, som uppkallade mig. Såvitt jag fattade honom rätt, utlovade han, att utredningen angående åtgärder för att förhindra kommande skuldsättning skulle fortsätta sitt arbete. Det är ju den delen av pågående skuldsättningsutredning, som de sakkunniga förklarat att de icke, på grund av att de sakna nödig tillgång till juridisk sakkunskap, voro kapabla att fullgöra. Beträffande den andra delen av utredningen, angående åtgärder mot de hittillsvarande skulderna, förhöll det sig ju så, vilket kanske statsrådet Sköld kommer ihåg, att han i radiodebatten före landstingsvalen tillkännagav — efter att ha förklarat att skuldproblemet var mycket svårt — att han hoppades att utredningen skulle bli färdig i så god tid, att proposition till årets riksdag kunde framläggas. Någon dylik proposition har emellertid icke framlagts.

Jordbrukets skuldbörda är i stort sett förvisso allttjämt lika tryckande. Problemet är om icke lika brännande som för ett år sedan dock allttjämt mycket aktuellt. De tillgängliga siffrorna visa, att i Östergötlands och Malmöhus läns slättbygder en skuldsättning råder på över 50 procent. Nära 14 procent av de undersökta områdena ha en skuldprocent på mellan 75 och 100 procent, och 9½ procent av detta område är mera än 100-procentigt skuldsatt. Detta tillstånd framkallar, vilket också framgår av siffrorna, en mängd konkurser och exekutiva åtgärder. Från 1929 till 1932 steg antalet exekutiva auktioner från omkring 600 till omkring 1,000 per år. Under år 1933, tillägges det, ha de sjunkit något i antal, och det är väl troligt, att denna tendens i stegrad omfattning för närvarande gör sig gällande, men läget är allttjämt synnerligen kritiskt. Och för den händelse vi snart, vilket många räkna med, få en ny ekonomisk kris, både mera djupgående och mera långvarig än den vi för närvarande känna lättad i, hur blir det då? Om det då, något som också uttalats, skulle bli slut med den hittills bedrivna stödpolitiken för jordbruket, som lägger jordbrukets sorger på konsumenterna — hur blir det då, herr statsråd? Skall man vänta med åtgärder för genomförande av skuldavskrivning och skuldnedskrivning, tills vi stå på huvudet i nästa kris?

Ang. reglering av jordbrukets skuldförhållanden. (Forts.)

Jag kan verkligen icke förstå annat än att det borde ha varit möjligt för regeringen att efter alla de löften som avgivits i denna fråga, inte minst med tanke på det primärmaterial som insamlades redan för ett år sedan, i samband med avlämnandet av taxeringsuppgifterna, framlägga ett förslag för riksdagen om åtgärder till skuldavskrivning och skuldnedskrivning. Den politik som hittills förts består uti — det bevisade herr Sköld av årgång 1932 — att giva jordbrukarna ökade möjligheter genom *prisstegring*, varigenom de visserligen få något ökade möjligheter att betala räntor på skulderna, men ingalunda förbättrar deras ställning. Det är storfinansens, som i sista hand drar nytta av den hittills förda politiken, och det är konsumenterna, de sämst ställda konsumenterna främst, som få betala.

Jag skall i detta sammanhang icke säga något om huruvida det kanske varit nödvändigt — låt oss för övrigt utgå ifrån, att det varit nödvändigt — att under en övergångsperiod vidtaga dylika åtgärder. Men dessa kunna väl icke för en socialdemokratisk regering vara sista ordet i frågan, alltså detta sätt att lasta bördorna för jordbrukskrisens lättande på konsumenterna, vilkas ekonomiska läge är nog så tryckande ändå. Det borde väl vara en självklar sak, att en socialdemokratisk regering tar erforderliga medel från dem som sitta inne med och förvalta de stora kapitalen.

Jag talade senast i går morse med en av ledarna för jordbrukskreditkassorna i något av våra län, en utav de bäst skötta, har det försäkrats mig. Jag frågade honom, i vilken utsträckning det nu är möjligt för dessa kassor att lämna jordbrukarna lån till lägre ränta. Han svarade, att detta var ett mycket svårt kapitel. Ty dessa jordbrukskreditkassor få alltså betala en ränta på 4.75 procent. Då de härtill måste beräkna något för vad de låna ut liksom också för förvaltningskostnaderna, förstår man, att jordbrukarna trots det nuvarande ränteläget, då ju riksgäldskontoret på 3 månaders skattkammarsväxlar kan erhålla en ränta på icke 1 procent, i stor utsträckning få betala räntor på 5 procent och däröver. Även om det finns undantag, och det gör det otvivelaktigt i de fall, där jordbrukskasseledningarna varit djärva och mycket påpassliga, tror jag icke man får förbise denna omständighet. Jag omnämner densamma så mycket hellre, som jag i denna kammare ser i ekonomiska frågor säkerligen mycket skickliga ledare för jordbrukskreditkassorna. Det skulle vara mycket intressant, om de toge till orda i detta sammanhang och lämnade upplysning om hur långt de strävanden fortskridit, som gå ut på att pressa ned räntorna för jordbrukarna. Dessa räntor befinna sig nämligen alltfjämt på en nivå, som är orimlig.

Jag berör detta kapitel också av en annan anledning. I början av förra året begärdes av R. L. F. — herrar bondeförbundare, exempelvis herr Olsson i Närlinge, ha kanske hört talas om den organisationen — snabba och bestämda åtgärder för skuldreglering och räntenedsättning. Är det manne en tillfällighet, att herrarna från bondeförbundet praktiskt taget tuga i den frågan i dag? Är man icke ense med R. L. F., eller har manne R. L. F. uppgivit sin hittillsvarande ståndpunkt?

Jag kan, herr talman, icke underlåta att beröra detta, emedan jag för icke så länge sedan var i tillfälle att på ett möte höra det vittnas stort och brett från bondeförbundets representant på platsen i fråga, om vilka kraftiga åtgärder man från det hållet vidtagit att genomdriva skuldreglering för jordbruket. Kanske man från bondeförbundshåll skulle kunna få några uppgifter — sådana ha nämligen alldeles undgått mig — om vari dessa storslagna åtgärder bestå.

Skämt åsido, vi skola inte vara elaka, herr talman. Sanningen är ju den, att bondeförbundet i denna fråga för närvarande driver en politik sådan som

Ang. reglering av jordbrukets skuldförhållanden. (Forts.)

storfinansen vill ha den. Bondeförbundet har icke lagt två strån i kors för åstadkommande av skuldreglering. Riksförbundet landsbygdens folks krav i denna fråga ha bland deras egna representanter förklingat fullkomligt utan reaktion. Och jag förstår ju medlemmarna av bondeförbundet. Ack, så länge en socialdemokratisk jordbruksminister är beredd att fortsätta exempelvis en politik, som till augusti månad kostar skattebetalarna 82 miljoner kronor i hjälp åt spannmålsodlarna, så länge en socialdemokratisk jordbruksminister understöder storagrarnernas krav på att allmänheten även i annat avseende skall betala kostnaderna för jordbrukskrisen, varför skulle då storagrarnerna, vilkas önskemål är utslagsgivande för bondeförbundets politik, gå in för att lägga bördorna på sina kusiner, höll jag på att säga — jag hoppas vederbörande förlåta mig — i storbanker och andra penninginstitut? Det är mycket behagligare att konsumenterna fortsätta med att betala.

Emellertid, herr talman, var det herr statsrådets löfte under radiodebatten, då han sade, att han hoppades, att frågan om skuldreglering skulle hinna bli så utredd, att han kunde lägga fram proposition i ärendet till årets riksdag, som jag ville bringa i erinran. Det är ju mänskligt att glömma bort vissa saker, men om detta nu kommer i riksdagsprotokollet, kanske herr jordbruksministern kommer ihåg det till nästa år.

Herr talman! Då jag ser, att herr statsrådet nu begärde ordet, finner jag för den skull anledning att tills vidare sätta punkt här.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att diskutera med herr Kilbom utan för att yttra mig i skogsbelåningsfrågan, innan denna debatt tagit slut.

Herr Kilbom frågade emellertid, om den utredning som jag talat om och som han här velat göra till någon slags löftespolitik från min sida endast omfattade försök till att förhindra kommande skuldsättning. Jag har icke yttrat mig om den saken. Utredningen avser ju, som herr Kilbom borde veta, åstadkommande av möjligheter till skuldregleringsåtgärder, som syfta till att förhindra en fortsatt skuldsättning i framtiden. Därvidlag tror jag nog icke, att herr Kilbom missuppfattat mig, men genom denna lilla »missuppfattning» fick herr Kilbom tillfälle att hålla denna pompösa utläggning angående den högre finansen — pompös, men i sak intetsägande. Och varför skulle jag på något sätt stå i vägen för herr Kilbom att på detta sätt briljera med en del halvsanningar, som jag icke vill gå in på här.

Jag begärde som sagt icke ordet för att yttra mig härom utan för att med anledning av de anföranden, som höllos av herrar Strindlund och Hilding och med instämmande av herr Brännström, få något beröra frågan om skogsbelåningen.

Jag ber då först att få säga några ord till herr Strindlund, som påpekade, att man förr i tiden icke skilde ut skogsvärdet ifrån taxeringsvärdet på jordbruksfastigheter vid belåning. Nej, det är så sant så. Men herr Strindlund vet nog lika väl som jag, att det före år 1920 hörde till sällsyntheterna, att värdet på växande skog ingick i taxeringsvärdet. De utredningar som företogs i kommunalskattefrågan före 1920 visade också till full evidens, att den växande skogens värde på den tiden icke medräknades vid taxeringen, och följaktligen fanns det heller ingenting att skilja ut. Men man får väl säga, att läget i någon mån förändrats sedan 1920. Genom kommunalskatte-reformen åsattes numera den växande skogen ett särskilt taxeringsvärde.

Det förhåller sig dock på det sättet — kanske vi skola säga tyvärr — att skogsvårdslagstiftningen icke förhindrar en skogsägare att avverka mogen skog. Han har full rätt att slakta ned hela den växande skogen, om den är

Ang. reglering av jordbrukets skuldförhållanden. (Forts.)
 mogen; han kan visserligen åläggas skyldighet att sedan plantera nytt i stället. Var och en förstår att genom sådana avverkningar — och sådana förekomma ju ständigt — taxeringsvärdet på den växande skogen med en gång förminskas och i avsevärd omfattning. Det ligger i sakens natur att den kreditgivning, som bygger på säkerhet i fastigheternas värde, måste vara garderad emot så kraftiga sänkningar av belåningsvärdet, som härigenom kunna uppkomma. Detta tror jag, att man väl ändå måste vara överens om, hur man än ser på själva frågan om skogsbelåningen. För min del har jag icke något emot att skogsvärdet får ingå i belåningsvärdet, även i sekundärlån. Detta kan dock icke ske på annat villkor än att man vidtager åtgärder för att säkerställa kreditgivaren för den minskning i pantvärdet, som skulle kunna uppkomma genom en för stark avverkning.

Som kammarens ledamöter väl känna till, förhöll det sig så att det i den reform, som för några år sedan genomfördes i fråga om hypoteksbelåning av jordbruksfastigheter, bestämdes, att skogsvärdet fick ingå i belåningssumman. Samtidigt stiftades emellertid en civillag, som gav kreditgivaren rätt att hos skogsvårdsstyrelsen påfordra, att ifrågavarande fastigheter skulle stå under skogsvårdsstyrelsens kontroll och att avverkning icke finge ske annat än efter tillstånd av skogsvårdsstyrelsen. Om man i fråga om sekundärlånen skall tillåta att skogsvärdet går in i belåningsvärdet, föreställer jag mig, att man får vidtaga liknande åtgärder och det kan man naturligtvis göra, ehuru det blir mycket mera invecklat än vid hypoteksbelåning. Ty när det gäller sekundärlån blir det så många låneförmedlare att det därför blir svårt att få någon ordentlig form på lagen. Men visst kan det ske. Att jag för min del ej brytt mig om att föreslå något sådant, har helt enkelt berott därpå, att det har visat sig att den där rätten att ta med skogsvärdet i hypoteksbelåningen praktiskt taget ej har utnyttjats. Det är ingen som vill ha det så. Jordbrukarna vilja ej ha detta tvång över sig att skogen skall stå under skogsvårdsstyrelsens överinseende, även när det gäller den mogna skogen. Jag menar därför, att det kanske vore skäl att vänta något så att man får se, om det blir något intresse för denna sak. Om så blir fallet, vill jag icke stå hindrande i vägen för att skogsvärdet i så fall får räknas in i belåningsvärdet vid sekundärlån. Jag undrar ändå, om det ej vore klokt att nu avvakta utvecklingen. Ty det kan ej vara stor mening i att sätta i gång den relativt stora apparat, som det innebär att genomföra en sådan lagstiftning, om det, som jag påpekat, skulle visa sig att det i det praktiska livet förefinnes litet intresse för att utnyttja den möjlighet, som därigenom skapas.

Herr Strindlund: Jag begärde ordet för att understryka, att man i reservationen hemställer om *förslag* till ändrade bestämmelser som möjliggöra utlämnande av lån från statens sekundärlånefond för jordbrukare mot intekningssäkerhet jämväl i växande skog. I sammanhang med den ifrågasatta utredningen kunna ju de betänkligheter, som av statsrådet nu framförts, komma under omprövning.

Jag vill också nu passa på tillfället att litet grand belysa herr statsrådets exempel. Det var så pass djärvt, att det kanske gav det intrycket, att det i allmänhet föreligger våldsamma risker med skogsbelåning, därför att om mogen skog finnes i större utsträckning på en egendom, denna skulle utan vidare kunna avverkas. Jag tror att sådana exempel ha mycket litet praktiskt värde. En innehavare av en fastighet med stor tillgång till mogen skog behöver icke låna pengar. Då det är fråga om ungskog kan man ju icke avverka som man vill, däri måste herr statsrådet giva mig rätt.

Ang. reglering av jordbrukets skuldförhållanden. (Forts.)

Herr statsrådet yttrade att man ej velat ha en hypoteksbelåning, som även omfattar skogsbelåning. Jag är icke säker på om jag rätt fattat yttrandet, men jag vill dock fråga: har man undersökt om det är hypoteksföreningarna eller jordbrukarna som icke velat begagna sig av denna möjlighet?

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Jag skulle för min del vilja säga herr Strindlund, att man nog icke kan säga, att en person, som har mogen skog på sin egendom, icke har behov av att låna pengar. Det kan ju vara så att en fastighet, som är belastad med sekundärlån, säljes och alltså kommer i händerna på en ny ägare. Då finnes alltså sekundärbelåningen redan och den nye ägaren har kanske intresse av att avverka skog. Men man kan väl även säga, att den gamla ägaren av fastigheten kan komma i en sådan situation, att han har behov av att avverka skog. Nu skall herr Strindlund komma ihåg, att det finnes skog även i andra delar av landet än i Norrland, framförallt söderut, där plantskog ej är ovanlig. Dylik skog mognar ofta på en gång på stora områden. Det är på sådana områden som fara föreligger för att avverkning kan ske i stor utsträckning. Det finns oändligt många exempel på hurusom stora områden blivit kalavverkade. Det kan ej heller vara så lätt för låneförmedlarna, att vid alla tillfällen hålla reda på att icke skogen avverkas.

Herr **Kilbom**: Jag har ju icke tänkt utbyta artigheter med herr statsrådet, men då han betecknade mitt anförande som pompöst, skulle jag om hans anförande kunna säga, att det var raka motsatsen dock utan att innehålla ens halvsanningar.

Herr statsrådet ville naturligtvis värja sig för att vi skulle ta fasta på hans löfte om utredningens fortsättande. Det löftet ta vi i alla fall fasta på, men det behöver naturligtvis ej innebära att det kommer en proposition, ehuru det är önskvärt att det kommer en sådan.

Jag har visst icke missuppfattat frågan angående den pågående utredningens innebörd. Utredningen skulle ju omfatta för det första den nuvarande skuldsättningen och åtgärder däremot, och för det andra vad som till äventyrs kunde göras för att förhindra skuldsättning i framtiden. I fråga om denna senare del av utredningen förklarade de sakkunniga, som jag tidigare framhöll, att de icke ägde nödig juridisk sakkunskap för att verkställa denna del av utredningen. Då frågan intresserade mig ställde jag till ett par ledamöter av utredningskommittén den frågan: Ha ni avböjt att verkställa utredning både beträffande den nuvarande skuldsättningen och beträffande åtgärderna för att förhindra kommande skuldsättning eller ha ni avböjt endast den sistnämnda delen av utredningen? De svarade båda, att de med sitt uttalande avsågo endast den sistnämnda delen av utredningen. Är det nu så, att deras avböjande gällde utredningen i båda avseenden är deras yttrande till regeringen oklart. Jag har dock noggrant läst igenom yttrandet, som praktiskt taget ordagrant utsändes av T. T. Jag tror ej att T. T. på den punkten gjort sig skyldig till någon förvanskning. Nu få vi emellertid se vad utredningen kommer att giva för resultat. Då herr statsrådet nu säger, att han icke vill giva några löften, kanske man kan säga att det är ett ord i ett förändrat läge. Beror manne den försiktigheten i dag på att detta säges inför riksdagens andra kammare, medan herr statsrådet, då det längre gående löftet gavs i radiodebatten, då förhoppningar uttalades om att till denna riksdag framlägga proposition, talade till valmännen? Då sade nämligen herr statsrådet, att han hoppades att utredningen skulle bli färdig i så god tid att proposition kunde hinna föreläggas den nuvarande riksdagen.

Ang. reglering av jordbrukets skuldförhållanden. (Forts.)

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Det är ju ganska meningslöst att taga till orda för att tillrättaföra herr Kilbom, ty han är ju en sådan utsvävande ande, att det icke finnes några gränser för hans möjligheter. När han nu så ordentligt har genomläst det yttrande, som utredningskommittén avgav, varför har icke då herr Kilbom lika noggrant observerat, att Kungl. Maj:t på min föredragning beslutat, att jordbrukskreditutredningens uppdrag skall upphöra i och med avgivandet av betänkandet rörande jordbrukskasserörelsen, som utredningskommittén håller på med.

Herr **Strindlund**: Jag ber att få påpeka, att vi icke avse att det skall bli någon skyldighet för vederbörande kreditinstitut att utlämna dessa lån, men vi vilja att möjlighet därtill skall beredas.

Härmed var överläggningen slutad. På av herr talmannen först angående mom. 1 och 2 givna särskilda propositioner biföll kammaren vad utskottet i dessa moment hemställt.

Vidare framställde herr talmannen i fråga om mom. 3 propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i berörda moment, dels ock på bifall till den av herr Herou m. fl. väckta motionen II: 139; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Spångberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. 3) av utskottets förevarande utlåtande nr 71, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Herou m. fl. väckta motionen II: 139.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande moment.

Härefter blev på herr talmannens därå givna proposition utskottets i mom. 4 gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Slutligen framställde herr talmannen vidkommande det förslag, som innefattades i mom. II av den vid utlåtandet fogade reservationen, propositioner, nämligen dels på avslag å sagda förslag, dels ock på bifall därtill; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Pettersson i Rosta, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår det förslag, som innefattas i mom. II av den vid jordbruksutskottets förevarande utlåtande nr 71 fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit berörda förslag.

Ang. reglering av jordbrukets skuldförhållanden. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren avslagit ifrågavarande förslag.

§ 8.

Härpå förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 72, i anledning av väckta motioner om åtgärder till främjande av det svenska fisket. *Ang. främjande av det svenska fisket.*

Punkten 1.

I två likalydande motioner, väckta, den ena, nr 112, inom första kammaren av herr *Sanne* och den andra, nr 244, inom andra kammaren av herr *Hansson* i Hönö *m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till åtgärder i syfte att säkerställa svenska fiskares fångster av islandssill.

Utskottet hemställde i förevarande punkt, att ovanberörda motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vidkommande denna punkt hade reservationer avgivits:

av herr *Karlsson* i Munkedal, vars under punkten 4 nedan närmare omförmälda reservation avsåg utlåtandet i dess helhet; samt

av herr *Sanne* utan angivet yrkande.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr *Hansson* i Hönö: Herr talman! Det var många fiskare, vilkas inkomster under förra året icke uppgingo till 1,000 kronor. Tänker man på den långa tid — ända upp till 18—20 timmar på dygnet — som de under vissa tider på året måste arbeta, blir deras timpenning icke stor. När det gäller ett så strävsamt arbete som fiskare ha, tycker man att förtjänsten borde vara högre. Men det är icke bara själva fisket som bereder oss bekymmer, ty lika svårt, ja, kanske värre, är det att kunna sälja fisken. Bland andra ha de svenska islandsfiskarna under en del år lidit av dessa svårigheter. Ja, det gick så långt att — år 1932 — en av de kuttrar, som varit ute på islandsfiske måste säljas, därför att skepparen icke kunde avyttra den sill som han fiskat. Fordringsägarna krävde betalning för den utrustning, som hade lämnats, och då fanns det ingenting annat att göra för skepparen än att gå i konkurs. Det blev alltså konkursauktion för att skulden skulle kunna klaras. Sedan dess ha många fiskare, som tänkt sig ut på islandsfiske, tvungits till den försiktighetsåtgärden att genom kontrakt säkerställa fångstens försäljning redan innan de begivit sig till Island. Enligt dylika kontrakt förbinda sig fabrikena att till ett bestämt och överenskommet pris köpa all den sill, som fångas under säsongen. Fiskarna skulle eljest lätt kunna riskera, att de, om sillfångsten skulle bli mycket stor, icke skulle kunna sälja fångsten eller att de måste sälja den till underpris. Därigenom att det står öppet för andra länder att till vårt land exportera en stor del av sina sillfångster, minskas ju möjligheten till avsättning för den svenska islandssillen. Av denna möjlighet att hit exportera sill begagna sig de utländska exportörerna i ganska stor utsträckning, vilket statistiken visar, då omkring 250,000 tunnor islandssill importeras årligen till Sverige.

Av utskottets yttrande framgår, att 1933 års fiskeriutredning i sitt yttrande anført att då den våren 1933 började sitt utredningsarbete till övervägande

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)
upptogs olika möjligheter för att stödja det svenska islandsfisket. Det stöd, som utredningen föreslagit och som nu tillämpas är ett premiesystem. Utan denna hjälp från statens sida — som vi häröver känna oss tacksamma för — skulle de fiskare, som det här gäller, haft mycket större svårigheter än nu varit fallet. Förhoppningarna att genom dessa premier kunna erhålla bättre kontrakt ha dock tyvärr icke slagit in. Särskilt gäller detta förra året, enligt vad jag i särskilt yttrande i kommittén uttalat. Sålunda måste på en deputations hemställan herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet vidtaga extra åtgärder för att helt eller delvis säkerställa avsättningen för 6 båtar.

När vi nu ha en så stor import, som jag förut nämnt, tycker man att svårigheterna icke borde vara så stora, att fiskarna i Bohuslän behövde resa till Stockholm för att be statsrådet om hjälp för att kunna säkerställa avsättningen av sin fisk. Man måste beklaga att detta fiske skall behöva gå tillbaka så som det har gjort. Sålunda idkade år 1930 11 kuttrar sillfiske med drivgarn vid Island. År 1931 var motsvarande siffra 17, år 1932 26, år 1933 19 och år 1934 17. Från år 1932 har antalet minskats, beroende, som jag förut sagt, på svårigheterna för fiskarna att få kontrakt. Emellertid tror jag, att man genom en utredning skulle kunna komma till sådana åtgärder, som åvägabragte bättre avsättningsmöjligheter för de svenska fiskarnas fångster, särskilt av islandssillen.

Jag ber att få yrka bifall till den av mig m. fl. väckta motionen.

I detta yttrande, under vilket herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Olsson* i Staxäng.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Vi ha en hel rad motioner här, som röra fisket och särskilt fisket i Bohuslän. I den punkt, som nu föredragits, gäller det islandsfisket. Härvidlag ha motionärerna gått ut ifrån, att man skulle kunna vidtaga åtgärder för att säkerställa priset på sill, som fångas av svenska fiskare vid Island. Man vill att det skall upprättas s. k. förhandskontrakt, vilka man också redan vid flera tillfällen ingått med privata personer, som uppköpt fångsterna, ehuru det i allmänhet visat sig svårt för fiskarna att få dylika förhandskontrakt uppgjorda.

Vad skall nu staten i detta fall kunna göra? Man pekar i motionerna på vad staten gjort till exempel för sockerbetsodlingen och vad staten gjort genom spannmålsregleringen. Men de avsedda åtgärderna kan nog staten icke vidtaga i detta fall av den orsaken, att det utav sillfångsterna endast är en ringa del, som fångas av svenska fiskare. Huvudmotionären har också nyss med siffror belyst, att ifrågavarande behov till stor del tillgodoses utifrån. Statsmakterna ha dock under tidernas lopp vidtagit åtgärder för underlättande av detta fiske, och även för detta år, för 1935, ehuru visserligen icke i samma utsträckning som under vissa andra år. Kungl. Maj:t har som bekant ställt till förfogande ett belopp av 75,000 kronor att användas till premier för de fångster, som sillfiskarna föra med sig hem ifrån Island.

Jag tror knappast man kan komma längre med en utredning. Jag är övertygad om — därom vittna de åtgärder Kungl. Maj:t i detta fall vidtagit, nämligen exempelvis att bistå vederbörande med uppgörandet av förhandskontrakt — att det verkliga finnes ett intresse hos Kungl. Maj:t för denna sak. I denna liksom i många andra frågor, som motionsledes förekomma i detta utskottsutlåtande, får väl Kungl. Maj:t vid behov av biträde från dess sida, ifall den nu pågående utredningen skall upphöra, tillkalla sakkunniga. För övrigt har man organisationer där nere på västkusten, vilka äro så gott som statligt officiella, kan man säga. Man har särskilda föreningar för olika gre-

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)

nar av fisket, och dessa komma nog att låta höra av sig och framställa sina önskemål för Kungl. Maj:t.

Utskottets uppfattning är den att om det behövs ytterligare åtgärder i detta avseende, skall Kungl. Maj:t säkerligen icke slå dövörat till för de framställningar, som härutinnan komma att göras från fiskare i Bohuslän. Därför har utskottet ansett, att en särskild skrivelse i detta fall icke kan vara av behovet påkallad. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan, d. v. s. avslag på förevarande motion.

Herr Wallerius: Herr talman! Det är med erkännande man måste konstatera vad jordbruksutskottets ärade ordförande uttalat angående utskottets syn på denna angelägenhet. Utskottets inställning är uppenbarligen den, att det som kan göras ifrån Kungl. Maj:ts sida i denna fråga icke heller skall försummas. I sammanhang därmed ville jag för min del gärna ha uttalat ett erkännande också för de åtgärder, som 1933 års fiskeriutredning åstadkommit. Den av utredningen inslagna vägen tyckes vara lämplig även i framtiden, om någon liknande åtgärd skulle påtänkas.

Emellertid anser jag, att utskottet skulle ha kunnat gå ett steg längre. Det har av denna fiskeriutredning framhållits, hurusom under den tid av nära 30 år, som Sverige med vissa avbrott deltagit i sillfisket vid Island, erfarenheten hade lärt, att svenska fiskare uppenbarligen haft mycket svårt att med verklig framgång kunna bedriva detta fiske. Och det har som bekant visat sig, att det varit behövt utöver statshjälp i olika former så gott som hela tiden. När fiskeriutredningen sedermera uttalat, att »man borde giva svenska fiskare ett verkligen starkt handtag för att om möjligt få utrönt, huruvida det överhuvud taget finnes förutsättningar för ett svenskt sillfiske vid Island», är därmed formulerat ett problem, på vilket man måste finna ett ganska glädjande förslag till lösning, eller i varje fall ett beaktande, i utskottets uttalande, att »utskottet kan . . . vitsorda önskvärdheten av att det svenska sillfisket vid Island ej blott vidmakthålles utan även utvecklas, detta framför allt ur den synpunkten, att de svenska fiskarna kunna beredas ökade arbetstillfällena och avsättningsmöjligheter genom att en del av dem övergå till islandsfiske från andra fisken».

Jag menar för min del, att, när utskottet gör detta erkännande och när det, såsom den föregående ärade talaren på Bohusbänken framhållit, visat sig behövt just i nuvarande läge, en utredning, sådan motionerna påyrkat, bör företagas, och ber, herr talman, att få instämma i det yrkande, som av herr Hansson i Höno framställdes.

Herr Olsson i Staxäng: Herr talman! Jag instämde visserligen för en stund sedan i det anförande, som hölls av herr Hansson i Höno, men efter det anförande, som utskottets ärade ordförande nyss höll, tvingas jag att ytterligare något beröra ärendet.

Först kan jag emellertid icke underlåta att peka på särskilt det faktum, att jordbruksutskottet beträffande samtliga motioner i denna sak synes liksom ha gjort rent bord. I det läge, vari fisket för närvarande befinner sig, tror jag att detta kommer att åstadkomma en ganska stor besvikelse hos fiskerinäringens utövare, i synnerhet som ju denna näringsgren för närvarande befinner sig i ett mycket kritiskt läge. För ett par dagar sedan gick genom pressen ett meddelande, som nog är tämligen bekant, att fiskarna på en plats i Bohuslän måst besluta att upphöra med makrillfisket på grund av att de saknade avsättning för sina fångster. Av meddelandet framgick även, att det fanns fiskare, som sysselsatt sig med ett särskilt fiske, vilka fått nöja sig med en

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)
inkomst från årets början på 300 kronor. Under sådana förhållanden måste man med mycket stor besvikelse se, att utskottet vid behandlingen av dessa motioner, som väckts ifrån olika politiska riktningar på Bohusbänken, gjort rent bord, som jag sade för en stund sedan.

Herr talman! Jag kan icke underlåta att peka på vissa likheter mellan fiskerinäringen och jordbruket i denna sak. När jordbruket genomgick sin svåraste kris, var ju orsaken därtill en mycket hård konkurrens med importen med dess tryckande prisläge. Samma förhållande är nu rådande för den svenska fiskerinäringen och har förorsakat den depression, som där gör sig gällande. Vi veta, att jordbruksnäringen fick stöd till exempel för brödsädesodlingen i form av en säkrad avsättning och i form av en stabilisering av prisläget. Men därtill kom en mycket viktig sak, nämligen att jordbruket hade ganska stor frihet när det gällde själva produktionen och dess ansvällning. Jag kan icke underlåta att betona denna senare omständighet. När det gäller att på frivillighetens väg reglera produktionen, så att säga, har fiskerinäringen utrett ett stort arbete, gått in för en frivillig ransonering, alltså stipulerat det maximiantal lådor, som få införas i landet till försäljning. Dessa prestationer ha sålunda åstadkommit på frivillighetens väg, något som vi jordbrukare sluppit ifrån. Inför detta tycker jag att fiskarnas krav bli ännu mera befogade, och när de trots dessa frivilliga anordningar nödgas begära hjälp på annat sätt, måste vi ställa oss välvilliga därtill.

Det förefinnes ytterligare en likhet mellan dessa två näringsgrenar och en glädjande sådan. När vi diskutera jordbruksfrågorna är det med en viss tillfredsställelse vi bruka peka på den stora hemmamarknad, som vi ha med avseende på vår smörproduktion. Vi bruka med tillfredsställelse peka på det faktum, att om en kritisk situation skulle inträffa för vårt land, om exporten skulle bli avstängd, ha vi dock en hemmamarknad för vårt smör, där vi i stor utsträckning ha utrymme för vår egen produktion. Samma förhållande existerar för fiskerinäringens vidkommande: i fråga om vårt islandsfiske, som beröres i den motion, som förekommer under punkt 1 i utskottets kläm. Den förste talaren i denna fråga, herr Hansson i Hönö, framhöll ju också, att importen av islandssill uppgår till omkring 250,000 tunnor och att man endast till en bråkdel kunnat fylla behovet med svenskfångad islandssill. Under sådana förhållanden, när det ena fisket efter det andra ställes inför oanade svårigheter, ha vi en mycket lycklig omständighet däruti, att just från detta fiske kan mottagas betydligt större svenska fångster än av andra slags fisken.

Med detta inför ögonen ha vi ansett det nödvändigt att den i ifrågavarande motion begärda utredningen igångsättes. Vi ha så mycket större fog därför som genom de åtgärder, vilka föreslagits ifrån fiskeriutredningens sida och som nu tillämpas, en del omständigheter kommit fram, som tyda på att dessa åtgärder ej bli tillfyllest, varför ytterligare sådana äro av nöden. Det är därför, herr talman, vi ansett oss tvungna att väcka denna motion, som för fisket i dess helhet är av stor betydelse.

Herr talman! Jag ber att få instämma i det yrkande, som framställts av herr Hansson i Hönö.

Herr Osberg: Herr talman! Anledningen till att jag begärt ordet i denna fråga är att jag deltagit i behandlingen av ärendet i jordbruksutskottet, men dock icke återfinnes bland reservanterna på denna punkt. Jag hoppas att herrarna av denna omständighet icke skola föranledas tro, att jag har något emot islandsfisket. Att så icke är förhållandet har jag väl bäst bevisat genom att jag på sin tid väckte förslag om premielån åt de fiskare, som bedriva sina fångster på avlägsna fiskevatten, vilket riksdagen beaktat och gått med på.

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)

Att jag icke står som reservant i denna punkt beror därpå, att utskottet enligt mitt förmenande vid behandlingen av frågan visat välvilja, som det heter, i ordets egentliga mening. En annan sak är också att det vid tiden för motionens väckande pågick en utredning liksom även när frågan realbehandlades i utskottet. Jag hade icke då den uppfattningen, att Kungl. Maj:t ämnade låta avsluta arbetet inom denna kommitté utan trodde att densamma fortfarande skulle fungera. Jag tror att detta hade varit välbetänkt, ty spörsmål uppkomma undan för undan, som kunna behöva en tämligen snabb behandling.

Medan jag nu har ordet vill jag säga, att vi äro tvungna att här rikta vår uppmärksamhet på de avlägsna fiskevattnen. De närliggande fiskevattnen förslå icke när det gäller vår stora fiskarbefolkning, som skall ha sin utkomst av denna näring. De måste därför i fortsättningen kanhända mycket mer än hittills söka sig ut till avlägsna fiskeplatser, såväl vid Island, Doggers bankar och Rockallsbankarna i nordöstra Atlanten, etc. Jag hoppas därför att herr statsrådet med all möjlig uppmärksamhet följer utvecklingen på detta område och gör vad göras kan för denna frågas lösning.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till motionen II: 244; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

I en inom andra kammaren av herr *Karlsson* i Munkedal *m. fl.* väckt motion, nr 382, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om skyndsamt utredning, på vad sätt och i vilken utsträckning ekonomiskt stöd framdeles kunde beredas det svenska västkustfisket, i syfte att skapa större trygghet för fiskarena, samt huru detta fiske på ett mera effektivt och planmässigt sätt borde inordnas i det svenska folkhushållet, ävensom att denna utredning måtte till undersökning upptaga de detaljfrågor, som i motionen berörts jämte andra spörsmål, som sammanhänge med de olika fiskernas inbördes förhållande och hela västkustfiskets rationella utnyttjande för länets och landets försörjning.

Utskottet hemställde i förevarande punkt, att ovannämnda motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr *Karlsson* i Munkedal hade i sin förberörda, vid utlåtandet fogade reservation förklarat sig anse, att utskottets hemställan bort innefatta, att riksdagen i anledning av, bland andra, motionen II: 382 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om skyndsamt utredning angående frågorna om fiskarebefolkningens på västkusten ekonomiska ställning, fiskavsättningens fördelning över landet och försäljningens organisation samt om vidtagande av de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *Karlsson* i Munkedal: Herr talman! Som kammarens ärade ledamöter finna, har jag till det föreliggande utskottsutlåtandet fogat en reservation, som omfattar samtliga de fem punkter, som utskottets kläm består utav.

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)

Att jag icke förr här begärt ordet beror egentligen därpå, att huvudpunkten i min reservation just berör denna 4:e punkt i utskottets utlåtande. Jag kan emellertid i allt väsentligt instämma uti vad mina kamrater på bohusbanken anfört om inlandssillfiskets betydelse.

Anledningen till att jag i utskottet ansett mig böra gå fram med en särskild reservation är den att jag, ehuru utskottets utlåtande är mycket välvilligt hållet även beträffande den motion som jag och mina partivänner i denna kammare från Bohuslän väckt rörande utredning om västkustfisket och dess möjligheter till försörjning för dess utövare och även om eventuell utveckling av detsamma för att därmed öka försörjningsmöjligheterna beträffande vårt hårt utsatta län, ändå icke kunde finna mig i att se alla de förslag, som väckts ifrån länet om olika åtgärder, i utskottets kläm avstyrkas. Jag anser nämligen, att en skrivelse till Kungl. Maj:t härvidlag är befogad, och befogad alldeles särskilt därför, att den motivering som utskottet anför som skäl emot en skrivelse i åtminstone ett hänseende numera icke har fog för sig. Utskottet säger nämligen, att 1933 års fiskeriutredning sysslar med dessa problem och att Kungl. Maj:t säkerligen kommer att taga hänsyn till de rådande förhållandena och vidtagna erforderliga åtgärder.

Nu förhåller det sig emellertid på det sättet, att 1933 års fiskeriutredning i en skrivelse till Konungen av den 7 maj förklarar, att utredningen anser sig ha slutfört sitt uppdrag utan att likväl på allvar ha tagit upp dessa utomordentligt viktiga problem om fiskavsättningens fördelning över landet, om försäljningens organisation och om fiskarbefolkningens på västkusten ekonomiska ställning. Det är dessa punkter jag koncentrerat mig på och som jag ansett skulle behöva i första hand utredas. Det är således enligt min uppfattning nödvändigt, att riksdagen gör Kungl. Maj:t uppmärksam på dessa förhållanden.

Utskottet har vidare anfört, att det i Bohuslän finnes en särskild kommitté, som efter bemyndigande av Kungl. Maj:t utsetts av chefen för handelsdepartementet och att denna kommitté också har till uppgift att undersöka fiskets frågor. Den skall nämligen undersöka möjligheterna för Bohusläns försörjning för framtiden och har enligt direktiven då också att taga hänsyn till förhållandena inom fiskerinäringen. Jag vill emellertid erinra om, att i denna kommitté sitter icke en enda fiskare. Vi anse det nödvändigt, att då man skall utreda problem, som beröra fiskerinäringen, också representanter för denna näring deltaga i utredningsarbetet för att kunna ge det en så praktiskt och lämplig utformning som möjligt. Även denna omständighet talar sålunda för att riksdagen skriver till Kungl. Maj:t med begäran om utredning.

Mot behovet av en utredning i och för sig har jordbruksutskottet icke något att erinra. Jordbruksutskottet säger självt i sitt utlåtande, att det kan vara önskvärt att få de ekonomiska förhållandena inom denna näring utredda och få möjligheterna att på ett effektivare sätt än hittills ordna försäljningsorganisationen klarlagda. Detta har utskottet sålunda ingenting emot. Utskottet avstyrker emellertid förslaget om en skrivelse av det skälet, att, enligt vad utskottet anser, de organ redan finnas, som skulle kunna göra denna utredning.

Jag har förut nämnt, att det i ett fall finns ett sådant organ. Det har emellertid numera slutfört sin uppgift och lämnat meddelande härom. Det andra organet, den kommitté, som tillsatts i Bohuslän, bestående av tre ledamöter med vår landshövding som ordförande, bör, anse vi, kompletteras med fiskare, för att kommittén överhuvud taget skall vara lämplig att utföra denna utredning. Utredningen om Bohusläns försörjningsmöjligheter var ju avsedd att bli en snabbinventering av dessa möjligheter. Men utredningen om fisket torde

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)

taga längre tid än som ansetts med nämnda utredning om försörjningsmöjligheterna. Dessutom föreligger en annan omständighet.

Vi ha i vår motion — och jag har också antytt det i reservationen — inte strikt talat om Bohuslän utan om västkusten. Det är nämligen så, att en del fiskelägen på Hallandskusten äro ungefär av samma natur som de bohuslänska. Även dessas förhållanden böra enligt vår mening komma med i en utredning. Det finns således mycket starka skäl för att denna utredning bör komma till stånd, och det finns också, såsom jag här sökt påvisa, starka skäl för att riksdagen skriver till Kungl. Maj:t.

Det må icke förtänkas oss representanter för Bohuslän, om vi hysa oro inför den situation, som nu råder där nere. Vi ha ännu mellan 5- och 6,000 stenhuggare, som gå arbetslösa, och dessa ha icke några särskilt stora utsikter att åter få arbete i sitt förutvarande yrke. Oerhörda svårigheter upptorna sig för fiskerineringen. Spärrarna i de utländska hamnarna bli allt starkare. Jag behöver bara erinra om kontingenteringen i England och om — vilket herr Olsson i Staxäng även nämnde — den situation, som uppkommit för makrillfiskarna. Dessa fiskare, som sedan i höstas fått draga sig fram på en inkomst av mellan 3- och 400 kronor och nu ställt sitt hopp till inkomst på makrillfiske, ha fått sina förhoppningar grusade genom att Tyskland nu endast kan taga emot en bråkdel av den makrill, som förut exporterats dit, och genom att Holland beskärt importen av makrill med 75 procent. Inför dessa förhållanden har i Bohuslän uppstått mera än oro — det har växt upp en ångest hos befolkningen för hur den skall kunna draga sig fram. Vi ha därför hemställt, att riksdagen och regeringen skulle upptaga till mera djupgående prövning och granskning problemet om på vilket sätt man skulle kunna underlätta fångsternas avsättning i det egna landet. Det är uppenbart, att åtskilligt brister härvidlag. Jag vill gärna instämma i det erkännande, som givits från Bohusbänken åt fiskeriutredningens arbete, men det må kanske tillåtas mig att säga, att utredningens arbete icke blivit så grundligt som man hade önskat. Här kommer jag in på en punkt, herr talman, som egentligen berör frågan om frakterna, men då mitt utredningsyrkande omfattar jämväl problemet om billigare frakter, anhåller jag att få säga ett par ord om den saken.

I motion av herr Osberg m. fl. har ställts yrkande om ett anslag på 650,000 kronor till fraktlindring för svenskfångad färsk fisk, som fraktas å svenska järnvägarna. Jag har under behandlingen av denna fråga i utskottet fått klart för mig, att det icke är möjligt att få riksdagen med på att så att säga skaka fram dessa tusenlappar ur rockärmen. Det är jag fullt på det klara med. Men man skulle vinna något, om man ginge med på denna utredning, som jag finner vara nödvändig även ur rent saklig synpunkt. I utskottets utlåtande antydes emellertid, att fraktsatserna äro höga. Det kanske därför vore möjligt att sänka frakttaxorna, men det kan också tänkas, att man kunde behöva ett särskilt anslag för att ytterligare förbilliga frakten av färsk fisk. Även med utgångspunkt från herr Osbergs m. fl. motion kan det således finnas skäl att närmare granska detta problem. Kombinerad med en förbättrad distribution av den svenskfångade fisken, skulle billiga frakter vara av stor betydelse för fiskarna.

Det är således, herr talman, många skäl, som tala för att riksdagen, i varje fall denna kammare, borde bifalla den av mig avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, till vilken jag yrkar bifall.

Häruti instämde herrar *Mårtensson, Lind, Hansson* i Trollhättan och *Andersson* i Falkenberg.

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)

Herr **Henrikson**: Herr talman! Jag skulle kunna nöja mig med att i kort-het be att få yrka bifall till det av herr Karlsson i Munkedal ställda yrkandet. När jag emellertid nu vill säga några ord är det därför att jag anser, att det kan vara av vikt att det kommer ett vittnesmål om fiskarnas nödläge även från ett annat håll än själva Bohuslän.

Jag är övertygad om, att om hela denna församling, däri inbegripen även den del av kammaren, som uppehåller sig i korridorerna, i kaféet och i restaurangen, i ett slag kunde förpassas till en fiskarkoja i Bohuslän och där finge åhöra ett samtal mellan fiskaren och hans gumma om deras bekymmer, skulle riksdagen fatta beslut om skyndsamma hjälpåtgärder eller åtminstone besluta en utredning, hur man skall gå till väga för att hjälpa denna del av befolkningen.

Det råder i Bohuslän för närvarande en skrämmande nöd. Det har tidigare vittnats om de dåliga förtjänsterna för fiskarna, och jag skall anföra ett enda litet exempel till dem, som förut anförts från Bohuslänsbanken, för att ytterligare påvisa den oerhörda nöd, som dessa människor måste leva under. Jag vet ett par stora kraftiga fiskarpojkar i norra Bohuslän, som för två år sedan köpte en båt, köpte den för lånade pengar och betalade 6,000 kronor för den. 1933 förtjänade de på denna båt brutto cirka 2,200 kronor, och då arbetade de i genomsnitt 12 å 14 timmar om dygnet. Av bruttoförtjänsten gick under året 300 kronor åt till olja, 200 till bensin och 400 till underhåll av båten och redskapen. Det återstod således till amortering och räntor, mat, kläder och husrum 650 kronor per man. Var och en förstår, att på en sådan inkomst kunna människor i längden svårigen leva. Jag är övertygad om, att om inte ansträngningar från statsmakternas sida göras för att lätta läget för dem, kommer själva uppehållet av livet att så småningom bli ett mycket komplicerat problem för Bohusläns fiskarbefolkning liksom det nu är det för stenhuggarbefolkningen. Nöden bland fiskarna sammanhänger självfallet med nöden och svårigheterna inom stenindustrien. Tidigare kunde åtminstone fiskarna i norra Bohusläns fiskarsamhälle göra sig en kontant inkomst genom stenindustrien på mellan 400 och 500 kronor om året genom att hjälpa till med lastningsarbete och även genom att arbeta litet i berget, som man säger där nere. Nu är emellertid denna inkomstkälla slut, och de äro hänvisade till att leva enbart på fisket. Herr Karlsson i Munkedal har i sin reservation på denna punkt tryckt på en sak, som jag anser att man inte nog kraftigt kan understryka. Han säger: »Sålunda synes det önskvärt att t. ex. undersökning företages om möjligheten av att anordna fiskauktioner eller dylikt i städer och större samhällen samt om vilka åtgärder som kunna vidtagas för att minska skillnaden i det pris, som fiskarna erhålla, och det pris, som konsumenterna få betala för färsk fisk.»

Jag har stått på fiskarbryggor i norra Bohuslän och sett, hur uppköpare betalat 20 öre tjoget för makrillen, alltså 1 öre stycket. Samtidigt ha i Göteborg konsumenterna fått betala 60 öre per kilogram, och när det går omkring 3 makriller på varje kilogram blir differensen avsevärd mellan det pris, som fiskarna få, och det pris, som konsumenterna få betala för samma fisk. 1 öre stycket fingo fiskarna i norra Bohuslän under sådana dagar, under det att konsumenterna i Göteborg fingo betala 20 öre stycket. Där finns ju mycket att ta in, och det är väl främst en organisationsfråga, hur fiskarna skola kunna få ut mera av sitt arbete än de för närvarande få.

Det är emellertid ännu en sak i herr Karlssons anförande, som jag vill kraftigt understryka, nämligen värdet av att det i en eventuell kommitté insattes fiskarfolk. Den kommitté, angående vars tillsättande riksdagen har möjlighet att ge direktiv, borde självfallet bestå av fiskare, experter på näringsfrågor

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)

samt enligt min mening även av någon representant för fackföreningsrörelsen och någon representant för kooperationen. Det är främst ett organisations-spörsmål, det här gäller, och det är nödvändigt att från statsmakernas sida främst påpeka, att fiskarna måste organisera sig och se till att distributionen ordnas på ett bättre sätt än för närvarande är fallet. Det borde ju denna eventuella kommitté hjälpa dem med.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Karlsson i Munkedal avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen. Samtidigt uttalar jag den förhoppningen, att andra kammaren skall bifalla reservationen och att regeringen, då den eventuellt går att tillsätta denna kommitté, tillser att kommittén får den sammansättning, som är nödvändig för att den skall kunna nå bästa möjliga resultat.

Herr Johansson i Uppmälby: Herr talman! Det är inte något nöje att stå upp och försvara jordbruksutskottet, när utskottet avslagit fem olika motioner, som kommit från Bohuslän.

Jag förstår, och det känna nog alla kammarens ledamöter, att det råder stora svårigheter för fiskarbefolkningen, inte bara vid västkusten utan över allt i vårt land, att avsätta sina produkter och uppnå nöjaktigt pris. Men jag tvivlar på, att innan fiskarna själva tagit upp dessa frågor i sina organisationer och försöka att få ut så mycket som möjligt av det pris, som konsumenterna få betala, en kungl. kommitté kommer så värst långt med dessa saker.

Den motion, som är väckt av herr Karlsson i Munkedal och till vilken han yrkat bifall, har varit remitterad till lantbruksstyrelsen, till fiskerisakkunniga, till handelskammare och till länsstyrelse samt till en fiskeförening. Samtliga ha avstyrkt motionärernas framställning med undantag av Göteborgs och Bohus läns havsfiskeförening, som sagt, att därest inte alla spörsmål, som behandlas i motionen, redan äro föremål för behandling, kan det vara lämpligt att det bleve en ny utredning.

Nu upplyste herr Karlsson om, att 1933 års fiskerisakkunniga upphört den 7 maj. Detta hade vi icke reda på, ty det var den dag, då vi undertecknade utlåtandet och då var beslutet redan fattat. Kommittén existerade således, när vi behandlade frågan, men även om den nu slutfört sitt arbete, är det möjligt att utan skrivelse till Kungl. Maj:t få de av motionären berörda frågorna inför Kungl. Maj:t och riksdagen. Det finns ju ganska starka organisationer bland fiskarna på västkusten. Fiskeriutredningen pekar särskilt på detta och omnämner Svenska västkustfiskarnas centralförbund och vissa andra organisationer, bland dem Göteborgs och Bohus läns havsfiskeförening, som kan sägas intaga en halvofficiell ställning.

Såsom jag uttalade beträffande en föregående motion har jag även i fråga om detta ärende den uppfattningen, att åtgärder behöva vidtagas men att förhållandena växla. Skall man tillsätta en stor kungl. kommitté med den sammansättning, som herr Ström talade för, blir det en kommitté, som kommer att hålla på i årtal, innan dess arbete är färdigt och man kan vidtaga några åtgärder. Vi ha kungl. lantbruksstyrelsen, som har att bevaka även fiskerinäringens intressen och som har en särskild avdelning för fisket. Havsfisket är inom lantbruksstyrelsen i den lyckliga ställningen, har man påstått, att det har en byråchef som chef för sin avdelning, under det att sötvattensfisket får reda sig med endast en byrådirektör. Nog finns det möjlighet för organisationerna att via lantbruksstyrelsen och via Kungl. Maj:t få fram sina önskemål, och är det något speciellt önskemål, som mycket snabbt måste förverkligas, har Kungl. Maj:t möjlighet att tillkalla särskilda sakkunniga för att biträda med frågornas behandling inom departementet, på samma sätt som 1933 års fiskeri-

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)
sakkunniga gjort. De ha icke avgivit något betänkande i den vanliga formen, utan de ha haft att stå i förbindelse med Kungl. Maj:t och avlämna promemorior i varje sak för sig, som de upptagit till behandling. Detta för att ärendena så fort som möjligt skulle kunna komma inför riksdagen. Vill man begrava frågan för en lång tid framåt och göra det omöjligt för Kungl. Maj:t att åstadkomma något, skall man naturligtvis gå in för en stor, parlamentarisk kommitté. Jag har den uppfattningen, att därmed vinner man icke sitt syfte, nämligen att hjälpa fiskarna ur det nödläge, vari de befinna sig.

Som sagt, även fiskerisakkunniga avstyrkte förslaget, och under sådana förhållanden ansåg sig utskottet icke heller kunna tillstyrka det. Vi erkänna emellertid, att svårigheter föreligga, och vi uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t skall vaka över att allt blir gjort, som göras kan, vare sig genom lantbruksstyrelsen eller genom särskilda sakkunniga, och att, när frågan kommer upp, den skall komma till ett snabbt avgörande.

Vidare nämnde herr Karlsson i Munkedal, att i den kommitté, som senast tillsatts och som skall utreda försörjningsförhållandena inom Bohuslän, icke sitter någon fiskare. Men det finns intet hinder för Kungl. Maj:t att utöka kommittén, och det finns intet hinder för kommittén att, om man kommer att beröra frågan om fiskarnas ställning, inkalla sakkunniga. Så har man gjort i många kommittéer. Om vederbörande få ett uppdrag, som de själva icke behärska, försöka de få sakkunnig hjälp. Den saken kan alltså ordnas. Men vi ha ansett, att då det i alla fall, medan vid behandlade frågan, fanns en sakkunnigutredning och en kommitté, som höllo på att utreda saken, det var nästan för tidigt att skriva till Kungl. Maj:t och begära, att det skulle tillsättas en tredje kommitté för att behandla samma spörsmål. Detta var orsaken till att vi icke kunde tillstyrka motionen.

Jag tror, att man i detta fall liksom då det gällde islandsfisket måste handla snabbt allt efter de situationer, som uppkomma, och att man bör låta kommittén med det vidgade programmet att utreda frågan om försörjningsmöjligheterna i Bohuslän arbeta i lugn och ro. Det resultat den kommer till blir väl vad man får bygga på, och när det gäller att hjälpa fiskerinäringen, får man handla från fall till fall. Jag vill än en gång säga, att om fiskarna skola få bättre pris för sin fångst, måste de genom sina organisationer försöka nå fram till detta. Det finns mellanhandsvinster att skära av på, och varan behöver därför icke bli dyrare för konsumenterna.

Herr talman! Jag skall icke ytterligare förlänga debatten. Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Karlsson** i Munkedal: Herr talman! Utskottets ärade ordförande har här försvarat utskottets ståndpunkt. Han får verkligen ursäktas mig, att jag tycker, att försvaret i stället blev en motivering för min reservation. De organisationer, som herr Johansson i Uppmälby säger skola taga initiativet till en utredning i detta ämne, ha med all kraft understrukt behovet av en dylik. Sålunda säger länets havsfiskeförening, att det är önskvärt med en utredning ungefärligen liknande den, som på sin tid företogs beträffande jordbrukets ekonomiska förhållanden. I detta yttrande har länsstyrelsen instämt, och länsstyrelsen har framhållit, att därest icke de organ, som nu finnas, göra denna utredning, det bör tillsättas ett särskilt organ. Jag har här förut påpekat, att 1933 års fiskerikutredning ansett sig ha slutfört sitt uppdrag och att enligt min mening det andra organet, kommittén för utredning av försörjningsmöjligheterna inom Bohuslän, bör förstärkas. Det är detta vi ha ansett oss vilja påpeka för Kungl. Maj:t.

Vidare säger herr Johansson i Uppmälby, att det skulle vara att begrava

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)

frågan att nu tillsätta en ny kommitté. Jag har tillåtit mig i reservationen antyda, att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra, hur utredningen bör verkställas. Det är klart, att man bör gå till väga på ett smidigt sätt, så att man kommer till snabbast möjliga resultat. Vi ha icke i vår motion påyrkat — och det har jag heller icke gjort i min reservation — en stor, parlamentarisk kommitté. Det är alldeles likgiltigt om lantbruksstyrelsen eller särskilda sakkunniga eller Bohuslänskommittén kommer att utföra utredningen, bara den sker och bara fiskarna själva få tillfälle att vara med om den. Detta senare tror jag är nödvändigt, ty annars kan man nog icke få fram några praktiskt genomförbara förslag. Alla skäl tala sålunda fortfarande för att kammaren beslutar i enlighet med den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Jag skulle ytterligare vilja säga ett par ord gentemot herr Johanssons i Uppmälby tal om att detta är en sak, som fiskarna i stor utsträckning kunna klara upp själva genom sina organisationer. Detta torde icke kunna ske. Det är säkerligen en uppgift, som är alltför stor och tung för dem. Frågan ligger enligt min mening fullständigt i linje med de spörsmål, som utreddes t. ex. av jordbruksutredningen. Det är nödvändigt, att man får statsmakternas stöd för en kartläggning, om jag så får säga, av fiskarbefolkningens ekonomiska ställning. Dyligt kan knappast göras av något annat organ än ett som har fått fullmakt från statsmakterna. Likaså anser jag det nödvändigt, att statsmakterna ge dessa organisationer sitt stöd i deras strävan att lösa frågan om en förbättrad försäljningsorganisation, som skulle eliminera de mellanhandsvinster, varom föregående talaren antydde. Ingenting av det som hittills anförts motsäger behovet av en utredning, och därför vidhåller jag, herr talman, mitt yrkande om bifall till min reservation.

Herr andre vice talmannen **Jeppsson**: Herr talman! Att det är bekymmersamt för fiskarbefolkningen är något, som ingen vill förneka. Det har nästan alltid varit så, att fiskaryrket icke hört till de mest tryggade eller mera ekonomiskt lönande yrkena. Även under senare år har det för många varit ganska besvärligt att draga sig fram på den inkomst detta yrke gett dem. Men jag vill, herr talman, framhålla, att den omständigheten, som här framhållits av såväl motionärerna som en del andra talare i debatten, att betalningsinställelser förekommit bland yrkesfiskarna, väl egentligen icke utgör något bevis för att dessa skulle stå inför en ekonomisk katastrof. Betalningsinställelser förekomma inom alla yrken och klasser, och jag skulle tro, att de bland fiskarna förekommit i mindre utsträckning än hos många andra yrkesgrupper, detta icke minst beroende på det sparsamma liv dessa i regel föra och den omtanke de ha, när det gäller fullgörandet av deras ekonomiska förbindelser.

Då den siste ärade talaren såväl i sin motion, som här under debatten påyrkat skrivelse till Kungl. Maj:t angående igångsättande av en särskild utredning, vill jag bara med några ord, herr talman, förklara, varför 1933 års fiskeriutredning, vilken nu, såsom herr Karlsson i Munkedal och även andra upplyst om, avslutat sitt arbete, icke kunde tillstyrka en sådan utredning. Vi ha ansett, att de åtgärder, som av statsmakerna på senaste tiden vidtagits för avhjälpan av en del av fiskarnas ekonomiska svårigheter, först borde få verka i någon utsträckning, innan man skrev till Kungl. Maj:t och begärde ny utredning. Därtill kommer — och det var det avgörande skälet för att fiskeriutredningen icke ansåg sig böra tillstyrka motionerna — att statsrådet och chefen för handelsdepartementet efter Kungl. Maj:ts bemyndigande så sent som den 15 februari i år tillkallade särskilda sakkunniga för utredning rörande Bohuslänsbefolkningens försörjningsmöjligheter. Fisket har så stor be-

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)
tydelse för Bohuslän, att denna kommitté säkerligen icke kommer att förbigå frågan om Bohusfiskets inverkan på befolkningens försörjningsmöjligheter.

Nu säger den ärade talare, som sist hade ordet, herr Karlsson i Munkedal, att det icke är någon fiskare med i kommittén, och att det är anledning att skriva till Kungl. Maj:t och påpeka detta. Jag tror emellertid icke, att Kungl. Maj:t är döv för vad som sägs i det hänseendet, så att man behöver skriva och särskilt påpeka, att i den bohuslänska välfärdskommittén — eller vad man vill kalla den — icke sitter någon yrkesfiskare och att den därför icke kan mera ingående behandla dessa frågor. Jag skulle tro, att det icke finns något hinder för denna kommitté, om den är intresserad av spörsmålet — och med kännedom om såväl kommitténs ordförande, landshövdingen i Göteborgs och Bohus län, som ledamöterna i övrigt inom kommittén hyser jag intet tvivel om den saken — att med sig på ett eller annat sätt adjungera yrkesfiskare eller andra, som man kan behöva rådgöra med i detta fall. Jag är också alldeles övertygad om att för den händelse det göres framställning till Kungl. Maj:t om tillkallande av särskilda sakkunniga, den omedelbart blir bifallen. Om det sålunda icke skulle vara något annat skäl för den siste ärade talarens framställning än att kommittén behöver kompletteras, så föreligger det sannerligen icke, herr talman, någon anledning att skriva till Kungl. Maj:t.

Jag höll på att glömma en sak. Den siste ärade talaren påpekade, att motionärerna icke begränsat sig till att tala om det bohuslänska fisket utan talat om västkustfisket överhuvud taget, och den ärade talaren menade, att det under sådana förhållanden icke var tillräckligt med en kommitté, som hade hand om utredningen beträffande den bohuslänska befolkningens försörjningsmöjligheter. Men, herr talman, det är ju så — det framgår av motionerna — att det bohuslänska fisket intager en så dominerande ställning icke bara i förhållande till hela vårt lands fiske utan framför allt i förhållande till västkustfisket, att om åtgärder, som man hoppas, vidtagas, vilka medföra vissa förbättringar för bohusfisket, det icke kan undgås, att de också återverka på den övriga, relativt lilla del av västkustfisket, som icke bedrives inom Bohuslän.

Jag tycker alltså, herr talman, att det nästan är för mycket begärt, att när Kungl. Maj:t så sent som den 15 februari tillsatt en särskild kommitté för utredning av försörjningsmöjligheterna inom Bohuslän, riksdagen nu skall skriva och påkalla ytterligare utredning.

Jag vill dessutom, medan jag har ordet, tillägga ett par saker. Den ärade huvudmotionären — jag får väl beteckna herr Karlsson i Munkedal så — har i sin motion framför allt pekat på storsjöfiskets stora svårigheter. Det är ingen, som vill bestrida, att svårigheter föreligga för storsjöfisket, men jag vill i detta sammanhang erinra om att statsmakterna gjort mera för storsjöfisket än för någon annan gren av fisket här i landet. År 1932 — tror jag det var — beslöts en tull på spillånga av 75 öre per kg. 1933 års fiskeriutredning kom emellertid underfund med att denna tullåtgärd icke var tillräckligt effektiv, därför att tullen kunde på visst sätt kringgås, och man föreslog då importreglering å färsk långa, avsedd för spillångberedning, en importreglering, som man, trots att betänkligheter restes i handelspolitiskt hänseende, lyckades genomföra. Kungl. Maj:t förordnade sålunda om en dylik importreglering. Vidare har det från statsmakternas sida anvisats direkta penningbidrag att utgå när det gäller s. k. saltlånga, och jag tror, att om jordbruksministern, som är närvarande här i kammaren, ville taga ordet och meddela, vad stödet åt storsjöfisket förra året kostade, skulle herrarna bli ganska förvånade. Det har också visat sig, att de åtgärder, som från statens sida vidtagits för att öka de ekonomiska möjligheterna för storsjöfisket, också medfört, att såväl fångstmängd som fångstvärde under de senare åren avsevärt

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)

stigit. Medan år 1931 fångstvärdet på långfisket var 492,000 kronor, var det under förra året uppe i 700,000 kronor. Till islandsfisket, som nyss berördes här, har staten också bidragit i ekonomiskt hänseende ganska avsevärt, framför allt genom premier, som utgått med 2, i vissa fall 3 kronor per tunna ilandförd svenskfångad islandssill. Dessutom har hjälp beretts genom lån till redskap, lån som vederbörande, sedan de bedrivit fiske i minst fyra år, icke behöva återbetala. Slutligen ha lån på mycket fördelaktiga villkor givits för tvenne sillfiskeexpeditioner till Island med 125,000 kronor till vardera.

Vi ha i fiskeriutredningen icke ifrågasatt, att utredningsarbetet i vad det gäller stödjande av det svenska fisket, skulle vara slutfört i och med vårt arbete. Tvärtom ha vi sagt, att utredningarna böra på ett eller annat sätt fortsättas. Men man bör naturligtvis avvakta verkningarna av de åtgärder, som vidtagas, och därav draga sina slutsatser. Framför allt ha vi också, som jag tidigare påpekat, framhållit, att när man har en särskild kommitté för utredning av försörjningsförhållandena inom Bohuslän, man icke bör skriva till Kungl. Maj:t och begära en ny utredning i detta fall.

Det var någon talare här — herr Henrikson, tror jag det var — som talade om skillnaden i det pris producenten, i detta fall fiskaren, får och det pris konsumenterna få ge. Ja, det är riktigt, att det är en stor marginal många gånger. Men å andra sidan får man komma ihåg, att mellanhänderna, fiskhandlandena, handla med en vara, som är mycket ohållbar och utsatt för förstörelse i stor utsträckning, så att de under vissa förhållanden måste gardera sig för de förluster de kunna råka ut för genom försämning av varan. Jag anför icke detta såsom något försvar för sådana priser som herr Henrikson åsyftade. Emellertid vill jag, herr talman, i det fallet erinra om att genom statsmakternas försorg möjligheter beretts fiskarna att i stor utsträckning själva taga hand om fiskförsäljningen och fiskberedningen. Fjölårets riksdag beviljade 700,000 kronor till en lånefond för främjande av beredning och avsättning av fisk i enlighet med vissa angivna grunder. Lånefonden avser att underlätta för fiskare, som sammansluta sig i föreningar, att själva taga hand om försäljningen av sin fisk och att förädla och bereda densamma. Genom mycket fördelaktiga lånevillkor få de möjligheter att skaffa sig rörelsekapital, och det har visat sig, att de i ganska stor utsträckning begagnat sig av denna hjälp.

Det talas i motionen om, att man skulle genom att anordna fiskauktioner i de större städerna underlätta avsättningen av fisk. Ja, i Göteborg hållas ju fiskauktioner, och de ha visat sig medföra ett mycket gott resultat. Jag kan påpeka, att det från fiskeriutredningens sida gjorts framställningar till åtskilliga städer, att där skulle anordnas fiskauktioner, men det är något som ligger i städernas och samhällenas skön att ordna med.

Jag skall inte upptaga tiden längre, herr talman, utan ansluta mig till utskottets uttalande på denna punkt. När jag gör det, är det av de skäl jag påpekat och framför allt av den anledningen, att det redan finnes en kommitté i Bohuslän, som bör få hand om dessa frågor och bör kunna få all den sakkunskap, som erfordras från yrkesfiskarnas sida och från annat håll för att kunna så gott som det överhuvud taget är möjligt utreda dessa spörsmål.

Herr Ström: Herr talman! Den siste ärade talaren påpekade, att det finnes en kommitté, som har under behandling försörjningsfrågorna i Bohuslän, och att det följaktligen vore onödigt med någon ytterligare kommitté för att syssla med västkustfisket. Eftersom jag representerar ett fiskeläge, som ligger utanför Bohuslän, skulle jag emellertid med några ord vilja vidröra den föreliggande saken. Jag måste då konstatera, att frågan om understöd och hjälp

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)

till fiskerinäringen är inte uteslutande någon fråga för Bohuslän, och den kommitté det här rör sig om kan då under inga förhållanden tänkas utreda mera än vad som rör själva Bohuslän. Jag har inte sett något av detta utredningsarbete, men jag har hört talas om och i tidningspressen sett en och annan blänkare, där det säges, att man rekommenderar Bohusläns befolkning att slå sig på kaninavel och litet av varje. Och sådan denna kommittés uppgift är, antar jag, att den inte är lämpad att taga frågan om västkustfiskets utredning på något allvar. Herr Johansson i Uppmälby fruktade, att den stora parlamentariska kommitté, som jag önskade få tillsatt för denna frågas behandling, inte skulle göra något annat än begrava frågan. För det första har jag åtminstone inte velat uttala mina önskemål på den punkten, och för det andra är det väl ändå så, att det finnes andra möjligheter, även när det gäller en sådan utredning som denna, än att taga en sådan kommitté, som skulle tjänstgöra som begravningsplats för dessa frågor. Det finnes ju andra möjligheter. För någon tid sedan behandlades här i kammaren och beslutades enhälligt, såvitt jag vet, åtminstone i fråga om klämman, en utredning angående nativitetens höjande här i landet. Jag förmodar, att när kammaren enhälligt kan besluta om den saken och ordna en sådan historia genom en kommitté, finnes det väl även någon form av kommitté, som skulle kunna taga upp denna fråga, utan att det skulle behöva bli, som herr Johansson i Uppmälby uttryckte sig, en begravningsplats för densamma. För övrigt finner jag för min del, att det uttalande herr Johansson i Uppmälby gjorde styrker oss i den uppfattningen, att det behöver tillsättas en sådan kommitté. Han talade om, att när utskottet fattade sitt beslut det hade åtminstone den uppfattningen, att det fanns tre kommittéer, som sysslade med denna fråga. Men när det nu inte finns någon, borde väl det föranleda herr Johansson i Uppmälby att ändra uppfattning, när detta enligt hans eget uttalande var orsaken till, att utskottet avstyrkte förslaget. Om det avstyrkte därför, att det fanns tre kommittéer vid den tidpunkten, eller därför att man trodde, att det fanns tre sådana, och när man nu har klart för sig, att ingen finnes, som sysslar med frågan, har frågan kommit i så förändrat läge även för utskottets ledamöter, att de borde kunna intaga en annan ställning. Det centrala, enligt min mening åtminstone, när det gäller fiskhandeln, är förhållandet mellan det pris fiskarna få och det, som konsumenterna få betala. Jag har varit med och sett, hur man i Göteborgs fiskhamn sålt en hel låda fisk för 1 krona, och hur man sedan en 6—700 meter därifrån i arbetarbostäder i Göteborg fått betala 50 öre kilot för den fisken. Det finnes överhuvud ingen möjlighet att få fisk billigare än till 50 öre kilot, hur dåligt varan än betalas i fiskhamnen några hundra meter därifrån. Det är ett sådant problem, som inte hjälpes, även om fiskarna vore hundraprocentigt organiserade. Om de hade så stark organisation som tänkas kan, måste de sälja sin fisk på fiskauktionerna för det pris som ges. Men disproportionen mellan vad konsumenterna betala och vad fiskarna få kunna de inte komma tillrätta med, om de inte ha hela fiskförsäljningen om hand. Det är en viktig fråga, som borde utredas, och man borde se till att få alla hjälpmedel för att de, som verkligen fånga fisken, skola få största möjliga procent av vad konsumenterna få betala. Men då är det också angeläget för statsmakterna att medverka till en utredning på denna punkt.

Nu sade herr Jeppsson, att de, som handla med fisk, måste gardera sig för den värdeminskning, som uppstår därigenom att den uppköpta fisken i stor omfattning förärvas. Det är inte nödvändigt, om den behandlas redan från början, isas och fryses på sådant sätt som är önskvärt. Då behöver man inte kasta bort stora delar av ett fiskparti. Men det är också en organisationsfråga, som inte fiskarnas organisationer kunna rå på, men där det vore angeläget

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)

för statsmakterna att åstadkomma hjälp. När det gällt jordbrukets område, har man motionerat om och beslutat utreda frågor om kylrum och exportanordningar av alla slag. Det är gott och väl och är enligt min mening alldeles riktigt, att statsmakterna intressera sig för detta, men då vore det också angeläget att intressera sig för en annan grupp, även om denna inte är så stor, att man kan kohandla med den. Det vore ändock anledning att intressera sig för de problem, som denna grupp brottas med. Och dessa problem äro inte minst viktiga, som de gälla det arbetande folket i landet. Det finns en massa fiskare med inkomster på 5—6—7 hundra kronor om året. Det är visserligen något att leva på, men hur torftigt de än äro vana att leva, kan det inte bli en tillfredsställande inkomst för dem. Det är därför angeläget, att statsmakterna verkligen gå in för att göra något i denna sak. Herr Johansson i Uppmälby rekommenderade, att man skulle låta lantbruksstyrelsen och Kungl. Maj:it ordna denna fråga. Men föreligger ett sådant faktiskt behov, som verkligen gör sig gällande från hela denna landsända, där man väl ändå bör ha kännedom om dessa förhållanden, då är det riksdagens sak att göra ett uttalande och begära en sådan utredning. Det brukar man i liknande fall göra i andra frågor. Det borde vara lika angeläget här, när det gäller en livsfråga för tusentals arbetare, som ha sin utkomst av denna näring.

På av mig nu anförda skäl måste jag för min del tillstyrka, att dessa problem fortast möjligt tagas upp till behandling och att en utredning angående dessa kommer till stånd, en utredning, som kan ge resultat och lösa det centrala i frågan, nämligen förhållandet mellan det pris, som konsumenterna betala, och det pris, som producenterna få.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är afgiven av herr Karlsson i Munkedal.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Det är icke vanligt, att man från regeringshall yttrar sig över förslag i avseende å utredningar, men den debatt som här förts synes mig ha fått en sådan riktning, att det kanske ändå kan vara skäl, att jag säger några ord.

För det första vill jag säga, att det är allmänt bekant, vilka svårigheter fiskarna kämpa emot. Det förefaller emellertid av herr Ströms anförande, som om han icke visste och det sålunda icke vore lika allmänt bekant, att det har från statsmakternas sida vidtagits åtgärder i mycket stor omfattning för att hjälpa fiskerinäringen. Jag skulle för min del vilja fälla det påståendet, att inte ens för jordbrukets vidkommande vidtagits åtgärder av så drastisk och långtgående natur, som förekommit i fråga om fisket. Jag kan försäkra kammarens ledamöter, att det skulle ha blivit en verklig oro i vårt land, om staten hade försökt på andra näringsområden göra så våldsamma ingrepp i bestående förhållanden, som vad staten faktiskt gjort beträffande fiskerinäringen. Nu är det en annan sak, nämligen att även om man gör mycket långtgående ting, när det gäller fiskarbefolkningen, när man inte så tillfredsställande resultat som man önskar, därför att fiskerinäringen är av mycket speciell karaktär som näring betraktad. Nu föreslås här, att man skall göra en utredning, som skall syfta till att klarlägga fiskerinäringens ställning i det svenska folkhushållet. Jag vill för min del påstå, att en sådan utredning är omöjlig, helt enkelt därför, att fisket företer så skiftande aspekter, är så växlande till sin natur, beror på så oförmodade omständigheter, vilket gör, att en planläggning av fiskerinäringen är ytterligt svår. Låt oss taga ett exempel. Här kan man sitta och utreda saken, och en varker dag kontingenter England fiskimporten, och hela läget för Bohusläns fiske är då omkastat. Jag kan taga ett annat exempel. Nyligen ha makrill-garnfiskarna måst lägga ner fisket.

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)

Varför? Jo, därför att produktionen av fisket skall säljas till Tyskland, och Tyskland ger inte valuta för en sådan import. Då inträder ett nytt läge, som kullkastar alla beräkningar. En del fiskekuttrar ha år efter år hållit på med fiske av skarpsill. Så kommer ett år, då de inte få en fena i näten. Det inträffar sådana omständigheter, att läget på detta område blir fullständigt annorlunda mot förut. Jag menar, att det går helt enkelt inte att utreda några mera långtgående planer. Det veta vi av erfarenhet. Vi tillsatte den fiskeritutredning, vars ordförande här talat, och ursprungligen var det meningen, att den utredningen skulle försöka göra en sådan där utredning i stort, som man så gärna vill ha. Det visade sig emellertid, att för att den utredningen skulle kunna göra nytta, den måste lösa det ena detaljspörsmålet efter det andra, från dag till dag nya problem. Så ha vi under de sista två åren måst ingripa än här och än där, och att på alla ställen följa en viss linje har varit omöjligt.

Vad finnes vidare i förslaget om utredning? Jo, frågan om ordnandet av avsättningen. Visst kan det vara ett problem och ett mycket vittutseende problem detta. Det är inte småsaker, om staten skulle taga itu med att organisera hela fiskförsäljningen i landet från det att fisken försäljes på Göteborgs fiskauktioner och till dess den kommer i konsumenternas händer överallt i landet. Visst kan detta utredas, men det tar många år att göra det. Och när den utredningen är slut, blir det kanske intet resultat i alla fall. Då kan man ställa den frågan: Skulle under tiden, medan denna kommitté sitter och försöker göra något, alla de spörsmål, som ständigt uppkomma för fiskerinäringens vidkommande, ligga i lägervall? Finnes då inte risk för, att det skulle bli så, som utskottets ärade ordförande, herr Johansson i Uppmälby, påpekat, att det kunde hända, att en sådan kommitté komme att bli en begravningsplats?

Nu är det inte så, som herr Ström säger, att staten inte vidtagit åtgärder för att hjälpa fiskarna för att få skäligt betalt för sina produkter. Jag tror inte, herr Ström, att vid Göteborgs fiskauktioner någon kan komma och köpa en låda fisk till 1 krona. Genom statens bidrag och genom fiskarnas organisation har det genomförts ett system med minimipriser. Det är alltså en organisation vid fiskauktionerna i Göteborg, som strävar till att tillförsäkra fiskarna ett visst minimipris. På samma sätt är strömmingshandeln för Östsverige organiserad. Det är icke alls så, att alla dessa problem ligga obeaktade, utan det är tvärtom så, att statsmakterna tvingas, för att hjälpa fiskarbefolkningen i dess betrykta läge, att från dag till dag kasta sig över jämt och ständigt nya uppgifter. Därför vill jag för min del göra gällande, att om man vill den svenska fiskarbefolkningens bästa i dessa kristider, vinner man det inte genom att begrava dessa frågor i en stor, planmässig utredning, som det så vackert heter, utan därigenom att statsmyndigheterna stå parata att dag för dag lösa de problem, som uppstålla sig.

Från regeringens sida äro vi beredda att ägna all uppmärksamhet åt dessa frågor. Men erfarenheten från de gångna åren har sagt mig, att Kungl. Maj:t kommer att lättare nå ett resultat, om Kungl. Maj:t får möjlighet att från fall till fall begagna de lämpligaste utredningsorganen. Jag tror inte, att det är möjligt att vinna något resultat genom att överlämna allt till en fast organiserad utredning, som skall sitta och köra efter sina linjer. Det blir inte tillräckligt smidigt. Man kan då inte ingripa tillräckligt raskt. Jag skulle därför vilja säga, att det är inte så, som kanske någon vill göra gällande, att den som här i denna kammare röstar för utskottet är ovänligt stämd mot fiskarna, medan den, som röstar för reservationen, skulle vara fiskarnas vän.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Anq. främjande av det svenska fisket. (Forts.)

Herr **Karlsson** i Munkedal: Herr talman! Jag vill först säga ett par ord med anledning av herr Jeppssons yttrande. Jag förstår väl, att han i egenkap av ordförande i denna utredning, som varit, inte kan förorda en ny utredning. Det säger jag ingenting om. Jag begärde ordet närmast för att ge en upplysning om de inkomster som erhållas vid storsjöfisket. Man fick onekligen den uppfattningen av herr Jeppssons anförande, att här har staten gjort så betydande insatser för fiskarna, att deras inkomster avsevärt ökats. För vad som gjorts äro de tacksamma, men det ger dem inte tillräcklig försörjning. Jag skall bara taga ett enda exempel beträffande storsjöfisket och hålla mig till de inkomster, som erhöles förra året. Varje man i laget erhöi sin lika lott. Den uppgick då till 660 kronor. Det var alltså den inkomst, var och en av dessa erhöi på storsjöfisket. Men utgifterna för fiskredskap gå för varje man till en viss summa, som han skall skjuta till. I utrustningen för varje man ingår också oljekläder. Det blir en utgift på 200 kronor. Då har således denne man 460 kronor att leva på under året av sitt arbete ute på sjön. Sådan var den inkomst, som erhöils i storsjöfisket år 1934, trots statens stöd till fisket.

Jag upprepar ännu en gång, att fiskarna äro tacksamma för den hjälp och det stöd som givits dem. Men jag vill säga, att det är nödvändigt, att vi gripa oss an med detta stora problem, som avser avsättningen inom landet och fiskarfolkets ekonomiska ställning samt vad som kan göras för att förbättra den. Fiskarna inse fuller väl, att svårigheterna äro stora, men vi komma inte förbi dem genom att tro, att det är omöjligt att lösa dem. Man måste ovillkorligen taga upp denna fråga till närmare granskning.

Så sade herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att här ha nu jag och mina partivänner på Bohuslänsbanken väckt en motion, i vilken vi yrkat, att västkustfisket skulle inordnas i det svenska folkhushållet. Det är riktigt, det står i motionens kläm, men vid behandlingen i utskottet kom jag till insikt om att detta för närvarande var för vittfammande. Jag skalade därför bort litet av motionen och begränsade i utskottet mitt yrkande med tanke på att få bohusläningarna med på en enhällig reservation, men det lyckades inte. Nu går yrkandet i reservationen endast ut på en skyndsam utredning angående frågorna om fiskarbefolkningens på västkusten ekonomiska ställning, fiskavsättningens fördelning över landet och försäljningens organisation samt vidtagande av de åtgärder, vartill utredningen kan föranleda. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att styrelsen för Göteborgs och Bohus läns havsfiskeförening och länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län tillstyrkt utredningen, och om också jag i min ringhet har oförmåga att se sammanhanget, hoppas jag kammaren tager hänsyn till vad bl. a. länsstyrelsen och havsfiskeföreningen, som alla tillstyrkt utredningen, anført. Så alldeles galet måtte detta krav således icke vara. Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr **Ström**: Herr talman! Herr jordbruksministern tyckte vilja låta påskina, att vi inte skulle veta, vilka åtgärder som ha vidtagits beträffande fisket. Det veta vi mycket väl, dels därför att vi varit med i kammaren, då man beslutat dessa åtgärder, och dels därför att det finnes något, som heter tidningar, som tala om vad för åtgärder regeringen beslutar. Vi äro icke alldeles okunniga om dessa åtgärder, även om vi icke stå så nära händelsernas brännpunkt, som herr jordbruksministern i detta fall gör. Vad är det då för åtgärder som man gått in för? Jo, tullar och liknande åtgärder och lån till fiskarna. Dessa lån ha de varit tacksamma för, lika tacksamma som det skönhetsinstitut som fått lån, och jag för min del får nu säga, att jag anser lånen vara betydligt värdefullare, när de placeras på sådant sätt. Nog veta vi, att

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)

man vidtagit åtgärder, men om dessa åtgärder icke räcka till, så finnes det väl anledning att undersöka, om det icke finnes några ännu mera långt gående åtgärder som kunna vidtagas? När man konstaterar, att trots dessa åtgärder fiskaren har blott 460 kronor att leva på under ett helt år, finnes det icke då anledning att taga under omprövning, om icke de hittills vidtagna åtgärderna ha varit otillräckliga och att därför nya erfordras? Åtminstone kan jag för min del icke få fram annat av de fakta i saken, som man talat om, än att så bör göras.

Sedan sade herr Sköld, att det väckts förslag om att man skulle utreda, om icke staten skulle övertaga hela fiskhandeln, men att en sådan utredning skulle taga många år i anspråk. Jag har nu för min del icke tänkt mig, att denna utredningskommitté skulle bli en socialiseringsnämnd nr 2, utan jag hade tänkt mig, att det skulle vara betydligt blygsammare proportioner än så, när det gäller att utreda frågan om statens övertagande av hela fiskhandeln i landet. Men det finnes mellan detta och det tillstånd, som nu råder, så många möjligheter att välja på exempelvis för att organisera försäljningen av fisk här i landet, att man icke behöver beröra de yttersta punkterna, som det här skulle röra sig om, utan kan stanna vid något alternativ däremellan.

Vidare sade herr jordbruksministern, att man nu inte längre kunde köpa en låda fisk för en krona. Jo, det kan man mycket väl göra, och priset är i det läge jag nyss talade om. Men även om man inte skulle kunna köpa en låda fisk för en krona utan får betala låt oss säga tre kronor, så måste man dock säga, att om man sedan kan sälja fisken för 50 eller 75 öre kilot några hundra meter därifrån, så är det verkligen ändå en disproportion mellan den andel fiskarna få och det pris konsumenterna få betala. Där är enligt mitt förmenande den springande punkten, ett förhållande, som man med alla till buds stående möjligheter bör söka få en ändring i. Samtidigt kan man, om man får en ändring, sprida fisken över hela landet på annat sätt än som nu sker på detta område, med de ofullkomliga handelsmetoder man nu har för att distribuera fisken ut över landet. När sådant som jag nämnde kan inträffa i Sveriges största fiskläge, vad skall då icke kunna inträffa i en landsända trettio eller fyrtio mil därifrån? Där skulle man utan större svårighet, om det hela vore organiserat, kunna finna avsättning för fisken och få den såld för rimligt pris.

Det är de skäl, som tala för att man bör gå in för en ny utredning på dessa punkter, och jag tror, att de sakkunniga på området, som uttalat sig här för, icke äro så alldeles bakom, när de gäller att bedöma frågan, utan de förstå nog betydelsen av en sådan utredning, och de vänta sig säkert helt andra resultat än dem, herr jordbruksministern sökte förutsäga, när han instämde med herr Johansson i Uppmälby i dennes uttalande, att utredningen skulle bli en begravningsplats för frågan. Det är icke en sådan kommitté, som de, vilka äro intresserade av frågans utveckling, önska sig. De önska något diametralt motsatt, nämligen en kommitté, som verkligen för fram frågan, på kort tid utreder den och framlägger förslag.

Herr andre vice talmannen Jeppsson: Herr talman! Jag föranleddes begära ordet av herr Karlssons i Munkedal anförande, vari herr Karlsson talade om inkomsterna för fiskarna. Jag får erinra om att i mitt tidigare anförande, där jag nämnde vissa inkomstsiffror för storsjöfiskarna, nämnde jag icke med ett ord vad de betydde för varje i fisket deltagande fiskare. Men jag återopade officiella och tillförlitliga siffror, som visa, att de av staten vidtagna åtgärderna ha medfört en avsevärd höjning av inkomsterna av storsjöfisket i sin helhet. Jag vill också säga i anledning av herr Karlssons i Munkedal anförande, om icke kammarens ledamöter ha reda på det, att storsjöfisket är icke ett fiske,

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)

som bedrivs året om, utan det egentliga storsjöfisket är begränsat till omkring fem månader om året.

Det skulle vara anledning att säga mycket mera, men efter herr statsrådets och chefen för jordbruksdepartementet anförande kan det vara onödigt. Herr statsrådet sade fullständigt riktigt, att den utredning, som begäres av motionärerna eller reservanten, är faktiskt omöjlig att göra. Och till herr Karlsson i Munkedal vill jag säga, att när herr Karlsson upprepade gånger säger, att det utredningsyrkande, som frambäres i motionen och reservationen, tillstyrks av styrelsen för Göteborgs och Bohus läns havsfiskeförening och av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, så är det icke alldeles riktigt, ty de ha sagt, att de finna en utredning önskvärd, därest de redan tillsatta utredningskommittéerna ej komma att, eller jämlikt dem meddelat uppdrag ej kunna, till fullständig utredning upptaga dessa frågor. Här har icke på något håll visats, att den i Göteborg under landshövding Jacobssons ordförandeskap arbetande kommittén icke kan upptaga dessa frågor. Men säkerligen kommer det att vara mycket svårt att, som motionärerna påyrka, utreda »huru detta fiske på ett mera effektivt och planmässigt sätt bör inordnas i det svenska folkhushållet».

Herr talman! Jag skulle vilja säga, att efter det denna utredningskommitté har tillsatts under landshövding Jacobssons ordförandeskap, det icke är praktiskt att yrka bifall till motionen eller reservationen. Det är icke något praktiskt yrkande utan en demonstration.

Herr Henrikson: Herr talman! Det synes inom vissa kretsar råda en mycket stor skepsis mot kungl. kommittéer, och det är kanske icke så underligt. Jag förstår dock inte, varför det måste bli så som herr jordbruksministern här säger och som också ordföranden i jordbruksutskottet har sagt, att en sådan kommitté, som här ifrågasatts, skulle bli en begravningsplats för hela denna fråga. Det är ju icke nödvändigt, att alla kommittéer bli lika den s. k. socialiseringsnämnden, utan det skulle ju kunna tänkas, att en kommitté finge en sådan sammansättning, att den gagnade en frågas lösning i stället för att den förhindrade och förhalade den. Det skulle enligt mitt sätt att se kunna ske genom att kommittén finge en sådan sammansättning som jag tidigare förordat, genom att fiskets män finge inträde i kommittén. Fiskarna skulle tillförsäkras plats där, såväl en representant för storsjöfisket som en representant för småfiskarna i norra Bohuslän. Finge dessa hjälp av ett par experter på näringsfrågor jämte en representant för fackföreningen och en representant för kooperationen, så är jag övertygad om att denna kommitté skulle gagna frågans lösning. I en sådan kommitté ligger garanti därför. Fiskarna skulle självfallet vara måna om att få frågan grundligt utredd och att kommittén fortast möjligt skulle komma till ett resultat.

Varför bör det tillsättas en kommitté nu? Jo, enligt mitt sätt att se därför att en sådan kommitté skulle försöka att bringa någon reda i den förvirring, som nu råder när det gäller hjälp till fiskarna. Jag skall be att få ge ett exempel. Det har i många år föreslagits olika protektionistiska åtgärder, och jag skall anföras, hur sådana skulle kunna verka i Bohuslän. År 1932 ringde ordföranden i en socialdemokratisk ungdomsklubb hem till mig och sade: »Du måste hjälpa oss att reda ut en fråga, liberalerna hålla på att slå sönder klubben.» Jag frågade vad det gällde, och han sade, att liberalerna påstodo sig i riksdagen ha föreslagit en tull på hummer. Socialdemokraterna skulle ha gått emot motionen, och därför höll man på att slå sönder ungdomsklubben i fiskläget i Bohuslän. Den gången kunde man reda ut den frågan därför

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)

att jag fick min uppmärksamhet fäst på densamma, och då jag var en flitig elev till nuvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, hade jag klart för mig frihandlarnas inställning och kunde argumentera för en sådan inställning och kunde lära dem att argumentera för sin sak. Mig veterligt är den klubben nu starkare än tidigare. Den har klarat liberalernas hummertullar och litet av varje. Detta exempel visar, att det råder förvirring på det hållet. Man vet, att det behövs ingrepp från statsmakternas sida, men man vet inte, hur ingreppet bör ske.

Jag är ense med ordföranden i jordbruksutskottet, att det måste komma att hänga på fiskerierorganisationernas strävanden och hur de förmå lösa dessa frågor, men då borde de kunna få ett handtag från statsmakternas sida. Det handtaget kunna de få genom en utredning, som får den rätta sammansättningen. Jag ser, att jordbruksministern ler. Han är tydligen av den uppfattningen, att intet gott kan komma från kungl. kommittéer. Ja, det skulle ankomma på honom och regeringen i övrigt, om det kunde komma något gott från en kungl. kommitté, ty det är ju regeringen, som skulle ge kommittén direktiv att arbeta efter. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till herr Karlssons i Munkedal reservation.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag log icke alls åt de kungl. kommittéerna. Jag kunde inte låta bli att le, då jag hörde herr Henriksons barnatro, att en kommitté av fiskare från västkusten kunde bringa reda i de protektionistiska tänkesätten. Jag är övertygad om att om man sätter till en kommitté med representanter för hela den svenska västkusten, blir resultatet, att fiskarna från Bohuslän säga: Ni skola stänga all import av fisk från Norge — under det att representanten från Skåne säger: Ni skola stänga all import av fisk från Danmark — vartill bohuslänsfiskarna då komma att säga: Nej, må Herren bevara oss från en sådan åtgärd, då komma vi att svälta ihjäl.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den av herr Karlsson i Munkedal avgivna vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 5.

Uti tvenne likalydande motioner, väckta, den ena, nr 111 inom första kammaren av herr *J. A. Theodor Nilsson m. fl.* och den andra, nr 236, inom andra kammaren av herr *Osberg m. fl.*, hade föreslagit, att riksdagen måtte till fraktlindring för svenskfångad färsk fisk (inklusive sill), som fraktades å svenska järnvägarna, bevilja ett förslagsanslag av 650,000 kronor, att utgå enligt de närmare bestämmelser, som Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela.

Utskottet hemställde i förevarande punkt, att ovanberörda motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Beträffande denna punkt hade reservation avgivits av herr *Osberg*, som, med instämmande av herr *Sanne*, yrkat, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte till fraktlindring för färsk fisk (inklusive sill och skaldjur) för budgetåret 1935/1936 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 650,000 kronor att användas till nedsättning av frakterna å statens och enskilda järnvägar för färsk fisk med 30 procent, dock ej för sändning, vars innehåll uppenbarligen vore av utländskt ursprung.

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Osberg: Herr talman! Jag må erkänna, att det är icke vidare hugnesamt att gå upp efter denna långa debatt, och det blir väl samma resultat med punkt 5) som med punkterna 1), 2), 3) och 4). Men jag ber att få betona en sak, att här är det en specialitet, en sak som man kan direkt peka på. Jag har icke vågat omfamna så mycket som en del gjort, men det är ett spörsmål, som fiskarna ha sin uppmärksamhet fästad på, och det är de höga fraktsatserna, som äro gällande här.

Jag har i den reservation, som jag tillåtit mig avge på grund av utskottets hemställan, låtit trycka några tabeller, som jag fått från järnvägsstyrelsen. De voro där välvilliga nog att låta mig få dem. Till jämförelse har jag även låtit trycka en tablå, som visar de fraktsatser, som gälla i vårt grannland Norge.

I början av riksdagen utarbetade jag en motion och hemställde till kamraterna på Bohuslänsbanken att gå med på motionen. Efter vissa överläggningar blevo samtliga ledamöterna ense om att teckna sina namn under den; det var bara en som saknades, men han var icke närvarande, vilket är orsaken till att hans namn saknas. Denna framställning ha vi gjort på det sättet, att vi tänkt oss, att det skulle vara utsikt till att så snabbt som möjligt åstadkomma något. Den del av herr Karlssons i Munkedal reservation, som innebar en skrivelse om detta problem, skulle icke ha varit något att säga om, ifall man vetat, att det kunnat leda till något resultat. Men detta gäller hela vårt järnvägsnät, och det är icke möjligt att kommendera de enskilda järnvägarna. Om man kunnat få en utredning till stånd, hade den dragit ut på tiden. Det är vidare icke säkert, att det varit nog med att statsmakterna utrett den saken, som de ju haft i sin hand att bestämma om, utan frågan hade måst hänskjutas till de enskilda järnvägarna, och det hade blivit en vidlyftig härva av det hela.

Jag har icke vid utarbetandet av motionen vågat ge mig in på den tariff, som tillämpas av järnvägsstyrelsen, och icke heller på den, som tillämpas av de enskilda järnvägarna, utan jag har begärt en viss sänkning över lag. Man har inom utskottet vänt sig emot den jämförelse, som jag gjort med kalkfrakterna. Man har sagt, att den icke är hållbar till följd av de särskilda bestämmelser, som gälla för fraktnedsättningen å kalk. Ja, det är klart, att det icke är precis enahanda sak, men genom fraktnedsättningen å kalk vill man ju bereda kalken en större användning än som skulle bli fallet, om man icke åtnjöte denna förmån, och det är också vad man i detta fall vill sträva efter. Vill man få till stånd en vidsträcktare distribution av fisk, skall man också vidtaga positiva åtgärder, som äro ägnade att i någon mån åstadkomma detta resultat.

Min motion är också den enda, som blivit tillstyrkt av 1933 års fiskerirutredning. Det har åberopats, att det vid åtskilliga tillfällen har gjorts framställningar om taxesänkningar men att de icke hörsammats. Man har tidigare också hänvisat till den omläggning av styckeGodstarifferna, som förbereddes, men när denna trädde i kraft i början av år 1934 visade det sig, att det i stället för en sänkning i realiteten inträdde en höjning av fiskfrakterna.

Nu har jag för min del tillåtit mig göra vissa uträkningar för att visa, hur våra fraktsatser i verkligheten ställa sig jämfört med de norska. Jag skall därur endast i korthet omnämna, att styckeGodsfrakten hos oss belöper sig till 11 å 12 öre per kilogram för en vägsträcka av 60 mil, medan motsvarande frakt i Norge går till endast 3 å 4 öre per kilogram. Herr Ström i Göteborg, som jag dock icke fäster mig så mycket vid, talade om att man kan köpa

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)

en låda i Göteborg för en krona o. s. v. Ja, men när nu bara frakten går till 11 à 12 öre per kilo, blir det i alla fall svårt att skicka i väg en låda, även om inköpspriset är så lågt.

Jag har gärna velat säga detta nu, eftersom herr statsrådet är närvarande, vilket jag är mycket tillfredsställd över. Om vi nu icke kunna få riksdagen att gå med på den framställning, som är gjord, hoppas jag, att regeringen åtminstone till nästa år vill tänka på saken. Om Kungl. Maj:t icke vidtager någon åtgärd, förmodar jag det bliver fruktlöst, i synnerhet som jordbruksutskottets ärade ordförande håller mycket strängt på att Kungl. Maj:t skall framlägga förslagen. Man borde dock lyssna till de praktiska framställningar, som göras utifrån bygderna, och i detta fall äro vi bohuslänningar ju alla ense. Det är ju bara en representant, som icke skrivit under motionen, men hade han varit här, skulle han också ha skrivit på. Det är ju ett talande bevis för att det icke är bra som det är, och jag tror icke heller, att regeringen kan finna nuvarande förhållanden vara lämpliga.

I detta sammanhang skulle jag också vilja nämna, att det köres stora mängder fiskvaror från Gravarne i Bohuslän upp till Stockholm med lastbilar. Vi ha dock väl rustade elektrifierade järnvägar, och vi ha också en utmärkt biltrafik, som skötes av staten från Gravarne till närmaste järnvägsstation, i Dingle. Man måste ju tycka det är konstigt, att med den elektriska kraft och den rullande materiel, som vi ha, skola vi ändå nödgas bränna utländskt bränsle och slita utländskt material för att transportera våra fiskvaror med bil till Stockholm. Det kan omöjligt vara lämpligt att ha en sådan järnvägstaxa som den nuvarande. Jag och mina medmotionärer ha här endast ifrågasatt en lämplighetsåtgärd, och vi tänkte, att vi skulle kunna få riksdagen att anslå detta belopp, som vi äskat.

Nu säger emellertid jordbruksutskottet, att det är en alltför stor summa. Ja, frågan kan dock ses från olika synpunkter. Om man tänker på alla de hundra tusentals kronor, som lämnas till hjälp åt nödlidande trakter, borde man väl också kunna tänka sig att kunna använda pengarna för att hjälpa en yrkeskår, som är mycket illa ställd, framför allt när det gäller avsättningsmöjligheterna. Att behöva betala 11 och 12 öre per kilo i frakt är ju alldeles abnormt. Många gånger får man ju icke ens så mycket för fisken, när den säljs, och då skola frakterna gå till lika mycket, och därtill komma ju också de oskäligen mellanhandsvinster, som man med all rätt talat om. Man kan icke bortresonera, att detta måste vara galet.

Nu är det på det sättet, att om det finnes möjlighet att åstadkomma billigare frakter, skulle också exempelvis makrillfisket kunna upphjälpas. Den frågan var ju framförd tidigare, när man tänkte sig att få en standardfrakt på makrill. Det nu föreliggande förslaget inbegriper nu fisk och sill samt även skaldjur.

Eftersom ett par av regeringens ledamöter äro här vill jag nämna, att den mycket omtalade välfärdskommittén i Göteborg också hade uppe denna fråga om sänkning av frakterna. Innan man hunnit slutbehandla den frågan, fick man emellertid se, att saken förts fram här i riksdagen, och då blev det ingenting av från kommitténs sida utan man tyckte, att i så fall fick riksdagen avgöra den saken. Den, som talade om detta för mig, var en av våra före detta kamrater, nämligen herr Brännberg. Vi motionärer äro alltså icke de enda uppslagsgivarna i detta fall, utan man har även tänkt på samma sak i den så kallade välfärdskommittén.

Jag tror det vore välbetänkt att bifalla reservationen. Jag vet ju icke, hur det kan gå i medkammaren, där motionen icke har någon direkt förespråkare. Även om denna kammare bifaller reservationen, blir det därför

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)

kanske svårt att få majoritet för samma yrkande där också. Jag vill emellertid verkligen vädja till denna kammare att försöka gå med på den föreliggande framställningen. Det skulle ju också kunna bli en anledning för regeringen, om den vill, att komma fram med ett förslag till nästa år. Det är visserligen ett långt dröjsmål, men Rom byggdes ju icke på en dag, och det blir väl så även med detta. Statsrådet Sköld har ju också framhållit den sanningen, att man måste taga dessa frågor från fall till fall och söka göra det bästa av situationen. Det är icke gott att komma fram med alltsammans på en gång.

När nu, jag vill återupprepa, 1933 års fiskeriutredning enhälligt har tillstyrkt den föreliggande framställningen och när det undan för undan har gjorts framställningar i samma syfte, så tycker jag verkligen, att icke heller regeringen skulle kunna ha något emot detta. Jag är också säker på regeringens förmåga att skaffa fram de pengar, som behövas. De komma icke att slösas bort till utlandet, utan vartenda öre, kan man säga, kommer att hamna inom landet. Det vore ju en välsignad sak, om detta kunde hjälpa till att skapa bättre avsättningsmöjligheter.

Det har här talats så mycket om dessa utredningar. Jag vill dock framhålla, att den utredningskommitté, som arbetat, har — det vill jag öppet säga — åstadkommit rätt många förslag, som Kungl. Majt kunnat acceptera och som ha blivit till kolossalt stort gagn för våra fiskare. Vi skola vara rättvisa. I denna utredning ha också suttit män, som varit kapabla att bedöma dessa frågor. Vi ha haft byråchefen Andersson, som är fiskerinäringens främste chef, vidare fiskeriintendenten i Göteborgs och Bohus län och en fiskare i denna kammare, nämligen herr Hansson i Hönö, som jag tror ingen jävar. Jag tror, att han känner till fiskeförhållandena och har gjort en god insats inom kommittén. Jag har med detta velat ha sagt, att man icke skall kasta någon skugga över den kommitté, som arbetat, ty jag tror, att den gjort det bästa under förhandenvarande förhållanden för främjande av fiskerinäringen.

Herr talman! Jag skall icke fortsätta längre. Jag har framlagt saken som jag ser den. Herrarna ha ju dessa tabeller över fraktkostnaderna framför sig, och jag behöver därför icke uppehålla mig vid jämförelser mellan de norska och svenska fraktsatserna. De svenska frakterna äro ju fullkomligt orimliga. Jag förstår icke, varför icke vi med de i stort sett elektrifierade järnvägarna, i synnerhet i södra delen av landet, skola kunna åstadkomma den fraktlindring, som vi ha begärt.

Jag vill framhålla ännu en sak, nämligen att vi väl också böra unna de människor, som bo i den stora bergslagsbygden, vilken ju i huvudsak trafikerar av Bergslagsbanan, att få något så när billig västkustfisk. Vi böra också söka se till att västkustborna skola få möjlighet att skicka fisk dit för att på det sättet så småningom kunna arbeta sig in på olika marknader och finna avsättning för sin fisk. Detta är ett mycket bättre sätt att åstadkomma ett sådant resultat än om staten skulle försöka taga hand om saken, ty det tror jag vore nära nog omöjligt med de konstiga förhållanden, som dock råda på fiskets område, och med den ömtalighet, som fisken har. Det är icke lika enkelt som att lagra några säckar vete eller socker och dylikt. Fisken måste skötas mycket noggrant och måste komma till konsumenterna så fort som möjligt, om den skall vara ätbar. Därför är också denna fråga mycket mera invecklad än vad man vill göra gällande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som är framförd av mig jämte herr Sanne.

Herr Wallerius instämde häruti.

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten. Jag antar, att kammaren icke är beredd att utan vidare bifalla en höjning av huvudtitelns slutsumma med 650,000 kronor. Jag har i utskottet icke kunnat tillstyrka detta, därför att jag är övertygad om att dessa 650,000 kronor komma icke fiskarna och icke heller konsumenterna till godo utan komma att helt och hållet stanna hos mellanhänderna. I de flesta fall är det ju så, att det är den, som rekviderar fisken, som får betala frakten, och då motionären utgår ifrån att det skall vara 30 procent fraktnedsättning beträffande all fisk, som är svenskfångad, alltså även insjöfisk, oberoende av avståndet, och sålunda fraktlindringen utgör blott $\frac{1}{2}$ eller $\frac{1}{10}$ öre, är jag icke övertygad om att vare sig fiskarna eller konsumenterna förtjäna ett enda öre.

Nu har man här i motionen gjort en jämförelse med kalkfrakten. Jämförbarhet föreligger här blott så tillvida, att man vid fraktlindring tar ut av skattemedel och lämnar järnvägsstyrelsen ersättning för fraktnedsättningen. Så har skett i fråga om kalkfrakterna. Den saken har vållat oss mycket bryderi under de gångna åren. Man har därvidlag funderat över huruvida fraktlindringen kommer jordbrukarna eller ägarna av kalkbruken eller vederbörande järnväg tillgodo. Emellertid vill jag säga, att jämförelse med kalken är haltande. Ty om det skulle bli samma fraktnedsättning för fisk som för kalk, blir det meningslöst. För kalk utgår nämligen icke fraktlindringen, förrän man kommer fram till ett avstånd av 125 km. och icke för mindre partier än 5,000 kg. Vid 125 km. avstånd utgör fraktlindringen 1 öre per 100 kg. Här skulle man gå in för en fraktlindring på 30 procent.

Herr Osberg har i sin reservation återgivit de nu gällande frakttaxorna. Jag har den uppfattningen, att dessa taxor, som nyligen reviderats, böra revideras omigen, så att det åtminstone icke blir högre frakter än tidigare.

Nu har utskottet i sitt förslag anhållit, att Kungl. Maj:t måtte ägna denna fråga sin uppmärksamhet och förhandla med järnvägsstyrelsen för att få ned dessa frakttaxor. Det är att märka, att i Norge gäller fraktlindringen för fisk allenast statsbanorna, men här skulle den gälla även enskilda banor. De enskilda banorna ha i allmänhet mycket högre fraktsatser än statens järnvägar, men motionären vill även här ha samma fraktlindring på 30 procent. Om jag vore övertygad om att denna fraktlindring verkligen komme fiskarna och konsumenterna till godo, så skulle jag kunna reflektera därpå, men jag tycker, att det är orimligt att använda skattemedel för att bevilja ett så stort belopp, när man icke vet, var pengarna komma att hamna, och vidare icke vet, om de komma att räcka till. Man har därför begärt ett förslagsanslag, och ett sådant går ju att överskrida. Nu har man på grund av fiskeritredningens uttalande i ärendet måst utgå ifrån, att fraktlindringen skall gälla även den fisk, som icke är svenskfångad, därför att våra grannländer äga rätt att till vissa svenska hamnar inkomma med laster av fisk, som där sedan blandas tillsammans med den svenskfångade fisken.

Vidare har motionären utsträckt denna fraktlindring att gälla även skalddjur. Här tillkomma alltså ytterligare 30 procent nedsättning av frakten på hummer, räkor och andra skaldjur. Dessa 650,000 kronor kunna därför omöjligt räcka. Det bekymrar emellertid icke motionären. Han säger blott, att det skall vara 30 procent nedsättning, sedan får det kosta vad det vill.

Herr talman, vi ha mycket diskuterat denna sak i jordbruksutskottet, och vi ha alla med undantag av motionären varit eniga om att här icke visas någon framkomlig väg. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Hansson** i Hönö: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord med anledning av denna punkt, som berör sänkta järnvägsfrakttaxor för fisk.

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)

Denna motion har, som utskottets utlåtande visar, fiskeriutredningen enhälligt tillstyrkt. Som jag förut nämnt, utgör avsättningen av våra fångster ett ständigt tryckande bekymmer. På en del fisken har man måst minska på antal nät för att slippa få mer fisk än vad man tror sig kunna bli av med. På andra fisken har man måst gå in för ransonering på annat sätt. Så t. ex. har man enat sig om att en fiskebåt icke får föra i land mer än ett visst antal lådor fisk. Allt detta beror på att man icke kan få avsättning för mera till ett, som man önskar, skäligt pris. Även har genom propaganda försök gjorts att inom landet åstadkomma ökad avsättning för fisk, vilken åtgärd vi fiskare äro tacksamma för. Denna propaganda skulle säkerligen ge bättre resultat, om samtidigt järnvägsfrakterna kunde sänkas, såsom i motionen föreslagits. När man jämför de svenska och de norska fraktsatserna för fisk, finner man de svenska vara mycket högre än de norska. Man kan här se, hur de norska myndigheterna, även då det gäller avsättning inom det egna landet, tillmötesgå sina fiskares önskan om stöd och hjälp. Skola vi svenska fiskare möjligen kunna hysa samma hopp på förståelse och välvilja från våra myndigheters sida? Ja, det visar sig i dag, då denna fråga skall avgöras. Här blir ett tillfälle för dem, som ha känsla för och vilja hjälpa oss fiskare, att visa detta. Jag vill också framhålla, att denna motion gäller inte hjälp bara för Bohuslän utan för alla landets fiskare. De finnas kanske i denna kammare, som tänka, att en sänkning av järnvägsfrakterna för fisk bara blir en hjälp åt fiskhandlarna men icke åt fiskarna. För min del ser jag denna hjälp så, att vi fiskare indirekt få hjälp, ty det är väl så, att ju mindre omkostnader en affärsman har, dess bättre kan han betala för varan.

Det har även sagts från fiskhandlarhåll, att om det blir lägre järnvägsfrakter för fisk, kommer avsättningen att ökas. Detta är ganska troligt. Genom avsättningens underlättande blir det större efterfrågan och som följd därav bättre pris. En ökad avsättning skulle ju även medföra en ökning av järnvägarnas befraktning. Den summan, som i motionen begäres, blir därigenom icke helt en utgift, utan mycket härav återkommer i form av ökad inkomst för staten.

Utskottet visar på 1933 års utskottsutlåtande, där det säges, att järnvägsfrakterna för fisk liksom en hel del andra födoämnen syntes i förhållande till varans värde vid inlastningen ligga på en hög nivå. Man hade därför väntat, att frakten skulle bli sänkt. Fiskeriutredningen säger i sitt yttrande: »Sålunda hade den nya taxan för de vanligaste stycke godssändningarna av 40 respektive 70 kilogram ej kommit att innebära någon minskning av fraktkostnaderna på kortare avstånd utan i vissa fall en höjning.» Man måste alltså beklaga, att järnvägsstyrelsen 1934 höjde frakttaxan i stället för att sänka den. Det tycks, om jag fattat utlåtandet rätt, som om ett skäl för avslag skulle vara, att vi i utredningen icke bestämt kunnat säga, att 650,000 kronor är tillräckligt för den ifrågasatta fraktlindringen. Det var för oss omöjligt, beroende på att man inte vet, hur fisket blir. Liksom bonden, när han sår, icke vet vad han får skörda, veta vi fiskare inte, om året blir mer eller mindre rikt på fisk. Alltså beror det på tillförseln av fisk, om 650,000 kronor räcka eller inte. Naturligtvis skulle jag helst vilja, att de inte räckte, ty det skulle innebära, enligt mitt sätt att se, en större inkomst för både oss fiskare och järnvägen, men denna summa är beräknad att räcka under normala förhållanden.

Herr talman, det är kanske inte stora utsikter till att jag för min ringa del skulle med de ord, jag nu sagt, få kammaren att bifalla motionen. Jag vill dock framhålla för kammaren de ord, statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet yttrade, då han i Göteborg den 27 april öppnade fiskpropagan-

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)

dans utställning: »Det ligger i sakens natur, att vi andra medborgare icke kunna ställa oss ointresserade till fiskarbefolkningens svårigheter. En god samhällssolidaritet kräver, att vi försöka hjälpa varandra i nödens stund. Det är också rimligt, att staten såsom alla medborgares gemensamma organ söker stödja och lägga till rätta, så långt det går.» Jag vill på det varmaste instämma i detta. Jag vill även vädja till kammaren att bifalla den av herrar Osberg och Sanne avgivna reservationen, till vilken jag ber att få yrka bifall.

I detta yttrande instämde herr *Olsson* i Staxäng.

Herr Osberg: Herr talman! Om jag icke hörde orätt, sade jordbruksutskottets värderade ordförande, att de norska fraktnedsättningarna icke gällde för privatbanor. Jag vill då endast läsa upp titeln på den tablå, som jag låtit avtrycka i min reservation. Där står: »Nedanstående billige faste fiskefrakter gjelder över Statsbanene, privatbanene og en rekke bilruter i samtrafikk med Statsbanene.» Fraktsatserna gälla således hela järnvägsnätet och man har även gått längre, så att även de trafikbilar, som köra fisk, tillämpa samma frakter.

Min gode vän, herr Johansson i Uppmälby, återkom ideligen till att vår jämförelse med kalkfrakterna var haltande. Jag har dock uttryckligen sagt ifrån i utskottet, och jag vill göra det här också, att det förhåller sig på det sättet, att de kortväga transportererna av fisk komma aldrig egentligen att omhänderhas av järnvägarna, utan där ha biltransporterna sin givna fördel och komma också att användas. Man kommer upp till åtskilliga mil, innan man skickar fisken på järnväg.

Herr ordföranden tvivlade också på att den summa, som vi ha begärt, skall räcka till. De järnvägsmän, som ha varit välvilliga nog att lämna mig dessa tablåer, ha dock sagt, att de skulle lämna en uppgift om kostnaderna, som skulle hålla med hänsyn till omfattningen av de frakter, som man vid järnvägen haft under senare tid. De upplyste även om att när det gäller stycke-godstrafiken, kunna de icke med bestämdhet säga, hur mycket som kommer på fisk och sill och skaldjur resp. på andra varuslag, men de ha likväl ett hum om att det är så och så mycket och ha kunnat räkna med en viss relation. Man sade emellertid, att man skulle räkna så, att det höll. Man kom då fram till att kostnaden för hela riket, både enskilda och statens järnvägar, skulle gå till 750,000 kronor, men eftersom fraktlindringen enligt motionen skall gälla i huvudsak svenskfångad fisk, kan man säkert räkna av 100,000 kronor, och det är därför, som vi ha begärt dessa 650,000 kronor. Det är alltså ingen lös siffra utan den härstammar från järnvägsstyrelsens eget folk. Hade utlåtande begärts av järnvägsstyrelsen, som jag hade trott skulle ske, skulle den ha lämnat samma uppgift som vi. Vederbörande ha visserligen icke utfört beräkningen på järnvägsstyrelsens vägnar, men jag förmodar, att det är så pålitligt folk i järnvägsstyrelsen, att man kan lita på dem. Det är också just de personer, som ha med dessa frakter att göra, som ha lämnat uppgiften.

Vidare framhöll utskottets ordförande, att han var rädd för att detta icke skulle komma konsumenterna till godo. Ja, i så fall skulle man ju kunna resonera på det sättet, att det spelar ingen roll hurudana fraktsatserna äro. Jag skulle vilja vädja till jordbrukarna här i kammaren. Jag undrar vad ni skulle säga, om ni för att skicka 100 kilo havre den 60 mil långa vägen från Strömstad till Stockholm skulle få betala 11 kronor i frakt? Jag tror, att det i så fall skulle bli en opinion mot ett sådant taxesytem, som icke skulle lägga sig, förrän det blev en ändring på den punkten.

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)

Jag har såväl i min motion som i reservationen åberopat, att det är ett särskilt förhållande med fisken, därför att man behöver ha ett så tungt emballage, nämligen en tung trälåda och något, som är ännu tyngre, nämligen is. Man får nog räkna med att icke mer än två tredjedelar av vikten och knappt det är fisk, medan fullt en tredjedel och kanske ändå mera är emballage. Herrarna förstå ju, om ni vilja förstå, att det här gäller en svårhanterlig sak, när man måste emballera på det sättet. Andra varuslag behöva vanligen bara ett lätt emballage, och behövs det en mera vidlyftig emballering, brukar det vara en så förädlad vara, att emballaget icke spelar någon roll. Här gäller det däremot en mycket billig vara, som skall transporteras.

Vi kunna ju också få mycket mera av denna vara än nu — vi ha ju hela världshavet att taga ur — och vi ha en stor marknad att räkna med, eftersom vi ju ha en stor import av fisk. Det är således verkligen lönt att göra något på detta område, och det är därför, som jag och mina medmotionärer vågat komma in med en begäran, att riksdagen skall göra detta experiment genom att anslå dessa pengar. Pengarna bli dock icke bortkastade. Jag ger herr Hansson i Hönö alldeles rätt uti, att man på detta sätt skulle kunna få till stånd en större omsättning, och då blir det hela ju ännu mera värdefullt både för järnvägarna och för konsumenterna.

Det är ju många, som ropa på utredning av distributionsfrågan, men vi skola väl ändå vara så ärliga att vi säga, att fiskarna skola också göra något själva för att få sin fisk distribuerad. Få de bara billiga frakter, kunna de skicka upp några fisklådor till bekanta för att på det sättet skaffa sig förbindelser, om de icke kunna sälja till grosshandlarna. På det sättet få de möjlighet att komma ut på marknaden, och då får fraktlindringen också den åsyftade verkan.

Jag vidhåller mitt yrkande, herr talman, och hoppas, att andra kammaren skall gå med på det här begärda beloppet.

Herr **Karlsson** i Munkedal: Herr talman! Då jag deltagit i behandlingen av detta ärende inom utskottet, skall jag be att få säga några ord. Jag blev också uppkallad av herr Hansson i Hönö, av vars anförande man möjligen kunde få den uppfattningen, att om man icke är benägen att votera för dessa 650,000 kronor, är man en fiende till fiskarna. Det är väl i alla fall förklarligt, varför jag för min del icke kunde ansluta mig till den reservation, som förordar bifall till motionen. Jag har hävdad den meningen, — och jag har givit uttryck däråt i en reservation, som tyvärr är avslagen — att billiga frakter äro en nödvändig förutsättning för en förbättrad distribution av den svenskfångade fisken. Men jag har icke ansett det vara klart utrett, huruvida icke de nu gällande taxorna skulle i någon mån kunna sänkas. Jag har emellertid förordat en utredning, däri man skulle undersöka, på vilket sätt och med vilket belopp man skulle direkt genom anslag kunna åstadkomma billigare frakter. Detta är, herr talman, orsaken till att jag icke direkt kunnat ansluta mig till den reservation, som yrkar, att man på ett bräde skall anvisa 650,000 kronor. Jag är icke tillnärmelsevis så gammal i gården som herr Osberg, men min lilla erfarenhet av riksdagsarbetet säger mig, att det är ingen lätt sak att kunna få igenom ett yrkande om ett anslag på 650,000 kronor — och detta därtill på grund av enskild motion. Erfarenheten säger mig vidare, att det skulle vara möjligt att vinna något, om man kunde samlas om en begäran om utredning i anslutning till herr Osbergs motion, men detta ha de övriga reservanterna till detta utlåtande inte velat lyssna till. Därför har jag för närvarande icke något yrkande.

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten. Vi ha diskuterat om fisk alltför mycket i dag, och det tycks aldrig vilja taga slut. Jag vill blott säga, att det är mycket sällsynt, att riksdagen på en enskild motionärs framställning går att bevilja 650,000 kronor, i all synnerhet då man icke vet, om dessa 650,000 kronor skola räcka eller icke. Herr Osberg har varit uppe i järnvägsstyrelsen och där fått en utredning, och han förklarar, att beloppet skulle räcka. Men jag är icke övertygad om att det räcker, allra minst om man nu går utöver motionens ram och låter denna fraktlindring omfatta även dels skaldjur och dels icke svenskfångad fisk. Fiskeriutredningen säger, att den icke haft möjlighet att närmare utreda och beräkna, huruvida det föreslagna beloppet av 650,000 kronor vore tillräckligt för den av motionären ifrågasatta fraktlindringen, men den förordar ett mycket enkelt sätt att komma ifrån saken, nämligen detta anslags beviljande såsom förslagsanslag. Då får detta kosta vad det vill. Jag är övertygad, att om riksdagen beviljar dessa 650,000 kronor och nästa år får veta, vad saken verkligen kostat, samt huru mycket som man fått taga ur kassafonden, riksdagen icke skall bli vidare belåten.

Vad sedan beträffar frågan om vem som får draga nytta av denna fraktlindring, säger fiskeriutredningen: »Det synes fiskeriutredningen mycket svårt att på förhand bedöma verkan av en fraktlindring.» På så lösa boliner kräva nu motionären och de med honom instämmande, att det skall beviljas 650,000 kronor. Det tycker jag vara något för lättsinnigt, förlåt uttrycket! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Osberg**: Herr talman! Jag brukar aldrig gräla med mina länskamrater, men när herr Karlsson i Munkedal icke anser det vara lönt att verka för fraktlindringen, borde han ha tänkt på det något tidigare, nämligen innan han skrev under motionen. Jag har icke ändrat en bokstav i densamma, sedan han skrev på den. När han nu fått sitt förslag om en utredning avslaget, tycker jag, att, vare sig han är en ung eller gammal riksdagsman, det är en smula märkvärdigt att han nu skall gå emot den sak, som han för några månader sedan skrev på. Det tycker jag icke stärker hans ställning eller bidrager till främjandet av det bohuslänska fisket.

När herr Johansson i Uppmälby säger, att vårt yrkande är en smula lättsinnigt, därför att fiskeriutredningen icke har kunnat säga, att kostnaden skall stanna vid det beräknade beloppet, så vill jag säga herr Johansson en gång för alla, att skulle man icke gå på lättsinnigare saker här i riksdagen, då kunde svenska folket vara belåtet med sina representanter.

Jag vidhåller mitt yrkande, herr talman.

Herr andre vice talmannen **Jeppsson**: Herr talman! Jag föranleddes att begära ordet av utskottsordförandens senaste yttrande, där han citerade 1933 års fiskeriutredning och sade, att denna utredning uttalat, att det var svårt för utredningen att på förhand bedöma verkan av denna fraktlindring. Ja, det är alldeles riktigt, att man icke kan avge något bindande uttalande, men utredningen har dock sagt: »Man torde dock i första hand hava att räkna med att genom fraktlindringen detaljhandlare sporrades till ökade inköp och att på så sätt avsättningen ökades, och varje ökning i avsättningen komme givetvis alltid fiskare till godo.» Likaledes har också herr Johansson i Uppmälby citerat utredningens yttrande, att det icke var möjligt att närmare beräkna, huruvida det föreslagna beloppet var tillräckligt eller icke. Ja, det var omöjligt att kunna göra det på den korta tid, som stod till buds för utredningen för att avge sitt yttrande, och man hade under denna korta tid icke kunnat göra någon tillförlitlig och ingående undersökning.

Ang. främjande av det svenska fisket. (Forts.)

Jag vill säga, att inom utredningen fanns icke mer än en mening därom, att en sänkning av fraktsatserna genom direkta fraktlindringsbidrag eller på annat sätt skulle verka till fördel för fiskets utövare. Då det nu förelåg en motion, däri det hemställdes om anslag till dylika fraktlindringsbidrag, så var det alldeles i överensstämmelse med utredningens egen tankegång. Ett bifall till denna motion skulle innebära en verklig fördel för fiskarna, och därför har också utredningen tillstyrkt densamma. Jag har heller icke något att invända mot ett bifall till motionen i fråga, utan skulle ifrån fiskets synpunkt gärna se att motionen bifölles.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den beträffande denna punkt av herr Osberg avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Osberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 5) av utskottets förevarande utlåtande nr 72, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den beträffande denna punkt av herr Osberg avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

§ 9.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en kronan tillhörig tomt i Landskrona jämte i ämnet väckt motion; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 10.

Vid nu skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 74, i anledning av väckt motion om viss märkning å förpackningen av salubjudna konserverade fiskvaror lämnades på begäran ordet till motionären

Ang. märkning av konserverade fiskvaror.

Herr Osberg, som yttrade: Herr talman! Endast ett par ord. Det kan kanske förefalla svårt för den, som icke är inne i förhållandena, att veta vad man här åsyftar. Jordbruksutskottet har erkänt, att det kan finnas visst fog för den i motionen föreslagna åtgärden, men har närmast av kostnadsskäl ansett sig böra avstyrka förslaget.

Det förhåller sig så, att den skarpsill, som fångas under månaderna september, oktober och november, är fet och bra och av förnäm kvalitet. Det är den största läckerhet, som man kan lägga in som ansjovis. Det fuskas emellertid här som på andra områden av sådana, som vilja utnyttja saken. Fram

Ang. märkning av konserverade fiskvaror. (Forts.)
 på vintern blandar man nämligen in sämre vara i denna sill, påstås det på fiskarhåll, för att på det sättet få en större mängd. Fiskarna anse emellertid, att de förlora på detta, och att det skulle kunna förhindras, om man fick ett kvalitetsmärke på förpackningen.

Vad kostnadsfrågan beträffar, kan jag icke finna den vara avgörande, ty dessa inläggare ha 50 öre per kilo i skyddstull å den vara, som de lägga in, och fabrikationen sker i stor skala.

Nu är det ju ingen nytta med att yrka bifall till motionen, utan jag har endast velat ha sagt detta i anledning av den oriktiga uppgift, som utskottet har använt i sin motivering.

Vidare anförde

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Eftersom motionären icke framställde något yrkande, skall jag för min del blott med ett par ord fästa kammarens uppmärksamhet på att det här gäller förslag om kontroll av innehållet och märkning å förpackningen av salubjudna konserverade fiskvaror. Motionen härom har varit ute på remiss till olika myndigheter. Samtliga dessa hava avstyrkt densamma. Jordbruksutskottet har också enhälligt stannat vid ett avstyrkande. Vi hava kommit till den uppfattningen, att det icke är förenligt med praktiska möjligheter att genomföra en dylik med kontroll förändad märkning av de burkar eller förpackningar, i vilka konserverna inläggas.

Herr talman! Med dessa ord tillåter jag mig hemställa om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Ang. ersättning för skada av björn m. m.

Härpå föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 75, i anledning av väckt motion angående utvidgad rätt till ersättning för skada av björn m. m.; och anförde därvid

Herr **Hage**: Herr talman! Det nu föreliggande utlåtandet berör en fråga, som förut vid flera tillfällen behandlats här i kammaren. För min del skall jag icke nu göra något yrkande med anledning av utlåtandet. Men jag skulle vilja likväl säga några få ord för att giva uttryck åt en besvikelse och otålighet över att det synes dröja så länge, innan detta spörsmål kan lösas på sådant sätt, att det blir tillfredsställande bestämmelser på detta område.

Nu föreslår ju också utskottet, att det skall igångsättas en ny utredning och att denna utredning skall taga upp frågan, om man skall kunna giva tillåtelse åt befolkningen i Övre Norrland — särskilt lapparna — att utan särskilt tillstånd skjuta björn. Därutöver skall till behandling upptagas det spörsmålet, om viss ersättning skall få utgå, utöver vad nu sker, till personer, som lida skada genom överkan av björn.

Jag vill då påminna om att åtminstone vissa delar av dessa spörsmål varit föremål för behandling i riksdagen ända sedan 1928. Jag väckte då tillsammans med min länskamrat herr Grapenson en motion om detta. Nu sju år efteråt är dock denna fråga ännu icke avgjord. Jag vet visserligen, att en del folk anser, att denna sak icke är av så stor betydelse. Det är icke på det sättet — påstår man — att det rovdjur, som det här är fråga om, gör så stor skada. Det är icke så farligt för befolkningen i dessa trakter, om det får existera ett visst antal björnar och om man till och med ger dessa »ståtliga och vackra» djur ett visst skydd.

Ang. ersättning för skada av björn m. m. (Forts.)

Men i det fallet vill jag säga, att jag konstaterat någonting helt annat, då jag var med statsrevisorerna uppe i Sorsele. Vi kommo till en by, där det inträffat, att för ganska kort tid sedan en björn hade rivit ihjäl en häst för en liten jordbrukare. Dessutom hade en björn illa tilltygat en häst för en stackars nybyggare där uppe. Vi statsrevisorer tyckte, att det var ett uppdrag för oss att revidera denna sak också. Vi besökte det ställe, där detta hade skett, och konstaterade faktum. Där uppe i bygderna har man av helt naturliga skäl en helt annan uppfattning i den här frågan än exempelvis professor Lönnberg, som ju är särskilt intresserad av att åstadkomma ett visst naturskydd på detta område.

Jag vill alltså mot en talare förra året, som yttrade, att dessa björnar, som vi hava i Övre Norrland, icke äro farligare än »mors lilla Olles björn», som omtalas i sagorna, säga, att det är icke så. Åtminstone var det icke så vid nämnda tillfälle. Där i bygderna lever synbarligen en björn av en helt annan beskaffenhet än björnen i sagan. Det var synbarligen en ganska ettrig björn, vars skadegörelse vi statsrevisorer bevittnade. Han hade åstadkommit mycken förödelse. Det är också ett faktum, som herrarna kunna se på sidan 4 i utlåtandet, att björnar kunna ställa till ganska mycket tråkigheter för befolkningen där uppe. Där är en tabell, som visar, att 92 får blivit rivna, 3 getter, 6 renar och en häst under en ganska kort period.

Jag menar därför, att det är ett verkligt intresse, att fortast möjligt det blir något gjort, så att det blir en tillfredsställande lagstiftning på området.

Nu vet jag, att det existerar ett moment, som verkar saboterande i detta avseende. Det är naturskyddsintresset. Jordbruksutskottet har också tagit fasta på detta och säger så här: »Enligt utskottets förmenande är björnens skyddande mot utrotning ett naturskyddsintresse, som bör ägnas erforderligt beaktande.» Ja, den saken kan man verkligen diskutera. Åtminstone kan man våga det påståendet, *att det intresset är icke så legitimt som intresset att skydda befolkningen till liv och egendom.*

För övrigt vill jag säga, att nog kan man verkligen diskutera, om det överhuvud taget är ett intresse för ett land att bibehålla en viss vilddjursstam, om vilken man vet, att den icke gör den ringaste nytta. Vi veta alla, att ur vårt lands fauna försvunnit en hel massa djur. En hel del rovdjur av olika slag finnas icke längre, som funnos långt tillbaka i tiden. Jag vet icke, vad det är för intresse att överhuvud åstadkomma, att björnen finnes kvar. För övrigt, om vi ha kvar några exemplar på Skansen, så tycker jag, att det räcker för vårt behov.

Detta är synpunkter, som jag tyckt borde få komma in i denna nya utredning. Jag vill alltså passa på att uttrycka den förhoppningen, att denna nya utredning, som också utskottet tänkt sig, skall bliva färdig till 1936 års riksdag. Men jag skall också be att få uttala den förhoppningen och förmodan, att vid utredningen naturskyddsintresset får så litet spelrum som möjligt men intresset att skydda människors liv och egendom så stort utrymme som möjligt.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 76, i anledning av väckt motion om inköp och bibehållande såsom naturskyddspark av ett skogsområde i Örkeneds socken av Kristianstads län; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 13.

Ang. en fast försöksgård för fåravel.

Vid härpå skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 77, i anledning av väckt motion angående upprättande av en fast försöksgård för fåravel erhöles ordet på begäran av motionären

Herr **Osberg**, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Den kläm, som nyss upplästes, är egentligen missvisande. Jag vill säga, att det är icke ofta, som det inträffar, att när en motionär i början av riksdagen gör en hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t, den utredning, som han begär, redan är igångsatt, innan ärendet har behandlats. Det är ett bevis på vilken lycka man kan ha ibland. Nu har motionen blivit avstyrkt, men detta avstyrkande borde icke ha fått den ordalydelse, det har. Jag tror ordföranden i jordbruksutskottet ger mig rätt i att det hade sett litet bättre ut, om det stått, att motionen kan anses besvarad med vad ovan anförts, enär den utredning som begäres, redan är igångsatt.

Nu ha vi här i riket en statskonsulent för får- och getskötsel. Han inlämnade en generalplan till lantbruksstyrelsen den 23 februari i år, vari han framhåller hur den svenska fåraveln bör organiseras, och lantbruksstyrelsen säger, att det vore lämpligt att i samband med en utredning rörande den svenska fåravelns stödande i allmänhet även taga upp det förslag, som herr Osberg framfört i sin motion. Statskonsulenten säger i sin skrivelse, att han förväntar, att Kungl. Maj:t skall framlägga förslag till nästa års riksdag, han förmodar alltså, att lantbruksstyrelsen skall avlämna förslag i sina petita före detta års utgång. Det förefaller mig emellertid egendomligt, att icke statskonsulenten redan tidigare kommit fram med en sådan generalplan under de brydsamma tider, som vi genomlevat. Det måste vara honom lika väl som mig bekant, att vi importera för 70 miljoner kronor ull och ylleveror om året. Men nu är jag verkligen glad över, att vederbörande tagit upp saken, antingen jag är orsaken härtill eller det skett på eget initiativ. Jag är emellertid, som sagt, glad åt att saken kommit i gång, och jag hoppas, att det blir någonting av.

Jag hoppas nu, att det blir, som herr Insulander uttalat sig, att detta spörsmål kommer fram i petita från lantbruksstyrelsen till nästa års riksdag och att Kungl. Maj:t är välvillig att taga upp denna fråga, så att det verkligen kan bli något gjort. Jag tycker, att när vi, såsom det påvisats så många gånger, ha ett så stort överskott av vete och mjölk, det kunde vara rimligt, att man sökte åstadkomma en ökad produktion på andra områden och en minskning av produktionen inom de grenar av jordbruket, där man har överflöd. Jag önskar allt stöd åt den utredning, som är igångsatt, och att den måtte leda till resultat samt att den måtte läggas så praktiskt, att den icke faller på dogmer, utan att det blir ett framgångsrikt arbete.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för professorn G. Rudberg att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för expeditionsvakten E. O. Cederholm att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna viss tjänstgöring;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Karin Gunnelius' överflyttning såsom ämneslärarinna vid samrealskolan i Sunne;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönetursberäkning för vissa lärare jämte en i ämnet väckt motion;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående småskoleseminarielärarinnan Sigrid Degermans avlöningsförmåner;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts under tionde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till Patent- och registreringsverket: Avlöningar m. m. jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 111, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till avlöande av vissa befattningshavare vid ålderdomshem, sinnessjukanstalter och hem för kroniskt sjuka.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 112, i anledning av väckt motion om anslag till kurser för utbildning av vissa hushållerskor. Därvid anförde

*Ang. kurser
för utbildning
av vissa hus-
hållerskor.*

Herr Ericsson i Sörsjön: Herr talman! Såsom kammarens ledamöter finna, förekom det spörsmål, som det nu är fråga om, till behandling redan vid 1929 års riksdag i anledning av en då väckt motion. Denna motion remitterades till fjärde tillfälliga utskottet, och utskottet ställde sig mycket sympatiskt till de synpunkter, som anförts i motionen. Utskottet beslöt också att i sitt utlåtande hemställa om en skrivelse till Kungl. Maj:t i frågan. Detta förslag bifölls av riksdagen.

Bland de åtgärder, som utskottet rekommenderade, var också anordnandet av sådana utbildningskurser, till vilka motionärerna vid innevarande års riksdag hemställa om anslag. Emellertid ha nu icke mindre än sex år förflutit, sedan riksdagen beslöt skriva i denna fråga, och såvitt jag kan finna, om jag därvid undantager en viss upplysningsverksamhet, som här utövats under några år, hava icke från det ämbetsverks sida, åt vilket utredningen anförtrotts, några ansatser gjorts att vidtaga positiva åtgärder till lösning av frågan. Åtminstone hava inga förslag kommit hit till riksdagen. Då är det icke att undra på om såväl jag som också en del andra ledamöter av denna kammare anse, att det ligger till eller åtminstone förefaller att ligga till på det sättet, att denna riksdagsskrivelse lagts åt sidan, lagts till handlingarna eller rent av blivit makulerad. Därför har jag för min del ansett det vara nödvändigt att ånyo upptaga denna fråga här i riksdagen, och jag har därvid också föreslagit positiva åtgärder till lösning av förevarande spörsmål.

Nu har emellertid utskottet yttrat sig ganska välvilligt i anledning av den väckta motionen. Utskottet säger bl. a., att intet tvivel torde råda därom, att frågan om skogsarbetarnas provianterings- och matlagingsförhållanden är värd allt beaktande, och utskottet förmenar också, att jämväl möjligheten att, på sätt motionärerna föreslagit, anordna kursverksamhet för utbildning av hushållerskor kommer att av Kungl. Maj:t vederbörligen beaktas. Med hänsyn alltså till det läge, vari frågan nu befinner sig, och när utskottet uttalar sig så välvilligt för frågans lösning, som det ändå gör, samt när således på grund därav det icke finns någon möjlighet att vinna bifall till motionen, har jag för min del intet annat att göra än att förena mig med utskottet. Jag får alltså uttala den förhoppningen, att det åtminstone till nästa års riksdag skall komma fram ett förslag till åtgärders vidtagande i den riktning, som motionärerna ha föreslagit. Men jag vill för min del också redan nu lova att, om

Ang. kurser för utbildning av vissa hushållerskor. (Forts.)
 så skulle visa sig icke bli förhållandet, jag vid nästa års riksdag skall återkomma.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 16.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde den 18 dennes ämnade besvara herr Olssons i Staxäng till honom framställda spörsmål angående förbättring av landskommunernas räkenskapsväsen.

§ 17.

Interpellation. Ordet lämnades nu på begäran till herr **Olsson** i Stockholm, som anförde: Herr talman! Enligt meddelande har arbetslöshetskommissionen nu beslutat att avstänga alla arbetslösa jordbruksarbetare från arbetslöshetshjälp och att på kommissionens bekostnad hemsända alla lantarbetare, som ha reservarbete.

Detta beslut av arbetslöshetskommissionen står efter allt att döma i fullständig strid med de uppgifter, som lämnats i riksdagen beträffande arbetsmarknadens läge inom jordbrukets område. När Kungl. Maj:ts propositioner om anslag till fortsatt understödsverksamhet avlämnades till riksdagen, förklarades från olika håll, att någon brist på yrkeskunnigt folk vid jordbruket icke förelåg. Herr Pehrsson i Bramstorp förklarade, att talet om denna brist på arbetskraft var oriktigt. Statsrådet Sköld framhöll, att det huvudsakligen var yngre arbetskraft, som efterfrågades, och att detta icke hade någonting med lantarbetarnas förhållanden till arbetslöshetskommissionen att göra. Från en mängd andra håll ha liknande uttalanden gjorts, vilket visar att de arbetslösa lant- och jordbruksarbetarna icke kunna erhålla arbete i den öppna arbetsmarknaden därför, att de nu blivit avstängda från den statliga arbetslöshetshjälpen. Efter det nu av kommissionen fattade beslutet torde det bli kommunernas fattigvårdssamhällen, som få bära hela bördan av arbetslöshetshjälpen.

Då det måste anses i allra högsta grad oriktigt att på ett dylikt sätt avstänga en mycket stor arbetslös kår från statligt understöd, så måste åtgärder vidtagas för beslutets upphävande. Arbetslöshetskommissionen har åberopat Kungl. Maj:ts kungörelse av den 30 juni 1934, vars fjortonde paragraf stipulerar, att det ankommer på arbetslöshetskommissionen att pröva, huruvida arbetslöshetshjälp skall utgå till vissa yrkesgrupper av arbetare. Sedan denna kungörelse utfärdades, ha emellertid lantarbetarna och med dem jämställda avförts från de avstängdas grupp. Arbetslöshetskommissionen har dock, trots detta, tolkat den fjortonde paragrafen på så sätt, att avstängning kan ske. Om det juridiskt riktiga i detta förfaringssätt vill jag inte uttala mig i detta sammanhang, ty det förbättrar inte själva sakfrågan, huruvida kommissionens beslut är juridiskt berättigat eller ej.

För lantarbetarnas vidkommande betyder det av kommissionen fattade beslutet en situation, som kommer att medföra synnerligen allvarliga konsekvenser. Genom att denna arbetargrupp sedan 1932 kunnat erhålla reservarbete har den haft möjlighet att någorlunda kunna dra sig fram. De arbetslösa lantarbetarna ha haft arbete, en icke oväsentlig sak, som blivit uppskattad, även om missnöje med de låga lönerna vid skilda tillfällen gjort sig gällande. Nu ställes denna arbetargrupp utanför alla arbetsmöjligheter och kastas på kommunernas fattigvårdssamhällen. I de enstaka fall, då arbete vid jordbruket kan beredas, så följer med detta i mycket stor utsträckning en förflyttning

Interpellation.

från hemorten och detta för endast några månaders arbete med synnerligen små inkomster. På detta sätt göres den gamla lantarbetarkåren hemlös och rotlös, vilket medför ett kringflackande liv från kommun till kommun utan ro och existensmöjligheter. Arbetslöshetskommissionens beslut är därför asocialt till sina verkningar och har ingenting med social vidsynthet och förståelse att göra. Att några enstaka jordbrukare här och var i landet icke kunna erhålla ungdomlig och billig arbetskraft, kan inte få vara ett skäl för att avstånga en hel kår av arbetslösa.

Med stöd av vad som ovan anförts hemställer jag att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få rikta följande fråga:

Ämnar statsrådet vidtaga någon åtgärd för ovan berörda A. K.-besluts upphävande?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.44 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem

Per Cronvall.

Onsdagen den 15 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Vid först skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 113, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till förlossningsanstalter yttrade:

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Det är icke min avsikt att här riva upp någon längre diskussion, men jag har icke kunnat underlåta begära ordet för att säga några ord i anledning av det sätt, på vilket utskottet motiverat sitt avslagsyrkande.

De föreliggande motionerna innefatta ju yrkanden om dels driftsbidrag av statsmedel till förlossningsanstalter, som redan äro i gång, och dels byggnadsbidrag för anläggande av nya förlossningsanstalter eller anskaffande av platser för sådana anstalter. Nu har statsutskottet i vad det rör driftsbidragen riktigt hänvisat till, att frågan varit föremål för utredning inom statens sjukvårdskommitté, och förutsatt, att Kungl. Maj:t i sinom tid skall taga upp saken till behandling i samband med realiserandet av sjukvårdskommitténs förslag. Däremot har jag icke så mycket att invända; jag vill bara i detta sammanhang uttala en förhoppning, att det icke måtte dröja alltför länge, innan Kungl. Maj:t tar upp sjukvårdskommitténs förslag både i detta och i andra hänseenden.

Men i den senare delen av sitt utlåtande hänvisar statsutskottet, i fråga om byggnadsbidragen till anordnande av platser för nya förlossningshem, till den av riksdagen beslutade utredningen i befolkningsfrågan. Var och en, som

Ang. statsbidrag till förlossningsanstalter.

Ang. statsbidrag till förlossningsanstalter. (Forts.)
 vet, vad saken gäller, och särskilt den som sysslar med landstingssjukvårds-
 ärenden, förstår, att dessa båda saker, driftsbidrag och byggnadsbidrag till
 förlossningsanstalter, icke kunna skiljas åt. De kunna icke göras till föremål
 för behandling i olika ordning, utan de höra helt naturligt ihop. Därför vill
 jag opponera mig emot utskottets skrivsätt, i vad det rör motiveringen för av-
 styrkandet av byggnadsbidragen. Även den saken måste upp och behandlas
 i samband med sjukvårdskommitténs förslag rörande statsbidrag till barn-
 bordsverksamhet överhuvud, så mycket hellre, som i åtskilliga av de yttranden,
 som avgivits över statens sjukvårdskommittés betänkande rörande barnbords-
 vården, krav hava rests på att statsbidragen borde omfatta icke allenast drifts-
 bidrag utan jämväl byggnadsbidrag.

Jag borde följaktligen, herr talman, hava yrkat, att utskottsmotiveringen
 skulle strykas. Men jag har den tilltron till Kungl. Maj:t och de myndigheter,
 som komma att behandla denna fråga i fortsättningen, att de icke skola taga
 alltför stor hänsyn till vad utskottet här skrivit. Ty i sak skulle jag finna det
 mycket olyckligt, om dessa båda spörsmål, frågorna om driftsbidrag och bygg-
 nadsbidrag, skulle komma att behandlas i olika ordning på olika tider.

Herr Jansson: Herr talman! Jag har ingenting att erinra emot vad min
 länskamrat här sagt. Jag vill bara som förklaring till utskottets formule-
 ring säga, att den här anförda kritiken visar, vad ordets makt över tanken kan
 åstadkomma. Vi trodde inom utskottet, att förlossningar och folkökning hörde
 ihop; det må väl ursäktas oss.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

*Ang. Lin-
 köpings stads
 placering i
 dyrtörshän-
 seende.*

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 114, i anledning av
 väckta motioner om viss retroaktiv tillämpning av beslut rörande Linköpings
 stads placering i dyrtörshänseende.

I två likalydande motioner, väckta, den ena, nr 126, inom första kamma-
 ren av herr *Oscar Gottfrid Karlsson* och friherre *Lagerfelt* och den andra,
 nr 306, inom andra kammaren av herr *Jacobsson m. fl.* hade föreslagits, att
 riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att till de statstjänstemän, som
 under tiden 1 april 1931—30 juni 1933 varit placerade i Linköpings stad och
 på vilka socialstyrelsens dyrtörtsgruppering vore tillämplig, utbetala skill-
 naden i lön och dyrtidstillägg mellan D- och E-ort.

Utskottet hemställde, att ovanberörda motioner icke måtte föranleda någon
 riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar förste vice talmannen *Olsson*, *Wallen*, *P. A. Bergström*, *Pauli*,
Anderson i Råstock, *Magnusson* i Skövde, *Eriksson* i Stockholm och *Skoglund*,
 vilka ansett, att utskottets hemställan bort innefatta, att riksdagen måtte bi-
 falla de i ämnet väckta motionerna; samt

av herr andre vice talmannen *Jeppsson* utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Kammarens ledamöter erinra
 sig måhända, att frågan om löneställningen för vissa statens tjänstemän i
 Linköping varit föremål för behandling på grund av motioner även vid fjolårets

Ang. Linköpings stads placering i dyrortshänseende. (Forts.)

riksdag. Statsutskottet, som även då behandlade frågan, hemställde, att enär detta spörsmål icke hade behandlats av Kungl. Maj:t i administrativ ordning, motionerna icke skulle föranleda till någon riksdagens åtgärd. Riksdagens beslut blev också i överensstämmelse med utskottets hemställan. Nu har frågan kommit upp igen på grund av motioner i båda kamrarna, och eftersom den reservation, som är bifogad utskottets utlåtande och vilken reservation jag biträder, är ganska kortfattad, skall jag taga mig friheten att med några ord förklara innebörden av denna fråga.

Kammarens ledamöter erinra sig ju också, att avlöningarna till statens tjänstemän fotas på en ortsgruppering. Denna ortsgruppering fastställes av Kungl. Maj:t, i allmänhet för perioden om fem år. När senaste gången denna ortsgruppering fastställdes av Kungl. Maj:t — det var fr. o. m. den 1 april 1931 — var Linköpings stad placerad som E-ort. Grupperingen medförde emellertid som resultat, att Linköping flyttades ned från E-ort till D-ort. Det betydde sålunda, att befattningshavarna i Linköping fingo en lägre avlöning än som tidigare hade varit fallet. Anledningen till denna nedflyttning var den utredning som hade vidtagits av socialstyrelsen beträffande såväl Linköping som andra orter, och där hyresmaterialiet, för Linköpings vidkommande, d. v. s. de på orten utgående hyror, tydligen varit föremål för någon felbedömning. Det uppges, att anledningen härtill var den, att i den för Linköping uppgjorda hyreskalkylen hade inräknats utom den egentliga staden även en del till staden hörande förtortssamhallen, vilkas lägre hyror givetvis hade påverkat genomsnittspriset för hyror i staden. Men även beträffande hyresbeloppet inom staden hade förekommit en felaktighet, ity att nämligen vissa belopp för vatten, sotning o. dyl., som fastighetsägarna uttaga av hyresgästerna, icke hade inräknats i de hyresuppgifter, som lagts till grund för orternas bedömning i dyrortshänseende.

Omedelbart efter det Kungl. Maj:ts beslut förelåg, vilket innebar, som jag förut anförde, en nedflyttning från E-ort till D-ort, gjordes från statstjänstemännens sida framställning om en omprövning rörande det primärmaterial, på vilket ortsgrupperingen hade fastställts. Vid denna omprövning visade det sig, att de uppgifter som jag nyss antytt voro riktiga, och som en följd av detta fattade Kungl. Maj:t beslut att från den 1 juli 1933 åter flytta upp Linköping från D-ort till E-ort.

Den fråga, som sålunda nu föreligger till behandling, är huruvida denna uppenbara felplacering, som drabbat Linköping under tiden den 1 april 1931 till den sista juni 1933, alltså något över två år, skulle bäras av tjänstemännen, eller om den skulle bäras av staten, som ju också rimligen borde ske, eftersom det primärmaterial, som legat till grund för statens beslut rörande ortsgrupperingen, varit felaktigt. Motionerna åsyfta sålunda, att Kungl. Maj:t skulle bemyndigas att för den tid av omkring två år, varom här är fråga, till statstjänstemännen där utbetala skillnaden i avlöning mellan D-ort och E-ort.

Då vi hava behandlat frågan i statsutskottet, har, som herrarna finna, jag för min del tillsammans med ett antal andra reservanter, ansett, att man icke kan ställa sig på den ståndpunkten att avstyrka de föreliggande motionerna, då ju detta medför en uppenbar orättvisa emot tjänstemännen. Det är ett par andra fall av liknande beskaffenhet, som varit föremål för statsmakternas behandling under senaste tid, fall, som också tala för ett bifall till motionerna. Det ena gällde stationen Amotfors i Värmland, som också under löpande dyrortsgrupperingsperiod uppflyttades från en lägre grupp till en högre, men där Kungl. Maj:t i administrativ ordning beslöt, att denna uppflyttning skulle gälla från tidpunkten för den senaste ortsgrupperings ikraftträdande. Det

Ang. Linköpings stads placering i dyrortshänseende. (Forts.)
andra fallet var Malmslätt, en ort alldeles intill Linköping, där frågan löstes på samma sätt, dock efter beslut av riksdagen.

Det är ju ganska självfallet, att tjänstemännen i Linköping anse, att de, därest de nu föreliggande motionerna icke skulle bifallas, bliva behandlade på ett helt annat sätt än andra tjänstemän i fullständigt likvärdig situation. Det är säkerligen fullständigt omöjligt att övertyga dessa tjänstemän om att statsmakternas beslut i denna fråga, därest det icke går ut på bifall till motionerna, innebär en saklig behandling av frågan, utan mera är ett utslag av någonting annat.

Vid behandlingen inom utskottet har man särskilt framhållit, att denna sak skulle få betänkliga konsekvenser, om riksdagen bifölle det i motionerna gjorda yrkandet. Jag måste säga, att jag icke alls kan förstå, att denna fråga kan få några konsekvenser i andra fall än sådana, som likna detta, nämligen där det primärmaterial, som lagts till grund för en dyrortsgruppering, har visat sig felaktigt. Är det på det sättet, att en ort, efter det primärmaterialet har inskaffats och alltså *efter* det dyrortsgrupperingen har fastställts, har visat sig hava stigit i dyrhetskänseende i sådan grad, att man för den skull anser skäligt göra en uppflyttning, så är det klart, att det fallet icke kan hava något sammanhang med lösningen av den här föreliggande frågan. Här är ju saken den, som jag förut påpekat, att det material, som medförde att Linköping från och med den 1 juli 1933 flyttades upp till E-ort, var detsamma som förelåg vid ortsgrupperingens fastställande 1931, sedan detta material hade korrigerats med avseende på faktiskt föreliggande förhållanden.

Jag tror, att jag med detta har klargjort innebörden av frågan. Den som tager del av de i ämnet väckta motionerna, finner ju också, att de ämbetsverk som haft att yttra sig i den föreliggande frågan, socialstyrelsen och statskontoret, för sin del också ansett sig kunna gå med på ett bifall till den föreliggande framställningen.

Jag ber att med dessa ord, herr talman, få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr Olof Olsson m. fl. avgivna reservation, som är bifogad utskottets utlåtande.

Häruti instämde herrar *Lithander, Arnemark, Ossbahr* och *Anderson* i Råstock.

Herr **Jansson**: Herr talman! Jag skall endast be om att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag ber att få hänvisa till vad utskottet skrev förra året, då frågan behandlades, nämligen att frågan borde i vanlig ordning prövas av Kungl. Maj:t. Nu har frågan blivit prövad av Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t har icke funnit skäl att göra ändring i sitt tidigare fattade beslut. Det är på denna grund som vi ansett oss icke kunna tillstyrka bifall till den föreliggande motionen, varför jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Den omständigheten, att Kungl. Maj:t nu har prövat frågan och ansett sig icke kunna retroaktivt betala ut de ifrågavarande lönebeloppen, bör knappast utgöra ett hinder för riksdagen att i detta fall skipa rättvisa. Jag betraktar nämligen detta fall som en rättsfråga, och då förefaller det mig, att man knappast har möjlighet att gå emot den här föreliggande framställningen.

Det är ju genom den högsta prövande myndigheten, Kungl. Maj:t, fastslaget, att ett misstag har skett i fråga om dyrortsberäkningen. En annan sak är ju, att Kungl. Maj:t sedan icke har ansett sig äga befogenhet att

Ang. Linköpings stads placering i dyrortshänseende. (Forts.)

efter det denna felaktighet blivit rättad, betala ut den löneandel, som belöper sig på den tid av något över två år, varom fråga är. Såvitt jag kan förstå rör det sig här icke om något fall, som är i egentlig mening processbart, och det kan sålunda sannolikt icke bli fråga om att i rättegångväg få beloppen utdömda. Men jag skulle tro, att om det varit en fråga som varit i vanlig mening processbar, skulle en domstol icke ha tvekat att utdöma beloppen, därest saken blivit vid domstol anhängiggjord. Under sådana förhållanden och då man har i erinran de företrädesrättigheter som äro förbundna med arbetslöner och med tjänstemännens löner och dylikt, så innebär ett bifall till denna framställning allenast ett tillgodoseende av ett tjänstemännens fullständigt rättvisa krav, och därför anser jag icke, att man kan avvisa framställningen.

Jag ber bara att få erinra därom, att om exempelvis någon annan person i tjänstemanna- eller arbetarställning hade på grund av felräkning från enskild arbetsgivares sida fått uppbära för liten avlöning och detta sedan hade konstaterats, så skulle det väl icke hava varit något som helst tvivel om, att vad personen i fråga uppburit för litet, hade fått utbetalt retroaktivt. Jag tror, att ett sådant fall är tämligen parallellt med det föreliggande, och under sådana omständigheter vågar jag verkligen hoppas, att kammaren bifaller reservationen.

Herr Strindlund: Herr talman! Jag vill med anledning av den föreliggande frågan anföra ett par synpunkter.

Man gör gällande, att det skulle vara en rättvisesynpunkt, som skulle motivera, att man bifölle motionerna. Men jag vill bestämt påstå, att detta ingalunda är bevisat. Vad har man anfört till stöd för det krav man kommit med? Kan man verkligen stödja sig på, som den siste ärade talaren anförde, de hörda myndigheterna? De hörda myndigheterna ha väl icke sagt annat än att det har icke inträffat någon ändring i levnadskostnaderna från det dyrortsgrupperingen fastställdes 1931 och tills den blev ändrad av Kungl. Maj:t. De hava icke erkänt, att något som helst misstag förelegat från deras sida, och vi ha ännu icke kommit underfund med vad som varit orsaken till att Kungl. Maj:t ändrade myndigheternas beslut. Jag tror att såsom motiv för Kungl. Maj:ts beslut i förevarande fråga legat, såsom också utskottet har sagt, en viss skälighetsprövning. Jag förstår även, att man kan anlägga vissa skälighetssynpunkter på en sådan fråga som denna utan att rättvisan därför måste kräva, att man tillämnar ett retroaktivt utbetalande av skillnaden mellan lönerna i de olika dyrortsgrupperna.

Och varför kan jag anse något dylikt? Jo, vi veta väl litet var, att socialstyrelsen med ledning av de uppgjorda levnadskostnadsundersökningarna uppgör ett riksmedelindex, varefter de olika dyrortsgrupperna inrättas med vissa intervaller. Det är alldeles givet, att en ort kan komma så nära en sådan gränslinje mellan två olika intervaller, att det kan vara diskutabelt, om orten bör tillhöra en högre eller en lägre grupp. Om då Kungl. Maj:t — och jag misstänker att detta är förhållandet i detta fall — funnit skäl att flytta upp en ort, som låg i närheten av en sådan gräns, i en högre grupp sedan några år av perioden förflutit, är därmed icke sagt, att vare sig rättvisan eller skäligheten fordrar att den uppflyttningen skall göras retroaktiv.

Jag tror, som nämnts, att en sådan skälighetsprövning i detta fall förelegat, och då Kungl. Maj:t vare sig lämnat bifall till framställningen om retroaktiv utbetalning eller, därest så skulle ha behövts, ansett sig böra hänvända sig till riksdagen kunna vi säkerligen tryggt ställa oss på den stånd-

Ang. Linköpings stads placering i dyrortshänseende. (Forts.)
punkt, som Kungl. Maj:t intagit och som utskottet också har varit ense med Kungl. Maj:t om.

Jag vill därtill foga, att jag skulle vilja varna kammaren för att lägga sig i dyrortsgrupperingen. Den är krånglig och besvärlig och föremål för talrika överklaganden. Riksdagen skulle bli överhopad av motioner om ändring av Kungl. Maj:ts och myndigheternas beslut. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan, och påstår, att rättvisan härigenom icke trädes för nära.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag tror, att om man, som herr Strindlund, skall varna riksdagen för att lägga sig i sådana frågor och rätta till vad som myndigheterna icke hava ansett sig ha befogenhet till, så kommer den varningen litet sent. Ty ingen riksdag har väl förgått, utan att i många fall ett fleral beslut fattats, som just inneburit att man ansett sig böra rätta till vad vederbörande myndigheter, kanske av vissa formella eller andra grunder, icke ansett sig kunna ordna. Jag tror icke att det är svårt att hitta på en mångfald belägg för den meningen.

Nu säger den siste ärade talaren, att Kungl. Maj:t hade här vidtagit en skälighetsprövning. Ja, det är väl dock icke så alldeles säkert, utan det är väl så, att Kungl. Maj:t på grundval av vissa nytillkomna uppgifter kommit till den uppfattningen, att den förut verkställda dyrortsplaceringen var felaktig, och därför förordnade om en ändring från, jag vill minnas, den 1 juli 1933. Här har sålunda den högsta prövande myndigheten kommit till det resultatet att grupperingen var oriktig icke på grund av nyinträdda faktorer utan av bristande aktgivande på förutvarande och under sådana förhållanden är det enligt min mening blott en logisk och riktig konsekvens, att man nu låter vederbörande tjänstemän få vad som rätteligen skulle hava tillkommit dem. Jag kan icke komma ifrån att det här närmast gäller en rättsfråga, där riksdagen kommit i den ställningen att den har möjlighet att fullgöra vad rättvisan i det fallet kräver, och jag tror att man inför dessa konsekvenser varken kan eller bör tveka.

Herr Strindlund: Herr talman! Jag måste i alla fall peka på vad vederbörande myndigheter, som haft att yttra sig över detta, anført. Här säger ju statskontoret, att denna uppflyttning »icke motiverats med några efter 1931 inträdda förändringar i fråga om levnadskostnaderna». Socialstyrelsen säger likaså, att uppflyttningen »icke motiveras med några efter 1931 inträdda förändringar i fråga om levnadskostnaderna». Det exempel, som den föregående ärade talaren erinrade om, fanns redan, när framställning gjordes om denna ändring. Ändringen, som vidtagits i det av talaren åberopade fallet, var, såvitt jag vet, motiverad av att någonting inträffat under tiden eller att något misstag blivit begånget. Men så är icke fallet här.

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Jag nödgades begära ordet för att uttala min förvåning över den siste ärade talarens sätt att citera. Det står nämligen i statskontorets utlåtande, att Linköpings stads uppflyttning från Ortsgrupp D till grupp E »icke motiverats med några efter 1931 inträdda förändringar i fråga om levnadskostnaderna inom staden, utan grundats på hänsynstagande till vissa omständigheter, vilka torde hava gjort sig gällande redan vid tidpunkten för fastställandet av den nuvarande dyrortsgrupperingen». Allt det där, som står i slutet av meningen, behagade den ärade talaren icke alls citera, utan han anförde bara, att det icke hade inträffat någon ändring i Linköpings dyrhetsförhållanden.

Ang. Linköpings stads placering i dyrortshänseende. (Forts.)

Det är ju klart, att det icke inträtt några nya förhållanden, eftersom Kungl. Maj:ts beslut grundar sig på de redan 1931 gällande förhållandena som motiverade att Linköping skulle få kvarstå såsom E-ort, sedan primärmaterialet beträffande hyrorna vederbörligen korrigerats. Jag måste säga som herr Magnusson i Skövde, att det här är en rättfärdighetsfråga, och att jag tycker, att det skulle vara ganska beklagligt, om icke riksdagen funne anledning att rätta till den.

Medan jag har ordet, herr talman, vill jag fästa uppmärksamheten på att det finns två reservationer vid utskottets utlåtande. Den ena är avgiven av den nu fungerande talmannen. Då han ju på grund av sin tjänst är förhindrad att komma till orda i frågan, anser jag mig böra meddela, att även denna reservation innebär ett tillstyrkande av de i ämnet väckta motionerna.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag är fullständigt förekommen av herr Eriksson i Stockholm, men jag vill med anledning av herr Strindlunds anförande erinra om det kända talsättet om en viss potentats sätt att läsa bibeln.

Herr Jansson: Om herr Anderson i Råstock ville läsa detta papper, så kanske han kommer underfund med att herr Strindlund citerade ganska riktigt. Jag tycker, att det går väl långt, när man kommer och anför, att det skulle vara rättsstridigt att icke bifalla denna framställning.

Huru ligga dessa frågor till i och för sig? Jo, de ligga så till, att det är Kungl. Maj:t, som prövar dem och fastställer ortsgrupperingen efter de förslag, som socialstyrelsen avger. Riksdagen har egentligen aldrig lagt sig i den saken. Här har uppstått en tvist om, huruvida en viss ort har kommit att bli för lågt placerad eller icke. Den ena parten säger, att orten är för lågt placerad, och den andra, att den är riktigt placerad. Då säger Kungl. Maj:t, att eftersom frågan är tveksam, flyttas orten upp från och med nu. Men Kungl. Maj:t säger icke samtidigt, att detta beslut skall hava retroaktiv verkan. Det är detta saken gäller.

Gå vi in för att tillämpa sådana här saker retroaktivt, vill jag gratulera riksdagen, som då säkert får rätt många sådana här ärenden att behandla. Vi hava ny dyrortsgruppering i år. Om riksdagen nu går in för motionärernas yrkande, tro herrarna då, att tjänstemännen på en ort, som blir nedflyttad på grund av att index för orten sjunkit, skulle låta sig nöja med detta? Nej, de komme att klaga och anse, att riksdagen borde rätta till saken. Eftersom det i dylika fall kan skilja på endast en eller två eller tre enheter, är det begripligt, att det många gånger kan vara tveksamt, huru man i dessa fall skall förfara. Jag menar, att riksdagen kan omöjligen ge sig in på denna fråga, utan detta måste vara en sak, som Kungl. Maj:t får ordna och icke riksdagen.

Jag finner, att inga skäl ha kunnat åberopas för att man här skulle behandlat dessa människor orättfärdigt. De hava i stället blivit föremål för tillmötesgående från Kungl. Maj:ts sida. När jag åhörde dechargedebatten, där socialministern och regeringen kritiserades alldeles förskräckligt för vissa saker, tänkte jag i mitt stilla sinne, att det var rent märkvärdigt, att Kungl. Maj:t gick skottfri från erinran av konstitutionsutskottet det år, när man beslöt att höja Linköpings ortsgruppering. Men så kan det gå till. Det kan vara beroende på att konstitutionsutskottet har förbisett denna sak, och det må vara hänt. Men jag har för min del ingen anledning att kritisera vad som här gjorts. Jag menar, att detta Kungl. Maj:ts beslut är *en* sak; huruvida det skall hava retroaktiv verkan är en *annan* sak. Jag tror för min del icke,

Ang. Linköpings stads placering i dyrortshänseende. (Forts.)
att man genom ett bifall till utskottets förslag här begår någon orättfärdig gärning. Linköpingsborna hava blivit mycket mera välvilligt behandlade än tjänstemännen på många andra orter, där de fått låta sig nöja med att bliva kvar i den ortsgrupp, där de blivit placerade vid föregående reglering.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr Janssons varning till riksdagen att icke lägga sig i dyrortsgrupperingen vore fullt befogad vid ett annat tillfälle, när det verkligen föreligger fråga om att så göra. Men det är nu icke alls den saken det gäller. Den är redan avgjord av Kungl. Maj:t, och vi utgå här endast från ett förefintligt och avgjort faktum. Vi skola sålunda icke blanda bort saken och säga, att här vill riksdagen lägga sig i en dyrortsgruppering. Det ha vi icke att taga befattning med, det tillkommer Kungl. Maj:t. Det är endast den *konsekvens*, som rättvisligen bör följa av den fastställda dyrortsgrupperingen, som vi nu skola taga ställning till, och det är en helt annan sak.

Herr **Jansson**: Jag ber bara få erinra herr Magnusson om att det här gäller en ändring av den föregående regeringens placering av Linköping i ortsgruppshänseende. Det är beträffande den saken, som riksdagen här skulle säga, att däri göra vi en ändring. Det är hela saken.

Herr **Anderson** i Råstock: Jag undrar, om den slutledning, som herr Jansson här kom med, är alldeles riktig. Det är väl så, att den ändring, som här ifrågasättes, gjordes 1933. Men misstaget konstaterades hava ägt rum redan 1931. Att sedan skipa trekvarts eller blott halv rättvisa kan icke vara lämpligt; det är bättre att ge en hel.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr andre vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr förste vice talmannen Olsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Eriksson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 114, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Olof Olsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 78 ja och 63 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 3.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.

I en till riksdagen avlåten, den 8 mars 1935 dagtecknad proposition, nr 164, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag föreslagit riksdagen dels till förvärvande av aktierna i aktiebolaget Radiotjänst under Utgifter för kapitalökning och rubrik Fonden för statens aktier för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag, att utgå av lånemedel, av 180,000 kronor, dels ock höja den i förslaget till riksstat för budgetåret 1935/1936 under rubriken F. Lånemedel upptagna inkomstiteln Övriga lånemedel med motsvarande belopp.

I anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition hade avgivits följande till statsutskottet hänvisade motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 313, inom första kammaren av herr *G. Tamm m. fl.* och den andra, nr 547, inom andra kammaren av herr *Carleson m. fl.*, i vilka yrkats avslag på Kungl. Maj:ts förevarande proposition;

dels en inom andra kammaren av herr *Lithander* väckt motion, nr 512, däri hemställts, att riksdagen i händelse av bifall helt eller delvis till Kungl. Maj:ts förevarande proposition ville besluta, att avlönade uppdrag inom radio-monopolet ej finge innehavas av riksdagens ledamöter;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Meyerhöffer m. fl.* väckt motion, nr 528, däri hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

I förevarande sammanhang hade utskottet jämväl behandlat en inom andra kammaren av herr *Kilbom m. fl.* väckt motion, nr 184, däri föreslagits, att riksdagen måtte för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 50,000 kronor att ställas till telegrafverkets förfogande för efterskänkande av radioavgifter till personer, som genom företeende av intyg från vederbörande kommunala myndigheter kunde visa sig på grund av arbetslöshet sakna möjlighet att betala radiolicens.

Utskottet hemställde,

a) 1) att, i anslutning till motionerna I: 313 samt II: 528 och 547, Kungl. Maj:ts förevarande proposition ej måtte av riksdagen bifallas;

2) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet i utlåtandet anfört i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition;

b) att motionen II: 184 ej måtte av riksdagen bifallas; samt

c) att motionen II: 512 måtte anses besvarad med vad utskottet i utlåtandet anfört.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar förste vice talmannen *Olsson, Johan Nilsson* i Malmö, *Wallés, P. A. Bergström, Pauli, Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Prästbol, *Norsell* och *Norling*, vilka ansett att utskottet, med förklarande, att yttrande framdeles komme att avgivas beträffande Kungl. Maj:ts förslag om höjning av inkomstiteln Övriga lånemedel, bort hemställa,

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

a) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 313 samt II: 528 och 547, måtte till aktieteckning i aktiebolaget Radiotjänst eller förvärvande av aktierna i bolaget under utgifter för kapitalökning och rubrik Fonden för statens aktier för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 180,000 kronor, att utgå av lånemedel;

b) att motionen II: 184 måtte anses besvarad med vad i reservationen anförts; samt

c) att motionen II: 512 ej måtte av riksdagen bifallas.

Sedan *mom. a) 1)* föredragits, lämnades på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Leo**, som yttrade: Herr andre vice talman! Det kan måhända vara lämpligt att som inledning till den kommande debatten i denna fråga med några ord erinra om, huru rundradioväsendet för närvarande är organiserat i vårt land. Rundradion är, kan man säga, organiserad på två avdelningar, en teknisk, som omhänderhaves av telegrafstyrelsen, och en för själva programverksamheten, vilken utövas av ett enskilt bolag, Aktiebolaget Radiotjänst. Rundradion är således vad den tekniska delen beträffar ett statligt monopol, och vad programavdelningen beträffar ett enskilt monopol, vilket senare emellertid utövas med statens koncession, eftersom det är telegrafstyrelsen, som genom avtal upplåtit åt Aktiebolaget Radiotjänst att taga hand om programverksamheten. I Aktiebolaget Radiotjänst sitta som ägare tvenne grupper, nämligen dels tillverkare och försäljare av radiomateriel, vilka besitta en tredjedel av aktiekapitalet, och dels enskilda tidningsföretag eller sammanslutningar inom tidningspressen, som besitta två tredjedelar av aktiekapitalet.

Då riksdagen år 1933 skrev till Kungl. Maj:t och begärde utredning rörande frågan om radioväsendet med särskild hänsyftning på möjligheten att bereda staten ett ökat inflytande över programverksamheten, så förmodar jag, att den omständigheten, att det enbart sitter enskilda ägare i aktiebolaget Radiotjänst, bidrog till att påverka riksdagen i dess ståndpunktstagande. Nå väl, i anledning av riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t kom en utredning till stånd, och resultatet av denna utredning förelåg ungefär vid senaste årsskiftet i form av ett betänkande, vilket innebar, att majoriteten av utredningsmännen hade förenat sig om ett förslag, som gick ut på statens fullständiga övertagande av programverksamheten, medan minoriteten av utredningsmännen föreslog, att programverksamheten i fortsättningen skulle skötas av ett blandat företag, ett bolag, i vilket staten ingick såsom delägare med två tredjedelar av aktierna och enskilda med en tredjedel av aktiekapitalet, samtidigt som staten skulle tillsätta två tredjedelar av antalet styrelseledamöter och de enskilda aktieägarna en tredjedel. Jag har för min del anslutit mig till majoritetens inom utredningsmännen förslag och framlagt ett förslag till organisation, som går ut på statens fullständiga övertagande av programverksamheten.

Nu har emellertid detta förslag till ändring av organisationen inom rundradion råkat ut för den oturen att utan egen förskyllan eller värdighet slungas in i de politiska monopolvirkvar, som sedan någon tid uppstått i tidningspressen. Jag säger »utan egen förskyllan eller värdighet» därför att det finns ingenting i denna fråga i och för sig, som nödvändigtvis behöver göra den till en politisk stridsfråga. Man skall också förgäves både i utredningsmännens betänkande och i propositionen söka efter något försök eller någon önskan att annat än rent sakligt behandla detta organisationsspörsmål.

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.

(Forts.)

Men redan innan utredningen var slutförd, märkte man en tydlig strävan hos särskilt ett par tidningsorgan i huvudstaden att få politik med i spelet i detta ärende. Och sedan propositionen väl framlagts, bröstdade man öppet av sina batterier och började en beskjutning mot förslaget om ökat statligt inflytande över rundradion, ett förslag, som förklarade man, var ingenting mindre än ett led i regeringens förskräckliga monopol- och socialiseringssträvanden.

Jag vill nu icke tro annat än att motståndarna till förslaget i den hittills fönda tidningsdebatten letts av fullt sakliga motiv, även om jag tillåter mig anteckna, att i spetsen för attacken stått två av de tidningar, som tillhöra de största aktieägarna i Aktiebolaget Radiotjänst, vilket bolag, som jag nyss sade, är det som handhar utsändningen av radioprogrammen. Även om emellertid avsikten med den gjorda attacken varit aldrig så god, är det tyvärr min bestämda uppfattning, att den berett hela programverksamheten verklig skada genom att frågan om dess organisation på detta sätt gjorts till en politisk och principiell tvistefråga.

Motståndarna till regeringsförslaget ha förstås å sin sida velat göra gällande, att det är *regeringen*, och då förstås närmast undertecknad, som med förslaget avsett att göra en politisk framstöt. Jag vet icke i vad mån detta påstående inverkat på utskottet — jag erkänner gärna, att jag icke funnit någonting av det i utskottets utlåtande — och jag vet icke heller i vad mån det inverkat på kammarens ledamöter i övrigt. I varje fall förefaller det mig vara mycket lätt att tillbakavisa nämnda påstående. Det behövs väl knapptast mer än en hänvisning till att rundradioverksamhetens utveckling i vårt land liksom i nära nog hela världen logiskt pekar hän mot att staten beredes ett dominerande inflytande över denna verksamhet, vilket för övrigt också redan skett i ett flertal andra länder i Europa. Redan då rundradioverksamheten efter några första trevande försök gavs sin första fasta form här i landet i och med att det nuvarande bolaget Radiotjänst bildades och telegrafstyrelsen år 1924 ingick avtal med bolaget om att bolaget skulle från och med år 1925 sköta programtjänsten, uttalade telegrafstyrelsen som sin uppfattning, att en upplåtelse till privata företagsamheten visserligen kunde vara den lämpligaste under första åren, då verksamheten så gott som uteslutande antoges komma att innebära underhållning av förströelsekaraktär, men då det vore att motse att det nya kommunikationsmedlets utveckling skulle gå mot en användning i undervisningens och folkupplysningens tjänst, vore det klokt att staten redan från början gäves en sådan ställning till verksamheten, att en övergång till rundradions användning för sådana ändamål underlättades.

Redan då förutsågs alltså från detta statliga verks sida, att utvecklingen förr eller senare skulle komma att peka hän mot statens övertagande av programverksamheten. Situationen har tett sig precis likadan i ett mångtal andra länder. Nära nog undantagslöst var det till en början enskilda bolag eller sammanslutningar, som handhade radiotjänsten, men sedan har i ett stort antal fall denna under olika former övergått till att bedrivas av staten eller under statens dominerande kontroll. I Tyskland och Italien är rundradion statlig. I Danmark, Norge och Finland likaså. Den är det också i Tjeckoslovakiet, i Belgien, i Frankrike, i England m. fl. länder. Det är väl ändå ingen, som tror, att det är någon slags socialiseringslusta, som föranlett regeringar och parlament i alla dessa länder att lägga rundradion under statens fulla kontroll. Utan detta har naturligtvis skett därför, att rundradions utveckling från övervägande nöjes- och förströelsemedel till ett utomordentligt viktigt redskap för den allmänna folkbildningen motiverat åtgärden att ställa radion liksom

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

övriga stora folkbildningsmedel under statens effektiva kontroll. Samma skäl, som föranlett denna omläggning i andra länder, gälla även för vårt land. Rundradion har numera även hos oss nått den vikt och betydelse, att staten och icke enskilda böra äga den avgörande bestämmanderätten över den. På annat sätt kan man väl knappast heller tolka meningen med riksdagens beslut om utredning i ärendet.

Majoriteten av utredningsmännen i rundradioutredningen föreslogo, som jag redan sagt, att staten skulle helt övertaga den med rundradion förenade programverksamheten och att det nuvarande enskilda bolaget Radiotjänst skulle upphöra. Minoriteten åter föreslog, att det nuvarande bolaget skulle bestå, men att staten skulle gå in med $\frac{2}{3}$ av dess aktiekapital och äga rätt att sätta till sex av de nio ledamöter, som bolagsstyrelsen enligt minoritetens förslag skulle bestå av. Jag erkänner gärna, att jag för min del stod något tveksam, då det gällde att välja mellan de bägge förslagen i utredningsmännens betänkande. Det finns goda skäl å ömse sidor. För minoritetens förslag talar den omständigheten, att programverksamheten under de gångna tio åren skötts i stort sett anmärkningsfritt, och att det således ur *den* synpunkten icke finnes någon anledning att fränkoppla de enskilda aktieägarna. Å andra sidan var det mycket, som tycktes mig tala för att man nu på en gång skulle taga steget fullt ut och här liksom i andra länder lägga verksamheten direkt under statens kontroll. Arten av denna folkbildande och folkupplysande verksamhet är sådan, att den sistnämnda lösningen framstår som den mest naturliga. Jag föreslog därför, att staten skulle övertaga aktierna i Aktiebolaget Radiotjänst eller, om detta icke läte sig göra, att staten skulle driva verksamheten genom en av staten utsedd styrelse.

Emot förslaget om helt förstatligande av radioverksamheten har man uttalat farhågan att en statlig radio skulle komma att medföra förvecklingar av både inrikespolitisk och utrikespolitisk natur. En helt förstatligad radio skulle bli ofri vid valet av program. Man kunde, har det sagts, befara, att regeringen när som helst skulle slå ned på rundradion och använda den för sina politiska syften. Jag vet icke, varifrån man har fått dessa farhågor. Om jag undantar de länder, som styras diktatoriskt och där rundradion helt naturligt även gjorts till ett agitationsinstrument för de härskande i staten, vet jag intet land, där rundradion är förstatligad, i vilket man klagat över att regeringen eller parlamentet ingripit för att förvandla radion till ett redskap för sina politiska syften. Jag tror, att de farhågor, som man i detta avseende hyser, äro fullständigt ogrundade. Om man gör sig mödan att titta på det förslag till organisation, som innefattas i den kungliga propositionen, så skall man finna, att jag varit mycket angelägen om att hålla även en statskontrollerad rundradio skild från den egentliga statsförvaltningen. Jag har uttryckligen betonat, att den styrelse, som skulle komma att omhänderha den blivande statliga radion, borde ha full frihet vid sina programval och borde på allt sätt skyddas mot att komma under politiskt inflytande från regeringens sida eller från annat håll. Jag tror också, att den organisation, som föreslagits, skulle skapa tillräckliga garantier mot varje slag av obehörigt politiskt inflytande.

Nu skall jag emellertid icke uppehålla mig länge vid förslaget om att staten skulle *helt* övertaga rundradion, ty detta förslag har icke fått någon plats i utskottets utlåtande. I utskottets utlåtande finnas två förslag. Det ena är utskottsmajoritetens förslag, vilket praktiskt taget icke innebär någon förändring i den nuvarande organisationen. Man vill, att även telegrafstyrelsen skall få sätta till en representant i Aktiebolaget Radiotjänsts styrelse. Det är allt. Vidare finns det ett förslag av ett antal reservanter i utskottet, som

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.

(Forts.)

följt det av reservanterna bland utredningsmännen framlagda förslaget om ett blandat statligt och enskilt bolag för bedrivande av programverksamheten. Jag har anledning tro, att detta av reservanterna inom utskottet framlagda förslag förts fram i syfte att försöka åstadkomma enighet i frågan. Jag kan med tanke därpå för min del ansluta mig till detsamma, i all synnerhet som jag, vilket jag nyss nämnde, redan från början funnit goda skäl tala även för detta förslag. Emellertid förefaller det tyvärr, som om det skulle vara svårt att vinna någon enighet ens kring det av reservanterna framlagda förslaget. Jag har förvånat mig så mycket mera däröver som, såvitt jag kunnat finna, i debatten i denna fråga utanför riksdagen, knappast från något håll riktats några allvarligare anmärkningar mot detta förslag till lösning — åtminstone icke innan det förelåg i form av ett förslag i statsutskottet.

Vad statsutskottets majoritet beträffar har den i sitt avstyrkande utlåtande övertygande polemiserat emot förslaget i den kungliga propositionen om en *helstatlig* rundradio. Majoriteten har däremot icke anfört några skäl mot det av utskottsreservanterna framförda sammanjämningsförslaget. Jag har mycket undrat, varför icke utskottsmajoriteten i sitt utlåtande diskuterat även detta förslag, som ju dock synes mig ligga så nära till för en sammanjämnning. Jag vet heller icke vilka skäl utskottsmajoriteten haft att anföra emot den kompromiss, som reservanternas förslag innebär.

Jag undrar för övrigt hur utskottsmajoriteten själv vill ha tolkat sitt förslag. Det finns, synes det mig, ett par oklara punkter där, som det skulle vara intressant att få upplysning om.

Utskottsmajoriteten vill icke, att staten skall gå in för att teckna några aktier i det bolag, som handhar programverksamheten. Enligt utskottsmajoritetens förslag skall staten icke på något sätt ekonomiskt binda sig för verksamheten, men ändå menar utskottsmajoriteten, att staten bör ha ett något starkt inflytande i styrelsen. Styrelsen består för närvarande av sju medlemmar, av vilka staten utser två och Aktiebolaget Radiotjänst fem, utsedda av bolagsstämman. Utskottet menar nu, att statens inflytande i styrelsen skulle stärkas på det viset, att till de två ledamöter, som Kungl. Maj:t för närvarande har rätt att utse, skulle läggas en, som telegrafstyrelsen skulle utse och att de av bolagsstämman utsedda skulle minskas till fyra. I övrigt har utskottsmajoriteten beträffande styrelsen en hel del önskemål, som utskottsmajoriteten vill ha förverkligade. Utskottsmajoriteten säger sålunda bland annat, att i fråga om styrelsens sammansättning även bör beaktas landsortens berättigade krav på representation inom styrelsen. »Lämpligen», heter det i utskottets utlåtande, »bör minst en av de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna företräda landsorten.» Minst en av två! Det förefaller mig litet egendomligt uttryckt, såvida icke utskottet menar, att även telegrafstyrelsens representant bör räknas med bland de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna. Det kan väl icke gärna vara statsutskottets mening, att man bör taga båda de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna ifrån landsorten. Vidare uttalar utskottsmajoriteten det önskemålet, att styrelsen skall stå i mycket intimare kontakt än för närvarande sker, med en hel rad av kulturella institutioner och myndigheter. Den rätta slutsatsen av dessa från utskottets sida uttalade önskemål, i vilka jag instämmer, hade emellertid varit, att ge Kungl. Maj:t möjlighet att utse ett så stort antal ledamöter i styrelsen, att de olika kulturella myndigheterna och institutionerna där kunde bli representerade.

Utskottet uttalar vidare i sitt utlåtande, att »därest här angivna önskemål i fråga om styrelsens sammansättning kunna förverkligas, synes från riksdagens sida ej böra resas invändningar mot att Kungl. Maj:t träffar överens-

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.

(Forts.)

la syften, på omvägar kunna bereda sig oberättigat inflytande över bolagets verksamhet, som dock har ett så ideellt och högt syfte som att utöka och fördjupa den svenska folkbildningen. Jag tror, att här kunna lura faror av helt annan och verkligare art än dem man försöker framkonstruera emot förslaget om ett ökat statligt inflytande över rundradion, och jag tror, att riksdagen handlar försiktigt och klokt, om riksdagen — även om det icke *nu* är någon fara å färde — i tid vidtager åtgärder, som omöjliggöra varje tanke på att låta obehöriga inflytanden tränga sig fram.

Jag ber alltså, herr talman, att för min del få rekommendera reservanternas förslag.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Vidare anförde:

Herr andre vice talmannen **Jeppsson**: Herr talman! Då herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet säger, att detta förslag från utredningsmännens och regeringens sida angående rundradioverksamhetens förstatligande helt utan egen förskyllan eller värdighet kommit att kastas in i de politiska striderna, ehuru det från såväl utredningsmännens som i vart fall från regeringens sida icke förelegat annan önskan eller avsikt, än att frågan skulle bedömas rent sakligt, vill jag säga, att från utskottsmajoritetens sida, enligt vad jag tror och i vart fall icke i vad på mig ankommer, förelegat annan önskan, än att man skall se på denna fråga ur rent sakliga synpunkter.

Om jag nu, vare sig i det privata livet eller i det offentliga, skall vara med om att göra en ändring i något bestående, brukar jag fråga mig, vad det är för fel med det rådande tillståndet, och vad man kan vinna genom att ändra på detta i ena eller andra avseendet. Jag har vid genomläsandet av handlingarna i detta ärende och vid åhörandet av debattinläggen i frågan — jag åsyftar därvidlag icke minst det anförande, som herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet nyss höll — trots all uppmärksamhet icke kunnat finna, att man vare sig från utredningsmännens sida eller från Kungl. Maj:ts sida eller nu senast uti herr statsrådets och chefens för kommunikationsdepartementets anförande här, har påvisat några brister, i vart fall inga större sådana, i den nuvarande tingens ordning. Jag förbigår då de spöken, som herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet i slutet av sitt anförande sökte mana fram för kammaren. Det blir kanske anledning att dra ifrån den där spökriddån senare, och då kanske det visar sig, att det inte är så farligt därvidlag, som herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet här ville göra gällande.

Man har sålunda, som jag redan nämnt, icke på något sätt kunnat påvisa, att det brustit i fråga om skötseln av Aktiebolaget Radiotjänst, sådant detta bolag för närvarande är organiserat. Man har åberopat den omständigheten, att utvecklingen ute i världen gått i den riktningen, att man förstatligt radioverksamheten, men man har inte kunnat påvisa, att detta överförande av radioverksamheten ifrån privat till statligt innehav, i de länder där så skett, medfört en utveckling av radioverksamheten till något bättre eller något mera allmännyttigt, än vad fallet visat sig vara här i Sverige. Jag stöder detta mitt uttalande bland annat på den omständigheten, att licensinnehavet uti de länder, där man har en statlig rundradioverksamhet, icke i något avseende är större än licensinnehavet här i Sverige utan tvärtom. De länder, som det ligger när-

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

mast till hands att göra en jämförelse med härvidlag, ha vi ett oerhört övertag över i fråga om licensinnehavet. Om man tittar på de siffror, som finnas i utskottsutlåtandet och även annorstädes, finner man, att år 1925 hade vi här i landet endast 100,000 licenser. 1929 hade antalet ökats till 400,000, och nu ha vi ungefär 775,000 radiolicenser. Trots att vårt land är glest befolkat har det en licenstaghet av 115 radiolicenser per ettusen invånare. Går man till våra grannländer finner man, att Norge endast har 53 licenser per ettusen invånare, Danmark 152 och Finland 33. Vidare har Schweiz en licenstaghet av 81, Nederländerna 104, Tyskland 85, Storbritannien 140 och Frankrike 38. Vi ligga sålunda över flertalet av nu uppräknade länder i fråga om licenstaghet, och gå vi till de länder, som det väl ligger närmast till hands att jämföra vårt land med, såväl med hänsyn till grannskapet som med hänsyn till befolkningstätheten, nämligen Norge och Finland, finna vi, att vårt land ligger oerhört mycket över dessa länder. Vi ha mer än dubbelt så stor licenstaghet som Norge, och i fråga om Finland ha vi mer än tre gånger så många licenser per ettusen invånare. Det tycks sålunda vara så, att i vart fall radiolyssnarna ej haft större aversion mot att höra radioprogrammen förmedlade genom Aktiebolaget Radiotjänst, än att de i mycket stor utsträckning skaffat sig radioapparater och tillgodogjort sig möjligheterna att få höra programmen genom detta bolag.

Vad angår det ekonomiska utbytet har ju staten här icke samma möjligheter, som man i fråga om andra monopol försöker göra gällande, att tjäna mera pengar än för närvarande. Rundradioverksamheten är ju, som den nu är organiserad, för statens vidkommande en mycket lukrativ affär. Den ger, om jag icke missminner mig, för närvarande en avkastning per år på det av staten investerade kapitalet av 130—135 %, vilket torde få betecknas såsom mycket vackert. Man kan således icke gärna ta ut mera rent ekonomiskt sett utav denna rörelse, såvitt man nu inte vill höja licensavgifterna. Men det kan man ju göra även om man bibehåller det privata företaget Aktiebolaget Radiotjänst. Man behöver sålunda inte tillgripa ett förstatligande för att höja licensavgifterna och därmed också statens inkomster.

Vad sedan angår frågan om garantierna för ett rätt handhavande av radioverksamheten så säger herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, att man från deras sida, som äro motståndare till radions förstatligande, framför allt anför, att man genom ett förstatligande skulle få garantierna för att icke radion komme att tagas i bruk för vissa statliga ändamål förminskade. Jag måste ju säga, att för min del har den synpunkten icke spelat någon nämnvärd roll, men naturligtvis finns det sådana, som tagit hänsyn även därtill. När herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet vidare säger, att han icke känner till något fall med undantag för de diktaturstyrda länderna, där radion använts i den politiska propagandans tjänst, så vill jag bara erinra därom, att den ojämförligt största delen av Europas länder för närvarande äro diktaturstyrda.

Om jag sålunda utav det av herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet här hållna anförande icke kunnat finna, att några större och påtagligare brister finnas i det nuvarande systemet på detta område, så skulle jag också gärna velat höra något påpekande om, vad man kunde vinna genom ett förstatligande av radioverksamheten. Men det har jag icke heller fått höra något om, utan herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet sade nu sist allenast, att »rundradioverksamheten har fått den betydelse, att staten bör helt övertaga ledningen av denna verksamhet». Ja, detta kan man naturligtvis säga, men då skall man också åberopa några skäl, varför man

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.

(Forts.)

skall göra detta. Vad är det nu för olägenheter, som man skulle kunna avskaffa, och vad är det för faror och olägenheter, som man vill förebygga genom ett förstatligande? Dessa frågor stå fortfarande obesvarade. Under sådana omständigheter har mitt praktiska förstånd sagt mig, att det icke är anledning att gå in för Kungl. Maj:ts förslag. Jag är nämligen av den uppfattningen, att *staten har tillräckligt av stora och viktiga uppgifter att fylla och stora saker att ta hand om, icke minst just nu, utan att staten behöver lägga sig i och ta hand om sådana saker, som skötas bra med nuvarande systemet* och som man mänskligt att döma icke har anledning tro, att de skola missbrukas, åtminstone inte under nuvarande förhållanden.

Vidare gick herr statsrådet in på en liten polemik emot utskottets utlåtande. Han sade bland annat, att det fanns några dunkla punkter uti utskottsmajoritetens uttalande här. Bland annat skulle utskottet ha uttalat sig dunkelt, då utskottet förordat en ökad statlig representation i detta företag. Ut i denna representation skulle enligt utskottets förslag en styrelseledamot utses av telegrafstyrelsen. Ja, i detta avseende följa vi ju herr statsrådets och chefens för kommunikationsdepartementet eget förslag, nämligen att även uti den statsstyrda radion en av telegrafstyrelsen utsedd ledamot skulle ha säte och stämma i styrelsen. Jag tror nu icke, att det var herr statsrådets och chefens för kommunikationsdepartementet avsikt att så särskilt starkt vända sig emot just detta, men så sade han vidare, att det i utskottsutlåtandet heter, att utav de två av Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöterna skulle minst en vara från landsorten. Detta skulle enligt herr statsrådets mening vara något dunkelt uttryckt och litet svårbegripligt. Nej, herr statsråd, detta är icke så dunkelt uttryckt och icke så svårbegripligt heller, utan det är bara att läsa precis som det står, nämligen att utav de två styrelseledamöter, som Kungl. Maj:t har att utse, skall en vara från landsorten och Kungl. Maj:t kan mycket väl ta en från Stockholm också. Det må emellertid ursäktas oss från landsorten, om vi vilja ge uttryck åt den uppfattningen, att ej heller i fråga om radion Stockholmsintresset bör vara det enda avgörande, även om det nu härvidlag gäller ett enskilt bolag, utan att man även bör få med någon representant från landsorten.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet uttryckte också sin undran över, att icke utskottsmajoriteten i sitt utlåtande diskuterat reservanternas inom utredningen förslag. Detta förslag sammanfaller ju med reservanternas inom utskottet förslag. Vi hade ju inom utskottet ingen anledning att diskutera reservanternas inom utredningen förslag, då detsamma inte ens framförts i någon motion. Det var Kungl. Maj:ts förslag, som vi gjorde den äran, och som vi pliktskyldigast måste göra till den huvudsakliga grunden för diskussionen inom utskottet. Det ha vi samvetsgrant också gjort. Att sedan vissa reservanter inom utskottet gått på den linje, som reservanterna inom utredningen förordat, har icke kunnat giva utskottsmajoriteten någon anledning att ta upp en diskussion om det förslaget. Det är ju nämligen icke brukligt att utskottsmajoriteten tar upp i sitt utlåtande en diskussion om ett förslag, som vissa reservanter foga vid utskottsutlåtandet.

Jag vill såsom jag tidigare sagt framhålla, att jag icke funnit att några verkliga skäl anförts för att man nu skulle gå med på denna ändring. Jag hörde i slutet av herr statsrådets och chefens för kommunikationsdepartementet anförande, att han däri körde fram med något, som förut icke varit så allmänt synligt i den allmänna diskussionen, nämligen den fara som skulle hota

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

i och med att pressen i allt större utsträckning råkade i händerna på andra än de nuvarande innehavarna. Så länge pressen har den frihet, som den hittills haft och för närvarande har, trodde icke herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, att det skulle föreligga någon större fara härvidlag. I det avseendet kunde emellertid enligt herr statsrådets och chefens för kommunikationsdepartementet mening snart nog ske en ändring. Jag skall icke yttra mig om den saken, men det torde vara allmänt känt, att under den tid Aktiebolaget Radiotjänst utövat sin verksamhet här i landet, har det funnits en period, då pressen i större utsträckning än vad nu är fallet varit i händerna på sådana intressen, som herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet åsyftade. Just för närvarande torde det väl inte vara så farligt i det avseendet, även om man under de senaste dagarna sett en del saker, som icke varit så trevliga. Jag tror, att denna fara nu är mindre än förut. Man har sålunda under den tid som varit och den nuvarande ordningen tillämpats, icke kunnat påvisa några större olägenheter.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet säger nu, att han anser det lämpligt, att andra kammaren bifaller reservationen. Ja, kammaren får ursäktas mig, att jag i det fallet har en från herr statsrådet avvikande mening. Jag anser det tvärtom vara ur alla synpunkter lämpligast, att andra kammaren biträder utskottets förslag, detta icke minst om det nu skulle vara så, som det lär ha påståtts i första kammaren, efter vad jag sett i kvällstidningarna — om nu detta påstående är riktigt eller ej, vet jag icke — att frågan skulle, för den händelse kamrarna stannade vid olika beslut, icke kunna bli föremål för gemensam votering. Jag säger icke, att detta är riktigt. Jag säger bara att om det är så, det även från herr statsrådets och chefens för kommunikationsdepartementet egen synpunkt skulle vara lämpligast att kamrarna i dag fattade samstämmiga beslut och att andra kammaren alltså bifölle utskottsmajoritetens förslag, vilket första kammaren redan har tagit. Därför skall jag icke heller i detta sammanhang ta upp den fråga, som herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet förde på tal här, nämligen frågan om hur utskottsmajoriteten menar att det skall förfaras för den händelse frågan faller. Jag vill bara säga herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, då herr statsrådet frågar, vad som skall ske, om nu riksdagen beslutar i enlighet med utskottsmajoritetens förslag, men Kungl. Maj:t icke kan träffa avtal med Aktiebolaget Radiotjänst angående villkoren, att jag har den tilltro till den nuvarande regeringen och icke minst dess kommunikationsminister, att ett sådant läge icke skall behöva inträffa, utan att det skall finnas möjligheter för herr statsrådet att ordna den saken. Jag tror för min del, att det hela kommer att ordna sig, utan att man skall behöva riskera att komma i ett sådant läge, och jag tycker därför, att den delen av diskussionen kunna vi för närvarande helt lämna.

Herr talman! Med dessa ord skall jag sluta detta mitt anförande — det är ju möjligt, att jag får anledning återkomma — och då jag fortfarande inte fått svar på frågorna: Vad är det för brister med nu rådande ordning i avseende å rundradioverksamheten? Vad är det för olägenheter med det nuvarande systemet? Och vilka fördelar kunna vinnas genom ett förstatligande av radioverksamheten? ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrarna *Olsson* i Mora, *Andersson* i Rasjön, *Björ-
ling*, *Hilding*, *Brännström* i Burträsk, *Sandberg*, *Danielsson*, *Ekman*, *Nilsson*
i Steneberg, *Carlström*, *Petersson* i Gärestad, *Olsson* i Ramsta, *Olsson* i Rim-
forsa och *Carleson*.

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.

(Forts.)

Herr Nyblom: Herr talman! Då jag deltagit i rundradioutredningen, vars resultat varit grundläggande för Kungl. Maj:ts förslag i förevarande fråga, anser jag mig i någon mån böra motivera mitt ståndpunktstagande. Jag vill då redan från början ange, att jag givetvis helt ansluter mig till reservationen.

Såsom herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet helt nyss erinrade om, består den svenska radioverksamheten utav tre grenar, nämligen den tekniska apparaten, licens- eller medelsförvaltningen och programorganisationen. De två förstnämnda grenarna ha hittills varit telegrafstyrelsen anförtrodda, och styrelsen bygger ju och underhåller radiostationerna samt ställer vederbörliga telefonledningar till förfogande. Det är också telegrafstyrelsen, som inkasserar de av Kungl. Maj:t fastställda licensavgifterna och förvaltar dessa. Ingen har ifrågasatt någon som helst förändring i detta förhållande. Ur flera synpunkter har det emellertid ansetts angeläget, att staten genom telegrafstyrelsen förfogar över samtliga radiostationer i riket. Telegrafstyrelsen har också gått in för att successivt överföra i styrelsens ägo de smärre privata stationer, vilka redan nu fullständigt underhållas av telegrafstyrelsen. Genom att samtliga radiostationer inlemmas i telegrafstyrelsens nät, lägger man grunden till ett enhetligt system och skapar möjlighet till en effektiv kontroll. Icke minst ur militärstrategiska synpunkter är det givetvis av vikt att telegrafstyrelsen i varje läge förfogar över radiostationerna.

Dagens fråga gäller emellertid uteslutande programverksamheten, hur den lämpligen skall organiseras. Sedan 1925, eller fr. o. m. det år då radioverksamheten framträdde i mer ordnad gestalt i vårt land, har programarbetet varit överlämnat åt ett enskilt bolag. I detta bolag äger, såsom redan är angivet, ett antal tidningar $\frac{2}{3}$ av aktierna; den återstående tredjedelen ligger i händerna på företag inom radioindustriens och radiohandels område. Aktiekapitalet utgör 180,000 kronor, men detta kapital har, inom parentes sagt, icke spelat någon som helst roll för rörelsen såsom sådan, vilken helt finansieras med licensmedel. Aktiekapitalet har, såsom utredningsmännen också framhållit, i stort sett varit inestående i bank och där givit en viss avkastning men har icke använts för den löpande verksamheten. På detta kapital ha aktieägarna varit tillförsäkrade en utdelning av 7 procent. Bolaget har en styrelse på 7 ledamöter, av vilka Kungl. Maj:t utser 2. Av dessa är den ene representant för telegrafstyrelsen. Vidare tillsätter Kungl. Maj:t en utav företags två revisorer.

Rundradioutredningens majoritet ansåg, att den i hög grad betydelsefulla programverksamheten ur rent principiella synpunkter icke borde ligga i ett enskilt bolags händer. Det finnes nu cirka 750,000 licensbetalare i vårt land. Men om man räknar med att det vid varje mottagare finnes 3—4 lyssnare, betyder detta, med angivna licenstal, att radioprogrammen för närvarande nå ut till ungefär ett par miljoner utav landets invånare. Klart är, att radion härigenom blivit en samhällsinstitution av allra största betydelse. Den är i nuvarande stund ett folkupplysningsinstrument av enastående räckvidd, en kulturfaktor av allra högsta rang.

Radion saknar varje drag av egentlig affärsverksamhet. Den har inga handelsvaror att sälja. Den är ett viktigt och mäktigt medel i folkupplysningens och folkbildningens tjänst.

Det kan vidare sägas, att radion blivit en medborgarnas gemensamma angelägenhet. Dess plats och betydelse i samhällslivet ger den samma karaktär som undervisningsväsendet, som försvaret, som den allmänna sjukvården och liknande gemensamma samhälleliga institutioner. Ingen har väl en tanke på

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

att överlämna vårt undervisningsväsen till ett enskilt bolag, låt oss säga »Aktiebolaget Skoltjänst», eller försvaret till »Aktiebolaget Försvartjänst». Det förefaller oss alldeles naturligt, att dessa institutioner omhänderhavas av det allmänna. Lika naturligt och självklart synes det mig vara, att radioverksamheten betraktas och behandlas som en med dessa likvärdig samhällsangelägenhet.

Man har talat om statsmonopolism. Förslaget att det allmänna självt helt och hållet skulle ta hand om radioverksamheten har av pressen — huvudsakligen de tidningar i Stockholm och landsorten, som äro aktieägare i aktiebolaget Radiotjänst — betecknats som ett farligt steg på statsmonopolismens väg, en inkörspport för regeringens monopolprojekt på näringslivets områden. Man glömmer emellertid, eller rättare sagt man förtiger, att radiorörelsen till hela sin natur är ett monopol.

Jag frågar: Kan programverksamheten överlämnas eller utlämnas åt fri företagsamhet och öppen konkurrens? Nej! Icke om man vill bevara radions betydelse som ett kulturinstrument. I Amerikas förenta stater har man praktiserat den fria radioverksamheten. Erfarenheterna därifrån mana sannerligen icke till någon efterföljelse. Radiobolagen växa där upp som svampar ur jorden, och programmen finansieras av de stora affärsföretagen, som i gengäld få utnyttja sändarstationerna för reklam och annonsering. Ett sådant system betacka vi oss för. Vill man hålla programverksamheten på ett tryggare och värdigare plan, måste denna anförtros åt ett enda företag. Så har skett i vårt land. Det går alltså icke att hos oss bilda hur många programbolag som helst och att för dessa söka koncession hos regeringen. Aktiebolaget Radiotjänst har redan från början givits monopolkaraktär, och därom är enligt min mening intet annat än gott att säga.

Men i och med att man konstaterar detta, kan hela radiofrågan lämpligen flyttas ut ur monopoldiskussionen. Frageställningen gäller icke här: fri företagsamhet eller statsmonopol, utan frågan gäller helt enkelt: skall programverksamheten anförtros ett enskilt monopol eller ett allmänt?

Inom parentes sagt har det bedrivits mycken vulgär demagogi i denna organisationsfråga. För någon tid sedan exempelvis hölls här i Stockholm ett offentligt större protestmöte mot monopolism. Man protesterade där mot de projekterade kaffe- och bensinmonopolen och det hotande apoteksmonopolet. Därom säger jag ingenting i detta sammanhang. Men en protest ägnades även »monopoliseringen» av radion, vilket i någon mån förvånade mig, eftersom den föredragshållare, som gav uttryck åt denna protest, själv genom sitt tidningsföretag är en utav de större aktieägarna i aktiebolaget Radiotjänst och sålunda en renodlad monopolist. Man hojtar om radiomonopolism men aktar sig för att upplysa folk om att man själv sitter i åtnjutande av radiomonopol.

Som sagt, vi kunna fastslå att radions programverksamhet redan är anförtrodd ett företag av absolut monopolkaraktär. Frågan blir då: För vilken sort av monopol äro i detta fall skälen starkast, för ett enskilt eller för ett allmänt monopol? För min del kan jag icke finna några som helst bärande skäl för ett enskilt monopol. Från privatmonopolisternas egen sida har det egentligen endast framförts ett enda skäl — samma skäl som nyss upprepades av herr andre vice talmannen — och det är, att det enskilda monopolföretaget skulle ha skött verksamheten så klanderfritt att det kunde göra anspråk på att få fortsätta sin verksamhet — i evighet, förmodar jag. Ett sådant skäl kan emellertid icke tillmätas någon avgörande betydelse. Det är i själva verket icke något skäl alls, ty det hör givetvis till ifrågavarande företags ofrånkomliga skyldighet att någorlunda anmärkningsfritt sköta sitt åtagande. I

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.

(Forts.)

diskussionen om ett allmänt eller enskilt monopol kan ett sådant skäl icke få spela någon som helst avgörande roll.

För ett utav det allmänna ägt och drivet programföretag tala däremot flera tungt vägande skäl, men främst följande:

- 1) verksamhetens stora kulturella och folkbildande betydelse, och
- 2) vikten utav att garantier skapas för att programverksamheten hålles utanför privata eller eljest obehöriga inflytelser.

Det vare mig fjärran att beträffande den nuvarande organisationen vilja insinuera något om obehöriga intressen. Jag håller mig alltjämt till ett allmänt resonemang, men det synes mig uppenbart, att ett statligt programföretag med dess av regering och riksdag strängt kontrollerade verksamhet i längden ger de bästa garantierna för att privata intressen och eljest obehöriga inflytelser hållas borta.

Många ha frågat sig: Varför är pressen så oerhört intresserad av att bevara sin makt över radioinstrumentet? Jag skall icke försöka att besvara denna fråga. Jag nöjer mig med att här återge den. Nog var det förståeligt att pressen vid rundradions start här i landet för tio år sedan gärna ville ha ett ord, och ett avgörande ord, med i laget. Den fruktade förvisso i rundradion en allvarlig och farlig konkurrent. Erfarenheterna torde emellertid ha visat, att pressen har föga att frukta av radion. Tidningarna ha sin uppgift, radion har sin, och dessa båda folkupplysningsinstitutioner torde i längden må bäst utav att var för sig sköta sina angelägenheter utan att den ena skall råda över den andra. Tidningarna böra stå fria gent emot en verksamhet av denna art och, för att citera Svenska Morgonbladet, de böra, när de yttra sig, göra detta i kraft allena av sin auktoritet, den auktoritet de kunna förfoga över genom den grad av vederhäftighet och trovärdighet de kunna besitta. Tidningarna behöva ingen yttre maktställning över ett företag som detta; det är nog med den maktställning de äga genom sin oinskränkta kritikerätt.

Det är verkligen svårt att finna något vägande skäl, varför just ett antal av våra största tidningar jämte några radiobolag skulle för all framtid utöva bestämmanderätten över radioprogrammen i vårt land. Det finns så många andra yrkesgrupper, som gärna skulle vilja vara med i radioverksamheten och vilka med lika god rätt som dessa tidningar och radiobolag kunna resa ett sådant anspråk.

Vilka äro för övrigt de nuvarande aktieägarna och de största intressenterna? Det har i någon mån erinrats därom redan. Jag skall tillåta mig att gå något utförligare in på denna sak.

309 aktier innehas av de två centrala tidningsorganisationerna, Svenska tidningsutgivareföreningen, som har 150 aktier, och Tidningarnas telegrambyrå, som har 159 aktier. Av Stockholmspressen förfogar Aftonbladet över 50, Dagens Nyheter över 60, Nya Dagligt Allehanda över 51, Stockholms-Tidningen över 60 och Svenska Dagbladet över 100. Vidare ägas av Förlagsaktiebolaget i Malmö, d. v. s. Sydsvenska Dagbladet, 100 aktier, och Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning har lika många. Vidare inneha ett trettiotal landsortstidningar aktier i smärre poster från 1—30 stycken, eller inalles 361. 600 aktier ägas av Asea och Telefon A.-B. L. M. Ericsson, d. v. s. av Wallenbergska banken, samt dotterföretaget Svenska Radioaktiebolaget, vidare utav Aga-Baltic Radio A.-B., Forssners A.-B. i Stockholm, Nordiska Kompaniet, Svenska A.-B. Gasaccumulator och Åhlén & Holm A.-B. Aktieägare äro jämväl det franska bolaget Compagnie Générale de Télégraphie sans Fil, Paris, och det svenska dotterföretaget till det tyska Allgemeine Elektrische Gesellschaft.

Dagens Nyheter, Nya Dagligt Allehanda, Stockholms-Tidningen, Aftonbla-

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

det och Svenska Dagbladet samt Sydsvenska Dagbladet och Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning bilda tillsammans med Tidningsutgivareföreningen och Tidningarnas telegrambyrå de större aktieägarnas majoritetsblock med 831 aktier. Då det torde vara storstadstidningarna, som bestämma över de stora aktieposterna i T.T. och som även torde äga det största inflytandet i Tidningsutgivareföreningen, innebär detta helt enkelt, att det är den stora pressen, som har den dominerande ställningen inom radions programföretag.

Här uppställer sig emellertid nu en mycket viktig fråga, och den lyder: vem äger eller vem står bakom den stora pressen? Det är icke att frammana spöken, herr Jeppsson, att tala om detta. Vilka äro de intressen, som ytterst bestämma över de stora aktieposterna i aktiebolaget Radiotjänst? En viss aktuell tidningsprocess här i Stockholm har givit allmänheten en inblick i spelet bakom de större tidningsföretagens kulisser. Vi ha fått veta, hurusom den verkliga ägaren till en av landets största borgerliga tidningar var en bekant storfinansier men att detta förhållande doldes för allmänheten bakom ett dimbälte av stiftelser och holdingbolag.

Är det för övrigt icke så, att de stora tidningsföretagen mer och mer blivit spekulationsobjekt, efter vilka giriga händer sträcka sig. Publicistklubbens ordförande, redaktör Björck, hade nyligen vid klubbens årsmöte några allvarliga ord att yttra om detta förhållande. Pressmännen själva — de ansvarskännande, fria pressmännen — beklaga de förhållanden, som uppkommit. Om ett år, skriver sålunda Göteborgs-Posten, kunna Stockholms-Tidningen, Aftonbladet och Svenska Dagbladet vara i händerna på Torsten Kreuger. Att de svenska pressmännen finna denna framtidsutsikt dystert, torde icke överraska, tillägger den citerade tidningen. — I ett sådant läge borde det icke förvåna någon, om man menar, att den stora pressen icke är den lämpligaste vårdaren av vårt lands radioväsen. Det skulle aldrig falla mig in — jag upprepar det än en gång — att insinuera något om otillbörliga inflytelser, men radion är ett ömtåligt instrument. Den får icke ens kunna ådraga sig skymten av en misstanke om att gå privata intressens ärenden på ett eller annat sätt. I varje fall ha de svenska radiolyssnarna, de 750,000 licensbetalarna, rätt att med visshet få veta, vilka de män i själva verket äro, som från tid till annan stå bakom de större aktieposterna.

Jag tror för övrigt det vore i pressens eget intresse att icke behöva bära ansvaret för radioverksamheten. Under alla förhållanden kan det väl anses olämpligt, att T. T., som i aktiebolaget Radiotjänst har sin största kund, en kund som årligen tillför Telegrambyrån en inkomst på cirka 100,000 kronor, är en av de största aktieägarna i Radiotjänst. Att de båda bolagen ha gemensam verkställande direktör har ju även utskottsmajoriteten ansett mindre lämpligt.

Vad radioindustriens aktieinnehav angår, förmodar jag att dessa bolag icke känna något större behov utav att behålla sin ställning inom programföretaget. Det hör ju icke till industriens uppgift att vara kulturvårdare. Industribolagen ha en kommersiell uppgift; de ha att tillfredsställa allmänhetens behov av billiga och goda radioapparater. Under alla förhållanden finner jag emellertid olämpligt — för att nu använda ett mycket mildt uttryck — att utländska intressen äro representerade i det svenska programbolaget, de utländska intressen nämligen, som äro företrädare av Compagnie Générale de Télégraphie sans Fil och det svenska dotterbolaget till A. E. G.

Statsutskottets majoritet anför som motiv för sitt ståndpunktstagande farhågor för att ett förstatligande skulle fresta statsmakterna till propaganda i partipolitisk riktning, en synpunkt som också flitigt framförts i pressen. Den-

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.

(Forts.)

na ståndpunkt innebär såvitt jag kan förstå ett större förtroende för ett relativt brokigt sammansatt privatbolag än för staten — ett från borgerlig synvinkel mycket egendomligt underkännande av statsmaktens auktoritet. Emellertid torde man här göra sig skyldig till allehanda överdrivna farhågor. En av landets ledande borgerliga partitidningar, Svenska Morgonbladet, gjorde i går följande reflexioner över statsutskottsmajoritetens något egendomliga resonemang, reflexioner som jag icke kan låta bli att här återge, i det att jag vänligen ber herr Jeppsson lyssna till vad hans eget partiorgan i detta fall har att säga: »Det är klart», skriver Svenska Morgonbladet, »att rundradion öppnar utomordentliga möjligheter för politisk agitation, och diktaturerna i Ryssland, Tyskland och Italien ha vetat utnyttja detta medel på ett utomordentligt effektivt sätt. En närmare undersökning ger dock vid handen, att förstatligandet ej *i regel* lett till missbruk och maktövergrepp av detta slag. I våra grannländer Norge, Danmark och Finland är radion förstatligad, men de olika regeringarna ha aldrig förgripit sig på neutralitetsprincipen, och de bestämmelser som garantera denna princip ha fungerat fullt effektivt. I England dirigeras radioverksamheten sedan år 1927 av en av regeringen tillsatt styrelse på fem personer, som står i spetsen för en organisation, British Broadcasting Corporation, vilken är beroende av regeringens koncession men som under koncessionstiden tillförsäkrats höggradig självständighet. Detta system — som i vissa avseenden påminner om det av den svenske kommunikationsministern föreslagna — har i England fungerat till synnerlig belåtenhet. Några som helst försök till 'politiska' maktmissbruk synas ej ha gjorts eller kunnat göras från statsmakternas sida. Saken är tydligen den att när radion utnyttjats på ett otillbörligt sätt, har det skett i sådana länder, som lämnat demokratien, medan de parlamentariskt och demokratiskt styrda länderna förstått att respektera principen om radions neutralitet. Rättvisan fordrar sålunda att det erkännes, att det av svenska regeringen ifrågasatta systemet *ej behöver* leda till de politiska konsekvenser, som i dessa dagar utmålats i nattsvarta färger i olika svenska pressorgan. Det är möjligt att skapa ett system, som gör staten i sista hand ansvarig för programverksamheten men ändå innehåller fullt betryggande garantier mot maktövergrepp från statsmaktens sida.»

Så långt Svenska Morgonbladet. Tidningen har enligt min mening fullständigt rätt. Ett närmare studium av radio-institutionerna i andra med oss jämförliga länder ger vid handen, att man där tydligen ansett den politiska neutraliteten — och neutraliteten överhuvud taget — bättre tryggad i ett statligt eller statskontrollerat företag än i ett enskilt. Betecknande är också, att utvecklingen överallt gått i den riktningen att låta det allmänna taga hand om och bära ansvaret för radioverksamheten.

Man kan för övrigt på goda grunder ifrågasätta pressens och särskilt storpressens lämplighet som högste vårdare framför staten av radioobjektiviteten. På tal härom skrev en aktad tidning här i Stockholm redan vid den tidpunkt år 1933, då utredningen skulle beslutas, bl. a. följande: »Man har brukat påstå, att pressintressenternas innehav av radion skulle garantera radions självständighet gentemot obehöriga politiska inflytanden, vilken skulle äventyras därmed att staten övertog den. Man synes sålunda vilja göra gällande, att den privata kontrollen över en stor kulturverksamhet skulle i och för sig utgöra en garanti mot obehöriga politiska inflytanden, som staten ej kan ställa. Är ej detta ändå att driva hyckleriet väl långt? Att pressen framför staten och andra rikets samhällsgrupper skulle värna om yttrandefrihet, rättvisa och objektivitet är en hypokrisi, inför vilken ärliga pressmän böra rea-

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

gera med vedervilja. Det finnes mycken självständighet i den svenska pressen, men den är vederbörande pressmäns egen moraliska insats, utövad under känslan av ekonomisk osäkerhet.» Så långt den citerade tidningen. Det torde ligga åtskillig sanning i detta beska uttalande, och man kan mycket väl erinra om det i dessa dagar, då man vill utmåla den stora pressen såsom den bästa och säkraste vårdaren av radions politiska objektivitet.

I ett flertal andra länder har det allmänna tagit hand om radion, utan att därför radions politiska objektivitet eller dess neutralitet överhuvud taget råkat i fara. I Danmark sköttes till en början programverksamheten av tvenne privata företag. Redan år 1926 antogs emellertid en lag, vari föreskrevs, att rundradion i Danmark helt skulle vara en statsangelägenhet och icke genom koncession överlämnas till privata företag. Rundradion sorterar där under ministern för offentliga arbeten.

Ännu i fjol arbetade i Finland ett privat rundradiobolag, men detta är nu genom ett riksdagsbeslut förvandlat till ett statligt företag, vari det allmänna äger c:a 90 % av samtliga aktier. Staten utser 8 av 12 ledamöter i förvaltningsrådet.

År 1933 antogs av det norska stortinget en radiolag, enligt vilken den norska rundradion organiserades som ren statsdrift. Intressant i detta sammanhang är, att stortinget år 1930 avvisade ett då av handelsdepartementet framlagt förslag, som gick ut på att — förmodligen efter svenskt mönster — överlämna programverksamheten till ett privat monopolföretag, upprättat av ett presskonsortium. Norges riksdag vilade på frågan i 3 år och tog sedan steget direkt till statsföretaget.

Till medio av 1930 omhänderhades radion i Belgien av privatbolag, men nämnda år antogs en lag, varigenom rundradioverksamheten underställdes en statsunderstödd och statskontrollerad centralorganisation. Förvaltningsrådet består av kommunikationsministern eller dennes ständige ställföreträdare, d. v. s. ordföranden och 9 medlemmar, av vilka — nu skall jag lämna en uppgift, som säkerligen kommer att i hög grad skrämja herr Lithander — tre utses av Kungl. Maj:t, tre av senaten, och tre av deputeradekammaren. Ministern kan motsätta sig varje beslut av rådet, som han anser strida mot gällande lagar eller mot det allmännas intressen.

Under de första fyra åren sköttes den brittiska rundradion av ett privat bolag, vars aktier ägdes av radioindustrien. Från och med 1927 ställdes den under det allmänna. Den nuvarande organisationen, British Broadcasting Corporation, ledes av en av regeringen tillsatt styrelse på fem personer. Korporationen sorterar under Postmaster General, men har under koncessionstiden tillförsäkrats högsta grad av autonomi gentemot statsmakterna — precis som Kungl. Maj:t avsett här med sitt förslag.

I Frankrike tog staten år 1933 på allvar hand om rundradion och fastställde ett enhetligt system för densamma. Varje radiostation har ett förvaltningsråd, som utses av ministern för post- & telegrafväsendet; vidare utser ministern ett centralt programråd på 30 personer; ministern ger också rådet direktiv.

Den italienska rundradiorörelsen ombesörjes av ett koncessionsbolag, vilket emellertid står under statens fullständiga överinseende.

I Polen skötes radion av ett bolag, vari staten äger aktiemajoriteten.

I Tjeckoslovakien bedrivs rundradion av ett bolag, »Radio Journal», vari staten äger 51 % av aktierna. Detta bolag var till juli 1925 helt och hållet privat. Bolagets förvaltning handhaves av tvenne råd, och i båda dessa råd äro statens representanter i majoritet.

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.

(Forts.)

I Ungern har genom särskilda omständigheter, som jag här icke skall gå in på, ett privat företag lyckats få koncession till 1948, men att märka är, att regeringen tillsätter ett programråd, som tar del av programmen före deras utsändande — icke, som det sker här i Sverige, först efteråt. Detta programråd består av representanter för konseljen, undervisningsministern, iirikesministern och jordbruksministern.

Rundradion i Österrike bedrivs av ett aktiebolag, vari större delen av aktierna innehas av offentliga korporationer eller av företag, som stå under offentlig kontroll. Staten innehar direkt $\frac{2}{5}$ av bolagets aktier. Fristående från bolaget finnes ett självständigt radioråd, som utses av ministern för handel och kommunikationer. Detta råd kontrollerar noggrant programmen.

Slutligen kan nämnas, att rundradion i Japan handhaves av en nationell organisation, som kontrolleras av staten och vars verksamhet regleras i en särskild lag.

I rundradioutredningen voro vi principiellt eniga om, att det allmänna bör äga det avgörande inflytandet över radions programverksamhet. Visserligen kunde det nuvarande bolagets verkställande direktör och telegrafstyrelsens representant i bolagets styrelse, vilka båda tillhörde utredningen, icke acceptera det renodlade statsföretag, som utredningens majoritet gick in för, men de föreslogo reservationsvis en ombildning av aktiebolaget Radiotjänst på det sättet, att staten skulle få aktiemajoriteten, under det att minoriteten lades i de nuvarande aktieägarnas händer. Enligt reservanternas skulle Kungl. Maj:t utse 6 av bolagets 9 styrelseledamöter. I båda fallen — antingen man nu följde utredningsmajoriteten eller de båda reservanternas inom utredningen — bleve programföretaget ett statligt företag. Statsutskottets majoritet har för sin del ställt sig alldeles avvisande till tanken att ge staten det avgörande inflytandet, men föreslår dock en viss förstärkning av statsrepresentationen i bolagets styrelse. Såvitt man kan förstå, betyder detta, att majoriteten i statsutskottet anser, att det privata bolaget får taga emot och rätta sig efter vad det allmännas representanter föreslå. Men drar man ut konsekvenserna av denna tankegång, måste de ovillkorligen leda fram till det så förfärligt ivrigt bekämpade utredningsresultatet och det därpå byggda regeringsförslaget, vars huvudprincip är, att det allmänna måste ha det avgörande inflytandet över programarbetet, eftersom detta utgör en kulturell verksamhet av den allra största och mest genomgripande samhälleliga betydelse.

Beklagligt nog har hela denna organisationsfråga kommit fram i ett mycket olyckligt ögonblick. Om den fått bedömas under lugnare och mindre upprörda politiska förhållanden, skulle den, förmodar jag, ha rönt en annan behandling. Faller den emellertid nu, kan detta endast betyda att lösningen skjutes framåt i tiden. En nationalisering av radion blir, enligt min bestämda övertygelse, förr eller senare nödvändig, och det är min förhoppning att en gång — därest en lösning icke kan vinnas i dag — inom en icke allt för avlägsen framtid det skall kunna etableras en nationell samling kring det definitiva ordnandet av denna verkligt stora nationella samhällsfråga.

I detta anförande, under vilket herr talmannen uppkommit och övertagit ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Wallén*, *Andersson* i Dunker och *Olsson* i Närlinge.

Herr andre vice talmannen **Jeppsson**, som nu för kort genmäle erhöi ordet, yttrade: Herr talman! Jag föranleddes begära ordet för replik, då herr *Nyblom* särskilt vände sig till mig med en uppmaning att lyssna till det långa

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

citat, han lämnade från Svenska Morgonbladet för, jag tror det var i går. Jag hade dock haft anledning vänta, att herr Nyblom, som icke sparade på citatets längd i övrigt och som icke tycktes lida av någon obenägenhet att läsa citat, hade läst något mera av citatet.

Jag kunde åtminstone icke uppfatta, att herr Nyblom läste den del av Svenska Morgonbladets ifrågavarande ledare, där det heter: »Ärendet är icke av någon brådskande natur och någon skada sker icke, om riksdagen nu stannar vid status quo.» Denna passus i Svenska Morgonbladets ledare ställer dess resonemang i övrigt i något annan belysning än den, herr Nyblom gav detsamma.

Herr talmannen gav härefter, likaledes för kort genmäle, ordet till

Herr Nyblom, som anförde: Herr talman! Jag har icke haft någon anledning att dölja vad Svenska Morgonbladet skrivit i detta fall, men det framgår klart och tydligt av dess gårdagsledare, att tidningen helt och hållet avsluter sig till tanken på ett statligt radioföretag för att sköta programverksamheten. Det var den saken jag ville påvisa genom att citera den del, som ingick i mitt anförande.

Härpå yttrade:

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag kanske får börja med att replikera herr Nyblom genom att säga att med den rundliga tid, han tog i anspråk, borde han kunnat läsa upp även den slutsats, vartill artikelförfattaren i Svenska Morgonbladet kommit.

För övrigt måste jag säga, att jag något överraskats av herr Nybloms uttalande särskilt i slutet av anförandet. Han beklagade, att denna fråga kommit fram i ett olyckligt ögonblick. Han sade, att, om den hade kommit fram under lugna och mindre upprörda politiska tider, så skulle man kommit till ett annat resultat. Jag vet icke vilka föreställningar, herr Nyblom har om lugna eller om upprörda politiska tider, men nog var det för oss litet var en överraskning, att det för närvarande skulle råda särskilt upprörda politiska tider och förhållanden här i vårt land. Jag tror tvärtom man kan påstå, att tiderna äro relativt lugna. Jag förstår emellertid, att herr Nyblom oroats av den rörelse emot monopolisering — nationalisering, som herr Nyblom försiktigtvis uttryckte sig — i vilken herr Nyblom såg ett tecken till särskilt oroliga politiska tider. Gentemot herr Nyblom måste jag säga, att om denna rörelse är ett tecken på särskilt oroliga politiska tider, då innebär varje opinionsyttring av något större omfattning, även om den sker under så lugna former som antimonopolrörelsen, enligt herr Nybloms sätt att se saken, ett tecken på oroliga politiska tider och bristande förmåga att sakligt och objektivt bedöma ett föreliggande spörsmål.

Emellertid kan jag gratulera regeringen och särskilt herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet till den hjälp, han fått vid försvaret av sin proposition. Om man granskar propositionen och det försvar, som här i riksdagen av herr statsrådet lämnats, så kan man icke komma ifrån den uppfattningen, att det lämnats en ganska mager motivering för det här föreliggande förslaget om socialisering av radion.

Det är också intressant att iakttaga, hurusom diskussionen numera löpt in på helt andra banor än den ursprungligen förts. I början och före utredningen rörde sig diskussionen förnämligast om förmenta missförhållanden i fråga om radioverksamhetens skötsel. Man förmenade, att aktiebolaget Radio-

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

tjänsts handhavande av verksamheten icke varit tillfredsställande. Man förmenade, att förhållandet till Tidningarnas Telegrambyrå icke heller varit tillfredsställande, och man kritiserade dessutom både den betalning, som lämnades till denna och den betalning, som lämnades till de hos aktiebolaget Radiotjänst anställda personerna. Under denna debatt, som jag ganska väl följt med, har jag icke hört ett enda ord sägas i detta hänseende utan nu har man gått in för att måla skrämmande bilder av det inflytande, som vissa aktieägare skulle ha över aktiebolaget Radiotjänst. Herr Nyblom talade om den vulgär agitation, som bedrivits i denna fråga. Jag kan dock icke underlåta att framhålla, att herr Nyblom i någon mån — trots att hans anförande i det stora hela var skickligt lagt — gjorde sig skyldig till dylikt, då han emot varandra utan någon som helst förmedling ställde å ena sidan statens handhavande av radioverksamheten, statsmonopolet, och å andra sidan ett enskilt monopol. Den som något litet granskat förhållandena, vet att talet om ett enskilt monopol är en sanning med mycket stor modifikation, eftersom det enskilda monopol, som innefattas i aktiebolaget Radiotjänst, är på ett mycket betydande och, jag vågar också säga, mycket effektivt sätt kontrollerat både av statsmakterna och allmänheten. Möjligheten att på ett icke tillfredsställande sätt utnyttja detta monopol är således mycket kringskuren och påverkas dessutom av den omständigheten, att det ju här gäller en koncessionerad verksamhet. Följaktligen ha statsmakterna möjlighet att, därest verksamheten icke tillfredsställande skötes, genom ett indragande av koncessionen göra sitt inflytande gällande och åstadkomma andra och bättre förhållanden.

Herr statsrådet påstod i början av sitt anförande, att det hade kommit politik i denna rörelse. Han förklarade också, att förslaget utan all förskyllan eller värdighet hade slungats in i monopoldiskussionen. Jag tror emellertid, att *någon* förskyllan måste herr statsrådet taga i detta fall, ty det kan ju inte undgås, att när, inte minst genom åtskilliga åtgärder från regeringens sida, denna monopoldiskussion har väckts till liv, man också samtidigt bedömer det mest näraliggande förslaget i fråga om monopol, nämligen radiomonopolet, och att sålunda regeringen själv måste taga sitt ansvar för att denna diskussion har blivit väckt.

Emellertid har i motiveringen för detta förstatligande av radioverksamheten egentligen icke något annat skäl blivit framfört än det rent principiella, som herr statsrådet också underströk, nämligen att det vore principiellt riktigt att radioverksamheten utövades av statsverket. För att denna principiella inställning skulle vara riktig och för att den nu skulle behöva leda till något riksdagens beslut, borde väl bakom denna stå några vägande anmärkningar emot förutvarande skötseln av radioverksamheten. Det har dock från alla håll — inte blott från herr statsrådets sida utan även från andra — betygats, att några befogade anmärkningar icke kunna riktas mot den nuvarande skötseln av radioverksamheten. Det är också ganska förklarligt, att denna verksamhet har kommit att från början utövas av tidningarna å ena sidan och — som herr Nyblom icke försummade att omtala — av vissa industrier å andra sidan, industrier, vilka äro i särskild mån sysselsatta med radion berörande tillverkningar, och sålunda från början varit intresserade för dess utveckling.

Under utskottsbehandlingen av detta ärende omvittnades det från sakkunnigt håll, att radioverksamheten i vårt land har — jag citerar ordagrant — haft en otrolig nytta av detta samarbete med pressen. Härigenom har det vunnits många och beaktansvärda fördelar, främst kanske den, att radion har kommit, som uttrycket föll, att behandlas med förståelse från pressens

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

sida, och man har undvikit att allt för mycket få den behandlad, som det också uttrycktes, i slaskspalten, vilket ju skulle för radioverksamheten näppeligen varit lyckligt.

Det har vidare omvittnats, att det knappast är tänkbart att kunna tillföra radioverksamheten särskild nyhetsförmedling utan att ett samarbete måste ske med Tidningarnas Telegrambyrå. Det är väl knappast troligt, att om ett dylikt samarbete skulle ske från statens sida, det komme att medföra något förbilligande utan snarare kanske ett fördyrande av verksamheten, och i varje fall lär det av flera skäl, vilka jag icke skall trötta kammaren med att upppepa, vara otänkbart att staten skulle kunna ordna sin egen nyhetsförmedling och på så sätt göra sig oberoende av TT.

Herr statsrådet lämnade i sitt anförande därhän, om fullt sakliga motiv hade varit avgörande för utskottets ståndpunkt. Ett sådant yttrande förefaller mig innebära icke så litet av överdrift. Det har icke varit möjligt vare sig för herr statsrådet eller någon annan att på sakliga grunder gendriva de skäl, som utskottsmajoriteten anført. De äro tvärt om hållbara och äro i denna stund ingalunda sönderskjutna. Under sådana förhållanden vågar jag bestämt hävda, att fullt sakliga motiv varit vägledande för utskottsmajoriteten vid dess ståndpunktstagande.

Vidare uttalade herr statsrådet ett beklagande av, att verklig skada hade tillfogats radiotjänst genom den diskussion och det ståndpunktstagande, som i denna sak ägt rum. Jag måste säga, att grunden till denna skada ju måste i första hand tillskrivas regeringen, som bär ansvaret för att överhuvud taget denna diskussion har nödvändiggjorts. Det är icke vi, som börjat med denna sak. Vi ha därtill blivit nödsakade på grund av en framställning från regeringen, och det är därför icke befogat att mot oss frambära något klander därför att en diskussion om denna fråga kommit till stånd. Om från vissa håll överdrifter kommit till synes, kan detta i varje fall icke förebrås utskottsmajoriteten utan helt andra.

Vidare riktade herr statsrådet den invändningen emot utskottsmajoriteten, att vi hade tillåtit oss att frambära vissa önskemål beträffande radioverksamhetens framtida ordnande, och han sade, att detta är förhållanden, vilka det tillkommer Kungl. Maj:t att avgöra. Det var därför i någon mån egendomligt, att herr statsrådet i nästan samma andedrag betonade, att utskottet försummat att giva några instruktioner eller råd, hur regeringen skall förfara, för den händelse att icke någon överenskommelse kunde träffas med aktiebolaget Radiotjänst på de angivna villkoren. Den förebråelse, som han nyss förut riktade emot utskottsmajoriteten, skulle äga ännu starkare valör, om vi hade gått längre och velat meddela några föreskrifter i detta avseende. Jag vågar härvidlag hänvisa till, vad herr andre vice talmannen i sitt anförande meddelade, nämligen att han hade den tilltron till regeringen, att det fanns möjlighet att träffa en överenskommelse med Radiotjänst. Det läser icke finnas något tvivel därom, att regeringen i detta fall har tillräckliga maktmedel.

Sedan har man här talat om förhållandena sådana de äro ordnade i andra länder. Man har icke försummat att omnämna, att radiotjänsten i så gott som alla övriga länder är statligt ordnad, vilket ju skulle vara ett verkligt skäl för en sådan anordning hos oss, därest det hade kunnat påvisas, att de nu rådande förhållandena i fråga om radiotjänsten i vårt land äro otillfredsställande. Så är icke fallet, jag upppepar det ännu en gång, och då man gör gällande, att man ser spöken mitt på ljusa dagen, när man varnar för de politiska möjligheter, som ett förståtligande av radioverksamheten kan innebära,

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.

(Forts.)

ber jag för min del få uttala att jag har den uppfattningen, att farhågor på denna punkt icke äro obefogade. Visst är det sant, att så länge en verkligt parlamentarisk regim är rådande, ingen direkt fara förefinns för ett politiserande av rundradioverksamheten, men lika säkert är, att i den mån som dylika bättre förhållanden tilläventyrs icke längre äro tillfinnandes, ligger faran för en politisering av rundradion snubblande nära. Det är ju uppenbart, att när radioverksamheten handhas utav ett enskilt bolag, vilket är i hög grad beroende av, å ena sidan statsmakternas inflytande, å andra sidan den allmänna opinionens inställning, ligger det ju i detta företags stora intresse både att handha radioverksamheten på ett möjligast tillfredsställande sätt och att sorgfälligt akta sig för allt politiskt ståndpunktstagande eller för gynnande av vissa politiska riktningar. Ty detta skulle omedelbart medföra, dels en hård och befogad kritik från allmänheten, till vilken man måste taga hänsyn, dels givetvis också ett åläggande från statsmakternas sida. Jag tror, att i dessa båda omständigheter ligger en garanti emot politisering, som icke under andra förhållanden kan ernås. Jag vågar också tro, att, när man beaktar rundradions stora kulturella och folkuppfostrande betydelse, detta kan tillgodoses under de nuvarande formerna och att man också *har tillgodosett* den på ett fullt tillfredsställande sätt. Under sådana förhållanden kan jag icke finna, att det föreligger några bärande skäl för en, låt mig citera, »nationalisering» av radioverksamheten, och jag ber därför för min del, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag skall inte ge mig in på några längre utläggningar i detta ämne. Det är alldeles obehövt efter de klarläggande anföranden, som herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet och en av de i sakkunnigutredningen deltagande, herr Nyblom, hållit. Jag tror det är alldeles tillräckligt för att man skall kunna veta, vad frågan gäller. Jag skall därför be att få så att säga hålla mig inom andra kammarens ram.

Herr **Magnusson** i Skövde gjorde i sitt nyss hållna anförande gällande, att det är regeringens skuld, att man kommit att debattera denna fråga. Ånej, det är inte riktigt på det sättet, herr Magnusson. Det var i stället så, att andra kammaren med stor majoritet beslöt en utredning i ämnet. Jag kanske kan få göra vad man kallar för en skön själs bekännelse och omtala, att jag icke röstade för denna utredning och icke heller några andra, som jag bestämt har reda på, av det politiska parti, jag har äran tillhöra. Utredningen beslöts det oaktat med stor majoritet. Vad angår mina motiv för att icke rösta för utredning vid detta tillfälle, inskränkte de sig till att jag tyckte, att man kunde se tiden an något ytterligare, men också att det hade visat sig genom frågans föregående handläggning hos Kungl. Maj:t, att riksdagen icke behöfde befatta sig med denna fråga. Det ligger otvivelaktigt så till ännu i dag, och hade inte riksdagen kommit med detta utredningskrav, hade det nog gått an att få ganska bra fason på detta ärende. Statsrådet Leo hade bara behövt följa statsrådet Lübecks och andras exempel, och riksdagen hade stått inför ett fullbordat faktum, och man hade inte haft så mycket att gräla om varken i kväll eller förut i tidningspressen. Nu blev det emellertid på det sättet, att första kammaren med knapp majoritet och andra kammaren med stor majoritet beslöt utredningen, och då hade enligt vårt parlamentariska livs sedvänjor Kungl. Maj:t näppeligen något annat att göra än att sätta i gång en utredning. Detta är anledningen till, herr Magnusson i Skövde, att vi ha detta ärende före nu i kväll.

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

Jag har redan konstaterat, att riksdagen som helhet var ense om, att en utredning borde verkställas. Jag konstaterar nu, att hela utredningen, både majoriteten och reservanterna, varit enig om att det bör vidtagas ändringar i de nuvarande metoderna för skötseln av den svenska rundradion. Jag konstaterar även — och det hoppas jag att herr Magnusson i Skövde särskilt lägger märke till — att av de ämbetsverk, som yttrat sig, ha både telegrafstyrelsen och statskontoret uttalat sig för en ändring. De ha visserligen pekat på utredningsreservanternas förslag men i varje fall uttalat sig för en ändring. Och — vad som är ur herr Magnussons synpunkt ännu värre — om herrarna slå upp sidan 16 i Kungl. Maj:ts proposition, skola ni finna, att själva programrådet inte har dragit sig för att ansluta sig till, att det borde vidtagas vissa förändringar. Programrådet yttrar sig nämligen enligt referat i propositionen på följande sätt: »Programrådet uttalar, att den sunda, naturliga utveckling, som rundradion uppvisat i Sverige, icke bör äventyras genom den av utredningsmännens flertal föreslagna, radikala omorganisationen, vars behövlighet eller nyttighet icke på något sätt påvisats men om vars lämplighet för tillgodoseendet av det allmännas och de enskildas samfälliga intressen i detta fall starka tvivel kunna finnas.» Men så heter det vidare: »Däremot torde nu tiden vara inne att skaffa en bredare bas för det centrala programorganet. Detta synes lämpligast kunna ske genom att enligt reservanternas förslag styrelsen till nio personer, därav sex skulle tillsättas av Kungl. Maj:t. Genom en sådan påbyggnad vunnas dels att den så viktiga kontinuiteten med den hittills samlade erfarenheten bibehålles, dels att Kungl. Maj:t bleve i tillfälle att åt verksamhetens ledning tillförsäkra en utan tvivel välbehövlig större allsidighet i dess sammansättning.»

Jag skall inte trötta med att läsa vidare. Det står var och en fritt att göra det. Jag har endast velat anföra detta såsom ett bevis på, att de verkligt sakkunniga på området ha uttalat sig för vissa ändringar, herr Magnusson i Skövde. Såsom lekman skall jag inte tillåta mig att gå in på detta gebit, utan jag får göra som jag gjort så många gånger förr, jag får försöka bilda mig en uppfattning på grundval av det föreliggande utredningsresultatet plus myndigheternas yttrande över detsamma. Om jag gör det, herr Magnusson i Skövde, kommer jag till det resultatet, att den lämpligaste framkomstvägen är att ansluta sig till reservanternas i kommittén och reservanternas i statsutskottet förslag.

Här har nu lämnats åtskilliga interiörer från hur det är ställt med delägarskapet beträffande pressen. Jag skall inte göra mera än fullständiga dessa uppgifter så till vida, att jag skall framhålla, att det finns en stor tidning, som inte varit nämnd. Det kan ju inte skada att erinra om det. Vem som är huvuddelägare där, känner hela kammaren, och jag behöver därför inte här nämna namnet. Jag vill bara för att göra samlingen fullständig framhålla, att de storfinansiella intressena nog ha ett visst tag där också.

Här vill man nu ha det på det sättet från utskottsmajoritetens sida, att man vill försöka inbilla den svenska riksdagen, att genom att man lämnar plats för en till ifrån statens sida i styrelsen för bolaget i fråga, skall allan rättfärdighet vara uppnådd. Ja, tro det den som kan. Jag tog mig friheten att i statsutskottet erinra om, att det finns en § 59 i aktiebolagslagen, som ger en aktiemajoritet obestriddig rätt att ge direktiv åt en syrelse. Det svarades då, och jag är säker på att det även nu häremot kommer att framhållas, att detta betyder ingenting, ty Kungl. Maj:t har i alla fall hand om koncessionen och kan motverka sådana tendenser från en aktieägaremajoritets sida. Ja, det tvivlar jag inte på, men nog är det väl ett underligt förhållande, när man vill

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.

(Forts.)

ge sig sken av att vilja ge staten ett ökat inflytande, att man samtidigt skall ordna det på det sättet, att man behöver skriva bort berörda lagparagraf i aktiebolagslagen för att kunna nå det syfte man vill. Herrarna få ursäkta, om det är litet svårt för menige man att förstå ett sådant resonemang.

Angående förhållandena, när denna fråga först fördes på tal, gjorde herr Magnusson i Skövde här ett uttalande. Får jag vara så elak, att jag påminner om, hur det gick, när radioutredningen först kom att nämnas i pressen? Jag skall då be att få säga, att det som då ansågs vara särskilt förkastligt å ena sidan var utredningsmajoritetens förslag, men det som å andra sidan ansågs vara det bästa resultatet man kunde nå, det var reservanternas i utredningen förslag. Jag tror jag kan våga mig på att konstatera — jag har ju inte som på de stora tidningarnas redaktioner tillfälle att läsa så gott som alla tidningar, men jag säger så här pass försiktigt — att den tongivande pressen överhuvud var ense om att det borde göras en förändring, men den skulle inskränka sig till att ta reservanternas i utredningskommittén förslag. Så gick det till, herr Magnusson i Skövde, när denna fråga, kanske inte först, fördes på tal, ty det var ju i riksdagen, när det begärdes en utredning, men när utredningsmännens förslag kom fram och det då fördes på tal. Då sjöngs den visan ganska samfällt över Sveriges land, att det är reservanternas i kommittén förslag, som vi ska ha, men däremot inte den farliga majoritetsriktningens radikala förslag, som man då uttryckte sig.

Jag för min del tror, att ett sakligt bedömande — som herr Magnusson i Skövde påstod ha varit ledstjärnan för honom och vilket jag inte tvivlar på — från pressens sida, som gjordes vid den tid, då utredningsresultatet kom fram, verkligen skulle vara så pass sakligt, att det skulle stå sig den 15 maj 1935. Ty så orimligt lång tid är det inte, som har förflutit, sedan utredningsförslaget lämnades till Kungl. Maj:t, och så litet har det faktiskt hänt på detta område, att jag tycker det borde vara befogat att dra vissa växlar från den ståndpunkt, som då intogs, inte bara av ledande tidningsorgan utan långt in i herr Magnussons i Skövde eget läger.

Jag tycker nu för min del, att det tillgripits litet — hur skall jag våga mig på att uttrycka det? — svaga skäl, det kanske är det lindrigaste jag kan säga, när man här stöder sig på ett uttalande, som lär ha fällt i första kammaren, om risken för andra kammaren att bifalla reservationen, därför att det inte kan bli gemensam votering. Jag får väl inte anses som någon expert, men om jag erinrar om, att det till och med i gemensam voteringspraxis, som jag känner till — och om jag minns rätt — har ägt rum voteringar, som lett till sist till organiserandet av ett helt ämbetsverk, och om jag vidare säger, att de mycket förkättrade arbetslöshetsdirektiven på sin tid ansågos kunna göras till föremål för gemensam votering, så tror jag att jag har antytt, att det nog skall bli möjligt att ifrån gemensamvoteringsinstitutet, särskilt vad det gäller statsutskottet, uppvisa prejudikat, som äro av den art, att man icke kan bortse från dem, därest man inte vill bryta sönder hela den samlade praxis, som tidigare tillämpats. Här är det nog så beträffande reservanternas förslag, att där är det fråga direkt om pengar, och det står också i klämman, vilket jag särskilt vill understryka, vad pengarna skola användas till, så att det behöver inte föranleda några misstolkningar i detta fall.

Det starkaste skäl herr Magnusson i Skövde — eller kanske det var herr andre vice talmannen — anförde var, att ingen skada sker, om man låter bli att göra mer än vad majoriteten här föreslagit. Men är det skälet ändå inte egentligen bra litet vägande, när man dock är överens om att ur kulturell synpunkt det är nödvändigt, att statsmakterna få sin hand med i spelet på ett

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.

(Forts.)

annat sätt än tidigare? Ty herrarna låtsas ju vilja vara med om en ändring i det hänseendet.

Nu skall jag, herr talman, icke förlänga debatten ytterligare. Jag skall bara tillåta mig att ställa en liten fråga. Det är ju så, som här har upplysts om både från statsrådets och herr Nybloms sida, att staten har sändarstationerna, staten sörjer för det väsentliga och sörjer för inkasseringen. Hur skulle det vara, om ett enskilt bolag rådde om dessa sändarstationer och staten sedan komme och sade till bolaget: Ja, detta är alldeles utmärkt och i sin ordning — ni sköter det tekniska, ni sköter inkasseringen, nu vill staten taga hand om programmet. Det är det omvända förhållandet, som nu råder. Därför kan jag icke finna annat än att reservanterna stå på en mycket sakligare och riktigare grund än majoriteten, och jag tillåter mig, herr talman, att beträffande det nu föredragna momentet yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman! Jag skall genast fritt och oförbehållsamt avge en bekännelse: Jag tillhör styrelsen för Aktiebolaget Radiotjänst. Jag skulle sålunda kanske betraktas som part i saken och knappast ha rätt att uppträda här och yttra mig, men efter de vackra vitsord, som statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet — och för övrigt också sakkunnigutredningen gett åt Radiotjänsts verksamhet, vågar jag hoppas, att herrarna icke placera mig på de anklagades bänk. Jag skulle kanske kunna tänka mig, att det var vissa detaljer i statsrådets och herr Nybloms yttranden, som avsågo att sätta mig där, men jag kan icke erkänna herrarnas rättighet att vara åklagare i det hänseendet. Till den delen av herrarnas anföranden skall jag senare återkomma.

Jag skall också avge en annan bekännelse. Jag erkänner, att den fråga vi behandla är av stor allmän vikt och betydelse. Radioverksamheten har för vårt folk så stort värde, att man icke skall förvåna sig över att riksdagsmännen och medborgarna intressera sig för den i hög grad och vilja eftersträva att få den ordnad på bästa möjliga sätt. Det är sålunda ganska naturligt, att det blir livliga debatter därom. Men jag tycker, att man borde kunna hålla sig på ett något så när sakligt plan. Jag lyssnade till debatten i dag i första kammaren med stort intresse. Det var på det hela taget en mycket saklig debatt, där representanterna för olika ståndpunkter förfäktade sin uppfattning med sakliga skäl. Här i denna kammare har det däremot kommit inslag i debatten, som jag finner mindre tilltalande. Jag kan icke säga, att det deklamatoriska anförande, som herr Nyblom höll, kan ge något som helst sakligt bidrag till ett bedömande av frågan. Jag skall något senare syssla med hans anförande, men vill redan nu säga, att liksom det finns en del människor, som lära vara mera konungsliga än Konungen själv, så var herr Nyblom mera socialistisk än socialisterna själva. Ty ett sådant lovtal över statsverksamheten vet jag mig icke ha hört förut. Jag har också sagt till herr Kilbom och herr Ström, att nu voro de slagna och nu kunde de icke sticka över.

Jag skall be att få sysselsätta mig litet med kommunikationsministerns anförande. Först vill jag då framhålla skiljaktigheterna i de olika ståndpunkterna. Därvidlag har man kommit med åtskilliga överdrifter. Herr statsrådet var mycket angelägen att framhålla, att Radiotjänst är ett enskilt monopol. och herr Nyblom, som plöjde i samma fåra, upprepade — så vitt jag förstod honom rätt — samma uppfattning. Men, herr statsrådet, det är icke något enskilt monopol. Det är ju härvidlag staten, som beviljar koncession åt ett enskilt företag. Det är ett statligt monopol, och det kan icke betecknas som ett enskilt monopol.

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.

(Forts.)

När man vidare från statsrådsbanken betonar, att radioverksamheten skall stå under en effektiv kontroll, bör väl ändå upplysas om att det sitter representanter även för staten i styrelsen. Kungl. Maj:t utser ordförande, och den nuvarande vice ordföranden är också utsedd av Kungl. Maj:t. Vidare äger Kungl. Maj:t utse en suppleant i styrelsen samt en revisor och en revisors-suppleant. Avståndet mellan Kungl. Maj:t och radiobolaget har icke varit så stort, att icke Kungl. Maj:t kunnat söka sig dit antingen genom de statliga ombuden eller genom direkt hänvändelse till Radiotjänst. Det vitsordades av en föregående finansminister i första kammaren i dag, att han upprepade gånger vänt sig till Radiotjänst och alltid blivit behandlad på ett tillmötesgående sätt — en sak som ju är helt naturlig.

Den ena ståndpunkten är den, att Kungl. Maj:t skall bevilja koncession till en sammanslutning av enskilda att driva denna verksamhet. Den andra ståndpunkten är den, att verksamheten skall göras helt statlig. Det är sålunda icke frågan om att välja mellan ett enskilt monopol och ett statligt, utan det är endast frågan om hur kontrollen över verksamheten skall genomföras.

Nu är det på det sättet, att denna verksamhet i åtskilliga hänseenden är av ganska ömtålig beskaffenhet. Man har genom densamma fått ett medel att sprida upplysning bland folk ute i bygderna och att bereda dem förströelse och nöje, ett medel av det allra största värde. Detta gör, att det hela måste ske på ett visst fritt och otvunget sätt. Man kan icke inordna verksamheten under de stränga, högtidliga statsreglerna. Det är en viss fördel förenad med att den bedrivs av ett enskilt företag, såsom nu är fallet. Det är en fördel även för regeringen, eftersom den på så sätt ställes vid sidan av verksamheten och icke behöver bära direkt ansvar för den. I åtskilliga hänseenden har detta sitt värde. Det förekommer t. ex. krönikor om utrikespolitik i radio, och man har exempel på hur det uppstått trassel och otrevnad för regeringen i det hänseendet i länder, där radion varit förstatligad. Här placeras alltså Kungl. Maj:t vid sidan om det hela, och det är företaget, som bär ansvaret.

Det har kraftigt betonats i debatten i dag av herr statsrådet och även av herr Nyblom — så vitt jag fattade honom rätt — att där ett förstatligande är genomfört, har detta, så vitt man vet, icke medfört några olägenheter. Det skulle icke ha inträffat, om vi undantaga diktaturländerna, att regeringarna obehörigen ingripit, och det hela skulle överhuvud taget ha fungerat ganska bra. Jag skulle vilja framhålla, att vi här ha att göra med en verksamhet, stadd i utveckling. Man kan göra den anmärkningen mot utredningen, att den praktiskt taget kommit för tidigt. Man har icke ännu kommit ifrån experimentstadiet, och det är därför olämpligt att fälla sådana tvärsäkra omdömen, som herr Nyblom gjorde. Det gör man icke, om man känner till förhållandena. I andra länder har emellertid på senare tid framkommit skarp kritik mot den statliga verksamheten. Så är förhållandet i England, så är det i Danmark och så är det i Norge. Jag var i Norge för icke länge sedan, och jag konstaterade, att där rådde fullständig krigsstämning mellan pressen och radion, något som naturligtvis icke kan vara till gagn för radioverksamheten. Alltså är det icke riktigt, när det heter, att man är så utomordentligt belåten i andra länder, där denna verksamhet blivit förstatligad, utan det verkliga förhållandet är, att det där framkommit kritik och missnöje mot den förstatligade radioverksamheten. Att det icke framkommer kritik och missnöje i diktaturländerna behöver jag ju icke påpeka särskilt, ty där tillåtes icke kritik och missnöje. Där är den statliga radion en naturlig detalj i hela likriktningssystemet.

Jag skall så taga upp några uttalanden av herr statsrådet.

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

Statsrådet förklarade, att det var naturligt, att ett förstatligande borde genomföras, därför att telegrafstyrelsen hade i ett yttrande, innan man börjat med verksamheten, framhållit, att enskild verksamhet var naturlig i början men att sedan man övergått från förströelseprogram till upplysningsprogram man borde låta verksamheten övergå till staten. Där ser man, sade statsrådet, hur naturligt det är att påkalla ett förstatligande. Jag blev verkligen förvånad, när jag hörde statsrådet fälla detta yttrande. Statsrådet kan icke vara främmande för att det föreligger ett yttrande från skolöverstyrelsen, däri det uttryckligen säges ifrån, att någon organisationsförändring av radion med hänsyn till upplysningsverksamheten icke är behövlig. Herr statsrådet sysselsätter sig ju exempelvis med bilismen. Om statsrådet nu skall medverka till att vidtaga åtgärder på det området, icke går väl statsrådet och tittar på vad bilmännen sade, innan bilismen kommit igång? Man får väl ändå taga hänsyn till de erfarenheter man gjort på de olika områdena. Skolöverstyrelsen har tagit hänsyn till den praktiska erfarenheten, vilket telegrafstyrelsen icke kunde göra, när den avgav sitt nyss nämnda yttrande.

Herr statsrådet sade, att han ville, att verksamheten skulle skyddas för att komma under obehörigt politiskt inflytande. Jag vill på det allra bestämdaste bestrida, att det förekommit något obehörigt inflytande. Detta har icke utredningen kunnat påstå, och så vitt jag vet ingen annan heller gentemot den nuvarande verksamheten. Jag vill emellertid med anledning av detta statsrådets yttrande övergå till statsrådets egen skiss till nyordning. Vare sig jag tager det ena alternativet eller det andra, måste jag fråga: var har statsrådet garantier mot obehörigt inflytande? Statsrådet skisserade mycket löst, hur den blivande styrelsen skulle tillsättas. Det skulle lämpligast kunna ske, säger statsrådet, genom att man låte vissa korporationer föreslå ledamöter i styrelsen. Man skulle t. ex. kunna tänka sig förslag från musikaliska akademien och teaterrådet. Jag märkte icke i denna skiss något, som kunde skapa garanti mot obehörigt politiskt inflytande. Det är dock en ganska viktig punkt. Jag vill betona, att i den skrivelse riksdagen avlät år 1933 betonades detta såsom särskilt betydelsefullt. Den detaljen tycks man nu ha helt och hållet tappat bort.

Vad beträffar den allmänna programverksamheten vill jag säga, att jag finner den detalj i förslaget, som går ut på att man skulle låta teaterintresserade och musikintresserade föreslå ledamöter i styrelsen, i högsta grad betänklig, därför att dessa grupper ha intresse av att förtjäna på radion. Släpper man in dem i styrelsen, skall man få se, att de icke sluta förrän de få så mycket som möjligt av de medel, som äro tillgängliga, och det blir sannerligen icke i lyssnarnas intresse och till verksamhetens gagn. Det har varit en styrka för den nuvarande verksamheten, att alla sådana intressen kunnat hållas tillbaka och att man kunnat skapa en god och förnuftig uppdelning, när det gäller de olika programavdelningarna.

Herr statsrådet nämnde, att det icke egentligen riktats någon skarpare kritik mot reservanternas i kommittén uttalande. Jag ber att få fästa statsrådets uppmärksamhet på några rader i reservanternas uttalande, som han tyckes ha gått förbi: »Rundradioutredningen, som haft tillfälle att taga del av hur Radiotjänsts verksamhet under de gångna tio åren utvecklats, har, så vitt vi kunnat finna, icke påvisat vare sig att ett ökat statsinflytande över programledningen vore nödvändigt för ernäendet av ett gott arbetsresultat eller att en statlig organisation skulle garantera ett bättre sådant. Ur denna synpunkt är sålunda en ändring av organisationen — fortfarande enligt vår åsikt — icke påkallad.» Jag skall icke fortsätta vidare. Reservanternas motive-

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

ring för att de gått med på förslag om en omorganisation är korteligen den, att de befara, att man icke kan stå emot utvecklingen utan måste böja sig, och de anse det därför lika gott att göra vissa medgivanden för att få fred. Det är väl ganska klart att, om man icke gillar denna taktiska eftergiftspolitik utan vill hävda en fast, sakligt grundad uppfattning, man icke skall följa reservanterna i det förslag de framställt. Jag vet icke, om statsrådet gillar den lilla ingress jag läste upp, men jag hoppas, att han ändå erkänner, att dessa herrar haft sakliga skäl för sin uppfattning, och då förfaller ju en del av hans kritik mot oss, som också anse, att det icke finns anledning till några förändringar och som också anse oss ha sakliga skäl för vår uppfattning.

Jag blev ganska häpen, när statsrådet sade, att om man gick på den linje, som är framlagd i utskottsmajoritetens förslag, riskerade man, att rörelsen måste läggas ned, ty det kunde tänkas, att Aktiebolaget Radiotjänst icke ginge med på de villkor, som där uppställts. Jag måste förutsätta, att statsrådet läst det yttrande, som avgivits av styrelsen för Aktiebolaget Radiotjänst. Då måste han ha funnit, att styrelsen är beredd till tillmötesgående och förhandlingar, så vitt jag kan erinra mig på alla de punkter, på vilka reservanterna framställt några önskemål. Jag tror mig som ledamot i styrelsen kunna försäkra, att tillmötesgående på alla dessa punkter kan påräknas. Sålunda kunna vi utan vidare, herr statsråd, avskrika det hotet.

Herr statsrådet framhöll vidare, att det skulle vara en stor fara för staten, om avgörandet låge i händerna på enskilda. Jag har redan betonat, att staten alltjämt har i sin hand att fastställa villkor, när koncession beviljas, och att sålunda de enskildas självbestämmanderätt icke är så stor. Vederbörande måste följa de allmänna riktlinjerna. Göra de icke detta, fullgöra de icke koncessionens villkor och bestämmelser och få icke heller behålla koncessionen.

Jag skall icke ge mig in i någon längre diskussion med statsrådet beträffande hans påståenden om tidningsväsendet. Jag blev ganska förvånad över vad han yttrade — jag hade icke väntat mig ett sådant uttalande om den svenska pressen från statsrådsbänken. Jag tror, att han skall ge mig rätt i att om vi bortse från det agitationsämne, som vi nu ha framför oss, den svenska pressen på det hela taget är sund. Om det förekommit och förekommer osunda företeelser, äro dessa undantag, som bekräfta regeln. Statsrådet citerade mitt uttalande vid Publicistklubbens årsfest, och det tackar jag honom för. Jag vill tillägga, att jag för det uttalandet fått allmänt instämmande från mina kolleger inom pressen, och det är tydligt, att det finns en skarp reaktion inom pressen mot de osunda företeelser, vilka både statsrådet och jag vända oss emot. Under sådana omständigheter är det icke skäl i att uttala så skarpa omdömen om pressen i allmänhet, som herr statsrådet och även herr Nyblom gjorde. Jag vill inlägga en bestämd gensaga mot dylikt. Den svenska pressen förtjänar icke de hårda domar, som här i dag uttalats mot den.

Vad beträffar pressens medverkan i denna sak vill jag betona, att det råder visst icke en samstämmig uppfattning i pressen. Det framgick för övrigt av herr Nybloms anförande, att olika meningar gjort sig gällande. En del tidningsägare ha sagt: Pressen borde icke ge sig in i denna affär, ty radion konkurrerar med pressen. Jag tror, att det icke alls skulle bli någon sorg på en hel del håll, om pressen avkopplades. Men att pressen överhuvud taget kom med berodde, så vitt jag vet, på att den uppmanades att gå med, då man ansåg, att det var en lämplig anordning. Man gick ut ifrån att verksamheten skulle bedrivas på det sättet, att man skulle göra framställningarna i radion aktuella för att den stora allmänheten skulle bli intresserad, och för det ändamålet ansåg man tidningarna skickade att medverka. Vidare lade man stor

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

vikt vid att det skulle bli opartiskhet, och denna ansåg man sig kunna ernå genom att olika partier voro representerade inom Radiotjänsts styrelse. Jag kan vitsorda, att denna anordning varit synnerligen gagnande.

Vad vidare apparattillverkarna beträffar ha de herrar, som representerat dem i styrelsen, varit mycket skickliga och insiktsfulla män och ha tillfört styrelsen praktisk sakkunskap av utomordentligt stort värde. Jag tror inte, att det kan finnas fog för att rikta ett sådant klander mot delägarna som här uttalats. De ha inte utövat obehörigt inflytande. Det kan inte påstås. När man säger något sådant, säger man vad som inte kan bevisas. Jag bestrider i varje fall dessa påståenden på det bestämdaste.

Medan jag är inne på tidningarna, herr talman, vill jag till komplettering av de uppgifter som lämnats upplysa om, att 310 aktier finnas hos pressens centrala organ. Herr Nyblom påstår, att Svenska Tidningsutgivareföreningen behärskas av de stora tidningarna. Det är inte riktigt. Det förhåller sig inte så. Det är antalet som dominerar och inte tidningarnas storleksordning. Stockholmstidningarna ha 341 och landsortstidningarna 549 aktier. Dessa senare aktier äro fördelade på tidningar av mycket skiftande storleksordning och tidningar, tillhörande alla de större partierna.

Så, herr talman, vill jag säga några ord om licensmedlens användning. Det finns olika linjer i detta avseende. Kommittén är inne på en linje. Kommittén förfäktar den meningen, att inkomsterna skola användas för verksamheten. Alltså, när en person löser sin licens, skall avgiften användas så, att han får valuta för sina pengar. Nu har den ordningen tillämpats de senare åren, att det överskott som uppstått gått in till statskassan, och det har varit en ganska betydande summa. Kommittén har kommit fram med förslag om fondering. Det har inte upptagits av kommunikationsministern, utan han har velat, att nuvarande ordning skall tillämpas, och så vitt jag förstår, innebär hans uttalande, vartill även reservanternas i statsutskottet anslutit sig, att man skall använda denna verksamhet som skattekälla. Jag tror inte, att denna uppfattning är riktig. Jag tror, att den riktiga uppfattningen är, att dessa pengar skola användas för radioverksamheten. Genom att rösta med reservanternas ansluter man sig alltså till det principuttalande, som statsrådet gjort, och jag tror inte, att det vore lyckligt för radioverksamheten i fortsättningen. Jag tror, att det riktiga på denna punkt är, att medlen reserveras för verksamheten och att man sålunda inte gör denna verksamhet till en skattekälla. Detta bör inte göras utan ett riksdagsbeslut i annan ordning än den, i vilken dagens beslut kan komma att fattas.

Herr talman! Jag skall inte nu syssla utförligt med herr Nyblom och inte taga upp hans skarpa ord mot delägarna i bolaget. Jag skall endast uttala min förvåning över, att en man, som deltagit i en lång utredning, inte framfört något av denna kritik i utredningen utan först här i kammaren träder fram och håller ett mycket demagogiskt anförande. Om de förhållanden, mot vilka herr Nyblom vänt sig, ha inverkan på radioverksamheten, borde de ha framhållits i det utlåtande, som herr Nyblom varit med om. Jag måste säga, att detta sätt att använda sin sakkunskap är ganska underligt. Jag har inte funnit någonting alls av denna kritik i de sakkunnigas utlåtande.

Slutligen ett par ord i anslutning till vad statsutskottets ärade ordförande sade om gemensam votering, ifall kamrarna skulle stanna i olika beslut. Det förhåller sig så, att det anslag, som begäres, anknyter till kommunikationsministerns och reservanternas förslag antingen om bibehållande av det gamla bolaget eller att staten skall köpa aktierna i det gamla bolaget. Intetdera av dessa alternativ kan genomföras utan bolagets medverkan. Om bolaget säger

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

nej, kan intet av dessa förslag genomföras, och då blir det ingen användning för pengarna. Då frågar jag: Är det verkligen så, att det är anslaget, som är det väsentliga? Är det inte organisationen som är det väsentliga? Förhåller det sig så, kan inte, såvitt jag förstår, gemensam omröstning äga rum.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Leo**: Herr talman! Jag är angelägen att genast rätta en missuppfattning, som herr Björck gjorde sig skyldig till. Han protesterade i sitt anförande mot den hårda dom, som också jag skulle ha fällt över den svenska pressen. Han sade, att det finnes inga skäl för de stränga omdömen om den svenska pressen, som statsrådet fällt. Den svenska pressen är, sade han, med några undantag bra och självständig. Jag delar fullständigt herr Björcks uppfattning i denna del och har själv sagt detsamma som herr Björck sagt nu. Det är en fullständig missuppfattning, om han ur mitt förra anförande läste ut någon förkastelsesdom över den svenska pressen. Jag sade tvärtom, att så länge den svenska pressen har den fria och självständiga ställning den för närvarande i stort sett har, hyser jag för min del inga större farhågor för att låta den behålla medinflytande i rundradions programverksamhet. Men jag beklagade att det finns undantag, vilket också herr Björck medgivit finnas, undantag som ha inflytande för närvarande i den svenska radioverksamheten.

Jag skall för övrigt ge mitt fulla erkännande åt den verkligt lugna och sakliga ton, som präglade herr Björcks hela anförande. Han försökte med verkligt allvar att göra frågan till vad den är, en praktisk organisationsfråga, som i och för sig inte behöver ha minsta bismak av politik eller politiska principer. Jag beklagar endast, att inte denna uppfattning från herr Björcks sida tidigare kommit till uttryck i den offentliga debatt, som under en lång tid förts utanför riksdagen. Det skulle ha verkat som en välbehövlig kalldusch på alla dem, som sökt göra en stor politisk affär av denna fråga. Det hade sålunda varit både bra och lustigt med den upplysningen, som herr Björck här lämnade, att frågan enligt hans mening inte rörde sig om enskilt monopol utan om statligt monopol. I motsats till den uppfattning jag har, nämligen att radioverksamhetens programavdelning för närvarande skötes av ett enskilt monopolbolag, menade herr Björck, tydligen på fullt allvar att det är ett *statligt* monopol. Vi ha redan statsmonopol, säger herr Björck, i fråga om programverksamheten. Men varför inte upplysa den övriga delen av tidningspressen om detta, den delen som nu i flera månader med all makt bekämpat det statsmonopol, som enligt herr Björcks uppfattning redan finnes och som utövas delvis av den tidningspress själv, som gått till storms mot sitt eget statsmonopol? Jag skall inte tvista om ord, men nog förefaller det mig vara ett ganska egendomligt statsmonopol, som består däri, att det är överlämnat att handhavas av till väsentlig del tre — vad skall jag säga — grupper eller firmor: huset Wallenberg, huset Bonnier och Torsten Kreuger. Jag är övertygad om, att om staten hade litet större möjlighet än den för närvarande har att utöva inflytande på förvaltningen av detta statsmonopol, är det inte säkert, att det bleve samma resultat ifråga om de ytterst bestämmande.

Som ett genomgående drag hos motståndarna till det framlagda förslaget har framhållits, att det finnes ingen anledning att verkställa en omorganisation. Det är bra som det är. Det har ingenting inträffat, och följaktligen

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

föreligger ingen anledning att handla. Jag erkänner för det första gärna, och jag har gjort det många gånger förut, att det finnes ingen större anledning till anmärkning mot det sätt, varpå programverksamheten handlagts hittills. Och jag erkänner gärna, att den allmänna regeln bör vara, att man inte skall handla i onödan, att man inte skall vidtaga förändringar, förrän sådana visat sig av behovet påkallade. Men det finnes också, mina herrar, vissa tillfällen i livet, då man måste så att säga handla i förtid, i förebyggande riktning för att undvika att råka i svårigheter, som det är för sent att undgå, när de inställa sig. Här är ett sådant tillfälle. Man brukar ofta använda den bilden, att man väntar inte med att försäkra sitt hus, tills det brinner i knutarna. Jag säger detta naturligtvis utan att på något som helst sätt ens ifrågasätta, att vi skulle befinna oss i den sistnämnda situationen i detta fall. Men vi ha här ett fall, där man, hur bra det än gått hittills, har anledning att gardera sig mot obehagliga överraskningar. Och jag vet intet bättre sätt att göra det än att följa exemplet från så många andra länder och ge staten ökat inflytande över den stora folkbildningsverksamhet det här gäller.

Herr Björck upprepade farhågorna för obehörigt politiskt inflytande vid ett förstatligande av radion. Han vände sig också mot något påstående, som skulle ha fällts, att det även under nuvarande ordning skulle ha förekommit obehörigt politiskt inflytande. I varje fall har jag inte fällt ett sådant yttrande. Jag har ingen anledning att säga sådant. Men då herr Björck frågar: På vad sätt vill kommunikationsministern garantera, att det inte även med hans förslag smyger sig in något obehörigt politiskt inflytande, vill jag hänvisa till detaljerna i förslaget i propositionen. För att skilja radioverksamheten från den egentliga statsförvaltningen har det i propositionen föreslagits en rad av åtgärder som tillsammanantagna utan minsta tvivel skulle komma att bereda den blivande ledningen en fullt fri och självständig ställning gent emot regeringen. Det är för det första förslaget, att styrelseledamöterna skola väljas för en tid av 3 år. Det skall alltså inte ske någon successiv förnyelse; samtliga väljas på en gång för en tid av 3 år. Sedan de äro valda, sitta de där och kunna inte utan särskilda skäl avlägsnas, de ha att sköta sitt uppdrag efter vad deras egen uppfattning och deras samvete bjuder. Det är vidare förslaget, att styrelseledamöterna, åtminstone till viss del, skulle utes på förslag av olika kulturella och allmänna institutioner och myndigheter, varigenom man skulle vinna garanti för, att olika åsikter, uppfattningar och meningsriktningar skulle komma att få säte och stämma i styrelsen. Det är vidare förslaget, att styrelsen själv och sålunda inte Kungl. Maj:t skulle utse verkställande direktör i företaget. Det är dessutom förslaget, att Kungl. Maj:t inte skulle uppdraga de närmare detaljerna för ledningen av arbetet, utan endast med några korta ord, i huvudsak angivande rundradions allmänna mål och syfte, helt överlämna åt styrelsen att fritt utöva sin verksamhet. Slutligen är det förslaget, att besvärsmål i rundradiofrågor inte skulle få dragas under Kungl. Maj:ts prövning. Jag tror, att om man bygger upp en organisation på det viset, får man all den frihet och självständighet för radioledningen, som rimligtvis kan begäras. Och det blir helt enkelt icke tillfälle för Kungl. Maj:t att i onödan lägga sig i handhavandet av radioverksamheten.

Jag har, herr talman, inte mycket att tillägga beträffande min uppfattning om vilket beslut från andra kammarens sida, som skulle vara riktigast i förevarande situation. Jag vidhåller den uppfattningen, att ett bifall till reservanternas förslag skulle vara det, som bäst gagnar hela saken.

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

Härefter gav herr talmannen för kort genmäle ordet till

Herr **Björck** i Kristianstad, som anförde: Herr talman! Jag måste uttala min stora förvåning över det uttalande som gjorts från statsrådsbänken, när det såges, att det är ett monopol, som handhaves av husen Wallenberg, Bonnier och Torsten Kreuger. Jag tror, att jag hört talas om att sådant står i nazistpressen och förekommer i nazistföredrag, men att dessa uttalanden i agitatoriskt syfte skulle återges från statsrådsbänken, det hade jag aldrig kunnat drömma om. Kommunikationsministern vet mycket väl, att husen Wallenberg, Bonnier och Torsten Kreuger inte handha radiotjänst. Det är inte sant. Jag bestrider det på det allra bestämdaste. Kommunikationsministern kan inte göra ett sådant påstående. Vem företräder dem? Är det herr Åkerberg eller jag eller vem är det? Vidare är det upplyst, att Kungl. Maj:t utser ombud i styrelsen, och att med dessa av Kungl. Maj:t utsedda ombud har varit det bästa samarbete. Är det de herrarna, som skulle företräda husen Wallenberg, Bonnier och Torsten Kreuger? Vi måste ha klart besked på denna punkt. Jag tar denna beskyllning ganska allvarligt. Jag tar inte order från sådant håll, och jag vet, att ingen annan av styrelseledamöterna heller gör det. Det är Kungl. Maj:t som utser ombud, och jag upp-repar, att samarbetet med Kungl. Maj:ts ombud varit sådant, att besluten fattats enhälligt i allmänhet. Det har tagits den största hänsyn till de ut-talanden, som från det hållet gjorts.

Vidare yttrade

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Leo**: Herr talman! Herr Björck tyckes fortfarande ha benägenhet att missuppfatta mina yttranden, eller också har jag uttryckt mig oklart, och jag skall därför med nöje upprepa dem och söka göra dem om möjligt tydligare. Vad jag sade, eller ville ha sagt, i mitt anförande — och det var sagt i anslutning till de uppgifter, som lämnats i herr Nybloms anförande, uppgifter, som av ingen i debatten blivit vederlagda — var ingenting annat än att som aktieägare, delvis stora aktieägare, i Radiotjänst sitta ytterst husen Wallenberg, Bonnier och Torsten Kreuger. Jag vet inte, om herr Björck vill bestrida detta. Men det är upplyst, att Stockholmstidningen, Dagens Nyheter och Aftonbladet tillsammans representera en stor aktiepost i Aktiebolaget Radiotjänst, och att vissa radiofabrikanter också göra det.

Herr Björck måste naturligtvis skilja på styrelse och bolagsstämma i Aktiebolaget Radiotjänst. Jag har inte sagt, att nämnda personer sitta som representeranter i styrelsen eller att de utövat påtryckning på denna. Jag sade, att de sutto som aktieägare i Aktiebolaget Radiotjänst. Och som delägare i ett företag, ett aktiebolag, har man möjlighet att utöva inflytande, om man vill göra det, även på bolagets ledning. Vilket dock i detta fall ingen påstått har blivit gjort.

Herr **Björck** i Kristianstad, som nu ånyo för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Herr talman! Så vitt jag förstått, sade statsrådet, att det var ett monopol, som innehades av husen Wallenberg, Bonnier och Torsten Kreuger. Men här är det dock styrelsen, som har ansvaret, och därför måste jag säga, att det inte kan vara lämpligt att göra ett sådant uttalande, som statsrådet gjorde här.

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

Härefter yttrade:

Herr Meyerhöffer: Herr talman! När jag hörde statsrådet i sitt inledningsanförande rannsaka hjärtan och njurar och klarlägga de motiv, som föranlett motionerna, måste jag säga, att han något förenklade frågan. Det är väl ändå inte så, att det först genom tidningarnas ingripande kommit politik i denna sak. Här nämndes vissa namn, men är det icke fantastiskt att tro, att vad tidningarna Dagens Nyheter och Handelstidningen skriva skulle inspirerat mig att motionera i samma riktning som deras uttalanden. Ätminstone ha aldrig i politiskt avseende några beskyllningar i den vägen riktats mot mig och den meningsriktning jag företräder — däremot alldeles motsatta uttalanden, rent diametralt motsatta t. o. m. Nej, herr statsrådet får nog taga detta som uttryck för att personer, som hysa de mest olika politiska uppfattningar i nuvarande situation inför det monopolhot, som råder och som alla frukta, komma att få ett ställningstagande, som är fullkomligt motsatt det statsrådet företräder. Det är ur dessa synpunkter jag skall tillåta mig att göra några randanmärkningar till vad som här framhållits.

När man talat om förhållandena i utlandet, synes det mig, som om frågeställningen här knappast varit riktig. Om vi skola jämföra Sverige med utlandet, måste vi fråga oss: Äro utlandets förhållanden tillämpliga hos oss? Vad är det för förtjänst i utlandets organisation, som vi kunna draga nytta av och efterbilda, eller vad är det för skrämmande fel i utlandet, som vi för vår del måste förebygga? Några som helst förtjänster hos utlandets organisation ha mig veterligen icke framhållits under debatten, vare sig från statsrådets eller herr Nybloms sida. Däremot har man anført ganska skrämmande exempel. Man har talat om det vildsnår, som man finner där det härskar ett fullständigt fritt system, nämligen i Amerika — ett fall som för oss icke har något aktualitetsintresse. Man har vidare påvisat avskräckande exempel från länder, där det är monopol. Visserligen säger man, att dylikt endast kan förekomma i diktaturländerna. Ja, även om det kanske icke är det mest hotande för oss, är det väl ändå ett fall, som man icke alldeles får lämna åsido. Däremot, menar man, har i vårt land allt hittills fungerat tillfredsställande i stort sett. Herr statsrådet har framhållit detta i sina två anföranden. Då måste man verkligen fråga: Varför skola dessa förändringar komma till stånd, om det hela fungerat i stort sett tillfredsställande? Vi ha naturligtvis inga som helst garantier för att radioverksamheten allt framgent skall skötas bra, men en viss sannolikhet förefinnes väl för att en organisation, som hittills kunnat bemästra svårigheterna, skall vara mäktig den saken även i fortsättningen. I alla händelser ha vi — det vågar jag säga även efter statsrådets senaste anförande — intet skäl att antaga, att en statlig organisation bättre skulle fylla villkoren i detta avseende.

Jag har, herr talman, ingen anledning att lägga mig i hur det förhåller sig med pressen. Antingen den är fri eller ofri, brukar jag bli ganska omilt behandlad i den. Minst av allt tänker jag draga någon lans för den ena eller andra tidningen, den må vara större eller mindre. Jag måste i alla fall konstatera, att vad här har anförts om pressen bl. a. från statsrådets sida — och jag vill i förbigående säga, att jag gjorde mig skyldig till samma missuppfattning som herr Björck, så att det kan ju tyda på en viss otydlighet i statsrådets första anförande — ingenting har att skaffa med den förevarande diskussionen. Råder det osunda förhållanden inom pressen, så rikta gärna uppmärksamheten på dem och reformera och gör slut på missförhållandena!

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

Men, herr talman, det var en bemärkt man från min födelsestad, P. P. Waldenström, som en gång sade: Om hin själv säger, att 2 gånger 2 är 4, tror jag honom. Här skall man väl bedöma, om pressens inflytande på radioverksamheten varit av destruktiv natur. Ingen har framkastat detta, och därför måste jag säga, att vad statsrådet och herr Nyblom därvidlag anförde är denna fråga ovidkommande — det må vara hur riktigt i övrigt som helst.

Jag skall också taga upp några frågor, som herr Nyblom berörde, då han gjorde en enligt min mening mycket haltande jämförelse mellan Aktiebolaget Radiotjänst och »aktiebolaget Försvarstjänst». Det är väl i alla fall så, att det i alla tider varit fullkomligt självklart, att försvaret är en primär statsuppgift. Något tydligare bevis på samhälleligt förfall kan väl näppeligen tänkas än om enskilda grupper skulle övertaga detta samhällets självklara åliggande. Men det har icke från någons sida kunnat ledas i bevis — allra minst kunde herr Nyblom det i sitt anförande — att ett monopol är nödvändigt för radiotjänstens bedrivande och att denna verksamhet är någon statlig uppgift av första ordningen. Jag vet, att när jag fortsätter, kan jag icke få samma betyg för välförhållande, som herr Björck i Kristianstad fick av statsrådet. Jag får bekänna, att jag aldrig ägt någon enda aktie i ett företag eller varit med i styrelsen för något bolag. Det kan därför icke här vara fråga om något personligt intresse från min sida. Men jag har gjort mig skyldig till samma försyndelse, som här påtalats, då jag i samband med övriga monopol, kaffemonopol, bensinmonopol o. s. v., regelbundet nämnt det enligt min mening hotande radiomonopolet. Det går heller icke att med det hot för näringslivet och för hela samhällslivets omdaning, som monopolen innebära, isolera den här föreliggande frågan från de andra monopolfrågorna. Detta har på ett avgörande sätt bestämt mitt ställningstagande till spörsmålet.

Är det någon som vill göra gällande, att de bägge första statsmakterna icke skulle kunna komma till rätta med den splittrade tredje statsmakten? Något farligt hot från dess sida kan således icke anses föreligga.

Jag har också ett annat skäl att tro, att det är olämpligt med statsmonopol, och det är, att själva driftsformen icke lämpar sig för ett sådant monopol. En radiotjänst, organiserad i stort sett enligt nuvarande grunder, måste väl vara väsentligt mycket mera lyhörd för önskemål och kritik från olika håll och riktningar och sträva efter att organisera sin programverksamhet därefter. Ett statsägt företag kan däremot göra sig synnerligen okänsligt för än så legitima önskemål, som framföras från minoritetsgrupper.

Herr Nyblom sade, att det gällde, som han avslutningsvis uttryckte sig, att »skapa nationell samling i denna fråga». Ja, visst tillgriper man en och annan gång så där avslutningsvis dylika retoriskt verkningsfulla uttryck, men tittar man litet närmare på innehållet, kan det sakliga bevisvärdet vara ganska ringa. Så är förhållandet här. Jag ivrar lika mycket för nationell samling som herr Nyblom, föreställer jag mig, men det är väl icke likgiltigt vad vi samlas om. Ingen vill nog göra gällande, att Radiotjänst, på det sätt den fungerat, är något slags hämmande boja på den svenska nationen, och att det gäller, att vi resa oss såsom en man för att skaka av oss densamma.

Jag skall icke alls försöka sia om vad framtiden bär i sitt sköte eller om hurudan utvecklingen kan bli, men jag vill säga, att under nu föreliggande omständigheter vore ett bifall till regeringens förslag och till reservationen enligt min mening olyckligt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

Herr Lithander: Herr talman! När utredningsfrågan var före, gav jag uttryck åt den uppfattningen, att den nuvarande formen för radioverksamhetens bedrivande för den svenska allmänheten innebär större fördelar än ett statligt monopol kunde ge. Man kan göra det tankeexperimentet, att man skulle vilja rikta anmärkningar mot det statliga monopolet — det skulle väl då ske till någon kontrollstyrelse eller dylikt. Hur små utsikter skulle den svenska allmänheten då icke ha att få rättelse! Det är tydligt och klart — den siste ärade talaren nämnde några ord om den saken, och även jag berörde den vid det förra tillfället — att om några önskemål eller några anmärkningar framställas, är ett bolag, som är beroende av Kungl. Maj:t för fortsatt koncession och i vilket Kungl. Maj:t har så stort inflytande, som här är fallet — och jag för min del har ingenting emot att detta inflytande ökas, exempelvis genom att telegrafstyrelsen får sätta in en ledamot i styrelsen — mera känsligt för kritik och erinringar än ett statligt monopolföretag.

När man nu gått till angrepp mot aktiebolaget Radiotjänst, har man anmärkningsvärt litet kritik att komma med, och man kan egentligen icke påvisa något, som icke är skött på det sätt det bör skötas. Nej, i det avseendet har man ingenting att vinna men alldeles säkert mycket att förlora.

Herr Nyblom sade på tal om England, att den statliga driften där varit till synnerlig belåtenhet. Herr Nyblom torde icke ha fullt rätt uppfattat förhållandena. Den statliga radioverksamhet, som där bedrivits sedan 1927, har i stället gett upphov till mycket starka uttryck av klander. Oppositionen har stegrats undan för undan, och icke minst var detta fallet under åren 1933 och 1934. För en vecka sedan utlöstes kritiken i att en parlamentarisk kommitté tillsattes för att undersöka och taga del av det klander, som kommit fram. Det har särskilt visat sig, att på det utrikespolitiska området har just den omständigheten, att verksamheten bedrivits i form av ett statligt monopol, vållat vederbörande besvärigheter. Vad som sägs uppfattas lätt såsom inspirerat av regeringen, under det att om ett misstag sker hos oss, med den form vi ha, regeringen icke behöver kläda skott för det. Den person, som i England haft att sköta den utrikespolitiska radioavdelningen, har nyligen fått lämna sin befattning just därför att han ställt regeringen i kinkiga situationer. Även den synnerligen skicklige debattören Postmaster General har fått besvärliga frågor på grund av de förhållanden, som rått. Dylikt är sannerligen ingenting för oss att stå efter, och vi böra icke eftersträva något som man i andra länder med fog klandrar. Icke heller i våra grannländer har systemet varit utan anmärkningar.

Emellertid begärde jag ordet, herr talman, egentligen för att fästa uppmärksamheten på några ord i reservationen med anledning av den motion jag väckt i anslutning till den kungl. propositionen. Det står i reservationen på sidan 10: »Herr Lithanders motion om att avlönat uppdrag inom radiomonopolet ej må innehavas av riksdagsman avstyrkes likaledes av utskottet; att för dylika uppdrag lämpliga personer ej böra göras obehöriga på grund av riksdagsmannaskap är en uppfattning, som tidigare av riksdagen hävdats.» Jag vill framhålla, att utskottet icke fattat ståndpunkt till denna fråga. På sidan 7 heter det nämligen först: »På sätt utskottet härovan utvecklat böra alla berättigade önskemål om ökat statsinflytande över radioverksamheten kunna tillgodoses utan att verksamheten förstätligas», varefter utskottet tillägger: »Herr Lithanders motion II: 512 om att avlönat uppdrag inom det av Kungl. Maj:t föreslagna nya radiomonopolet ej må innehavas av riksdagsman påkallar vid sådant förhållande intet utskottets yttrande.» Och på sidan 6 framhåller utskottet, att »även i övrigt har Kungl. Maj:t vid koncessionens

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.

(Forts.)

förnyande möjligheter att bevaka statens intressen». Jag har härmed velat understryka, att utskottet icke tagit ståndpunkt för, men heller icke avstånd från mitt yrkande. Jag känner också väl till riksdagens ställning i den frågan. Jag för min del har en annan uppfattning, och jag är övertygad om att förr eller senare kommer en annan mening att hävdas från allmänhetens sida än den som hittills gjort sig gällande i riksdagen.

Såsom frågan nu ligger till, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindman: Herr talman! Sedan jag begärde ordet, ha många talare yttrat sig, och det har sålunda uttalats mycket av vad jag annars skulle ha velat sagt. Jag skall därför försöka, så vitt möjligt, inskränka mig till sådana synpunkter, som skulle kunna vara av något nytt värde.

Emellertid kan jag icke underlåta att säga vad jag sagt många gånger förut från denna plats, nämligen att när man nu för tiden talar från statsrådsbänken, är det nästan en nödvändighet för vederbörande statsråd att börja med att försäkra, att det gått politik i frågan. Jag undrar, om icke det vapnet börjar bli ganska slött snart. Hur många frågor har regeringen icke varit med om att göra politik av? Det är en sak, som förekommer ganska ofta. Föreliggande fråga upptogs ju på det sättet, att man begärde från riksdagens sida en förutsättningslös utredning, huruvida och på vad sätt en omändring skulle kunna göras. Att sedan, när utredningen kommit fram med sitt resultat, säga att tidningspressen kommer och lägger sig i saken och gör politik av den, är väl bra orimligt. Jag lämnar allt detta fullkomligt åt dess värde. Det har intet värde som bevismedel.

Däremot skulle man kunna fästa något avseende vid de exempel statsrådet tog upp från utlandet. Utskottet å sin sida säger, att det kan vara en viktig sak att tänka på, om ett förstatligande av radioverksamheten ger en starkare garanti mot politiskt inflytande på själva utövandet av verksamheten. Statsrådet talade om utlandet — såsom man alltid bockar sig för utlandet och tycker, att allt vad utlandet gör är utmärkt och något som vi skola göra efter — och om hur radioverksamheten utövades i sådana länder som särskilt Tyskland och Italien. Jag undrar, om man icke, när man ser dessa exempel och kanske också andra, har anledning att tänka sig för, innan man anordnar ett starkare statligt inflytande. Detta kan under vissa omständigheter leda till att vi få en inblandning i politiskt hänseende på ett kraftigare sätt än vi önska.

Dessutom vill jag med en föregående talare fråga: äro icke vederbörande med den nuvarande anordningen mycket mera känsliga för intryck, om det är något att anmärka på verksamheten? Jag tror, att så är fallet.

För att nu försöka hålla det löfte jag gav i början av mitt anförande — att tala om något som egentligen icke vidrörts av tidigare talare — vill jag säga några ord med anledning av herr Nybloms yttrande. Han framhöll, att radioverksamheten är ett utomordentligt mäktigt medel i folkupplysningens tjänst, och han påpekade här — liksom han gjort såsom ledamot av radioutredningen — vilken kulturell och folkuppfostrande betydelse radioverksamheten har. Han ställde den i jämförelse med försvarsväsendet, sjukvården, folkundervisningen o. s. v. Jag frågar då: hur är det med folkundervisningen? Ha vi icke en del folkundervisning, som är privat? Och huru är det med sjukvården? Ha vi inte på sina håll privata sjukhus; åtminstone finns det ju här i Stockholm alldeles utmärkta privata sjukhus. Beträffande försvarsväsendet faller ju hela hans anmärkning på sin egen orimlighet. När herr Nyblom

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

här talade om aktiebolag för försvarsväsende och sjukvård, är detta en sådan överdrift, som man egentligen inte skulle behöva bemöta.

Sedan framhöll herr Nyblom, vilken stor kulturell uppgift rundradioverksamheten har och hur viktigt det därför är, att den lägges under statens direkta kontroll. På den punkten vill jag fråga honom: hur är det med den verksamhet, som han själv utövar, tidningsverksamheten? Är inte tidningsverksamheten av en oerhörd stor kulturell betydelse i vårt land. Finns det överhuvud taget något som inverkar så kraftigt på människornas tankar, sinnen och uppfattningar som just tidningarna. Vi ha 115 radiolicenser på 1,000 invånare, men varenda invånare i vårt land har väl en tidning. Om man drar ut konsekvensen av det som herr Nyblom här uttalade om radioverksamhetens kulturella betydelse och nödvändigheten att därför lägga den under en skarpare statlig kontroll, kommer man alldeles självfallet till den slutsatsen, att man också skall lägga tidningarna under en sådan statlig kontroll. Om det emellertid är fråga om att röra det allra minsta vid tryckfriheten, reser sig hela tidningspressen och säger, att det får man inte göra. Det finns också många andra, som betrakta tryckfriheten som en ögonsten.

Tidningarna äro emellertid av många olika slag, och det finns ju tidningar som sprida en upplysning, som är av den beskaffenheten, att det verkligen vore önskvärt med en förnuftig statlig kontroll, som kunde säga, att en sådan tidning icke får fortsätta sin verksamhet. Jag erinrar om att det rent av finns någonting som vi kalla för smutspressen, som dock får sälja sina alster till vem som helst som kan köpa dem, både gamla och unga. Jag menar alltså, att man i den delen inte kan tala om någon konsekvens i herr Nybloms anförande. Dessutom skulle jag vilja säga, att de som sköta Radiotjänst kunna naturligtvis förändras. De kunna bli sämre och de kunna bli bättre i sitt handhavande av verksamheten. Detta gäller också för en tidning. En tidning kan vara god, men så kommer den i en ny redaktörs eller ny ägares hand, och då kan den bli en dålig tidning.

Så vitt jag uppfattade herr Nyblom rätt, menade han, att allt detta som har en kulturell uppgift skulle läggas under statens makt och inflytande. Men vart ta vi då vägen? För att lämna tidningarna, frågar jag: hur är det med teaterverksamheten i vårt land? Vi ha ju en fri teaterverksamhet. Jag vet visserligen, att det finns en riksteater, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet väl har litet bekymmer för, emedan den kanske inte på alla punkter blivit så utomordentligt väl skött, men fränsett denna organisation ha vi ju i stor utsträckning en fri teaterverksamhet här i landet. Både gamla och unga människor gå på teatern, så nog har teatern en kulturell uppgift att fylla, för att inte tala om filmverksamheten, som ju kulturellt sett är av ungefär samma beskaffenhet. Vad är det egentligen för skillnad på radion och filmen? I varje större samhälle och till och med ute på själva landsbygden finns det numera platser, där man kan förevisa film. Radion tränger i samma utsträckning ut till folket. Det ena verkar på samma sätt som det andra. De kunna verka i god riktning, men de kunna också verka skadligt och förskämmande. Om man vill vara konsekvent, bör man också tänka på de kulturspridande verksamheter, som jag här talat om. Det går alltså inte att bara säga, att radioverksamheten är en kulturspridare, som staten måste ta hand om, och om bara staten får tillsätta samtliga ledamöter i Radiotjänsts styrelse, vilket ju syftet är med det föreliggande förslaget, då blir allting alldeles utmärkt bra.

Kan för övrigt någon människa säga mig, vad det finns för anledning till att nu företa en omorganisation av rundradioverksamheten? Så vitt jag har

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.

(Forts.)

kunnat läsa ut, säger ju varenda en som haft med denna sak att göra, att Radiotjänst skött sig bra. Jag skall inte upprepa de växlande uttryck, som man använt, men jag skall tillåta mig att anföra ett uttryck som herr Nyblom fällt som medlem av radioutredningen. Han säger, att verksamheten på ett berömvärdt sätt omhänderhåfts av bolaget. Det är ett mycket superlativt uttryck, och det brukar vara ett mycket högt betyg, när man säger, att något är berömligt. På samma sätt låter det hela vägen: bolaget har skött verksamheten bra, det har varit berömligt, utan någon anmärkning o. s. v. Garantier för att det även i fortsättningen skall bli på det sättet har man väl till mycket stor del i det kontrakt, som är uppgjort med Radiotjänst. Hela denna överenskommelse mellan telegrafstyrelsen och Radiotjänst har alltid gjorts upp genom förhandlingar mellan de båda parterna. På samma sätt tillkommer kontraktet mellan T. T. och Radiotjänst. När kontraktet utarbetats, fastställes och godkännes det av Kungl. Maj:t, och man kan naturligtvis inte bryta det sedermera. Kan någon säga mig, att det man här fäktar så ivrigt för skulle ge oss några garantier för att det blir bättre? Det finns inte någon, varken herr statsrådet, herr Nyblom eller någon annan som uppträtt och talat för en omorganisation, som förnekar, att det nuvarande bolaget skött sig bra. Det finns ingen som kunnat påstå, att radioverksamheten skulle bli bättre skött, om det bleve endast statligt anställd personal. Jag vågar säga, att man inte kan bevisa, att verksamheten skulle bli bättre skött, men att det mycket väl kunde hända, att den icke bleve bättre skött.

Som slutord vill jag säga, att när man, som herr Nyblom här gjorde, talar om att ett avslag på den föreliggande framställningen om omorganisation av rundradioverksamheten skulle betyda, att man för all framtid lämnar denna verksamhet åt ett enskilt företag, så är ju detta ingalunda riktigt. Det är inte fråga om all framtid. Bolagets rättighet att utöva denna radioverksamhet kan tagas tillbaka, om det inte sköter sig bra. Så länge det nuvarande bolaget sköter sig bra, finns det väl emellertid ingen rimlig anledning att göra en ändring.

Herr Kilbom: Herr talman! Innan jag går in på den huvudfråga, som här föreligger till behandling, och i samband därmed något uppehåller mig vid radioprogrammet, som enligt mitt förmenande alldeles oberättigat ställts vid sidan om denna debatt, skall jag be att få säga några ord om min motion.

Utskottet säger i sitt utlåtande, att en utsträckning av frilicensgivningen till vissa andra invaliditetskategorier än de blinda är under övervägande. Det är klart, att man måste hälsa detta med tillfredsställelse. Utskottet är emellertid mycket knapphändigt i fortsättningen, det yrkar kort och gott avslag på vår motion om att 50,000 kronor skulle anslås för att bereda fria licenser åt arbetslösa. Man säger endast, att man inte kan tillstyrka vårt förslag. Varför det? Man borde åtminstone kunna begära, att utskottet skulle ange något skäl. Det är nu andra året motionen föres fram, och sedan i fjol har det från de mest skilda håll, märk väl, inte representerande arbetarna och de arbetslösa, framförts så tungt vägande skäl för frilicensgivning åt de arbetslösa, när de kommunala myndigheterna tillstyrka det, att man här trots upprepade försök inte har kunnat anföra några argument däremot. Det senaste vittnesbördet om nödvändigheten av en utsträckt frilicensgivning har t. ex. kommit från en känd kronofogde i en del av landet, där vi ha en massa arbetslösa. Han säger, att dessa arbetslösa, som inte kunna lösa sina radiolicenser, inte ha möjlighet att upprätthålla någon kontakt med yttvärlden. De ha inte möjlighet att taga del av de visserligen mycket sparsamma nyheter, som ut-

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

sändas av T. T. via radion. På grund av den fattigdom, som deras arbetslöshet bragt dem i, sättas de på andlig svältkost på ett helt annat sätt, än vad som skulle varit fallet, för den händelse de finge möjlighet att åtminstone hålla sig med radio. Vilket är då — jag måste väl i det jag ännu en gång framställer frågan vända mig till herr Anderson i Råstock — utskottets skäl för denna ståndpunkt? I fjol fingo vi inte veta något skäl, och i år få vi inte heller något skäl. Man kan inte komma och säga, att det här föreligger risk för missbruk. Denna frilicensgivning skulle ju endast komma i fråga i de fall vederbörande kommunala myndigheter tillstyrka den.

Herr Björck sade, att han under hand — och det är nog riktigt — sagt till mig och herr Ström att vi vore distanserade av herr Nyblom. Herr Nyblom hade nämligen gått så långt i denna fråga, att han var en riktig socialist. Nå, herr Björck, det är nog skäl att studera vad socialism innebär ett tag till, ty en omorganisation av radioverksamheten på sätt reservanternas föreslagit har inte ett spår med socialism att göra. Det är endast ett ändamålsenligare sätt att handha en för allmänheten synnerligen viktig verksamhet.

De, som gå emot en omorganisation av radioverksamheten, ha, åtminstone i sista delen av debatten, i någon mån motiverat sitt motstånd med rädslan för statsmonopol. Jag skulle vilja fråga dessa herrar: Varför anse ni inte också, att t. ex. telegraferna skall skötas av ett enskilt bolag, exempelvis att staten skall bygga telegrafstationerna och underhålla linjerna, men att ett enskilt bolag skall sköta rörelsen i övrigt? Minns jag inte alldeles fel, så var herr Lindman på sin tid med och ordnade det så, att staten övertog allmänna telefonbolaget här i Stockholm. Varför gjorde han det? Det var väl därför, att han ansåg det vara en fullkomligt naturlig och självklar sak att staten skulle ha hand om en verksamhet som omslöt så oerhört många, för att inte säga hela befolkningen. För att ta ett annat exempel, varför komma inte herrarna och kräva, att ett enskilt bolag skall få överta driften vid posten? Varför kräva ni inte, att staten skall bygga poststationerna, ha hand om frakterna o. s. v., men att ett enskilt bolag skall sköta rörelsen i övrigt. Liknelsen är ingalunda så orimlig som man till äventyrs kan komma att säga.

Herr Lindmans argumentation om att det inte har kunnat bevisas, att radion skulle bli bättre skött, om den helt förståtligas, och att vi därför skola behålla radioverksamheten på det sätt, som den nu är ordnad, är ju egentligen ingen argumentation alls. Det finns ju många andra skäl för att rundradioverksamheten skall omhänderhas av samhället, framför allt därför att den är en allmän angelägenhet. Om herrarna äro konsekventa, böra ni väl säga: staten bör överlämna driften vid postverket, telegraferna och telefon åt ett enskilt bolag. Men det är ingen som hävdar en dylik uppfattning.

För resten en annan sak. När herr Lindman tog initiativet till att statens intressen i Norrbottens malmfält bättre skulle tillgodoses, varför gjorde han det? Vad var det för tungt vägande skäl ur privat eller statlig synpunkt som talade för den ståndpunkten? Malmförekommsterna var hela folkets. Radion återigen är en hela folkets angelägenhet. Herrarnas inställning i den fråga, som vi nu debattera, är ju ingenting annat än ett försök att låta *enskilda* bestämma över en för *allmänheten* synnerligen viktig institution. Vill man att ett enskilt bolag skall ha hand om programverksamheten, varför skola inte också enskilda ha hand om stationerna och den tekniska skötseln? Tycka herrarna ändå inte, att det är litet underligt, att staten skall bygga stationerna och bekosta de tekniska anordningarna för rundradioverksamheten men sedan överlämna programtjänsten åt ett enskilt bolag?

Jag måste, herr talman, som jag inledningsvis nämnde, säga några ord om

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.

(Forts.)

skötseln av programtjänsten. Jag förstår ärligt talat inte, om det är av taktiska eller andra skäl som man varit så rädd för att ta upp programtjänsten till diskussion. Jag måste konstatera, att det hos Radiotjänst har funnits och fortfarande finns — kanske mindre på sista tiden — vissa tendenser till att söka undertrycka olika meningar. Jag vet inte, om programtjänsten är ansvarig härför eller om ansvaret är att söka i kanslihuset, men faktum är, att en sådan tendens varit till finnandes, som sagt tidigare mycket kraftigare än för närvarande.

På tal om programtjänsten skall jag tillåta mig att här peka på ett par fall, som jag tycker äro rätt så märkliga. En pappersarbetare, som sedan sin tidigaste ungdom arbetat vid ett av våra pappersbruk, skrev för något år sedan ett föredrag om framställning av papper och pappersmassa. Jag vill förutskicka den upplysningen, att han behandlar svenska språket fullt perfekt. Han överlämnade sitt föredrag till en fackman, en ingenjör vid ett av våra pappersbruk, och denne sade, att det var en utomordentlig, populär, sakkunnig och för allmänheten begriplig skildring av hur det gick till vid framställningen av pappersmassa och papper. »Anmäl dig ögonblickligen till Radiotjänst för att få hålla detta föredrag.» Arbetaren skickade in sitt föredrag till Radiotjänst, men Radiotjänst godtog det inte. Inte långt därefter får man emellertid i radio höra ett föredrag av en ingenjör om framställningen av pappersmassa, sannolikt tekniskt utan invändningar men på ett språk som allmänheten i stor utsträckning inte begrep. Till den tidning, där jag är redaktör, kom det klagomål från arbetare som hade stor praktisk erfarenhet om dessa saker. De klagade över att man inte hade förstått föredraget och frågade: Om man nu skall ha ett föredrag om yrket — det tillhörde en dylik serie — bör man väl ta en föredragshållare som talar ett sådant språk som det stora antalet radiolyssnare begripa?

Jag skall tillåta mig att ta ett andra exempel på skötseln av programtjänsten. För inte så länge sedan upptäckte vi litet var i pressen stora annonser från ett visst bokförlag här i staden, som förkunnade: Vi sälja av Radiotjänst auktoriserade böcker. Om inte orden voro precis dessa, så var i alla fall innebörden densamma. Dessa annonser väckte mycket stor uppmärksamhet och naturligtvis även fullt berättigad förbittring hos de andra bokförlagen. Hos folkbildningens organisationer sade man: Vad är det här för metoder, att man från Radiotjänsts sida tillåter detta utnyttjande av en halvstatlig institution. Jag vet, att det hölls ett sammanträde mellan en del för vårt folkbildningsarbete intresserade personer, som sade: Vi komma att vidta åtgärder för att stoppa försäljningen av detta bokförlags alster. Jag vill med denna min erinran inte påstå, att Radiotjänst var direkt medansvarig för det inträffade men jag ifrågasätter, huruvida inte det nuvarande tillståndet lockar till användandet av dylika metoder.

Jag skall anföra ett tredje exempel. En i Stockholm ingalunda okänd präst håller föredrag i radio. Han kan därvid inte underlåta att gång på gång propagera för en lära, som *söder* om Östersjön anses vara det högsta goda här i världen. Samtidigt tillåter han sig — jag vet inte, om man kan använda det ordet — att starkt skälla ut en annan lära *öster* om Östersjön. Det är klart, att denna präst har rätt att hysa vilken mening han vill. Vill han emellertid bevisa, att hans kristendom är sådan, att han nöjer sig med förhållandena söder om Östersjön, så måste det vara hans sak, men nog tycker man, att Radiotjänst inte skulle tolerera en sådan sak mer än en gång.

Ett fjärde exempel: En lektor, ingalunda okänd, handlar på precis samma sätt som prästen, d. v. s. driver agitation för nazismen. Jag vet — åtminstone

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

har det uppgivits så i brev till min tidning och skrivits också i tidningen därom — att man har protesterat hos Radiotjänst över sådana metoder.

Det är både mänskligt och rimligt, om sådana misstag ske en gång, men de borde icke få upprepas. I andra avseenden är verkligen kontrollen, som naturligt är, så pass stor över föreläsarna, att det finns anledning tro, att den nog också borde ha varit tillräcklig här, för såvitt man kanske icke — jag vill icke säga det bestämt — avsiktligt såg genom fingrarna.

I går kväll fick jag i min hand ett program från Radiotjänst för den 24 maj. Jag fick det för övrigt uppe på Stadion. Det kom fram en person till mig och sade: Jag tycker mycket bra om karnevaler och festtillställningar, men går ändå icke detta bra långt, och så sträckte han fram detta program. Där står: Kl. 11:20 utsändning från Storkyrkan av vigselakten mellan Deras Kungl. Högheter o. s. v., kl. 12:30 de nyförmälda hyllas på slottets borggård, kl. 14:15 de nyförmälda mottaga en hyllning vid Lejonbacken, kl. 15 bröllopskortegen genom Stockholm beger sig från slottets västra valv, kl. 17 de nyförmälda avresa, kl. 20 o. s. v., o. s. v. Det är mycket tacknämligt med noggranna uppgifter, men skulle man då icke också ha tagit med vad de omtalade personerna göra mellan anförda tidpunkter? Det kan, herr talman, bli litet för mycket av det goda. Jag har ingenting emot, att det göres reklam för dem, som äro reklamlungliga, ty det finns ju sådant folk, uppenbarligen också mycket högt upp i samhället, jag har heller ingenting emot att unga människor bli lyckliga, men jag undrar, om det icke kunde räcka med litet mindre än det man här tänker bjuda. Jag tror nog, att svenska folket skulle kunna klara sig med en aning mindre av denna härlighet. Är detta emellertid bevis på den höga kulturella nivå, på vilken Radiotjänst står?

Då vi, herr talman, be att få yrka bifall till reservanternas förslag, så göra vi det således av det skälet, att detta är en verksamhet, som på ett eminent sätt rör hela den svenska allmänheten. Det förefaller oss fullkomligt orimligt, att icke staten skall ha hand om denna sak. Herr Lindman sade, att det finns ju fria sjukhus och fria skolor. Ja, herr Lindman, det gör det, så att den formella likheten finns, men staten bygger inga sjukhus, och icke heller göra kommunerna det, för att sedan överlämna skötseln åt enskilda personer. Staten eller kommunerna bygga icke heller några skolor och läroverk och överlämna skötseln åt privata sällskap. Dessutom skall icke herr Lindman glömma bort, ty det vet han ju mycket väl, att vi på sista tiden här i riksdagen ha just beträffande skolväsendet utsträckt statens hand mycket längre än tidigare.

Då vi emellertid som sagt yrka bifall till reservanternas förslag, så vilja vi däri lägga in ett bestämt uttalande, att för den händelse den linje, som vi finna naturlig och riktig, går igenom, detta icke skall medföra att byråkratiska eller diktaturfingrar läggas i eller på rundradioverksamhetens handhavande. Verksamheten får icke präglas av det regerande partiets tillräcklighet, icke av självgodhet och av någon uppfattning att endast vissa partier företräda den riktiga politiska uppfattningen. Skulle så bli fallet, då är det icke den ringaste tvekan om att icke de skulle få vatten på sin kvarn, som säga, att det var bättre förut. Det skall iakttas den striktaste opartiskhet.

Vi yrka som sagt bifall till reservationen, därför att denna verksamhet bör såsom ett allmänhetens intresse tillhöra staten, därför att de vinstmedel, som härvidlag flyta in, böra gå direkt till samhället och icke till enskilda, samt därför att vi tro, att det kan bli bättre ur alla synpunkter än vad för närvarande är fallet. Om vi, herr talman, jämföra radions skötsel exempelvis i Norge, i Tjeckoslovakien och i England med radions skötsel i Sverige, då vet jag, att det står hundratusen och åter hundratusen bakom det uttalandet av mig, att

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.

(Forts.)

de svenska programmen innehålla ofantligt mycket larv jämfört med programmen i de länder, som jag här har nämnt och där statens intresse mera direkt kommer till sin rätt än här i landet.

Jag vill tillägga, herr talman, att med detta yrkande ha vi icke heller givit något på hand för eller mot statsmonopol. Vi få bedöma den saken i varje särskilt fall och ur synpunkten av om det blir bättre för allmänheten, för konsumenterna och arbetarna eller icke.

Herr Carlström: Herr talman! Då man hör herr Kilboms uppläggning av hur radion bör skötas, när den kommer helt i statens hand, och hur litet byråkratiskt den då skall handhas, får man nästan den uppfattningen, att det vore bäst, om man uppdroge åt herr Kilbom att sköta om det hela, ty förr kommer det säkerligen icke att passa honom i varje fall.

Jag har emellertid icke begärt ordet för att tala om specialönskningar i fråga om radions skötsel i detta sammanhang. Jag begärde närmast ordet i anledning av herr Nybloms anförande, som ju innebar, att det i reservationen egentligen icke var fråga om något vidlyftigare ingrepp från statens sida, som på något sätt skulle kunna sägas luta åt socialisering. Även herr Kilbom sade, att det var fåkunnigt att tänka något sådant.

När frågan om utredning var uppe år 1933 här i kamrarna, var det nog så, att man på vissa håll menade, att om man ginge med på en utredning i frågan, så vore det fara värt, att resultatet skulle bli, som man då uttryckte det, en socialisering. Motionären i första kammaren, herr Wagnsson, gick ju rakt på sak och begärde en utredning om huruvida icke radion borde förstatligas, medan herr Nyblom här i kammaren var en smula försiktigare. Det fanns egentligen ingenting i hans motion, som tydde på att han ville, att radion skulle helt förstatligas. Då herr Nyblom nu här har anført en hel del citat från skilda tidningar och av vad andra ha sagt, skall jag för min del be att få anføra vad herr Nyblom själv sade år 1933, då en del ledamöter här i kammaren just funderade på om man skulle vara med på en helt statlig radioverksamhet. Herr Nyblom sade då på följande sätt:

»Ja, förstatligande, mina herrar, är det verkligen meningen att förstatliga radioverksamheten i vårt land? Tidningarna, speciellt här i Stockholm, ha påstått detta. Man har velat göra gällande, att det här är fråga om en socialisering, att man skall förstatliga radioverksamheten, och man vill genom detta skrämma folk att inte vara med om utredningen. Antingen är det härvid fråga om en missuppfattning eller också en uppenbar vantolkning, ty det är inte tal om något förstatligande här.»

Det var alltså herr Nybloms uppfattning år 1933, men olyckan var ju, att då riksdagen gick med på en utredning, så kom också herr Nyblom med i kommittén. Jag vill ju inte alls säga, att han kom i dåligt sällskap, men i varje fall influerade sällskapet på det sättet, att när herr Nyblom slutade sitt kommittéarbete, så var han också inne på den linjen, att staten skulle helt taga hand om radion.

Jag vill också erinra därom, att under debatten om denna sak i kammaren var det åtskilliga talare även på den socialdemokratiska sidan, bland annat herr Jonsson i Eskilstuna, som ansågo, att detta var en struntsak, som man icke behövde diskutera så länge. Herr Jonsson hade också den uppfattningen, att Radiotjänst skötte sig alldeles utmärkt, och herr Vougt var inne på nästan samma tankegång. Herr Nyblom försummade emellertid icke att peka på den ekonomiska sidan av saken. Man vet ju, att det alltid är tacksamt här i kam-

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

maren att framföra det skälet, att här skulle det bli något för staten att tjäna på, om den finge taga hand om saken. Detta gjorde nog också, att många av oss andra tyckte, att det var bäst att gå med på utredningen, så att vi finge se, om staten kunde tjäna något mera genom att själv taga hand om verksamheten.

När jag sedan fick läsa det betänkande, som kommittén avgav, var jag också mycket intresserad av att få reda på de förtjänster, som staten skulle häva in genom att övertaga det hela. Ledsamt nog kunde emellertid icke ens herr Nyblom få fram några ytterligare förtjänster för staten. Det sägs i betänkandet, såsom redan förut har påpekats av många talare, att Radiotjänst har skött verksamheten alldeles utmärkt, och några egentliga ekonomiska besparingar kan det icke bli fråga om. Tydligt kommer radioverksamheten i stället att behöva mera pengar, och man vågar därför icke säga, att man skall få in mera pengar i statskassan genom ett förstatligande.

Vad återstår emellertid, om man icke kan tänka sig att få radioverksamheten bättre skött, eftersom Radiotjänst fått de ampla vitsord, som flera här ha strukit under, och då man icke heller kan tjäna mera pengar på denna verksamhet? Jo, då återstår bara en sak, och det är *principen*. Det är klart, att här man »principiellt» den uppfattningen, att staten skall övertaga vissa verksamhetsgrenar, så måste man också komma till den uppfattning, som herr Nyblom under sitt kommittéarbete kom fram till. Det är bara tråkigt, att denna tillägnelse från herr Nybloms sida icke kom tidigare, när han kom fram med förslaget om denna utredning.

Eftersom herr statsrådet här har använt herr Nyblom som källa, när han pekade på vilka »hus» som ha hand om Radiotjänst, så vill jag säga, att när man följer en sådan ledare som herr Nyblom i detta fall, skall man icke vara alltför säker på att han i det långa loppet kommer att gå samma väg. Det kan ju hända, att om det skulle bli en ny utredning, skulle han vända igen och återgå till att rekommendera privat ledning av Radiotjänst.

Detta är ju icke alls någon stor fråga — det går jag också med på — och jag har icke heller utnyttjat denna sak så, att jag sagt, att det här gäller en verksamhet, som det ur ekonomiska synpunkter betyder så särdeles mycket för den enskilda verksamheten att förlora. Jag tror för visso icke heller, att de stora tidningarna äro så snåla efter dessa 7 procent i förtjänst, att de fördenskull intresserat sig för saken och bitit sig fast vid att få ha kvar största andelen av ledningen för Radiotjänst. Det är uppenbarligen icke heller skräcken för att förlora ett ekonomiskt inflytande, som har gjort, att man från den sidan har gått emot ett förstatligande, utan det har uppenbarligen skett därför, att man icke har varit så glad åt *principen*.

När herr Nyblom nu vädjar till oss att taga hänsyn till vad en viss tidning har uttalat i denna fråga, så vet jag icke om det finns någon tidning, som herr Nyblom rådfrågar inom *sitt* parti, innan han tar ställning, men jag är icke övertygad om att alla på det hållet heller äro så särdeles förtjusta i den ställning, som herr Nyblom intagit i denna sak.

Jag menar, att hela denna utredning har som många andra varit en okyneshistoria. Det är några motionärer, som gärna vilja vara med och visa, att de äro »vakna», och som därför kasta fram en motion i kamrarna, och genom att sedan peka på att här finns pengar att förtjäna för staten får man kamrarna att gå med på en utredning. Det har icke kunnat påvisas genom denna utredning, att någon bättring i fråga om radioverksamheten är att förvänta genom ett förstatligande. Man har icke heller kunnat visa, att den nuvarande ledningen har missbrukat sitt inflytande. Jag menar därför, att det före-

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.

(Forts.)

finnes ganska liten anledning att nu gå in för att vidtaga en sådan förändring i avseende å denna verksamhet som reservanterna föreslå, när man icke egentligen har några andra skäl härför än principen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nyblom: Herr talman! Jag önskar icke förlänga debatten, men jag måste dock replikera på ett par punkter.

Herr Björck menade, att jag hade blivit en förfärlig socialist, eftersom jag ville vara med om att lägga programverksamheten helt under det allmänna. Jag är säker på, herr Björck, att om det icke finns någon farligare socialist än jag, kan herr Björck gå hem och lägga sig i kväll med stort lugn; och jag är övertygad om, att ifall herr Björck någon gång skulle bli i tillfälle att bilda en regering, behöver han inte på minsta sätt vara ängslig, om jag till äventyrs skulle ingå i det parlamentariska underlag, som skulle stödja denna regering. Nej, herr Björck, det är icke lämpligt att komma med så billiga kvickheter i en så pass allvarlig debatt, som detta ändå är.

Jag antecknar emellertid med glädje, att herr Björck nu äntligen erkänner, att detta radioföretag har monopols karaktär. Jag vill instämma med herr statsrådet, då han uppmanade herr Björck att meddela detta till de okunniga tidningar, som icke veta om detta, så att de i sin tur kunna upplysa allmänheten om att det här icke är fråga om en sak, som hör till monopoldiskussionen, utan att man hellre bör avföra saken därifrån, och att man icke längre behöver diskutera, huruvida det skall vara fri företagsamhet eller monopol, ty frågan gäller ju helt enkelt, om det skall vara ett enskilt eller ett allmänt monopolföretag.

Herr Björck sade vidare, att i utlandet har det förekommit en viss kritik av de statliga företagen. Han nämnde England och Norge. Jag är övertygad om att även i dessa länder kan förekomma en kritik av samma karaktär, som är synlig i alla svenska tidningar, där man kritiserar det eller det programmet och uppehåller sig vid den eller den detaljen. En sådan kritik kan man naturligtvis aldrig komma undan, när det gäller en sådan verksamhet som rundradion. Om man emellertid i Norge i tidningarna skulle vara särskilt ledsen över, att man fått ett statligt företag, så är ju detta fullt naturligt, herr Björck, därför att det var ju ett presskonsortium i Oslo, som år 1930 spekulerade på att komma i precis samma ställning som det svenska presskonsortiet, och när detta icke lyckades, utan norska stortinget avvisade denna plan, är det klart, att de norska tidningar, som där voro representerade, också kände sig mycket besvikna.

Herr Björck ville inlägga en bestämd gensaga mot de nedsättande uttalanden, som här hade gjorts om den svenska pressen. Herr Björck! Jag har för min del icke sagt något nedsättande om de svenska tidningarna såsom fria och oberoende företag, men jag har beklagat och med skärpa beklagat de tendenser, som förekommit att lägga stora delar av vår press under intressen, som faktiskt icke ha med det fria ordet att göra. På den punkten har ju herr Björck själv protesterat på ett mycket övertygande sätt vid publicistklubbens årsmöte. Enligt det referat, som var synligt i Dagens Nyheter, yttrade sig herr Björck på följande sätt:

»Det är därför vi med grämlse bevittna då krafter som intet ha gemensamt med det fria ordets ansvar eller dess samhällseliga uppgifter sträcka ut giriga händer för att tillskansa sig vad man med cynisk öppenhet anser vara bestämmänderätten över pressen.»

I det fallet befinner jag mig på precis samma linje som herr Björck.

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

Vad sedan beträffar herr Björeks anmärkningar om att jag i mitt anförande här i dag skulle ha sagt en hel del saker, som icke hade kommit till uttryck i rundradioutredningens betänkande, så vill jag meddela herr Björck, att vi i betänkandet uttryckte oss mycket försynt och mycket snällt. Vi uppehöll oss överhuvud taget, när det gällde den nya organisationen, endast vid ett rent principiellt resonemang. Den hårda kritik, som sedermera har kommit oss till del, som stå för majoritetens uppfattning i rundradioutredningen, har emellertid åstadkommit, att vi helt enkelt, för att försvara vårt ställningstagande, måste tala om vilka motiv som ytterst legat bakom detsamma.

Så ett par repliker till herr Lindman. Jag är verkligen förvånad över att en stor politiker och statsman kan använda sig av en argumenteringsmetod av den beskaffenhet, som herr Lindman här tillät sig använda. Han frågade: Om vi nu skola lägga den kulturella verksamheten under statens kontroll, varför skola vi då inte också ta med tidningarna? Detta vore konsekvent, menade herr Lindman. Han frågade vidare, om vi inte också skulle ta med teatrarna. Det är en väsentlig skillnad, herr Lindman, mellan å ena sidan teatrar och tidningar och å andra sidan rundradion. Tidningarna skötas i det fria företagens form. Vem som helst kan köpa ett tryckeri och starta en tidning, sedan han väl fått sitt hinderslöshetsbevis, men det finns ingen som kan bilda ett radioprogrambolag och sedan gå till regeringen och få koncession för att utöva programverksamhet genom rundradio. Det är härvidlag icke fråga om någon fri företagsamhet. Det finns här ett enda företag, ett monopol, och detta kan icke bedömas på samma sätt, som när det gäller ett verkligt fritt företag. Detsamma gäller teatrarna. Om vi tänka på exempelvis Operan och Dramatiska teatern, så äro ju dessa statsunderstödda och ställda under en rätt sträng kontroll från statens sida. Därför att det härvidlag gäller ett stort allmänt intresse har staten också skaffat sig ett visst inflytande över dessa institutioner.

Herr Carlström riktade ett angrepp emot mig, därför att jag i debatten 1933 skulle ha fällt ett yttrande, vilket kunde innebära, att jag växlat ståndpunkt. Ja, herr Carlström, vid den tid, då utredningen beslöts här i kammaren, kände jag mig icke riktigt övertygad om, att ett förstatligande skulle vara nödvändigt för att råda bot på de olägenheter, som kunde vara förenade med den nuvarande organisationen. Jag trodde, att man skulle kunna nöja sig med att dra upp vissa riktlinjer. Emellertid sade jag klart ifrån redan då, att det nuvarande företaget icke var ur alla synpunkter lämpligt. Ordagrant sade jag följande: »Man kan fråga sig, om det verkligen är riktigt försvarligt ur samhällelig synpunkt att lägga denna väldiga opinionsbildare och kulturfaktor, som radion är i dag, i händerna på ett enskilt bolag, d. v. s. i händerna på den stora pressen.» Jag har icke avvikit från denna min ståndpunkt. Jag ansåg då, att det var olämpligt att lägga verksamheten i pressens händer, och detsamma anser jag ännu. Jag har den uppfattningen, att om man överhuvud taget skall handla rationellt i denna fråga, så får man följa den linje som det klassiska föregångslandet, nämligen England, gjort, vilket land redan 1927 gick in för att utlösa de privata intressena. Man har där icke heller sport någon olägenhet av, att man tog denna reform. Det kanske intresserar herr Carlström att höra, att denna reform icke genomfördes av några socialister, utan att de borgerliga stodo bakom reformens genomförande.

Vidare vill jag säga, att det för mig icke varit någon större svårighet eller något större bekymmer att kunna gå in för den linjen, att man lägger programverksamheten under det allmännas kontroll och ledning. Jag är emellertid ganska förvånad över de starka toner, som nu höjdes emot, att detta företag

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.

(Forts.)

skulle bli en allmän angelägenhet i verklig mening. När man för en vecka sedan i denna kammare utan den ringaste protest ens från herr Carlströms eller herr Björcks i Kristianstad sida kunde vara med om att förstatta Aktiebolaget Aerotransport för att lägga detta trafikflyg under statens överhöghet, sade jag mig — jag hade kanske haft något att invända, eftersom det därvidlag gällde ett affärsföretag, som ligger på ett helt annat plan än det vi nu diskuterat, men jag gjorde det inte — att det måste ligga mycket goda skäl bakom det enhälliga utskottsutlåtande, som den gången presenterades här i kammaren. Jag är övertygad, att om herr Carlström ville se på denna radiofråga med samma lugna blick, som han såg på frågan om Aktiebolaget Aero transports förstatta, skulle han icke ha anledning att ta så starka ord i sin mun, som han nu gör. För övrigt skall herr Carlström icke rikta några förebräelser i någon skarp ton emot kammarkamrater för att de ändrat uppfattning. Jag såg häromdagen i tidningen Socialdemokraten en redogörelse för herr Carlströms egen förmåga att ändra uppfattning i olika frågor. Den ena stunden kan han resonera om folkpensionering på ett sätt, den andra stunden har han en annan uppfattning. Herr Carlström bör i detta fall icke ta munnen för full, ty han har här många gånger uppträtt på ett sådant sätt, att han nu icke har anledning att så göra.

Jag vill till sist säga, att det vore beklagligt, om frågan nu icke skulle kunna lösas efter någorlunda förnuftiga linjer. Följer nu andra kammaren utskottsreservanterna, har jag den förhoppningen, att man i vart fall på något sätt skall kunna nå ett resultat, som ger oss något tryggare och bättre former för denna verksamhet än vi för närvarande ha.

Herr Björck i Kristianstad: Herr talman! Jag vill icke, att det skall föreligga något som helst missförstånd mellan herr Nyblom och mig. Jag avsåg ingalunda att hänföra herr Nyblom till de farliga socialisterna. När jag jämförde honom med herr Kilbom och herr Ström, trodde jag, att han själv utan vidare skulle kunna dra den rätta slutsatsen.

Herr Carlström: Herr talman! Det är ingen anledning för mig att säga många ord, men herr Nyblom hade ju sin lilla betraktelse om omsvängningar. Han har själv tydligen inte så svårt för att göra sådana. Jag konstaterar emellertid, att det fanns samma känslighet i rösten, när han 1933 erkände sin avoghet emot ett förstatta av denna verksamhet, som nu här i kväll. Han har sålunda en viss förmåga att tillägna sig en ny *övertygelse*, ty hans åsikter här gå på vitt skilda linjer från 1933.

När herr Nyblom åberopade Socialdemokratens artikel om min »omsvängning» i fråga om folkpensioneringen, borde herr Nyblom ha gett sig litet mera tid att studera saken. Jag hör, herr Nyblom, inte till den sortens människor som svänger så där. Den mening jag företrätt uti den motion som i tidningen åberopades var nämligen den, att om det svenska folket vill ta en folkpensionering med öppna ögon utan att dra sig för kostnaderna, så vill jag för min del gå med på en sådan, men jag vill *inte* ha en sådan folkpensionering, om vilken man säger, att den ingenting kostar.

Man bör visserligen kunna göra en omsvängning i frågor, där situationen förändrats och man verkligen *har en mening*. Detta gäller även, herr Nyblom, men herr Nyblom har kanske svårt för att tillägna sig en *egen* mening.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i mom. a) 1), dels ock på av-

Ang. ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige.
(Forts.)

slag därå samt bifall i stället till det förslag, som innefattades i mom. a) av den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Nyblom, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. a) 1) av utskottets förevarande utlåtande nr 115, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det förslag, som innefattas i mom. a) av den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nejpropositionen. Herr Magnusson i Skövde begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 64 ja och 82 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså med avslag å utskottets hemställan i förevarande moment bifallit det förslag, som innefattades i mom. a) av den vid utlåtandet fogade reservationen.

Härefter föredrogs *mom. a) 2)*; och anförde därvid

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Med hänsyn till det nyss fattade beslutet tillåter jag mig yrka avslag å utskottets hemställan i denna punkt.

Vidare yttrades ej. På av herr talmannen därå given proposition biföll kammaren det av herr Anderson i Råstock framställda yrkandet.

Vid nu skedd föredragning av *mom. b)* yttrade

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationens motsvarande punkt, nämligen *mom. b)*.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll det av herr Anderson i Råstock gjorda yrkandet.

Slutligen föredrogs *mom. c)*. Därvid yttrade

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag tillåter mig yrka bifall till reservationens *mom. c)*.

Vidare anfördes ej. Det av herr Anderson i Råstock framställda yrkandet blev av kammaren bifallet.

§ 4.

Härpå föredrogs bevillningsutskottets memorial, nr 41, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets betänkande nr 37 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 148 med förslag till förordning om ändring i vissa delar av taxeringsförordningen ävensom en i ämnet väckt motion; och yttrade därvid

Ang. ändring i vissa delar av taxeringsförordningen.

Herr **Johansson** i Krogstorp: Herr talman! Då jag tillsammans med herrar Velanders och Brännström icke kunnat biträda utskottsmajoritetens förslag till sammanjämkning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa ändringar i taxeringsförordningen, så innebär detta, att vi ansett att sammanjämningsförslaget borde ha innefattat, att andra kammaren frånträdde sitt beslut i fråga om 32 § 3 mom., men att i frågan om ansvarsbestämmelserna i 143 § andra kammarens mening skulle bliva gällande. Härigenom skulle enligt vårt förmenande det nya och största irritationsmomentet i lagförslaget bortfalla och större förtroende kunna skapas för de i lagen beslutade ändringarna.

Herr **Ericson** i Boxholm: Herr talman! Då vi tidigare genomdiskuterat dessa punkter, är det nu fullkomligt onödigt att taga upp någon debatt om dessa. Jag ber emellertid att med dessa ord få yrka bifall till det sammanjämningsförslag, som här föreligger från utskottets sida.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 5.

Vid härpå skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av väckt motion angående lagstiftning till tryggande i vissa fall av gift kvinnas arbetsanställning blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra lagutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av väckta motioner rörande ändrade bestämmelser angående moderskapsunderstöd med mera.

Ang. ändrade bestämmelser rörande moderskapsunderstöd m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehåft två inom andra kammaren väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionerna nr 131 av herr *Spångberg m. fl.* och nr 196 av fru *Nordgren m. fl.*

I motionen II: 131 hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till regeringen anhålla om skyndsamt utredning och förslag till lag om moderskaps-hjälpen enligt vissa, i motionen angivna huvudlinjer.

I motionen II: 196 hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning angående förbättring av det statliga moderskapsunderstödet, varvid vissa, i motionen framförda synpunkter borde komma under övervägande, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen, i anledning av motionen II: 196, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t skyndsamt ville låta verkställa en allsidig utredning rörande ett förbättrat moderskapsskydd, vid vilken utredning de synpunkter, som kommit till uttryck i motionen, borde tagas under omprövning, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt

Ang. ändrade bestämmelser rörande moderskapsunderstöd m. m. (Forts.)

B. att motionen II: 131, i den mån densamma icke blivit besvarad genom vad som under A. hemställts, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *P. Sandström, Petersson* i Lerbäcksbyn och *Holmström* förklarar sig anse, att utskottet bort hemställa, att de i ämnet väckta motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Holmström: Herr talman! Vid detta utskottsutlåtande är fogad en reservation. I denna ha reservanterna icke tagit ståndpunkt i själva sakfrågan. Vi anse det vara självfallet, att frågan om förbättrad moderskapshjälp kommer att upptagas till behandling av den utredning i befolkningsfrågan, som riksdagen i år har begärt. Av den anledningen ha vi ansett det olämpligt, att riksdagen nu skulle fatta ett särskilt beslut i denna detaljfråga.

Alldeles nyss beslutade kammaren att avslå en motion av herr Jacobsson, uti vilken yrkats, att gift arbetsanställd kvinna vid inträffat havandeskap skulle tryggas i sin arbetsanställning. Denna motion hade enhälligt avstyrkts av andra lagutskottet just med hänvisning till den begärda utredningen i befolkningsfrågan. Vi reserverar anse, att det är inkonsekvent av utskottet att avstyrka den föregående motionen och tillstyrka den nu till behandling föreliggande. Vi ha ansett att detta är så mycket mera inkonsekvent, som frågan om förbättrad moderskapshjälp säkerligen i mycket högre grad än den föregående frågan måste anses falla under den utredning, varom jag här talat.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Herr Österström: Herr talman! Det är ju otvivelaktigt så som herr Holmström sade, nämligen att det är möjligt att sammankoppla den fråga, som det här gäller, med den stora befolkningsutredning, som väl alldeles säkert kommer till stånd. Men det är å andra sidan ett misstag av honom, när han gör gällande, att detta ärende nödvändigtvis måste höra samman med och nödvändigtvis måste sammanbindas med denna befolkningsutredning. Utskottet har emellertid i sitt yrkande icke velat omöjliggöra en sådan sammankoppling, därest Kungl. Maj:t skulle finna, att man på lämpligt sätt skulle kunna samordna dessa spörsmål.

Vad utskottet däremot velat bestämt understryka är den omständigheten, att det ansett, att oavsett den ståndpunkt, som man kommer att intaga i befolkningsutredningen, och oavsett vad man där vill eller icke vill, så är det ärende, som det här gäller, och som vi nu behandla, något som enligt utskottets mening ovillkorligt bör bli föremål för en skyndsam utredning. Oavsett vad man gör eller icke gör i det stora befolkningsärendet är den sak, som det nu gäller att besluta om, något som bör lösas alldeles oberoende av vad man eljest ämnar företaga sig. Det är ingalunda någon inkonsekvens, när utskottet här gått på den linje som det i detta fall gjort.

Jag skall med dessa ord, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets framställning.

Fru Nordgren: Herr talman! Då vi tidigare under denna riksdag beslöt en utredning av befolkningsfrågan, uttalade jag den förhoppningen, att genom det ifrågavarande beslutet icke skulle tillskapas en avstjälpningsplats, eller rättare sagt en gravplats, där man skulle begrava alla möjliga frågor under en enkel hänvisning till den utredning, som sålunda skulle äga rum.

De av kammarens ledamöter, som tagit del av den motion jag och tre av

Ang. ändrade bestämmelser rörande moderskapsunderstöd m. m. (Forts.)
mina kvinnliga kamrater väckt, finna, att densamma syftar till en utredning icke allenast av frågan om hur man skall kunna bereda bättre vård åt barnaföderskor utan också av problemet om, hur man samtidigt därmed skall kunna ordna frågan om en omläggning av vårt barnmorskeväsende m. m. I motionen anföres också, att det här gäller frågor, som böra lösas *skyndsamt*, detta icke minst med hänsyn till vissa olägenheter, som nu förefinnas i fråga om såväl moderskapshjälpen genom försäkring i kassorna, som det statliga moderskapsunderstödet.

Jag skall icke här vid denna sena timma uppehålla tiden med något längre anförande, utan nöja mig med att vädja till kammaren, att, om det ligger någon allvarlig mening bakom de krav på en förbättrad moderskapsvård, som framförts i de olika motionerna i befolkningsfrågan, man icke förhalar denna fråga utan ser till, att den skyndsammast möjligt löses. Detta gör man bäst, om man här ansluter sig till utskottets hemställan, vari påyrkas en skyndsamt utredning av frågan.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets förslag.

Med fru Nordgren förenade sig fru *Östlund* och fru *Gustafson*.

Herr Spångberg: Herr talman! Jag skulle nästan känna mig frestad att i detta ärende, då det nu kommit upp, notera en viss seger för de synpunkter, som vi från vår grupp i kamrarna framförde vid 1931 års riksdag, när den nya sjukkasselagen tillsammans med moderskapshjälpen beslöts i riksdagen. Icke ur den synpunkten, att vi hava fått våra krav tillgodosedda i det nu föreliggande utskottsutlåtandet, utan ur den synpunkten, att vi då framförde motion om bättre hjälp än vad riksdagen den gången beslöt och vi då samtidigt uttalade den meningen, att det som då beslöts var så dåligt i alla avseenden, att frågan snart nog skulle komma upp på nytt på riksdagens bord.

Nu är det väl icke något tvivel om att vad utskottet föreslagit kommer att bifallas. Vi stå då inför en ny utredning så kort tid efter det riksdagen har beslutat i denna fråga.

Det må tillåtas mig att säga, att nog hade det väl varit klokt den gången att gå litet längre än vad riksdagen gjorde och titta litet grand på storleken av de belopp en barnaföderska skulle kunna få i hjälp. Ty dessa äro ju ändå det avgörande. Det är väl icke svårt att räkna ut, hur mycket som egentligen kan behövas för att ekonomiskt hjälpa barnaföderskor och barn och man har väl inte för den sakens skull behövt stanna inför sådana små belopp, som riksdagen den gången beslöt, men som praktiskt taget ingenting betyda.

Jag skulle emellertid hoppas, att det denna gång blir en så skyndsamt utredning som möjligt och att sådan lärdom drages av bristerna i 1931 års riksdagsbeslut, att utredningen får en så pass vid ram, att den icke på nytt ger bara halvheter.

Med denna syn på frågan skulle jag vilja rekommendera även en liten smula hänsynstagande till just de synpunkter, som vi framfört i vår motion. Vi hava i vår motion fört fram förslag om, att moderskapshjälpen skulle lämnas efter två olika linjer. Vi ha föreslagit dels fri barnmorske- och läkarvård, dels ekonomisk hjälp till de fattigaste mödrarna. Den fria läkar- och barnmorskevården skulle komma alla barnaföderskor till del. Den skulle vara obligatorisk. Den ekonomiska hjälpen skulle lämnas i sådan utsträckning, att den verkligen beredde möjlighet till god vård och nödvändig vila även för fattiga och mindre bemedlade mödrar.

Vi hava då utgått från, att denna vårdhjälp skulle lämnas i så stor omfatt-

Ang. ändrade bestämmelser rörande moderskapsunderstöd m. m. (Forts.)
nin, att den skulle tillkomma inkomsttagare, för vilka vid senaste taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt icke upptagits beskattningsbart belopp uppgående till minst 1,650 kronor. För att uppnå det resultat vi åsyfta, hava vi yrkat på, att hjälpen skulle utgå dels med ett grundbelopp av 100 kronor i det fall, där det beskattningsbara beloppet icke uppgått till minst 1,650 kronor, dels med en daghjälp, som är angiven på sidan 1 i utskottsutlåtandet och som skulle utgå under en tid av minst sex veckor efter nedkomsten med ett belopp av 7 kronor, om den beskattningsbara inkomsten icke uppgår till 150 kronor per år, och sedan successiva minskat ned till 70 öre för dem, som taxeras till mellan 1,350 och 1,500 kronor i beskattningsbar årsinkomst.

Vi hava vidare yrkat på, att kvinna i förvärvsarbete skulle hava rätt till viss ledighet per dag för ammande av sitt barn och under den tiden för var dag ha hjälp med en summa, som motsvarar en timmes arbetsförtjänst.

Skulle man kunna uppnå denna hjälp på annat sätt, något som barnmorskeförbundet framhållit i sitt yttrande i anledning av motionerna, genom andra bidrag, så hava vi givetvis ingenting emot den saken, och icke heller, om man kan se till, att det blir ett övervakande, så att i de fall där tvivel skulle föreligga hjälpen verkligen komme moder och barn till del.

Nu har utskottet bara tillmötesgått vårt krav på utredning med den begränsning, som föreslagits i fru Nordgrens motion. Det kan icke hjälpas, att man får den uppfattningen, när man läser utskottets utlåtande, att man icke har ordentligt sett efter ens vad vi motionerat om. Man har endast stannat inför de belopp, som det är fråga om som daghjälp. Men det är icke bara det som det är fråga om.

Jag anser nu verkligen, att när en utredning skall verkställas, den borde kunna få en så pass vid omfattning som den vi föreslagit i vår motion.

Jag vill då speciellt peka på sådana saker som dels den fria barnmorske- och läkarvården, alldeles oavsett frågan om omorganiserandet av barnmorskeväsendet, dels ledigheten för ammande av barnet. Jag kan trots den sena timmen icke underlåta att något motivera mitt ståndpunktstagande härvidlag.

Jag skulle vilja säga till de yrvakna merbarnsexperterna, som klaga över, att det blir så litet barn, att man borde på det hållet framför allt vara med om att ordna så, att de barn, som födas, verkligen få behålla livet, att det blir bättre spädbarnsvård. Det torde icke vara merbarnsexperterna obekant, att många barn dö just på grund av att de sakna möjligheter till god vård. Det borde vara samhällets plikt, om samhället nu kräver flera barn, att lämna möjligheter till försörjning och god vård åt de barn, som födas.

Socialstyrelsens betygsättning av det understöd, som för närvarande utgår, anser jag vara alltför hög. Jag har iakttagit samma höga betygsättning i fru Nordgrens m. fl. kvinnors motion.

Det säges i denna motion, att det statliga moderskapsunderstödet — märk väl, att här är fråga om moderskapsunderstödet, dessa 28 kronor, som utgå till fattiga mödrar — »är till stort gagn för de mindre bemedlade mödrarna i vårt land, och att det av dessa högt uppskattas tydligt framgår av den stora omfattning, det fått redan från början».

Jag måste säga: Den omständigheten att denna form av understöd redan från början fått en så stor anslutning, d. v. s. att så många sökt understöd, är bara ett bevis på den stora fattigdomen, på det stora behov, som verkligen här föreligger. 28 kronor är ett löjligt litet belopp att taga mot en ny världsmedborgare med. När man ser, vad exempelvis socialdemokratiska ministrar anse, att man bör kosta på, när det födes barn bland spetsarna i samhället, då måste jag anse dessa 28 kronor åt de fattiga vara ett hån. Det skulle vara intressant att få ett svar på vad herrarna själva anse, att ni

Ang. ändrade bestämmelser rörande moderskapsunderstöd m. m. (Forts.)
som minimum skulle vilja kosta på edra egna barn. Jag skulle väl tro, att den summan skulle bli något högre än 28 kronor.

Av de sakkunnigutlåtanden, som här finnas, skulle jag som stöd för vårt krav på en bättre hjälp än den, som begäres i fru Nordgrens m. fl. motion, hänvisa till barnmorskestyrelsens utlåtande som visar, att denna verkligen vill gå längre än vad fru Nordgren krävt och vad riksdagen, om den beslutar i enlighet med utskottets förslag, ger direktiv för. Styrelsen säger för det första, när det gäller den fria barnavårds- och barnmorskehjälpen, att den »är benägen förorda, att möjlighet till både kostnadsfri förvård och kostnadsfri eftervård beredes samtliga barnaföderskor». Medicinalstyrelsen och barnmorskeförbundet understryka också kravet på en bättre ekonomisk hjälp än den som för närvarande utgår.

Jag skulle kunna gå tillbaka till riksdagens beslut och dess skrivelse redan 1908, då riksdagen säger, »att det vore av stor betydelse och ur flera synpunkter av synnerligen stor vikt för staten, att den kvinna, som väntade sin nedkomst, kunde någon tid före förlossningen liksom någon tid efter densamma ostörd av näringsbekymmer och skadliga element skaffa sig den vila och vård, som väl behövas för att fylla moderskapets förpliktelser». Men om man hyser den uppfattningen och man allvarligt vill föra fram den meningen, att denna hjälp skall givas från samhällets sida, då undrar jag, om man kan stanna inför det belopp av eventuellt 50 kronor, som utskottet har stannat inför i överensstämmelse med den av fru Nordgren m. fl. väckta motionen.

Det är rätt intressant att taga reda på de utredningar, som finnas på detta område, och de undersökningar, som hava företagits. Det kanske icke är obekant för herrarna och damerna, att svenska barnaföderskor här i landet kunna grupperas upp efter sociala förhållanden. Det kanske är riktigt i ett land, där människovärdet taxeras efter förmögenhetskalendern, även när det gäller spädbarn. Men vi kunna icke se saken ur den synpunkten. Jag vill än en gång understryka, att kräver samhället barn, då skall samhället se till, att dessa barn få leva. Det har gjorts en undersökning här i Stockholm rörande spädbarnsdödligheten, som omfattar en tid av fem år. Därav framgår, att i den kategori barn, där faderns inkomst var under 4,000 kronor om året, var spädbarnsdödligheten i första månaden dubbelt så stor och under de sista 11 månaderna av det första året åtta gånger så stor som dödsiffrorna i den kategori, där faderns inkomst översteg 10,000 kronor. En undersökning i Norrland visade, att spädbarnsdödligheten i vissa trakter i Norrland är tre gånger så stor som den i det övriga landet. En beräkning ger vid handen, att om spädbarnsdödligheten i landet vore lika låg som spädbarnsdödligheten i överklassfamiljerna i Stockholm, så skulle av de spädbarn, som nu dö, omkring 4,000 per år få behålla livet. Dessa utredningar visa väl, vad en hjälp av just den storlek, som vi hava krävt, betyder.

För betydelsen av den i vår motion påyrkade ledighet, som kvinnor i förvärsarbete skulle erhålla för barnets ammande, kan jag söka stöd hos ett uttalande, gjort av en av Stockholms mest kända och skickliga barnläkare. Han visar, att barndödligheten bland s. k. flaskbarn är fem gånger så stor som bland bröstbarn. En annan utredning från utlandet, som vi hava medtagit i motionen, visar, att av de nyfödda barn, som undersökningen omfattar, dog under det första levnadsåret 18 procent av flaskbarnen och 3.4 procent av de barn, som erhöello modersmjölk. Samma utredning visar vidare, att dödligheten bland flaskbarn, som de första två veckorna fått modersmjölk, nedgår till 7 procent. För dem, som de fyra första veckorna fått modersmjölk, går dödligheten ned till 5 procent. För dem, som erhållit modersmjölk under åtta veckor, sjunker dödligheten till 3.5 procent. Jag tycker, att dessa siffror på allra

Ang. ändrade bestämmelser rörande moderskapsunderstöd m. m. (Forts.) starkaste sätt motivera just den utvidgning av ramen för en undersökning på detta område, som vi hava föreslagit.

Jag måste säga, att när man går in nu för en ny utredning så borde man väl taga till vara vad redan verkställda undersökningar och utredningar giva i siffror och uttalanden från läkare på detta område. Man kommer då till det resultatet att man tycker, att man verkligen borde ha kunnat finna något större förståelse för denna sak.

Jag skall icke uppehålla tiden längre, herr talman. Jag har velat framföra dessa synpunkter och dessa fakta för att motivera en hemställan om bifall till den av oss väckta motionen. Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde först propositioner angående mom. A), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i berörda moment, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Vidare gav herr talmannen beträffande mom. B) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i sagda moment, dels ock på bifall till motionen II: 131; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Slutligen föredrogos vart för sig

andra lagutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av väckt motion om viss minimiersättning vid invaliditet i följd av yrkessjukdom, framkallad genom inverkan av stendamm; och

jordbruksutskottets utlåtande, nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av allmän flottled från Färnäs fjärden i Dalälven till Bottniska viken.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 226, gjorda framställning angående anslag till bidrag till föreningar, som anordna god orkestermusik för allmänheten, m. m.; och

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av länsarkitektinstitutionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

från riksdagens kansli:

nr 219, angående ändrad ordning för tillsättande av ständig adjunktsbefattning; och

nr 220, angående obligatorisk undervisning i folk- och småskolor i hälsovård med mera.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion angående upphävande av kommunallagarnas föreskrifter om två tredjedels majoritet såsom förutsättning för beslut i vissa frågor;

nr 17, i anledning av väckt motion angående kvalificerade kommunala revisorer;

nr 18, i anledning av väckta motioner om skärpning av det kommunala utskyldsstrecket såsom rösträttsvillkor; och

nr 19, angående Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kommunalstyrelse i Stockholm ävensom i anledning av propositionen väckta motioner;

statsutskottets utlåtanden:

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beräkning av inkomstiteln »Inkomst av vadhållning vid idrottstävlingar» m. m.; och

nr 117, i anledning av väckta motioner om statens övertagande av kostnaderna för vården av hereditärsyfilitiska barn;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 47, i anledning av väckt motion angående beskattningen av resekostnadsersättning vid enskild järnväg;

nr 48, i anledning av väckt motion angående särskild beskattning av deflations- och börsvinster samt därmed jämställda inkomster; och

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i 3 § förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 57, i anledning av väckta motioner angående beredande av familjepension åt vissa grupper av statsanställda;

nr 58, i anledning av väckta motioner angående återbäring i vissa fall av familjepensionsavgifter, erlagda av förutvarande kvinnliga befattningshavare i statens tjänst;

nr 59, i anledning av väckta motioner angående beräkandet av pension åt efterlevande barn till vissa kvinnliga befattningshavare i statens tjänst;

nr 60, i anledning av väckta motioner angående förbättring av pensionsunderlagen för tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen, och för arbetare i statens tjänst;

nr 61, angående ändrade bestämmelser rörande förfarandet i disciplinära mål mot tjänstemän i riksbanken och i riksgäldskontoret; och

nr 62, angående bestridande av vissa kostnader för det historiska och statsvetenskapliga arbetet om den svenska riksdagen; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående fribrevsrätt för rikets sjömanshus.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Paulsen</i>	under	3	dagar	fr. o. m.	den	16	maj,
» <i>Westman</i>	»	4	»	»	»	17	»
» <i>Lindqvist</i>	»	2	»	»	»	17	»
» <i>Bengtsson</i> i Norup	»	2	»	»	»	16	»
» <i>Borg</i>	»	2	»	»	»	16	»
» <i>Uddenberg</i>	»	3	»	»	»	18	»

herr	<i>Brännström</i> i Skellefteå	under	4	dagar	fr. o. m.	den	16	maj,	
	» <i>Laurén</i>		2	»	»	»	16	»	
	» <i>Meyerhöffer</i>		5	»	»	»	17	»	
	» <i>Gardell</i> i Gahns		3	»	»	»	17	»	
	» <i>Norling</i>		4	»	»	»	16	»	
	» <i>Wallerius</i>		6	»	»	»	16	»	
	» <i>Hagberg</i> i Malmö		2	»	»	»	16	»	
	» <i>Jonsson</i> i Haverö		4	»	»	»	18	»	
	» <i>Norén</i>		4	»	»	»	17	»	
	» <i>Johnsson</i> i Norrahammar		3	»	»	»	17	»	
	» <i>Persson</i> i Grytterud		3	»	»	»	17	»	
	» <i>Johansson</i> i Krogstorp		3	»	»	»	17	»	
	» <i>Andersson</i> i Rasjön		3	»	»	»	18	»	
	» <i>Pettersson</i> i Hällbacken		4	»	»	»	18	»	
	» <i>Gustafsson</i> i Välsnäs		2	»	»	»	16	»	
	» <i>Svensson</i> i Landskrona		6	»	»	»	16	»	
	» <i>Persson</i> i Undersvik		4	»	»	»	18	»	
	» <i>Fast</i>		2	»	»	»	16	»	och
	» <i>Elmroth</i>		2	»	»	»	16	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12.26 på natten.

In fidem
Per Cronvall.